

До 30-річчя Факультету міжнародних відносин, політології та соціології

101047919 – The Ring of Mediterranean: Regional Studies –
ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH
(AGREEMENT NUMBER - 101047919 – The Ring of Mediterranean:
Regional Studies)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Імідж України: соціально-політичні репрезентації і мовне віддзеркалення воєнних реалій у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа

**Тези доповідей міжнародної
науково-практичної конференції**

15-16 червня 2023 року

Одеса
ОНУ
2023

УДК 327:17.022.1'364'(043)

I -52

Голова оргкомітету:

Сніговська Оксана, к. пед. н., в.о. зав. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова.

Організаційний комітет:

Брусилівська Ольга, д. політ. н., проф., зав. кафедри міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова; **Захарченко Алла**, к. політ. н., доц. кафедри міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова; **Максименко Ірина**, к. політ. наук, доц. кафедри міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова; **Романенко Світлана**, к. соц. н., доц. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова; **Тарасюк Юлія**, ст. викладач кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова; **Коч Світлана**, д. політ. н., проф. кафедри політології ОНУ імені І. І. Мечникова; **Узун Юлія**, д. політ. н., проф. кафедри політології ОНУ імені І. І. Мечникова; **Каменська Тетяна**, д. соц. н., проф. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова; **Мосійчук Тамара**, к. соц. н., доц. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова; **Велика Ольга**, ст. викладач кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова; **Малахімі Андрій**, ст. викладач кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова; **Кулешова Карина**, к. політ. н., доц. кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій ОНУ імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано до друку вченою радою ФМВПС

ОНУ імені І. І. Мечникова.

Протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.

I -52

Імідж України: соціально-політичні репрезентації і мовне віддзеркалення воєнних реалій у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (15-16 червня 2023 р., ОНУ імені І. І. Мечникова) / Ред.-упор. О. Сніговська. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2023. – 260 с.

ISBN 978-617-689-488-9

У збірнику представлені тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої механізмам та каналам впливу сучасної пропаганди, аналізу дезінформації як важеля впливу на українське суспільство та міжнародну спільноту загалом. Для наукових працівників, освітян, здобувачів вищої освіти та інших зацікавлених осіб. За зміст та достовірність фактів, викладених у тезах, відповідальність несуть автори.

УДК 327:17.022.1'364'(043)

ISBN 978-617-689-488-9

© Колектив авторів, 2023

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023

To the 30th anniversary of the FIRPSS

101047919 – The Ring of Mediterranean: Regional Studies –
ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH
(AGREEMENT NUMBER - 101047919 – The Ring of Mediterranean:
Regional Studies)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Odesa I. I. Mechnikov National University
Faculty of International Relations, Political Science and Sociology

Image of Ukraine: Social Political Representations and Linguistic Reflection of Military Realities in foreign and inner media

**Abstracts Collection of the International
Scientific and Practical Conference**

June 15-16, 2023

Odesa
ONU
2023

UDC 327:17.022.1'364'(043)

I -52

Head of the organizing committee:

Oksana Snigovska, Ph.D in Pedagogical Sciences, Acting Head of the Department of Public Communications and Regional Studies (Odesa I. I. Mechnikov National University).

Organizing Committee:

Olga Brusylivska, Professor, Doctor, Chief of the Department of International Relations (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Alla Zakharchenko**, Ph.D in Political Sciences, Associate Professor, Department of International Relations (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Iryna Maksymenko**, Ph.D in Political Sciences, Associate Professor, Department of International Relations (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Svitlana Romanenko**, Ph.D in Sociol. Sciences, Associate Professor of the Department of PCRS (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Yulia Tarasyuk**, Senior Lecturer of the Department of Public Communications and Regional Studies (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Svitlana Koch**, Dr in Political Sciences, Prof. of the Department of Political Science (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Yuliia Uzun**, Dr in Political Sciences, Prof. of the Department of Political Science (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Tetiana Kamenska**, Dr. in Sociol. Sciences, Prof. of the Department of Public Communications and Regional Studies (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Tamara Mosiychuk**, Ph.D in Sociol. Sciences, Associate Professor of the Department of PCRS (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Olha Velyka**, Senior Lecturer of the Department of Public Communications and Regional Studies (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Andrii Malakhiti**, Senior Lecturer of the Department of Public Communications and Regional Studies (Odesa I. I. Mechnikov National University); **Karyna Kuleshova**, Ph.D in Political Sciences, Associate Professor, Department of Public Communications and Regional Studies (Odesa I. I. Mechnikov National University).

Approved by the Academic Council of the FIRPS

Odesa I. I. Mechnikov National University.

Protocol No. 1 of August 30, 2023

I -52 **Image of Ukraine: Social Political Representations and Linguistic Reflection of Military Realities in foreign and inner media: theses of reports of the international scientific and practical conference (June 15-16, 2023, Odesa I. I. Mechnikov National University) / Ed.-ref. O. Snigovska. Odesa: Odesa I. I. Mechnikov National University, 2023. – 260 p.**

ISBN 978-617-689-488-9

The collection presents the theses of the reports of the international scientific and practical conference devoted to the mechanisms and channels of influence of modern propaganda, the analysis of disinformation as a lever of influence on Ukrainian society and the international community as a whole. For researchers, educators, applicants for higher education and other interested bodies. For the content and reliability of the facts set forth in the theses, the authors are responsible.

UDC 327:17.022.1'364'(043)

ISBN 978-617-689-488-9

© Authors' team, 2023

© Odesa I. I. Mechnikov National University,
2023

ЗМІСТ / CONTENTS

Глебов В. ЗВЕРНЕННЯ ДО УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	11
Боровик Д. МЕДІАОСВІТА ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	13
Brusylovska O. THE WAR IN UKRAINE: RUSSIAN NARRATIVES IN THE MIRROR OF EASTERN EUROPEAN MEDIA	16
Vakarchuk K. SUPPORT AND COUNTERING RUSSIAN AGGRESSION OR DISCREDITING IMAGE OF UKRAINE IN SPAIN AND PORTUGAL	23
Велика О. ПОЗИЦІЯ ЯПОНІЇ ЩОДО ВТОРГНЕННЯ РОСЦІЇ В УКРАЇНУ	28
Відімська К. ОСНОВНІ ЗАСАДИ МЕДІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	34
Войтович О. ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ АКЦІЯХ НІМЕЧЧИНИ (1933-1939)	38
Герасимчук А. ЩО РОБИТЬ РОСІЙСЬКУ ПРОПАГАНДУ ЕФЕКТИВНОЮ: МЕТОДИ	44
Гервасій О., Якубовська Д. РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ	49

<i>Grabina G.</i> RUSSIA'S PROPAGANDA IMPACT ON THE EAST EUROPE COUNTRIES: CASE OF THE BULGARIA	57
<i>Dimitropoulou G., Snigovska O., Zakharchuk N.</i> THE IMAGE OF UKRAINE IN THE GREEK MEDIA	62
<i>Дмитренко В.</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНАЛІЗУ ВІЗУАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У БАКАЛАВРІВ КУЛЬТУРОЛОГІЇ	67
<i>Zakharchenko A.</i> THE ROLE OF IRAN IN RUSSIA'S WAR IN UKRAINE: THE IMPACT ON MEDITERRANEAN SECURITY	71
<i>Зейналов Д.</i> ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА СУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ НА УХВАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ ТУРЕЧЧИНОЮ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	76
<i>Каліна А., Кулешова К.</i> ПОЛІТИКА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ РФ В УКРАЇНІ	80
<i>Козирева О.</i> SOCIAL IDENTITY: MODERN TENDENCIES	83
<i>Koltunova V.</i> THE ANTI-SEMITIC NARRATIVE IN THE RUSSIAN PROPAGANDA CONTEXT: USAGE OF THE HISTORICAL RETROSPECTIVE TO DISCREDIT UKRAINIANS AND UKRAINIAN JEWS IN ISRAEL AND IT'S IMPACT ON THE MODERN ISRAELI SOCIETY	86
<i>Kotoulas I.</i> THE IMAGE OF THE WAR AGAINST UKRAINE IN GREEK MEDIA	89

Коч С., Узун Ю. СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ КОМЕМОРАТИВНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНО-УГОРСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ	98
Кузьменко С., Малахіті А. ВИСВІТЛЕННЯ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС ЗАХІДНИМИ ЗМІ: ЧОМУ МИ ПРОГРАЛИ КОМУНІКАЦІЮ?	104
Кучай О., Кучай Т. МУЛЬТИМЕДІЙНА ОСВІТА У СТАНОВЛЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	108
Куц О. НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ, ПОШИРЮВАНІ УКРАЇНЦЯМИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У 2022 РОЦІ	114
Лавро В., Сніговська О. ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ У ГРЕЦІЇ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ПРЕСИ ТА МІСЦЕВИХ ЗМІ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	118
Ліщиновський Д. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У СПРИЙНЯТТІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ. КРИЗА ТА ЇЇ ПОДОЛАННЯ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ВІДНОВЛЕННЯ АВТОРИТЕТУ ЛІБЕРАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ	125
Лук'яненко О. ПРАВОСЛАВНІ ФЕЙКИ В ІДЕОЛОГІЇ «РУССКОГО МИРА»	132
Maistrenko Yu. RHETORIC OF RIGHT-WING PARTIES IN EU COUNTRIES ABOUT MIGRATION PROBLEMS	136
Малахіті Г., Малахіті А. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ІНВАЗІЇ НА ТУРИСТИЧНІ ПОТОКИ ГРЕЦІЇ: ВИВЧЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ ТА ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ	140

Марчук І. THE ISSUE OF A LECTURER'S SELF-MANAGEMENT IN THE VIRTUAL SPACE SOCIALIZATION	146
Милосердна І. РОЛЬ СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	148
Мілова М. УКРАЇНСЬКА МІГРАЦІЯ В ЄВРОПУ: СТАН ТА НАСЛІДКИ	151
Мрочко М., Кулешова К. ІМІДЖ УКРАЇНИ У САУДІВСЬКІЙ АРАВІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ	156
Насіківська В. ВИКРИТТЯ ФЕЙКІВ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У МІЖНАРОДНИХ МЕДІА	161
Новомлинська Ю. АДАПТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ТУРЕЧЧИНІ, ЯКІ ПЕРЕЇХАЛИ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ	167
Орлов В. РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ПОЯВИ НОВОГО КОНТЕНТУ У ФРАНЦУЗЬКИХ ЗМІ	170
Осіпова З. ГУМОР ПРОТИ ФРЕЙМІВ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ	174
Перегуда Є. МЕДІАОСВІТА В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА В УМОВАХ ВІЙНИ	178

Плохотнюк А. РОЛЬ РОСІЙСЬКИХ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТА ФЕЙКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ІСТОРИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ	184
Поляков А. СХІДНА ЄВРОПА У ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ПОМІЖ «БОРГОМ ЗАЦІКАВЛЕННЯ» ТА ІМПЕРІОЦЕНТРИЧНОЮ ПЕРСПЕКТИВОЮ	188
Романенко С. СОЦІОЛОГІЯ ПІСЛЯ ПОСТМОДЕРНУ	194
Романов П. ПОЛІТИКА ТА ПОЗИЦІЯ СЕРБІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	200
Ryapolov S. BETWEEN TRUTH AND DECEPTION: UNMASKING FAKE NEWS AND DISINFORMATION IN THE GRAIN CORRIDOR (BLACK SEA GRAIN INITIATIVE)	203
Серов Р. ЖУРНАЛ «POLITIQUE ETRANGÈRE» В УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКОМУ ДИСКУРСІ	209
Сіновець П., Максименко І. ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: РОСІЙСЬКІ ЯДЕРНІ НАРАТИВИ	215
Спасенко А. ФЕЙКОВА ПРОПАГАНДА РФ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ЧЕРЕЗ ЗМІ	220
Тарасюк Ю. ВИСВІТЛЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ У ПРОВІДНИХ ТУРЕЦЬКИХ ЗМІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ	225

Tkachenko D., Malakhiti A.

FIGHTING FAKES IN THE POLISH MASS MEDIA AFTER FEBRUARY 24, 2022	229
--	-----

Удовік В.

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ ЩОДО УКРАЇНИ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ ТА ТИХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ЯПОНІЇ ТА ЧИЛІ (НА МАТЕРІАЛАХ ЯПОНСЬКОЇ ТА ЧИЛІЙСЬКОЇ ПРЕСИ)	232
--	-----

Хорошилов О.

АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАСОБІВ (РЕ) КОНСТРУКЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ: CASE УКРАЇНИ	233
--	-----

Cherepenko Ye.

UKRAINE'S CYBER SECURITY SECTOR IN THE CONTEXT OF A HYBRID WAR WITH RUSSIA	237
---	-----

Шаглі Г.

СУЧАСНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ В ТУРЕЧЧИНІ	241
--	-----

Шевченко Ю.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДО СТУДЕНТІВ СОЦІАЛЬНИХ НАУК	245
--	-----

Явдощук А.

ПОНЯТТЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ ТА НАУЦІ	251
---	-----

Янчишена М.

МЕДІАОСВІТА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КУЛЬТУРИ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ	255
---	-----

Шановні колеги!

Нинішня міжнародна науково-практична конференція присвячена одній із найактуальніших проблем сучасної зовнішньої політики та дипломатії Української держави, а саме формуванню її міжнародного іміджу в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України. Імідж держави передбачає формування у світі системи уявлень та образів, які пов'язані з державою і сприяють просуванню її інтересів та зафіксовані в колективній свідомості зовнішніх спільнот.

Збройна агресія РФ проти України та воєнні дії, розпочаті 24 лютого 2022 р., призвели до загибелі й травмування цивільного населення в різних регіонах країни, знищення багатьох об'єктів критичної інфраструктури чи порушення їх функціонування, масових руйнувань цивільних об'єктів.

За офіційними даними, з початку активної фази військових дій населення України зменшилося на 6,7 млн осіб, спостерігається скорочення частки молоді віком до 20 років та жінок продуктивного віку через еміграцію: понад 7,8 млн українських біженців були змушені залишити Україну, майже 4,7 млн із них отримали тимчасовий захист. За прогнозами Ради ЄС, унаслідок міграції чисельність населення України може скоротитися на 24–33 %, що залежить від тривалості бойових дій та нестабільної роботи інфраструктури. Внутрішнє переміщення всередині України охопило майже 8 млн осіб. Окремою проблемою стало незаконне вивезення українських громадян до РФ. За інформацією Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Д. Герасимчук, станом на червень 2022 р. із України на територію РФ, окремих районів Донецької та Луганської областей (ОРДЛО) та Білорусі було вивезено 234 тис. українських дітей. Згідно з розрахунками демографів, Україну очікує подальше скорочення загальної чисельності населення, зростання у його структурі частки мігрантів із Північного та Південного Кавказу, країн Азії, Африки.

За цих непростих для Української держави умов, увага учасників науково-практичної конференції прикута до аналізу політичних, воєнно-політичних, дипломатичних, інформаційних, соціально-економічних подій, які розгортаються навколо російсько-української війни, її причин та глобальних наслідків і мовного віддзеркалення воєнних ре-

алій у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа. Це особливо важливо як для фахівців- міжнародників, так і студентів факультету міжнародних відносин, політології та соціології, де володіння іноземними мовами, особливо такими, як англійська, арабська, грецька, турецька, китайська та японська, є невід’ємною частиною вивчення та розуміння т. зв. «погляду з середини» на формування як зовнішньої політики країн світу щодо України, так і особливості розуміння воєнних реалій у зарубіжних мас-медіа.

Доповіді студентів та аспірантів, включені до цієї міжнародної науково-практичної конференції, пройшли успішну апробацію під час щорічної студентської конференції і були рекомендовані до участі у міжнародній конференції.

Сподіваємося, що представлені доповіді як відомих науковців із Греції, Туреччини, Естонії, Латвії, Ізраїлю, Японії, України, так і студентської молоді факультету міжнародних відносин, політології та соціології ОНУ імені І. І. Мечникова, будуть цікаві та корисні для читачів.

*Декан факультету міжнародних відносин,
політології та соціології ОНУ імені І. І. Мечникова
В. В. Глебов*

Боровик Д.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0000-5677-517X

МЕДІАОСВІТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Медіаосвіта являє собою невід'ємну складову інформаційної безпеки в сучасному світі. У постійно зростаючому потоці інформації, що надходить до нас із різних джерел, медіаосвіта відіграє важливу роль у формуванні в майбутніх фахівців культури роботи з інформацією. Вона надає навички критичного мислення, аналізу та оцінки інформації, а також вміння розрізняти правдиву інформацію від маніпулятивної.

Перш за все, медіаосвіта надає студентам необхідні інструменти для розуміння ролі медіа в суспільстві та їх впливу на формування думок і переконань. Вона допомагає розвинути критичне мислення та аналітичні навички, щоб студенти могли ефективно оцінювати достовірність інформації, яку вони зустрічають. Це особливо важливо в епоху поширення фейкових новин та інформаційної маніпуляції. Так, медіаосвіта допомагає майбутнім фахівцям усвідомити, що необхідно перевіряти джерела, звіряти інформацію з різних джерел та робити обґрунтовані висновки.

Друга важлива складова медіаосвіти – це виховання етичного використання інформації. Студенти мають розуміти значення конфіденційності, приватності та відповідальності у використанні інформації. Здобувачі вищої освіти повинні вміти розрізняти між правом на інформацію та порушенням приватності, між свободою слова та наклепом.

На фоні російсько-української війни всі у світі відчули, як необхідно розрізняти правду від фейків, як не піддаватися пропаганді і використовувати перевірені джерела, оскільки ми постійно знаходимося під впливом медіа, потоків інформації, які ми щоденно отримуємо, не усвідомлюючи, що вони не опрацьовуються належним чином.

Відтак, мас-медійний дискурс у сучасному світі є невід'ємною складовою нашого повсякденного життя. Завдяки ньому, ми отримуємо інформацію про події, що відбуваються в різних куточках світу, а також

формуємо свої думки та погляди на них. Проте, разом із інформацією до нас надходять й маркери пропагандистських фейків, які зазвичай намагаються спотворити реальність та вплинути на наше сприйняття. У такому контексті факти виступають як важливі контр-фрейми, що допомагають фахівцям розпізнати та протидіяти пропагандистським маніпуляціям. Маркери пропагандистських фейків часто використовуються з метою впливу на громадську думку. Одним із найпоширеніших методів є маніпуляція емоціями. Пропагандисти намагаються створити сприятливу атмосферу для прийняття певних ідеологічних позицій, надаючи підкріплення їхнім твердженням штучно створеними фактами або подіями (рис. 1), зокрема, використанням фотомонтажу або вигаданих історій, щоб створити враження небезпеки або потреби у певному рішенні [2].

Рис. 1. Фейковая новина про вбивство українського військовика польським військовослужбовцем [1]

Проте, факти виступають як ключовий інструмент для контролю та розпізнавання пропагандистських фейків. Вони представляють собою об'єктивні дані, що ґрунтуються на перевірених джерелах та дослідженнях. Факти допомагають розкрити неправдиву інформацію.

Тож фейки завжди намагаються вдарити по слабких місцях, а найлегше знизити рівень критичного сприйняття – викликати емоції. Тому усе, що викликає сильні емоції з першого рядка і бажання негайно це репостнути, може потенційно стати маніпулятивним. Оскільки наразі

все більшої популярності набирають телеграм-канали, у повідомленнях яких використовуються різні смайлики, то біля новин часто з'являються різні «перелякані» чи щасливі смайлики, «вибухи» або «ядерні гриби» тощо. Зауважимо, що повідомлення, написані з великою кількістю таких емоджі та численними знаками оклику теж не повинні викликати довіру у читачів. Також і такі маркери як маніпулятивні заголовки, чи фрази на кшталт «медіа вам про це не розкажуть», «усі приховують», «інсайдерська інформація» тощо.

Однак, варто підкреслити, що ці описані вище стандартні поради можуть не працювати тут і зараз. Новини про ексгумацію тіл в Ізюмі викликали сильні емоції, але вони були правдивими. Але навіть на цій темі можна спекулювати: «лише 18+, кадри з Ізюму, які вам не покажуть в новинах» і якийсь лінк – реклама чергового каналу-сміттярки, але це вже додасть тривожності читачеві, навіть, якщо він не перейде за покликанням і не буде споживати потенційно неякісний контент.

Підсумовуючи, додамо, що війна не ведеться лише на одному фронті. Силу експансію супроводжує ще культурна, інформаційна і смислова. Із повномасштабного вторгнення ми відчули ще потужнішу хвилю кремлівської дезінформації: як направлену усередину, власне на російський народ, так і назовні (Україна, Європа). І якщо відверто пропагандистські російські ресурси зараз мало хто з українців читає, ворожі фейки й маніпуляції все одно просочуються в наш медійний простір (і через сайти-сміттярки, і через поважні видання, і через соціальні мережі), лягаючи на благодатний ґрунт паніки й страху. Основна небезпека Інтернет-засобів масової інформації коріниться в їхній переважній неконтрольованості з боку держави та її правових інститутів. Однак, інформацію можна верифікувати й перевіряти, якщо не самому, то за допомогою спеціальних ресурсів [3].

Список використаних джерел

1. Рихліцький, В. (2019). Російські ЗМІ поширили фейк про вбивство солдата на Львівщині. URL : <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/23556/2019-09-25-rosiyski-zmi-poshyryly-feyk-pro-vbyvstvo-soldata-na-lvivshchyni/>
2. Хміляр, О. Ф. (2020). Питання психології.
3. Шекеряк, Я. (2022). Інформаційний супротив: ресурси, що борються з російською дезінформацією.

Brusylovska O.,
Prof, Dr, Chief of the Department of International Relations,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0003-0519-4206

THE WAR IN UKRAINE: RUSSIAN NARRATIVES IN THE MIRROR OF EASTERN EUROPEAN MEDIA

The research based on case-study (cases of Poland and Serbia) and Discourse Analysis of the articles of major Polish and Serbian daily nation-wide quality broadsheet newspapers and online news portals (*Rzeczpospolita*; *Politika*) for a six-month period (February 24 – August 23, 2022).

The research question is: What impact do the official Russian narratives enforce upon media discourses of Russian-Ukrainian war 2022 in Central and South-Eastern Europe (cases of Poland and Serbia)? The hypothesis is that media in Central and South-Eastern Europe repeat the official Russian narratives about Russian-Ukrainian war 2022.

The article is based on a study of the six most popular narratives of this period in Russia ('the legitimization of 'special operation', 'useless western sanctions', 'the West vs. Russia', 'Ukrainian army's crimes', 'provocative western weapons', 'Ukraine loses the war'), identified in the article by Brusylovska and Maksymenko [1] in order to understand: 1) whether they are reflected in the local press, 2) whether they are all reflected, and 3) to what extent they are reflected.

Based on the analysis of 1,831 news reports and articles in Serbian "Politika" [2] and 1,203 – in Polish "Rzeczpospolita" [3] on the topic of Russian-Ukrainian war 2022, 6 main narratives most demanded in the official Russian media were reflected there in different levels.

In particular, "Politika" focuses first of all on the justification of a "special operation" (737 news), and *Rzeczpospolita* on the topic "West against Russia" and question about what we must do for this war end.

In Serbia the Russia-West dichotomy is dominant while describing the "special operation": it was the West brought the Ukrainian nationalists to power in Ukraine; the West armed them for years and sent them against Russia, since the goal of the West is to regime change in Russia with the subsequent collapse and destruction of the state. Thus, the conclusion is

being introduced that Russia is fighting not with Ukraine, but with the West for a just cause – the preservation of its own country, and identity. A special glossary (created in Russia) was introduced in Serbian media. The following most commonly used definitions have been identified: "Russian Spring" in Crimea, Resurrection of Crimea and Sevastopol with Russia, Ukrainian crisis/Civil war in Ukraine, DPR, LPR/People's Republic of Donbas, Special Status of Donbas, The people of Donbas, Russian volunteers, Army of Donbas, Punishers/National battalions/Paramilitary formations of Ukrainian nationalists. The following group of artificially introduced definitions is the most important. DPR, LPR/People's Republic of Donbas, Special Status of Donbas, the people of Donbas are used for the construction of new territories which allows changing the existing geopolitical space and, ultimately, the world order.

There was some evolution during 6 months period of investigation: although the voices of Putin's supporters have weakened over the past six months and the crimes of the Russian army have become obvious to everyone, visible traces of Kremlin manipulation not only in the Serbian, but also in the Polish press do not allow to calm down. It is clear that Russia is paying more attention to propaganda weapons, that many of its narratives have taken root and are now harder to expose and destroy which is necessary to maintain the stability of the existing system of international relations which the Kremlin's actions so persistently undermine.

The next question to be answered is why the Polish and Serbian press react so differently to Kremlin propaganda, sometimes even drawing opposite conclusions from the same input data.

As for Serbia, the main factors that influenced its perception of the Russian-Ukrainian war were the following. First, it is the growth of aggressive nationalism, the revival of the idea of rebuilding Greater Serbia. Therefore, everyone who helps this goal is perceived as friends, others as enemies. In political circles, there was a geopolitical formula according to which Serbia was considered a traditional partner of Russia, and Croatia was considered a traditional partner of Ukraine (this principle of relations between the Soviet and Yugoslav republics was established even during the existence of the USSR and the SFRY). Therefore, Serbia was inclined to listen to the voice of Moscow from the beginning. Secondly, it is religious affiliation. The Serbian Orthodox Church has traditionally been and remains essentially part of the state apparatus (as is the case in Russia). It would seem that Orthodox

Ukrainians should be perceived as close to Serbs people, but the efforts of the Ukrainian Orthodox Church to separate from Moscow, obtaining the Tomos, the struggle of churches for property in Ukraine strengthened the negative image of Ukraine in Serbia. Thirdly, it is an anti-Western component of Serbia's ideology. The results of public opinion polls show that support for joining NATO traditionally does not exceed 16 %, while about 70 % oppose it. The negative dynamics of recent years are connected with the NATO operation in Libya, which awakened painful memories of the NATO bombing of Yugoslavia in 1999. Serbian society will not be able to recover for a long time, as evidenced by the portraits of those who died during the bloody disintegration of the SFRY, which are still hanging near the Assembly of with the slogan "We will never forget". Fourthly, and most importantly, Serbia is a traditional partner of the Russian Federation in the Balkans. The three main reasons Russia was important to Serbia were Russia's status as a member of the UN Security Council, which allowed Russia to play a key role in the Kosovo debate; historical, cultural and political ties between the two countries; growing economic influence of Russia in the region. President B. Tadic declared: "Russia has restored its economic and political potential; Russia also provided active support in the issues of Kosovo and Metohija; together with our historical ties it has prompted the strengthening of our relations with Russia" [4, p. 105]. In 2013, Russia and Serbia signed a declaration on strategic partnership.

Over the past decade, Russia has returned to Serbia not with the usual rhetoric of Slavic solidarity, but with rhetoric related to the Kosovo issue and energy supply problems. Since 2008, officials and mass media have focused more and more attention on the growth of Russian investments in Serbia. In terms of total foreign direct investment since the 2000s, Russia has ranked 17th, just behind the United States [5]. Russia entered the Serbian banking sector and believed that the new banks should focus on serving Russian business. The state company "Serbian Gas" was transformed into a joint venture for the construction of a gas pipeline, and Russia received a monopoly on the supply and transit of gas for 30 years. Gazprom acquired a controlling stake in the Serbian oil company NIS, which marked the transfer of control over Serbian gas and oil infrastructure to Russia's Gazprom.

Therefore, Ukraine cannot compete with Russian influence on Serbia in any way. In 2013-2014, the attempted annexation of Crimea and the armed conflict in eastern Ukraine completely froze Ukraine's relations with Serbia.

As long as the Russian-Ukrainian conflict is going on, it will not be possible to revive the dialogue between Ukraine and Serbia. Russia absolutely dominates Ukraine in the field of cultural diplomacy as well. This activity is managed on the one hand by the Russian Peace Foundation and on the other hand by the Russian Centre of Science and Culture in Belgrade. RCSC organizes competitions for allocation of state scholarships of the Russian Federation for studies in Russia for citizens of Serbia. The Russian language is popular among students of the University of Belgrade and other universities. Literature in the Russian language is actively published in Serbia, and Olympiads are held on the works of Russian writers with the financial support of the Ministry of Science and Higher Education of Russia. The Republican Olympiad in the Russian language is held annually in Serbia. The award ceremony is widely covered in the Serbian media; in 2017, it was visited by the President of Serbia, A. Vučić. The Russian language is also taught in many Serbian institutions of secondary education. There are Russian schools in which the educational process is based on Russian educational programs (a school at the Russian Embassy in Belgrade, a private school named after Valentina Tereshkova). A special feature of the cultural diplomacy of the Russian Federation is the involvement of economic giants in it. Thus, the NIS-Gazpromneft company pays considerable attention to the support of the Russian language, implementing the educational program “Energy of Knowledge” since 2013 which includes the organization of Olympiads under the NIS brand, the creation of bilingual Serbian-Russian classes in Serbian secondary education institutions, as well as the allocation of scholarships for the education of Serbian youth in leading Russian universities of the petrochemical profile. Serbian students who receive the NIS-Gazpromneft scholarship, in addition to financial support and regular internships in the company, also have guaranteed employment in the company [6].

As for the mass media in Serbia, the most popular tabloids “Informer”, “Blic”, “Kurir” and “Vechernie novosti” (in Russian) differ in their negative perception of pro-European policy and support of the pro-Russian course, calling the Russian Federation “elder brother”. Conducting an active anti-Ukrainian media campaign in the region [7], the Russian Federation spreads false information about Ukraine in the information space of Serbia, so in 2020 the most resonant fake about the involvement of Ukrainians in the July mass riots became. The Embassy of Ukraine appealed to the mass

media in Serbia not to spread false information about Ukraine and Ukrainian citizens regarding the situation in Serbia [8], but to no avail.

As for Poland, its perception of the Russian-Ukrainian war is determined by one factor – Russia’s expansionist policy is a threat to both Ukraine and Poland. In August 2008, with the Russo-Georgian war, there was a general belief in the real threat from Russia and the need to counter it. Poland adopted an interventionist policy which had rapidly evolved under the circumstances of retrenchment. The policy of retrenchment was not a new one: it had been evident throughout the discussions with Polish intellectual circles since the Second World War, and it had been central prior to the first post-communist governments’ when they came to power in the early 1990s. The “Romantic” interventionist doctrine was re-asserted when Poland became a member of NATO in 1999, mostly because the government was concerned about demonstration of a positive contribution to the Alliance (Reeves, 2016). Today, Poland is guided in its politics by two principles, formulated by one of the creators of the Second Commonwealth, I. Daszynski and the American political scientist of Polish origin, Z. Brzezinski: “There cannot be a free Poland without a free Ukraine and a free Ukraine without a free Poland” [9]; “by maintaining control over Ukraine, Russia can aspire to the role of leader of an expansionist Eurasian empire” [10].

So, after 2014, Poland and Ukraine began the following actions. First of all, Poland took measures to support Ukraine’s diplomatic efforts in the international arena. Poland often criticized Russia’s aggressive policy both internationally and at the EU level. Secondly, Poland took measures to provide material support to Ukraine. Thirdly, measures were taken to strengthen bilateral defence cooperation. In parallel with activities at the state level, during the Euromaidan, and then the conflict between Russia and Ukraine, new features appeared in the social sphere. On the one hand, a new wave of emigration from Ukraine to Poland began. On the other hand, Polish NGOs took measures to help the victims of the bloody events in Kyiv and later in the war in Donbas.

For its part, after 2014, Russia conducted both traditional military operations (annexation of Crimea) and a proxy war strategy: irregular, pseudo-partisan armed groups (Donbas), support of urban guerrillas (unsuccessful attempts to seize power in Kharkiv or Odesa), use of criminal and terrorist activities, cyber-attacks; Russian and pro-Russian media actively shaped the image of the post-revolutionary government as “fascists” and “juntas”.

Similar events were held in the media space of Western countries. In Poland, Russia acted through political forces that were loyal to the Russian Federation (the National Movement, part of the environment of the “Law and Justice” party, the extra-parliamentary party “Zmina”), pro-Russian circles and non-governmental organizations of “Kresowiaks” (former residents of the eastern lands of the Second Poland republics, now Ukraine and Belarus, and their descendants), analytical centres (European Centre for Geopolitical Analysis), websites and individuals working on the Internet (“trolls”), computer programs (“bots”). Some of these organizations receive financial support from Russia; others operate more for ideological reasons. Russia’s main goal was to divide Poland and Ukraine.

What allowed Russia to think that it could succeed in its anti-Ukrainian policy in Poland? The answer is historical problems in the relations between our countries, which the Kremlin is trying to play on. This situation is the result of the history of both countries, the different historical memory of Poles and Ukrainians and, finally, the role of historical politics, which is growing both in Poland and in Ukraine. After 2014, the Russian Federation actively uses these problems to deepen the differences between the two countries. Russian media aimed at a Polish-speaking audience and pro-Russian organizations operating in Poland promote the image of Ukraine as an anti-Polish country dominated by the ideology of “Banderism” [11]. On the other hand, in Ukraine, Russian and pro-Russian mass media intimidate with demands for the return of real estate to its former Polish owners [12; 13] and even with territorial claims from Poland [14].

However, the analysis of the content of “Rzeczpospolita” revealed that this publication never mentions the historical problems in Polish-Ukrainian relations, so it can be concluded that the future is more important for Poles than the past, which is the main difference between the approaches of Serbs and Poles.

List of references

1. Brusylovska O., Maksymenko, I. Discourse Analysis of Media on the War 2022 in Ukraine: The case of Russia. *Regional Science Policy & Practice. Special Issue: Ukraine: Geopolitical Realities and Regional Development Perspectives*. 2022. Режим доступу : <https://doi.org/10.1111/rsp3.12579>

2. Politika (24.02.2022–23.08.2022). Режим доступу : <https://www.politika.rs/scc/clanak/>
3. Rzeczpospolita (24.02.2022–23.08.2022). Режим доступу : <https://www.rp.pl/plus-minus/>
4. Kacarska S. The EU in the Republic of Macedonia: An Active Player, a Framework for Integration or Both? *Europe and the Post-Yugoslav Space*. 2013.
5. Konitzer A. Serbia between East and West. *Russian History*. 2011. 38(1). Режим доступу : <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.1163/187633111x549623?crawler=true>
6. Как ННГУ помогает сохранять интерес к русскому языку в Сербии. 2019. Режим доступу : <http://www.unn.ru/site/about/news/kak-nngu-pomogaet-sokhranyat-interes-k-russkomu-yazyku-v-serbii>
7. Русофильские СМИ «европейской» Сербии. 2018. Режим доступу : <https://serbialife.ru/serbskie-novosti/rusofilskie-smi-evropejskoj-serbii>
8. Россия через СМИ распространяет фейки относительно якобы причастности украинцев к беспорядкам в Сербии. 2020. Режим доступу : <https://interfax.com.ua/news/general/673954.html>
9. Kolańczuk A. Ukraiński zryw niepodległościowy w latach 1917 – 1920. Droga do sojuszu z Polską oraz losy ukraińskiej emigracji wojskowej. *Polska – Ukraina: Osadczuk*, red. B. Berdychowska, O. Hnatiuk. Lublin : Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. 2007.
10. Brzeziński Z. *Wielka Szachownica. Główne cele polityki amerykańskiej*. Warszawa : Bertelsmann Media. 1998.
11. Rękas K. Poroszenko i Bandera. 26 czerwca 2014. Режим доступу : <http://www.geopolityka.org/komentarze/1771-afganistan-huntingtonowski-swiat-w-pigulce-nowe-rozdzanie>
12. Тимофеев В. Польша решила вернуть себе костелы в Украине, что дальше – реституция? 7 ноября 2017. Режим доступу : <https://kp.ua/politics/591482-polsha-reshyla-vernut-sebe-kostely-v-ukrayne-chtodalshe-restytutsiya>
13. Хроленко А. Польша готовится к реституции Украины. 20 апреля 2015. Режим доступу : <https://ria.ru/analytics/20150420/1059801612.html>
14. Баранчик Ю. Польша готовит основания для территориальных претензий к Украине. 29 января 2018. Режим доступу : <https://regnum.ru/news/2373182.html>

Vakarchuk K.,
Ph.D in Political sciences, Associate professor,
Department of International Relations,
Odesa I. I. Mechnykov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0001-7352-5316

SUPPORT AND COUNTERING RUSSIAN AGGRESSION OR DISCREDITING IMAGE OF UKRAINE IN SPAIN AND PORTUGAL

The relevance of the research topic is caused by the beginning of Russia's full-scale aggression against Ukraine on February 24, 2022. Many countries have decided on their role and position regarding the Russian-Ukrainian war, have made a lot of efforts and are helping Ukraine in various areas. Spain and Portugal condemned Russian aggression in February 2022 and supported Ukraine's desire to become a member of the EU, supported all UN resolutions. Portugal is one of the countries that recognized the Holodomor as genocide and voted for the North Atlantic Council to recognize Ukraine as a member of the NATO enhanced capabilities program.

After the Russian invasion of Ukraine, Spain became even more active in foreign policy and began to actively participate in the international politics of the day. In addition, there has been considerable revitalization in Spanish-Ukrainian relations. This is evidenced by two visits of Prime Minister Pedro Sanchez to Ukraine in a year. The latter took place on the eve of the anniversary of the beginning of a full-scale invasion. On February 23, 2023, Pedro Sanchez arrived in Kyiv to meet with President Volodymyr Zelensky and also visited Bucha and Irpen. Spain has joined the tank coalition of countries that will be able to provide Ukraine with tanks to fight the aggressor [4]. The Spanish prime minister tries in every possible way to support Ukraine's desire to join the EU, and of course, clearly expresses its position on the aggression of the Russian Federation. Spain was even included in the list of 18 countries that will help rebuild Ukraine. The Spanish Kingdom will provide financial assistance for the restoration of infrastructure and objects of Ukrainian heritage.

In 2022, the Portuguese government, together with the Armed Forces, sent weapons and ammunition, personal protective equipment and communications equipment, armored personnel carriers and unmanned aerial

surveillance equipment, medical equipment and first-aid kits to Ukraine. Portugal is part of the new European Union Military Assistance Mission to Ukraine.

As for the narratives of russian propaganda, the manipulation of opinions has occurred at all times, especially due to the emergence of social networks, and international and global media resources – the world’s leading countries have more opportunities to influence various political processes. Often, the internal problems of the state come to the fore and shape foreign policy processes both within the country and in the region, involving other countries and international organizations in solving their issues.

As for russian propaganda in Spain and Portugal, the question remains open. For many reasons, discrediting the image of Ukraine through propaganda channels, russia Today, Sputnik Mundo, RTVi remains a problem. So, since the beginning of 2014, there has been an active deployment of information propaganda against Ukraine in Portugal, which has characteristic russian messages and narratives. Signs of targeted negative anti-Ukrainian information influence were noticed by InformNapalm volunteers from the Ukrainian diaspora in Portugal. Ukraine is called “the cradle of the world’s modern Nazism” and “a training ground for neo-Nazis from all over the world.” Such publications were repeated and provoked a diplomatic scandal. Information attacks are carried out regularly, and sometimes the so-called “Immortal Regiment” provokes clashes on the streets of Lisbon. Propaganda channels often throw in disinformation about accusing Ukrainians of fascism, Nazism and neo-Nazism. One of the most striking examples is Mamadou Ba, known in Portugal for his racist statements, who heads the SOS RACISMO organization.

The public organization “Coordination Council of russian compatriots of Portugal” operates in Portugal. The chairman of this association points out that there are 50 thousand “russian speakers” in Portugal, although this is not the case. It framed all Ukrainians as the potential carriers of the “russian World”. The blog created on Facebook by the so-called “Council of compatriots” indicates a new spread of propaganda sources about the Ukrainian diaspora in Portugal to impose on foreign Ukrainians a discussion about the “tolerance” of Russians about to Ukrainians, about the absence of Russian aggression against an independent state [5].

The Ukrainian diaspora of Portugal has repeatedly appealed to the parliament to pay attention to the appearance of fake news and publications

that promote the narratives of the aggressor country—the Russian Federation, which pose a threat not only to Ukraine but also to Portugal itself, the political assets of Portugal itself, which provided and continues to provide political support to Ukraine in the struggle for sovereignty and independence.

Russian Spanish-language channels are also active in Spain, for example, “Sur in Russian” is published as a paper application of the newspaper *Diario Sur*, published in southern Spain, aimed at Russian-speaking immigrants. Unfortunately, submitted articles related to Ukraine are biased, and often contain false information. In most Spanish-language media, news about Ukraine is made by correspondents based in the Russian Federation. It is positive that in Spain, for the first time, the Barcelona High Court issued the first sentence in Spain for spreading fakes, a person who spread false information received a suspended sentence and a fine for publishing fake videos about migrants. Each of these fakes aims to discredit Ukraine, weaken it, and make people believe in an unreal, fictional world imposed by Russian propagandists. In Ukraine, the website “Eastern version” («Східний варіант») has been created, which dispels fakes and shows the untruthfulness of Russian propaganda [2, 3].

Before the start of the full-scale Russian invasion, there was not a single high-level Spanish visit to Ukraine, so for Spanish Prime Minister Pedro Sanchez, this was the first visit in April 2022 and the second on February 23, 2023. Spain provided Ukraine with military assistance worth more than 300 million euros during 2022. In general, Spain provides Ukraine with military assistance on an unprecedented scale: air defense systems, armored vehicles, ammunition and ammunition, humanitarian aid, etc.

Spain was one of the first countries to join the European Peace Facility (EPF), which was established in March 2021 to expand the European Union’s ability to guarantee security for its citizens and partners. This enabled the EU to provide all types of equipment and infrastructure to the armed forces of EU partners by international law, human rights and international humanitarian law. Spain’s share in the European Peace Fund is 9 percent or 2.5 billion euros [1].

The Kingdom of Spain has accepted 160,000 Ukrainian refugees who have been granted temporary protection. Spain’s support is very important for our state in the international arena. On March 31, 2023, Spanish Prime Minister Pedro Sanchez made an official visit to China to convince the country’s leader Xi Jinping to support peace on the terms of Ukraine. According

to Pedro Sanchez, this visit may reorient China to a pro-European position on Russia's war against Ukraine. Spain considers China's position decisive in ending the war. Also, Spain will preside over the Council of Europe during the second part of 2023, so Ukraine will always be on the agenda during the presidency of the Council of Europe.

Spain has become the last state to join Ukraine's lawsuit against Russia under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, which is being considered by the International Court of Justice.

In March 2023, the 28th Ibero-American summit was held, which brought together 22 countries (19 countries of Latin America and the Caribbean and 3 countries of the Iberian Peninsula – Spain, Andorra and Portugal). The Ibero-American summits are the highest-level meetings within the framework of the forum of international dialogue, known as the Ibero-American Conference [1].

Many issues related to the development of the region were discussed, but the agenda needed to include the issue of condemning Russian aggression in Ukraine. It was noted that Ukraine is in the focus of attention of the countries of the Ibero-American world, in particular, that Latin American countries could take a more active part in resolving and ending the Russian-Ukrainian war. There was no unambiguity on many issues, and on the development of a common position, but there was “the peace plan for Ukraine is an urgent issue” and “we must make efforts and not allow the Russian narrative to influence the development and decision-making” [6, 7].

So, it can be argued that Spain and Portugal are trying to increase the level of Spanish nationalism among the country's population and prevent the division of the territory into separate, independent regions. Spain has been and still is an active actor on the world stage, and Russian aggression has prompted the government to reconsider Spanish-Ukrainian relations. After a long pause, the Spanish Kingdom has stepped up relations with Ukraine and is fully providing tremendous support in terms of financial assistance, the supply of military equipment and the restoration of critical infrastructure. On this side, Spain becomes a reliable partner for Ukraine.

So, the support of Spain and Portugal is very important, since these geographically remote states are a powerful international actor in European security policy. The spread of disinformation and discrediting the image of Ukraine is actively promoted in Spanish-speaking and Portuguese-speaking countries. It is necessary to respond and take all possible measures to con-

vey truthful information both among Ukrainians living abroad and residents of these states.

List of references

1. Vakarchuk, K. (2023, April 21). The role of the countries of the Ibero-American world in countering Russian aggression against Ukraine. The crisis of the modern international security system: the Ukrainian formula for peace. Materials of the international scientific conference. Lviv, pp. 15-18 [in Ukrainian]. Вакарчук К. В. Роль країн ібероамериканського світу у протидії російської агресії проти України. Криза сучасної системи міжнародної безпеки: українська формула миру. Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 21 квітня 2023 р. С. 15-18.
2. Moskvychova, A. (2019, March 27). Fakes about Ukraine: how anti-Ukrainian propaganda works in Spain. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/feiky-po-seredzemnomorsky/29845966.html> [in Ukrainian]. Москвичова А. Фейки про Україну: як працює антиукраїнська пропаганда в Іспанії. Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/feiky-po-seredzemnomorsky/29845966.html>
3. Нова зовнішня стратегія Іспанії 2021-2024. Режим доступу : https://www.lamoncloa.gob.es/consejodeministros/resumenes/Documents/2021/270421-foreign_action_strategy_2021-2024.pdf (дата звернення: 27.03.2019)
4. Smyshlyayev, S. (2023, February 23) Prime Minister of Spain Pedro Sanchez arrived in Ukraine. Deutsche Welle. Available from: <https://www.dw.com/uk/premer-ispanii-pedro-sances-pribuv-do-ukraini/a-64794018> [in Ukrainian]. Смишляєв С. Прем'єр Іспанії Педро Санчес прибув до України. Deutsche Welle. Режим доступу : <https://www.dw.com/uk/premer-ispanii-pedro-sances-pribuv-do-ukraini/a-64794018> (дата звернення 23.02.2023).
5. A special information operation of the Russian Federation against Ukraine is unfolding in Portugal. (23.06.2020) Available from : https://informnapalm.org/ua/v-portuhalii-infoops-russia-vs-ukraine/?fbclid=IwAR2nQz7C74endz3UGtM_JTT3zMebOjy1OYYBv6W95CflgRsHXtGe81Ao-KI [in Ukrainian]. У Португалії розгортається інформаційна спецоперація РФ проти України. Режим доступу : <https://>

informnapalm.org/ua/v-portuhalii-infoops-russia-vs-ukraine/?fbclid=IwAR2nQz7C74endz3UGtM_JTT3zMebOjy1OYYBv6W95CflgRsHXtGc81Ao-KI (дата звернення 23.06.2020).

6. Shevchenko, N. (2023, April 4) Latin America in regional and global international processes (Latin American Digest (March 25-31, 2023) // *Ukrainian Prizma*. Available from : http://prismua.org/lacb_3/ [in Ukrainian]. Шевченко Н. Латинська Америка у регіональних та глобальних міжнародних процесах (Латиноамериканський дайджест 25-31 березня 2023 р.). *Українська Призма*. Режим доступу : http://prismua.org/lacb_3/ (дата звернення 4.04.2023)
7. Lanington, G. (2023, March 23) The war in Ukraine flies over an Ibero-American summit marked by the absence of Lula. Available from : <https://digismak.com/the-war-in-ukraine-flies-over-an-ibero-american-summit-marked-by-the-absence-of-lula/> [in English]. Lanington, G. The war in Ukraine flies over an Ibero-American summit marked by the absence of Lula. Available from : <https://digismak.com/the-war-in-ukraine-flies-over-an-ibero-american-summit-marked-by-the-absence-of-lula/> (дата звернення 23.03.2023)

Велика О.,
ст. викладач каф. СКРС ФМВПС,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID ID: 0000-0003-0435-743X

ПОЗИЦІЯ ЯПОНІЇ ЩОДО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

Прихід російських військових в Україну викликав у японців болючі спогади, а також прискорив різку зміну політики Японії щодо Росії. Японський уряд довго прагнув підтримувати дружні відносини порівняно з його західними партнерами – частково для полегшення переговорів щодо повернення островів. Зокрема, Японія утрималася від накладення жорстких санкцій на Росію після вторгнення в Україну та анексії Криму в 2014 році, а прем'єр-міністр Японії Сіндзо Абе зустрічався з Володимиром Путіним, президентом Росії, 27 разів у 2012–2020 роках.

Політика Японії щодо Росії тривалий час формувалася в контексті її відносин із Китаєм, який Токіо вважає головною загрозою своїй безпеці. Після анексії Криму в 2014 році тодішній прем'єр-міністр Сіндзо Абе чинив опір закликам Заходу ввести серйозні санкції проти Росії на тій підставі, що ізольована Москва ще більше зблизиться з Пекіном. Тепер, навпаки, японський уряд вважає, що потрібна жорстка відповідь як попередження іншим [2].

За Кісиди Фуміо, нинішнього прем'єр-міністра, Японія твердо стоїть за Україною та поруч із Заходом. Порушуючи пацифістський прецедент, вона відправила українській армії бронезилети. Кісиди Фуміо також відчинив двері для людей, які втікають із України, на відміну від типового для нього небажання приймати біженців. Президент України Володимир Зеленський виступив перед парламентарями Японії (по відеозв'язку); це честь, якої ніколи не було у російської сторони. Японія також прийняла повний перелік західних санкцій, незважаючи на тривалий скептицизм щодо їх застосування в цілому.

Одним із мотивів подібних змін є внутрішній фактор: японська громадськість переважно підтримує жорсткі заходи проти Росії. Навесні минулого року опитування інформаційного агентства Kyodo показало, що 86 відсотків японців виступають за введення санкцій проти Росії. До жовтня 2022 року лише 5 відсотків респондентів сказали, що вони «відчували доброзичливість» по відношенню до Росії: це найнижчий рівень із початку проведення опитувань щодо цього питання в 1978 році.

Безперечно, Росія прямо не загрожує Хоккайдо, але вона все одно може створити проблеми, особливо спільно з Китаєм і Північною Кореєю. 25 березня близько 3000 її військових провели навчання на спірних островах. Російські кораблі були надзвичайно активними поблизу Японії. Росія припинила переговори про мирний договір і скасувала безвізовий режим для колишніх жителів островів. На північному узбережжі Хоккайдо місцеві жителі стурбовані напруженістю через права на риболовлю та зростання цін на морських їжаків і крабів, імпортованих із Росії [2].

Можна сказати, що у 2022 році відповідь Японії на повномасштабне вторгнення Росії в Україну була значно радикальніша за попередні роки. Це щось більше, ніж просто невдоволення діями Москви. У Токіо чиновники побоюються, які висновки може зробити Китай із війни,

і прагнуть дати сигнал Пекіну, що будь-яка подібна спроба силою змінити статус-кво у Східній Азії зустрине шалений опір. Так, прем'єр-міністр Фуміо Кісида регулярно зауважує, що «Україна сьогодні може бути завтра Східною Азією». Крім того, Японія назвала російське вторгнення в Україну «неподобством, яке підриває основи міжнародного порядку не тільки у Європі, а й в Азії».

20 лютого прем'єр-міністр Фуміо Кісида оголосив про фінансовий пакет на суму 5,5 мільярда доларів, додавши до вже виділених 600 мільйонів доларів. Незважаючи на те, що Японія в минулому приймала небагато біженців, вона також прийняла близько 2000 українців. Крім того, Токіо поставив в Україну не лише бронезилети та зимове спорядження, а й безпілотники-розвідники та іншу оборонну техніку. Це перший випадок, коли Японія таким чином допомагає країні, яка бере участь у збройному конфлікті, на тлі тривалої заборони на такі передачі [3].

Ці кроки викликають подив не тільки тому, що вони безпрецедентні, але й через географічну віддаленість Японії від зони бойових дій і відсутність будь-якої загрози для неї російського вторгнення.

Слід зазначити, що Міністерство закордонних справ Японії у своєму звіті назвало Південні Курили (у японців – Північні території) «невід'ємною частиною території Японії». Такого трактування МЗС не вживало від 2011 року. «Північні території – це острови, над якими Японія має суверенітет, вони є невід'ємною частиною Японії, проте наразі незаконно окуповані Росією», – заявили в МЗС. 7 жовтня 2022 року Україна визнала південні Курильські острови територією Японії та висловлює повну підтримку Японії. Японія підтримала всі три принципово важливі для нашої держави резолюцій ГА ООН («Територіальна цілісність України» 2014 р., «Ситуація з правами людини в Криму» 2016 і 2017 рр.) [4].

Підсумовуючи вищезазначене, доречно згадати **конкретні заходи на підтримку України з боку Японії:**

- Надання Україні дронів, бронезилетів, сталевих касок, зимового одягу, наметів, фотоапаратів, гігієнічних та продуктових наборів, біноклів, освітлювальних засобів, медичних товарів, цивільних автомобілів (фургонів) тощо.
- Надання Україні та сусіднім країнам екстреної гуманітарної допомоги (у сфері охорони здоров'я та медицини, продовольчої безпеки

і захисту): 200 млн дол. США, та прийняття рішення про надання додаткової фінансової підтримки як гуманітарної допомоги та витрат на відновлення: 500 млн. дол. США.

- Продовольча допомога країнам Близького Сходу та Африки, які постраждали від ситуації в Україні (близько 200 млн дол. США, з яких 17 млн дол. США це допомога для сприяння експорту зерна з України).

- Надання Україні фінансової допомоги 600 млн дол. США [1].

- У рамках підтримки для проходження зимового періоду, надання через міжнародні організації генераторів та сонячних ліхтарів (близько 2,57 млн. дол. США), а також світловідбивачів та одноразових грілок для Національної поліції України (близько 550 тис. дол. США).

- Надання близько 1500 генераторів, зокрема 4, подарованих у межах «Ініціативи підтримки для проходження зимового періоду: Генератори для українців від Японії».

- Надання допомоги у сфері протимінної діяльності, включно з програмою навчання персоналу Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) у співпраці з Камбоджею.

- Відтермінування виплат за боргом для України (близько 7,8 млрд єн (прибл. 70 млн дол. США)) [3].

- Дозвіл на подовження дії картки резидента (посвідки на проживання) всім українцям в Японії, які бажають цього.

- Прийом евакуйованих із України до Японії.

- Надання допомоги у негрошовій формі, транспортування товарів гуманітарної допомоги УВКБ ООН літаками Сил Самооборони Японії, а також залучення людських ресурсів у галузі медицини та охорони здоров'я для підтримки евакуйованих.

Фінансові заходи:

- Унеможливлення фінансування Росії з боку провідних багатосторонніх фінансових установ, включно з МВФ, Світовим банком і Європейським банком реконструкції та розвитку [3].

- Реакція на ухиляння Росії від санкцій, у тому числі за допомогою цифрових активів.

- Обмеження операцій із Центральним банком Росії [1].

- Введення санкцій, зокрема заморожування активів осіб, пов'язаних із урядом Росії, у тому числі Президента Путіна, і російських олігархів.

- Заморожування активів дванадцяти російських банків (Сбербанк,

Альфа-Банк, ВЕБ.РФ, Промсвязьбанк, Банк «Росія», ВТБ, Совкомбанк, Новікомбанк, Фінансова корпорація «Відкриття», Московський кредитний банк, Російський Сільськогосподарський банк (Россельхозбанк), Росбанк) і їхніх дочірніх компаній у Японії.

- Приєднання до вжиття заходів, спрямованих на ізоляцію Росії від міжнародної фінансової системи та світової економіки шляхом відключення окремих російських банків від системи SWIFT.

- Заборона на випуск та операції з новими облігаціями російського державного боргу на первинному та вторинному ринку Японії. Окрім того, щодо деяких визначених російських банків, яким вже заборонено випуски цінних паперів у Японії, накладено додаткову заборону на випуск цінних паперів із меншим терміном погашення [1].

- Запровадження заходів щодо заборони нових інвестицій у Росії.

Торговельні заходи

- Позбавлення Росії статусу найбільшого сприяння.

- Заборона на імпорт із Росії техніки, деяких видів деревини, горілки, золота тощо.

- Заборона на експорт до Росії предметів розкоші.

- Введення санкцій на експорт російським військовим організаціям підконтрольних товарів із узгодженого на міжнародному рівні переліку, інших товарів подвійного призначення, таких як напівпровідники, передових товарів, обладнання для переробки нафти, товарів, що сприятимуть зміцненню промислової бази Росії, а також товарів, пов'язаних із хімічною та біологічною зброєю [4].

- Зменшення залежності від Росії в енергетиці, що включає поступове припинення та заборону імпорту російського вугілля та нафти.

Призупинення видачі віз до Японії для визначених осіб, пов'язаних із Росією, Республікою Білорусь та заморожування активів чотирьох білоруських банків (Білагропромбанк, Банк Дабрабут, Банк розвитку Республіки Білорусь та Белінвестбанк) і їхніх дочірніх компаній у Японії.

- Введення санкцій на експорт білоруським військовим організаціям підконтрольних товарів із узгодженого на міжнародному рівні переліку, інших товарів подвійного призначення, таких як напівпровідники.

- Призупинення видачі віз до Японії для осіб з «ДНР» або «ЛНР» та заморожування активів, які зберігаються даними особами в Японії.

- Заборона на імпорт і експорт з «ДНР» та «ЛНР» [1].

Таким чином, можна дійти висновку, що незважаючи на свою віддаленість від України, Японія чітко та послідовно притримується позиції підтримки незалежності, територіальної цілісності та недоторканості міжнародно визнаних кордонів України, всебічної підтримки в гуманітарній сфері, в питанні підтримки санкцій.

Список використаних джерел

1. Японія з Україною / Measures by the Japanese Government, Response to the situation in Ukraine, Japan-Ukraine Relations. URL : https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp_stands_with_ukraine_ukr.pdf (дата звернення: 04.06.2023).
2. 相澤 李帆. ウクライナ戦争と米国強まる 大国間競争の流れ/ウクライナ戦争の衝撃/ The National Institute for Defense Studies; ed. by Masayuki Masuda. Japan, Tokyo, 2022. P. 21-24. URL : http://www.nids.mod.go.jp/publication/east-asian/pdf/supplement_1/01.pdf (дата звернення: 27.05.2023).
3. The US-Japan alliance in the age of crisis? Public opinion in Japan and the United States following Russia's invasion of Ukraine / The Japan institute of international affairs; Naoko Funatsu and others. URL : <https://globalaffairs.org/sites/default/files/2023-03/US-Japan%20Report%20PDF.pdf> (дата звернення: 25.05.2023).
4. Tomohiko Satake, How Japan's Russia policy changed after Ukraine/ East Asia Forum. Japan, 24 June 2022 URL : <https://www.easiaforum.org/2022/06/24/how-japans-russia-policy-changed-after-ukraine/> (дата звернення: 25.05.2023).

Відімська К.,
ст. викладач кафедри суспільних комунікацій
та регіональних студій,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-3778-6302

ОСНОВНІ ЗАСАДИ МЕДІЙНОЇ ПОЛІТИКИ **ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ**

На сьогодні питання медійної політики є досить актуальним. Це обумовлено тим, що значно зростає значимість засобів масової інформації у житті кожної людини. Тому влада ці свого боку повинна більш ретельно контролювати ту інформацію, яку отримують її громадяни засобами медіа через різні канали комунікації. Це питання як національної, так і економічної та політичної безпеки. При цьому контроль медіа не вирішує питання медіа та держави, тому для кожної країни доцільним є розроблення тих принципів, які призначені для унормування функціонування медіа у державі.

У загальному розумінні «медіа» – «це будь-яка форма спілкування – письмова (друкована, текстова, графічна), радіомовна, телевізійна чи навіть розмовна (словесна), яка охоплює велику кількість людей».

Медіа поділяється на:

1. друковану (газети, журнали, книжки);
2. зображальну (логотипи, рекламні щити);
3. мовленнєву (радіо, кіно, телебачення);
4. цифрову (комп'ютер, телефон, планшет).

Туреччина, країна з багатою історією та культурою, займає особливе місце у регіоні Близького Сходу. Останніми роками медіа-політика Туреччини привернула міжнародну увагу, оскільки вона пройшла через значні зміни. Існують певні тренди до розвитку, які слід розглянути.

По-перше, слід зазначити, що у Туреччині медіа-активність значно зросла завдяки широкому поширенню Інтернету та соціальних мереж. Інтернет став платформою, де громадяни можуть вільно обмінюватися інформацією та думками. Однак слід зазначити, що останніми роками в Туреччині спостерігалось посилення законодавства, через що прослі-

джується певні обмеження свободи слова та вільний доступ до інформації в інтернеті.

По-друге, слід зазначити концентрацію володіння ЗМІ у руках кількох великих медіа-холдингів, таких як Doan Group, Turkuvaz Group, які мають зв'язки з політичними та економічними елітами країни. Це може призвести до виникнення ситуації, коли медіа використовуються для просування певних політичних та комерційних інтересів [2, с. 100].

По-третє, слід зазначити роль держави у медіа-політиці Туреччини. Держава істотно впливає на роботу та контроль над незалежними медіа. Спостерігачі зазначають, що тиск на незалежну пресу та журналістів у Туреччині посилювався останніми роками.

Засоби масової інформації в Туреччині керуються кількома органами та інституціями. Ось основні органи, які відповідають за управління засобами масової інформації в Туреччині:

1. Вища рада з питань телерадіомовлення Туреччини (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu-RTÜK).
2. Департамент комунікацій (İletişim Başkanlığı).
3. Державне агентство з інформації та комунікацій (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu- ВТК).

Міністерство культури і туризму (Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı) [3, с. 78].

Туреччина як країна із розвинутою мережею засобів масової інформації, має власні засади медійної політики. У країні діють наступні засади медійної політики:

1. Контроль за державними та напівдержавними ЗМІ: турецький уряд здійснює активний контроль над державними та напівдержавними ЗМІ. Це означає, що вони можуть використовуватись для підтримки офіційної лінії уряду та пропаганди. Контроль над цими медіа дозволяє уряду формувати громадську думку та контролювати потік інформації.
2. Обмеження свободи слова та преси: за останні роки в Туреччині спостерігалось посилення законодавства, яке обмежує свободу слова та преси.
3. Контроль Інтернету та соціальних мереж: були ухвалені закони, які дозволяють блокувати певні веб-сайти та соціальні мережі. Це обмежує свободу доступу до інформації.

4. Охорона національних інтересів та стабільності: медіа-політика Туреччини орієнтована на національні інтереси та забезпечення стабільності в країні. У рамках цього принципу уряд може вживати заходів для запобігання розповсюдженню інформації, яка може вважатися загрозою національній безпеці або порядку.
5. Економічна підтримка та розвиток: медіа-політика Туреччини також орієнтована на економічну підтримку та розвиток медіа-індустрії. Уряд надає фінансову підтримку та створює умови для інвестицій та розвитку медіа-холдингів та компаній.
6. Пропаганда та формування громадської думки: медіа-політика Туреччини включає використання державних ЗМІ для просування певних політичних та ідеологічних повідомлень. Вони можуть використовуватися для формування громадської думки та створення підтримки уряду та його програм.
7. Міжнародна присутність: турецькі ЗМІ та телеканали поширюються за межі країни та мають міжнародний вплив. Вони стають майданчиком для представлення турецької культури, музики та кіно, а також сприяють просуванню туристичного потенціалу Туреччини.
8. Розвиток медіа-інфраструктури: Туреччина виконала значну роботу з розвитку медіа-інфраструктури, особливо у сфері телебачення та радіомовлення. Було створено нові канали та радіостанції, розширено можливості цифрового мовлення [2].

Медіа-політика Туреччини регулюється низкою законів та нормативних актів, які впливають на медіа-середовище в країні. Ось деякі з основних законів, які стосуються медіа-політики Туреччини:

1. Basın Kanunu – Закон про пресу.
2. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun - Закон про створення та мовлення радіо та телебачення.
3. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele – Закон про регулювання публікацій в Інтернеті та боротьбу зі злочинами, що скоюються через такі публікації.
4. Medya Hizmet Sağlayıcılarının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik - Положення про порядок та основні принципи надання медіа-послуг.
5. Sınır Tanımayan İnternet Platformlarına İlişkin Hizmet Sağlayıcılar

Hakkında Kanun – Закон про постачальників послуг, які надають Інтернет-платформи без кордонів.

6. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu – Закон про інтелектуальну власність та витвори мистецтва.

7. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu – Закон про захист персональних даних [5].

Медіа-політика Туреччини також стикається з критикою та сумнівами щодо свободи вираження та незалежності ЗМІ. Деякі медіа-ресурси та соціальні мережі були тимчасово заблоковані або обмежені в доступі. Наприклад, у 2014 році уряд Туреччини тимчасово блокував Twitter на декілька тижнів через корупційний скандал та у 2023 році – під час землетрусу у Туреччині.

У 2014 році YouTube був також тимчасово заблокований у Туреччині з тих самих причин, пов'язаних із поширенням інформації про корупційні скандали. Пізніше блокування було знято після рішення конституційного суду.

У 2017 році Вікіпедію було заблоковано в Туреччині. Причиною блокування стали статті, які, на думку уряду, містили «терористичну пропаганду». Вікіпедія залишалася недоступною в Туреччині протягом кількох років, але в 2020 році її блокування було знято після рішення Європейського суду з прав людини.

Медіа-політика Туреччини є складною та обговорюваною темою. Більш глибоке розуміння медіа-політики Туреччини потребує вивчення конкретних законів, дій наглядових органів та контексту політичної та соціальної обстановки в країні. Ситуація з медіа-політикою в Туреччині продовжує розвиватися, і важливо бути в курсі останніх подій та обговорень у цій галузі.

Список використаних джерел

1. AVRUPA KOMİSYONU, Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu, Brüksel, 2014. Available from : http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf
2. Dursun, D, Türkiye'nin Görsel-İşitsel Medya Politikası. Liberal Düşünce Dergisi, (86), 2017, 97-125. Available from :<https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/48149/609147>

3. Hülya Uğur Tanrıöver, Türkiye’de Televizyon Yayıncılığı 2011, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları Yayın No: 2011-24, 2012.
4. Вища рада з питань телерадіомовлення Туреччини. Режим доступу : <https://www.trt.net.tr/>
5. Департамент комунікацій. Режим доступу : <https://www.iletisim.gov.tr/>
6. Державне агентство з інформації та комунікацій. Режим доступу : <https://www.btk.gov.tr/>

Войтович О.,
канд. політ. наук, доцент кафедри міжнародних відносин,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0000-1524-9915

ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ АКЦІЯХ НІМЕЧЧИНИ (1933-1939 РР.)

У боротьбі за владу Гітлер з перших днів активно використовував пропаганду. Після 30 січня 1933 року вона стала особливо важливим знаряддям зміцнення нацистської влади. Було створено міністерство освіти та пропаганди на чолі з Геббельсом, яке обробляло розум німців у дусі ксенофобії, антисемітизму, расизму та відвертого націоналізму [2, с. 43]. І взагалі ставилась мета виховати расову свідомість пересічних німців [2, с. 54]. Геббельса справедливо вважали самим «отруйним та красномовним» із націонал-соціалістських ораторів і самим «інтелектуальним» із усіх вождів «третього рейху». Берлінці жартували про нього, нібито він спить не у власному ліжку, а у власній глотці. «Великий демагог» та «закінчений брехун» – Геббельс, наділений отруйним сарказмом, із презирством ставився до всього традиційного; піддавав нищівній критиці лібералізм та парламентську демократію; демонстрував, що для нього мораль та принципи нічого не варті, вони не існують.

Пропаганда використовувалася не тільки у внутрішній політиці, де одним із наріжних «питань» було «єврейське» [2, с. 55], а й для зовнішньополітичного впливу, особливо після зміцнення режиму. Яскравим прикладом є видання у Великобританії книги Гітлера «Моя боротьба»,

з якої були вилучені місця, де в цілому говорилося про агресивні плани Гітлера та, зокрема, про захват життєвого простору на Сході.

Одним із перших об'єктів пропаганди стала революція у Німеччині у листопаді 1918 р. Гітлер та його ідейні прихильники вважали (про що й писали у спогадах, наприклад гросс-адмірал Е. Редер), що вона не мала внутрішнього коріння, а була принесена ззовні людьми, які не мають нічого спільного з німецькою нацією. Отже, нищівна критика була направлена проти лівих сил, з якими велась непримирима боротьба. Але самим головним об'єктом критики-пропаганди став Версальський мирний договір від 28 червня 1919 р. Як відомо, за договором Німеччина втратила східні землі, її суверенітет було обмежено, і вона мала сплачувати величезні репарації. Навіть міністр закордонних справ Веймарської республіки Г. Штреземан (лауреат Нобелівської премії миру за 1926 рік) у приватній розмові з майбутнім французьким міністром закордонних справ Ж. Бонне категорично стверджував, що Німеччина ніколи не погодиться на існуючий кордон із Польщею.

Критика Версальського договору була чи не головнішою у період, коли Гітлер рвався до влади. Версаль ніколи не повинен повторитися – це було одним із головних гасел, навколо якого він збирав своїх однодумців. (У контексті післявоєнного приниження переможених міфи про національне відродження та рятівника Німеччини особливо приваблювали молодь [2, с. 43].) Аналізу причин виникнення війни, ролі Німеччини в її розв'язанні у його критиці-пропаганді не було. Йшлося про те, що Німеччині нав'язали грабіжницький та принизливий мир і що такий договір могла підписати тільки нікчемна Веймарська республіка. Подолати Версаль ставало нагальним у зовнішньополітичних планах Гітлера. У 1933 р. він приступив до реалізації своїх намірів.

Слід зауважити, що Версальський мир, як і вся Версальська система договорів (ВСД) у цілому, були несправедливими і мало відповідали глибинним та суперечливим інтересам народів і держав [1, с. 8]. Країни-переможниці нав'язували мирні договори країнам, що програли у Першій світовій війні і тим самим створювали умови для їхньої критики, наприклад, Німеччиною та їх перегляду за більш сприятливих умов.

Канцлер німецького рейху Гітлер стверджував, що Німеччина у питаннях безпеки повинна мати рівні права з країнами-переможницями, що такий великий народ як німецький не може жити в умовах

постійної дискримінації, не можна терпіти, щоб Німеччина й надалі залишалась оточеною дуже озброєними державами тоді, як вона сама залишається роззброєною. Прорахунки ВСД спрацьовували на користь Німеччини, але це ніяк не може бути виправданням її зовнішньої політики, оскільки вона була направлена на реалізацію агресивних планів, які були викладені у програмі нацистської партії ще у 1920 р. Таким чином, зовнішня політика Гітлера була направлена не тільки на відмову від Версальського мирного договору 1919 р., умови якого навіть німецька соціал-демократія свого часу вважала важкими й ганебними, але, саме головне, на розв'язування війни й встановлення світового панування третього рейху. Гітлер заявляв, що Німеччина набуде завершеності лише тоді, коли Європа стане Німеччиною. А поки що він у промові від 17 травня 1933 р. заявляв про мир. Це був шедевр брехливої пропаганди, але на Заході вона спрацювала на позитивний імідж фюрера.

Провідником зовнішньополітичного курсу Гітлера до 1938 р. був К. фон Нейрат, якому належала особлива роль у зміцненні його влади та у підготовці загарбницьких планів. Кожного разу, коли потрібно було дипломатичними маніпуляціями приховати агресивні акти, на авансцені неодмінно з'являвся Нейрат. Агресивні плани щодо Польщі приховувались, а натомість було заявлено, що вона має наміри напасти на Східну Пруссію, Данциг (Гданьськ) або ж Померанію!

Про «майстерність» Гітлера вводити в оману Е. Ерріо писав, що один із його методів полягає саме в тому, щоб супроводжувати самі фантастичні твердження самими точними цифрами. Німецьким фюрером заявлялось, що стотисячний рейхсвер не здатний захистити країну, тоді як інші країни озброюються. (У лютому 1935 р. у Франції через демографічну проблему обговорювався закон про подовження терміну військової служби з вісімнадцяти місяців до двох років, що, у разі його прийняття, автоматично збільшило б кількість особового складу армії). Тому у Німеччині скористались обговоренням проекту закону у французькому парламенті як приводом (ніби він уже став законом) і 16 березня 1935 р. ввели загальний військовий обов'язок (невдовзі збройні сили – вермахт – зросли до півмільйона осіб, а у роки війни сягнули позначки понад 9 мільйонів).

21 травня того ж року Гітлер знову таки виступив з «мирною» промовою у рейхстазі. Було заявлено, що Німеччина бажає тільки миру,

який повинен базуватися на загальній справедливості; відкидалася сама ідея війни, оскільки націонал-соціалістська Німеччина її не бажає в силу своїх переконань. А коли у лютому 1936 р. французький парламент ратифікував договір із СРСР про взаємодопомогу від 2 травня 1935 р., Гітлер заявив, що він спрямований проти Німеччини, оскільки звів нанівець Рейнський гарантійний пакт, добровільно підписаний Берліном у жовтні 1925 року [1, с. 75]. 7 березня 1936 р. він здійснив ремілітаризацію Рейнської області, без якої неможливо було б вести серйозну підготовку до війни, нарощувати, наприклад, військово-морський флот до розмірів, означених німецько-англійською угодою про співвідношення флотів від 18 червня 1935 р. (До речі, німці навмисне занижували тоннаж кораблів, що будувалися, щоб «уникнути» невідповідності з угодою.) При цьому заявлялось, що у Німеччини в Європі немає ніяких територіальних зазіхань.

Про намір «придбати» Чехословаччину Гітлер заявив ще у лютому 1934 р. У червні 1937 р. план нападу був розроблений, а 5 листопада ухвалений. Ліквідація чехословацької держави розглядалася з точки зору необхідності збільшення території рейху і численності вермахту для війни у подальшому. Акція отримала і відповідне пропагандистське забезпечення.

Аншлюс Австрії 12-13 березня 1938 р. (а до неї Гітлер підбирався ще в липні 1934 р.) у Берліні розглядався майже як внутрішня німецька, «родинна справа» [1, с. 187]. Австрійський канцлер Шушніг безпідставно звинувачувався у підступності, а австрійська влада – у намірах реставрувати династію Габсбургів. Під тиском Берліна австрійська влада звільнила з тюрем усіх австрійських нацистів, а геббельсівська пропаганда писала про «червоні» безпорядки у Відні, про пограбування тощо. Нарешті було заявлено, що німецька Австрія врятована від хаосу. Не говорилося головне: яке місце займала австрійська економіка, її людські та сировинні ресурси, нарешті, територія у подальших загарбницьких планах Гітлера.

Починаючи з весни 1938 р., Прага звинувачувалася Берліном у тому, що вона «утискує» 3,25 мільйони судетських німців, які ще у дні Паризької мирної конференції 1919 р. заявили, що їх права проігнорували. Гітлер апелював до принципу права націй на самовизначення, викладених у «14 пунктах» президента Вільсона; весь час тиснув на чехословацький уряд і категорично наполягав на розв'язанні проблеми

на користь Німеччини. Пропаганда Геббельса посилювала напругу заявами про «чеський терор» щодо судетських німців. При цьому замовчувалося, що, починаючи з 1933 р., судето-німецька партія К. Генлейна фінансувалася німецьким МЗС з метою підбурити німецьке населення Судетів проти чехословацької влади [1, с. 187]. Замовчувалось і те, що за наказом Гітлера Генлейном висувалися щоразу такі умови, які не можна було б задовольнити.

За рішеннями конференції у Мюнхені 29-30 вересня 1938 р. Судети відійшли Німеччині. Гітлером було заявлено, що у його країні більше немає ніяких територіальних претензій. А в березні 1939 р. почалося «звільнення» Німеччиною Словаччини, яка нібито бажала незалежності від Чехії. Гітлер потурбувався про те, щоб приєднання ненімецької території до рейху – Чехії – виглядало б законним. Президента Чехо-Словаччини Гаху примусили підписати 15 березня 1939 р. документ, за яким він добровільно ввіряв долю чеського народу і самої країни фюреру і німецькому рейху [1, с. 199].

Щодо приєднання Мемеля (Клайпеди) й області до рейху, то особливо вишуканої пропагандистської підтримки не було. Заявлялося, що більшість населення області складають німці, які бажають возз'єднатися з рейхом. 22 березня 1939 р. литовські представники у Берліні під тиском погодились з вимогами німецької сторони, а 23 березня Гітлер із «тріумфом» увійшов до Мемеля.

Як зазначалося вище, німецько-польські відносини залишалися складними. Розширення життєвого простору Німеччини мало відбутись у тому числі за рахунок Польщі. До ліквідації польської держави Гітлер приступив одразу після приходу до влади. Німецький уряд безрезультатно вимагав від польської влади дозволу на будівництво через «польський (Гданський) коридор» двох залізничних колій та автошляху з екстериторіальним статусом для сухопутного з'єднання (і не більше!) зі Східною Пруссією та Гданськом, який завжди розглядався як німецьке місто. Восени 1938 р. Гітлер остаточно взявся за розв'язання цієї проблеми, яка була лише приводом для реалізації його агресивних планів. 21 березня 1939 р. німецька сторона висунула ультиматум Польщі щодо «польського (Гданського) коридору». І як завжди, у хід пішла пропаганда. Польща звинувачувалася в «провокаціях» проти Німеччини [1, с. 218]. Пропаганда Геббельса стверджувала про агресивні наміри Польщі щодо рейху. Про це писалось у німецько-італій-

ських документах від 25 серпня 1939 р. У німецькій пресі «правдиво» стверджувалося 26 серпня 1939 р., що в Польщі хаос, німецькі родини втікають з Польщі, що Варшава мобілізувала півтора мільйона осіб, які пересуваються до кордонів рейху і туди ж направляються військові транспорти. При цьому приховувалось, що німецька армія вже давно відмобілізована відповідно до плану «Вайс» – плану нападу на Польщу, схваленому ще 3 квітня 1939 р. 26 серпня Гітлер із пропагандистською метою запропонував ще раз розв’язати проблему «мирним» шляхом: Польщі потрібно погодитися на приєднання Данцигу до Німеччини, на прохід через «польський (Гданський) коридор» і на проведення референдуму на території коридору за зразком Саарського, як це було у січні 1935 року. 31 серпня Гітлер заявив, що польська сторона відхилила «мирні» ініціативи Німеччини, а він так хотів зберегти мир. І, щоб не було ніяких сумнівів, що війну проти Німеччини «розв’язала» Польща, наприкінці дня 31 серпня 1939 р. «польські» солдати напали на радіостанцію у Глейвіце. Ця акція була спланована і проведена гітлерівськими службами, зокрема, СС та Гейдрихом. Так, німецька пропаганда заявляла про польські «напади» на Німеччину.

1 вересня 1939 р. за давно запланованим нападом Німеччини на Польщу почалася війна.

Список використаних джерел

1. Дюррозель, Жан-Батіст. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорелової, В. Чайковського. Київ : Основи, 1995. 903 с.
2. Лауер, Венді. Фурії Гітлера. Німецькі жінки у нацистських полях смерті / пер. з англ. В. Іваненко. Київ : Укр. центр вивч. історії Голокосту, 2020. 280 с.

Герасимчук А.,
аналітикиня та журналістка,
Internews (Ukraine)

ЩО РОБИТЬ РОСІЙСЬКУ ПРОПАГАНДУ ЕФЕКТИВНОЮ: МЕТОДИ

Пропаганда є невід’ємною частиною державної політики РФ та одним із ключових елементів її військової машини. Використання інформаційно-психологічного впливу на масову свідомість стало одним із ключових компонентів збройної агресії РФ проти України. Такий вплив слугує інформаційним підґрунтям для агресивної тактики ведення війни, вчинення воєнних злочинів та дій, що носять геноцидний характер, а також створює суспільний настрій на підтримку агресії проти України в Росії.

Система державної пропаганди Росії роками готувала суспільну думку до війни проти України. Результати ефективності впливу пропаганди на населення Росії відображено в результатах опитування Левада-центру від квітня 2023 р., згідно з якими 43 % росіян однозначно підтримують дії своєї армії в Україні, а 32 % – скоріше підтримують [14].

Зрощення влади та медіа, критичний рівень контролю держави над інформаційним полем є головним чинником такої ефективності. Згідно зі Всесвітнім індексом свободи преси «Репортери без кордонів» за 2023 р., Росія посіла 164-е місце серед 180 країн. В аналітичному звіті йдеться про системну цензуру, поширення скоординованої пропаганди провладними ЗМІ та захоплення соціальних медіа пропагандистською мережею Путіна [1].

Керівництво країни разом з провідними державними пропагандистами підтверджують, що інформація є зброєю, і держава її контролює в Росії. Так, головна редакторка державного медіа-гіганта RT Маргарита Симоньян відкрито заявляє, що «жодна велика держава не може існувати без контролю над інформацією» [10]. А президент РФ В. Путін ще у 2014 р. сказав про те, що «швидкий розвиток електронних ЗМІ зробив новини надзвичайно важливими та перетворив їх на грізну зброю, яка дозволяє маніпулювати громадською думкою» [5].

Ефективність російської пропаганди можна пояснити методами та функціональними принципами, на основі яких вона діє. Серед ос-

новних методів, що використовує російська пропаганда в контексті агресії проти України, можна виділити наступні:

Псевдоекспертиза. Російська пропаганда використовує експертів та науковців для поширення своїх наративів, що створює ілюзію достовірності. У такому випадку особа того, хто висловив думку, має перевагу над тим, що було сказано [4]. Думка, виголошена людиною, пов'язаною з університетом, аналітичним центром чи державним органом, викликати менше сумнівів у аудиторії. Псевдонаукова заява наукового співробітника Інституту російської історії Російської академії наук Олександра Дюкова, що заперечує Голодомор, називаючи його природним голодом, що був використаний як інформаційна маніпуляція, є класичним прикладом використання цього методу [17]. Іншим прикладом є поширення російськими експертами наративу про те, що Україна є штучним утворенням. Так, депутат Держдуми РФ директор Інституту країн СНД К. Затулін заявив: «Покладіть це ще й на ту обставину, що йдеться не про постійно існуючу державу (*Україна*), а про державу, яка взагалі вперше виникла тридцять років тому, а до цього протягом сотень років була частиною нашої спільної держави» [16].

Дзеркалення. Росія активно використовує тактику дзеркалення, що поглядає у звинуваченні жертви у плануванні або вчиненні тих злочинів, які агресор вчиняє сам. Показовим прикладом є те, як російська пропаганда розповідає про «тортури, мародерство і повний “букет” усього, що можна порушити при веденні бойових дій» з боку українських військових [15]. Але весь світ знає про жакливі подробиці та наслідки російської окупації. Іншим прикладом є виправдання повномасштабного вторгнення в Україну тим, що Україна напала б на Росію першою, якщо цього б не сталося [3, с. 359].

Дегуманізація. Сутність методу полягає у позбавленні людей їхньої людської сутності. Такий підхід розв'язує руки для насильства, створюючи тим самим бажаний владою ефект – бажання вбивати [18]. Російська пропаганда використовує слова та фрази, які принижують та/або демонізують її жертв. Українців називають «хохлами», «нацистами», «фашистами», «сатаністами», «терористами», «укронацистами» тощо. Російська пропаганда робить обидві речі одночасно – висміює Україну, називаючи її «державою людей, які навіть не можуть побудувати дороги» [12], а українців «смердючими жлобами» [8], водночас кажучи, що «ми воюємо зі знівснєними від крові маніяками» [9].

Сакралізація війни як священної/цивілізаційної місії. Цей метод представляє повномасштабну війну Росії проти України як:

- священну війну – «Сьогодні йде релігійна віна» [6];
- цивілізаційну війну – «Знову ця схватка великих цивілізацій, великих епох. І ця п'їтьма, п'їтьма Заходу змагається із сонцем Криму» [7].

Розпалювання почуття страху, гордості, національної всемогутності та віри в російську цивілізаційну місію спонукають російську аудиторію не ставити питань і не сумніватися в справедливості російського насилля. Це задовольняє запити російського населення відповідно до його стратегічної культури, яка схильна до агресії і демонструє готовність проєктувати силу на своє оточення, фанатичну відданість російському історичному наративу та месіанізм [19].

Конспірологія. Росія використовує теорії змов у своїй офіційній комунікації та пропаганді. Це дозволяє підтримувати скептичну амбівалетність щодо політичних подій серед прошарку населення, щоб схильно сумніватися в тому, що чує з екранів, і в той самий час мобілізувати агресію серед тих, хто активно споживає пропаганду. Так, з'являються історії про «антиросійський проєкт» [11], створений заходом, або про американські біологічні лабораторії, що «створюють не просто біологічну, а етнічну зброю, спрямовану виключно на знищення росіян і всього слов'янського етносу» [13].

Поширення пропагандистських наративів відбувається за допомогою певних **функціональних принципів**.

1) Природа поширення російської пропаганди є **масованою, швидкою, багатоканальною**. Швидке та активне продукування наративів та меседжів змушує аудиторію сприймати кількість повідомлень над якістю. Розповсюдження одного наративу у різних формулюваннях через різні канали (фальшивий плюралізм) створює ілюзію достовірності, а відповідно, і більшої достовірності. Крім того, масовані інформаційні атаки дезорієнтують аудиторію, що створює перешкоди для формування власного розуміння [4].

2) Пропаганда поширюється серед **підготованої аудиторії**, що полягає у формуванні правильного психоемоційного стану аудиторії. Використовуючи особливі слабкості російського національного характеру та застосовуючи маніпулятивні практики, російській державі вдається нормалізувати насильство, агресію, ненависть, токсичні відносини та приниження. Вони досягають цього результату, створюючи медіа-про-

дукти, які підживлюють ці почуття, водночас ґрунтовно переконуючи росіян у винятковості та величчї їхньої країни [20].

Ці функціональні принципи **вбивають критичне мислення**. Крім того, звернення до емоцій (сфабриковані історії та зображення вбитих на Донбасі, катування військовополонених, жахливі історії свідків) і страх ще глибше ховає навички критичного мислення. Ця емоційна атака дозволяє пропагандистській машині не турбуватися про послідовність. Використання суперечливих повідомлень окремо чи навіть одночасно не викликає запитань у більшості росіян [2].

Таким чином, створюється зв'язок між державою та населенням в інформаційному полі. Держава хоче просувати агресивну політику, підбурюючи населення до агресії, а населення, в свою чергу, дає запит на агресію та підтримує її.

Список використаних джерел

1. Europe – Central Asia. Press freedom in Europe overshadowed by the war in Ukraine. 2023 World Press Freedom Index Analytical Report. Режим доступу : <https://rsf.org/en/classement/2023/europe-central-asia>
2. Herasymchuk A. Methods of Russian Propaganda: Secrets of Effectiveness. Режим доступу: <https://ruinfocrimes.com.ua/analytic/methods-russian-propaganda-secrets-effectiveness>
3. Marcus K. L. Accusation in a Mirror. *Loyola University Chicago Law Journal*, 2012, Vol. 43, No. 2. С. 357-393.
4. Paul C., Matthews M. The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model: Why It Might Work and Options to Counter It. Режим доступу : <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html#fn24>
5. Russia Today TV channel starts broadcasting in Argentina. Режим доступу : <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46762>
6. База пропагандистів Kremlin’s Voice. Міхалков Микита Сергійович. Режим доступу : <https://ruinfocrimes.com.ua/profile/mihalkov>
7. База пропагандистів Kremlin’s Voice. Проханов Олександр Андрійович. Режим доступу : <https://ruinfocrimes.com.ua/profile-base/prohanov>
8. База пропагандистів Kremlin’s Voice. Скачко Володимир Сергійович. Режим доступу : <https://ruinfocrimes.com.ua/profile/skachko>

9. Владлен Татарский опубликовал тяжелое видео из СВО: «Каждый должен знать, с кем мы имеем дело». Режим доступа : https://tsargrad.tv/news/vladlen-tatarskij-opublikoval-tjazhjoloe-video-iz-svo-kazhdyj-dolzhen-znat-s-kem-my-imeem-delo_670422
10. Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым от 10.04.2022. Режим доступа : <https://smotrim.ru/video/2399768>
11. Кот Ю. Россия ведет на Украине освободительную операцию. Режим доступа : https://jpgazeta.ru/yurij-kot-rossiya-vedet-na-ukraine-osvoboditelnuyu-operacziyu/?fbclid=IwAR37XnNPVw_-vL3MUBg2C1sjhM_gixKrCI47puIVECdg5LDXsUFdUUWaM8
12. Мобилизация подходит к концу. Антонимы с Антоном Красовским. Режим доступа : <https://antonimy.mave.digital/ep-198>
13. Мухин назвал цель сосредоточенных у границ России биологических лабораторий США. Режим доступа : <https://www.gazeta.ru/army/news/2020/05/20/14444311.shtml>
14. Результаты общероссийского опроса Левада-Центра. Конфликт с Украиной: оценки апреля 2023 года. Режим доступа : <https://www.levada.ru/2023/04/27/konflikt-s-ukrainoj-otsenki-aprelya-2023-goda/>
15. Советник главы ДНР Ян Гагин: «Украина способна сделать и применить «грязную бомбу» в целях геноцида». Режим доступа : <https://www.kp.ru/daily/27463/4668473/>
16. Стенограмма интервью Константина Затулина изданию «The Washington Post». Полная версия без купюр. Режим доступа : <https://zatulin.ru/stenogramma-intervyu-konstantina-zatulina-izdaniyu-the-washington-post-polnaya-versiya-bez-kupyur/>
17. Умеренков Е. Идея «голодомора» стала оружием в информационной атаке против Москвы. Как ломали сознание украинцев. Режим доступа : <https://www.kp.ru/daily/27484/4692369/?fromrss=585>
18. Шутов Р. Дегуманізація як інструмент інформаційної війни. Режим доступа : <https://ms.detector.media/profstandarti/post/574/2014-06-06-degumanizatsiya-yak-instrument-informatsiynoi-viyny/>
19. Юрченко О. Зовнішня політика Російської Федерації: вірити не можна зрозуміти. Режим доступа : https://adastra.org.ua/blog/zovnishnya-politika-rosijskoyi-federaciyi-viriti-ne-mozhna-zrozumiti_1
20. Яблучна А. Як працює російська пропаганда в медіа. Режим доступа : <https://ukrainer.net/propaganda-rosii-zmi/>

Гервасій О.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0003-2421-7669;

Якубовська Д.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0002-0221-8305

РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Латинська Америка наразі відіграє важливу роль у системі міжнародних відносин, має свої особливості та вплив на глобальну арену, а також є досить привабливим регіоном в аспекті співробітництва. Російська пропаганда в країнах Латинської Америки, особливо через свої засоби масової інформації, спрямована на вплив на громадську думку та формування певного образу Росії в Латинській Америці. Зазвичай це уміщує розповсюдження протиамериканської риторики, поширення протизахідної настанови та критику США.

Один із способів, яким російська пропаганда впливає на регіон, – співпраця з місцевими ЗМІ та інформаційними агентствами. Це включає в себе поширення російських новинних каналів, які пропагують проросійську позицію, використовуючи соціальні мережі та інші онлайн-платформи для поширення російської пропаганди.

Не є секретом, що з часом інтерес міжнародних інформаційних ресурсів до висвітлення російсько-української війни зменшується, що особливо відчувається у віддалених від конфлікту регіонах планети, зокрема, в Латинській Америці. Це добре видно зі статистики Google Trends (рис. 1), яка вимірює кількість пошукових запитів від користувачів у мережі Google. Зокрема, це стосується таких запитів як *guerra* (війна), *guerra en Ucrania* (війна в Україні), *invasión Rusa* (вторгнення росії) тощо.

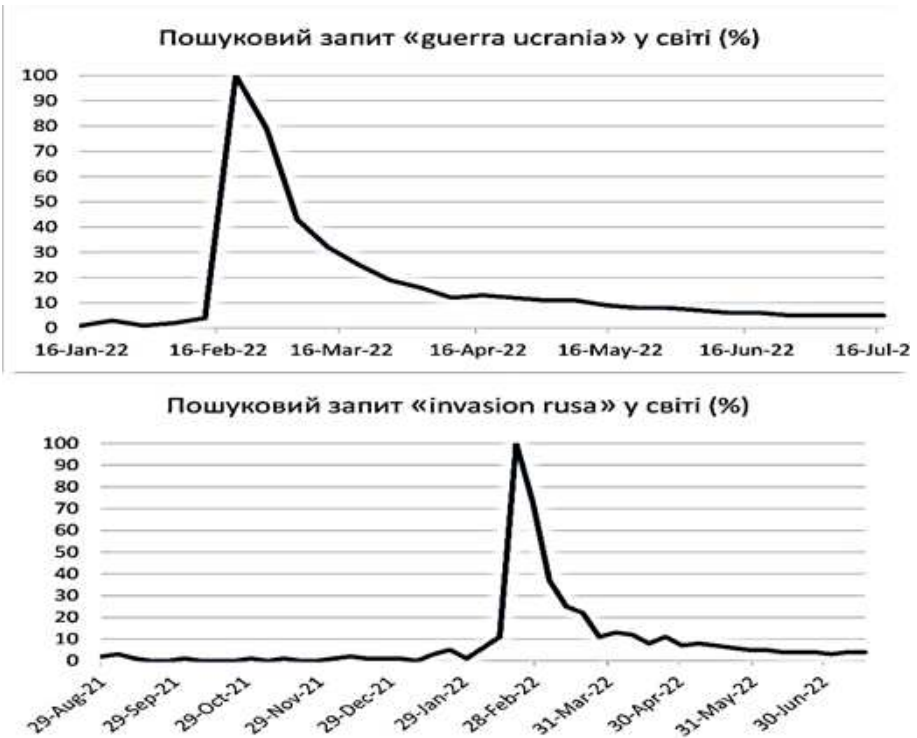

Рис. 1. Графік пошукових запитів щодо російсько-української війни в Латинській Америці [3]

Найбільшою проблемою іспанськомовних ресурсів є те, звідки вони беруть інформацію. Це можуть бути або популярні західні англо-мовні джерела, як-от BBC, NY Times, Deutsche Welle або ж російські ресурси іспанською. На жаль, Україна не має відомого на весь світ англо- чи іспанськомовного ресурсу, який повідомляв би про війну. Тож автори вимушені обирати між двома альтернативами. Наразі принаймні в офіційних популярних виданнях, переважна більшість інформації є правдивою та збалансованою, російська федерація згадується як агресор, а речі називаються своїми іменами.

Серед очільників держав, які засудили вторгнення РФ, є тодішній президент Чилі Себастьян Пінєра та новообраний Габріель Боріч, який 24 лютого зазначив що «росія обрала шлях війни як метод вирішення конфліктів. Сантьяго засуджує вторгнення в Україну, пору-

шення її суверенітету та нелегальне застосування сили» [3]. Тодішній президент Колумбії Іван Дюке, чинні лідери Еквадору Гермо Лассо, Уругваю Луїс Лакальє Поу та Гватемали Алехандро Джіамматеї так само засудили вторгнення росії, зазначивши, що це порушує суверенітет України та міжнародне право. Наприклад, президент Мексики Лопес Обрадор, досі не засудив та не прокоментував російську агресію, обмежившись загальною фразою про принцип невтручання та право на самовизначення, і в загальному просто зазначив свій нейтралітет. Лідер Перу Педро Кастійо побажав, щоб конфлікти вирішувались «шляхом дипломатичним та без використання куль» [3].

Позиція останніх згаданих країн свідчить про так званій «сірий нейтралітет», тобто вони не підтримують цю війну, але і не засуджують. Про це також може свідчити відмова Зеленському у виступі на засіданні регіонального економічного об'єднання МЕРКОСУР 21 липня 2022 року. Оскільки, в об'єднанні МЕРКОСУР усі рішення приймаються консенсусом, деякі країни були проти виступу нашого президента, найбільш вірогідніше, що вирішальним у цьому голосуванні став голос Бразилії.

Ці приклади демонструють дві важливі речі: незнання контексту війни в Україні та можливе бажання «нейтральних» країн підвищити власну торгівлю чи партнерство з росією на тлі запровадження санкцій іншими державами, адже, ні Мексика, ні Бразилія, ні Перу не запровадили обмежень проти москви. Мапа від The Economist добре ілюструє, як рф втримала свій авторитет у країнах, що розвиваються. Дві третини світового населення світу живуть у країнах, ставлення яких є нейтральним до російського вторгнення або схилиються до сторони окупанта (рис. 2).

На підґрунті моніторингу, проведеного українським соціальним стартапом LetsData у партнерстві з громадською організацією «Детектор медіа» у період з 12 до 25 вересня 2022 р. з'ясували, що розповідають про Україну онлайн-медіа країн Латинської Америки та як на це впливає російська пропаганда.

Які теми щодо України висвітлюють?

Серед публікацій найчастіше висвітлювалися теми щодо лінії фронту, економіки та енергетики. Натомість, тема санкцій згадується набагато менше, хоча і зберігається подібна тенденція; відповідно до

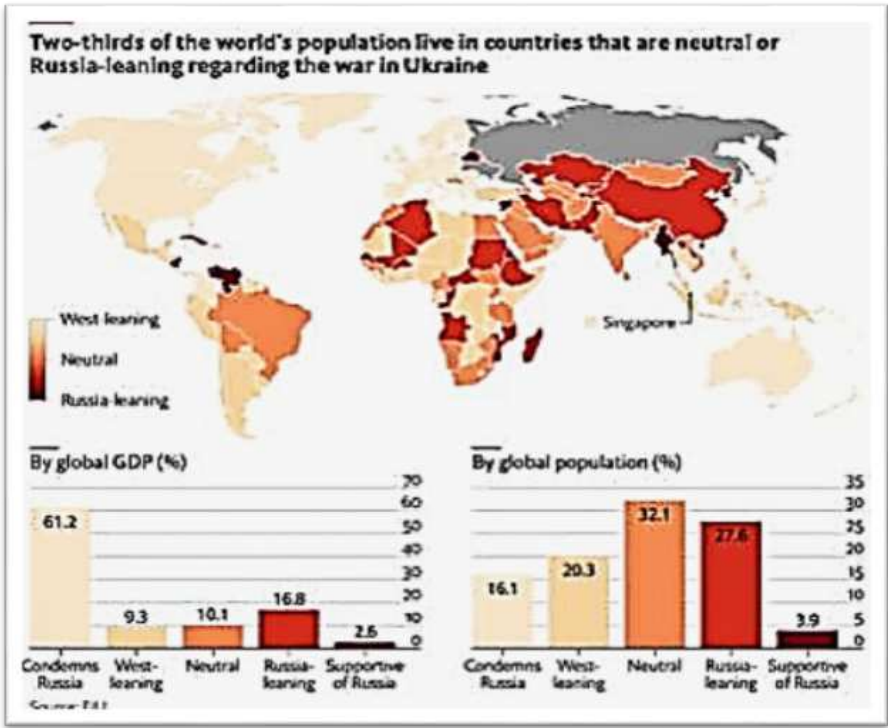

Рис. 2. Графік, що ілюструє, як РФ утримує авторитет [3]

результатів моніторингу LetsData, виявлена на всіх континентах у період з 12 до 25 вересня 2022 р. Наприклад, у Північній Америці та Африці тема санкцій так само перебуває на 4 сходитці, а в Європі навіть на 5, поступаючись цим же темам, що й у Латинській Америці, а також питанням щодо ЄС (рис. 3).

Одним із способів розповсюдження російських меседжів є цитування кремлівських медіа. Так, медіа Латинської Америки продовжують цитувати російські пропагандистські видання «RT», «ТАСС», «РИА Новости», «Известия», «Sputnik».

Хоча варто зауважити, що RT не був популярним серед цитованих пропагандистських медіа. Наприклад, у період з 12 до 25 вересня 2022 р. лише 3,8 % припадало на його цитування в онлайн-медіа Мексики. Найбільше ж у Мексиці, Бразилії та Аргентині цитували «ТАСС», «РИА Новости» і «Sputnik».

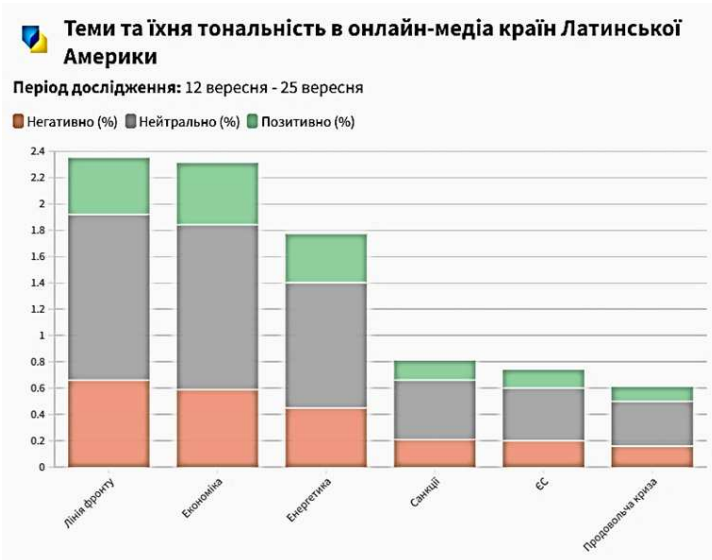

Рис. 3. Графік тем та тональностей в онлайн-медіа країн Латинської Америки [2]

Цитування кремлівських пропагандистських медіа

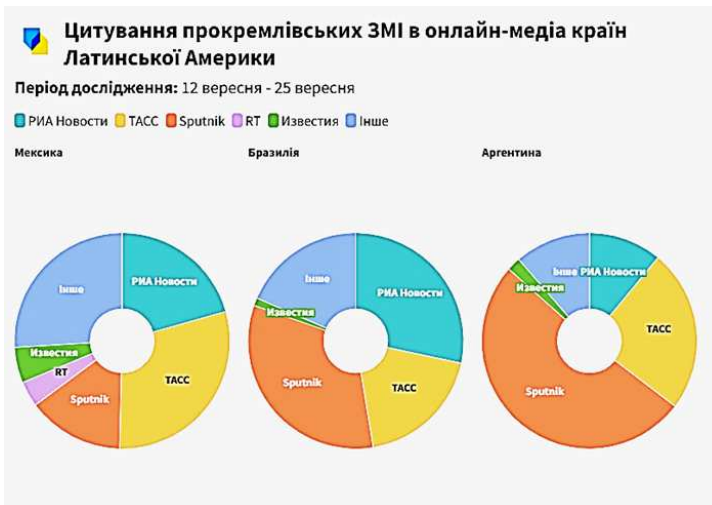

Рис. 4. Графік цитування прокремлівських ЗМІ [2]

Поширені російські меседжі в Аргентині та Бразилії [2]

Відзначалося поширення меседжів щодо шантажу застосуванням ядерної зброї з боку Росії: *«Медведев попереджає НАТО про ядерну війну, якщо росія зазнає поразки в Україні», «Участь НАТО у війні росії проти України може збільшити ризик ядерної війни»*. Заклики до мирних переговорів також не втратили актуальність у порядку денному онлайн-медіа Аргентини та Бразилії.

Поширені меседжі також виправдовували війну РФ проти України та запевняли закордонну аудиторію в тому, що *«російські військові в Україні захищають інтереси російської нації, майбутнє та її дітей»*.

Окрім того, виявлені повідомлення активно дискредитували українську армію, як-от: *«росія гарантує дотримання режиму припинення вогню, незважаючи на українські бомбардування»* та *«Україна погрожує мирному населенню»*.

Не оминули відзначені російські наративи залучення НАТО, США до війни РФ проти України. Зокрема, у січні-лютому в медіапросторі Аргентини та Бразилії розповідали про те, що *«росія воює не з Україною, а з НАТО», «Вашингтон і Брюссель використовували Мінські угоди для підготовки конфлікту з росією»* та *«на Україну тиснуть, щоб почати контрнаступ, який заспокоїть НАТО»*.

Низка повідомлень продовжувала просування тверджень про «підконтрольність» України для США, як-от: *«Україна – гарматне м'ясо для еліт США, необхідне для реалізації їхніх геополітичних амбіцій», «Україна стала приватною військовою компанією НАТО, готовою виконувати всі завдання»*.

Окремою провідною темою залишалися погрози «ескалації конфлікту» у разі продовження надання військової допомоги Україні від Заходу: *«Надання британських танків в Україну лише посилить війну», «Україна отримає більше важкого озброєння від НАТО, а росія попереджає про ескалацію конфлікту»* та *«у Кремлі кажуть, що українці постраждають, якщо Захід надішле в Україну винищувачі»*.

Не зник з порядку денного і вплив санкцій на росію та Захід. Зокрема, повідомлення, що були відзначені в онлайн-медіа Аргентини та Бразилії запевняли у «негативних наслідках для Заходу» від санкцій ЄС: *«ставлення Заходу до Путіна спричинило велику енергетичну кризу в Європі, оскільки основним джерелом енергії для багатьох країн був російський газ»*.

Протягом січня-лютого також у порядку денному з'являлися повідомлення, що відповідали й іншим поширеним російським нарративам. Наприклад, щодо *«втоми союзників України від війни»*.

Під час моніторингу в онлайн-медіа відзначалися меседжі щодо Криму, проте, поки що вони відтворювали російські повідомлення, а саме *«російська влада відкидає ідею повернення Криму до складу України»*.

*Регіональні меседжі, що відтворюють наративи
російської пропаганди*

Окрім універсальних меседжів та наративів, що відтворюють дискурс російської пропаганди, під час моніторингу відзначені і такі, що охоплюють безпосередньо контекст досліджуваних країн.

Відповідно до аналізу медіа-ландшафту Бразилія займає нібито позицію «країни миру». Наприклад, відмову надавати зброю Україні президент Бразилії Луїз Інасіо Лула да Сілва пояснює тим, що *«Бразилія не зацікавлена в передачі боєприпасів, щоб їх можна було використовувати у війні між Україною та Росією та не хоче брати участі у цій війні, навіть опосередковано»*.

Крім того, повсякчас президент Бразилії робить й інші подібні заяви, які тиражуються місцевими ЗМІ і у такий спосіб відбувається підтримка ідей деяких наративів російської пропаганди. Наприклад, *«Лула: Ця війна є помилкою, але Україна повинна шукати миру з Росією»*, *«Бразилія веде війну проти бідності, а не проти Росії»*.

Висловлюючи таку позицію, Бразилія прагне зберегти певну незалежність від США та європейських держав, однак у цій ситуації відсторонитися від союзників України означає стати на бік росії. Ця тенденція є досить небезпечною, оскільки Бразилія є моделлю для наслідування для інших країн цього регіону.

Наведені в дослідженні наративи без сумніву присутні у ЗМІ та суспільстві Аргентини та Бразилії. Треба зазначити, що з цілого регіону саме Аргентина досі проявляє найбільший інтерес до подій в Україні, чого не можна сказати про Бразилію. Найбільші аргентинські телеканали та радіостанції (радіо в Аргентині надзвичайно популярне) доволі адекватно та виважено висвітлюють російське вторгнення в Україну досі. Тим не менш, згадані кремлівські наративи час від часу з'являються в репортажах та в коментарях глядачів. Причин для цього є декілька.

Перш за все, в Аргентині та Бразилії багато журналістів та запрошених експертів відверто погано володіють ситуацією, не говорячи вже про детальне розуміння причин цієї війни, подій до 2022 року, мотивів Росії тощо. Через це в ЗМІ з'являються хибні наративи про «лояльність російськомовних регіонів України до Росії», «братські зв'язки України та Росії», «історичні землі» тощо. Схоже невігластво є результатом нестачі комунікації України та наслідком відсутності інтересу країн одна до одної протягом багатьох років.

Також не забуваймо, що в Аргентини та Бразилії досить своєрідні відносини із Заходом. Уряд популістів та аргентинське суспільство досі рефлексує на тему програної Фолклендської війни, яку багато людей вважають війною з НАТО та Заходом, що в певних моментах є правдою. Бразилія ж позиціонує себе регіональним лідером, альтернативною силою, і це провокує зіткнення зі США. Не дивно, що активна залученість країн НАТО у війні в Україні та зближення Києва із Заходом сприймається критично в обох країнах. І в результаті такі кремлівські наративи, як «підконтрольність України США», «провокації Заходу проти Росії», «війна Москви з НАТО, а не з Україною» там легко сприймаються.

Україні в комунікації з аргентинськими та бразильськими колегами не варто акцентувати на відносинах із західними партнерами чи підкреслювати нашу тісну співпрацю та залежність. Навпаки, слід шукати спільні інтереси суто України, Аргентини та Бразилії як окремих суб'єктів міжнародних відносин, враховуючи інтереси сторін.

Список використаних джерел

1. Латинська Америка під впливом російської пропаганди: які кремлівські меседжі поширюються в онлайн-медіа Аргентини та Бразилії. Available from : <https://spravdi.gov.ua/latynska-ameryka-pid-vplyvom-rosijskoyi-propagandy-yaki-kremlivski-mesedzhi-poshyryuyutsya-v-onlajn-media-argentyuny-ta-brazyliyi/>
2. Російська пропаганда у Латинській Америці: що розповідають про Україну онлайн-медіа Мексики, Аргентини та Бразилії. Available from : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3619536-rosijska-propaganda-u-latinskij-americi-so-rozpovidaut-pro-ukrainu-onlajnmedia-meksiki-argentini-ta-brazilii.html>

3. Чому російська пропаганда настільки успішна в Латинській Америці і як із нею боротися? Available from : <https://adastra.org.ua/blog/chomu-rosijska-propaganda-nastilki-uspishna-v-latinskij-americi-i-yak-iz-neyu-borotisyu>

Grabina G.,
Ph.D in Political Sciences,
Associate professor, Department of International relations,
Odesa I. I. Mechnykov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0001-8794-4722

RUSSIA'S PROPAGANDA IMPACT ON THE EAST EUROPE COUNTRIES: CASE OF THE BULGARIA

NATO is to blame for provoking a “special military operation”, as Vladimir Putin called his invasion of Ukraine. Washington helped Kiev build secret biological weapons laboratories. Ukraine is being defended by the Nazis, and the world supports Moscow's attempts to liberate the country from the fascist regime. These and other narratives, as well as conspiracy theories used by Russian propaganda, can be found not only in the Russian media space, but also in the media of other countries. Although the threat from fake news is global, Bulgaria has become the zero (base) point for such disinformation to continue spreading almost uncontrollably within the European Union.

A massive flood of pro-Russian views filled the Bulgarian discourse about the war in Ukraine. Kremlin narratives are repeated by politicians, major media outlets, and experts. So, the logical question is, why is Bulgaria so sensitive and vulnerable to pro-Kremlin influence?

A partial answer to this question can be found in the cultural, historical and religious ties between Bulgaria and Russia. Since the Russo-Turkish War of 1877-1878, when Russia defeated the Turks and ended Ottoman rule in Bulgaria, the local population has had a certain deformation of thinking that sees Russia as its Liberator [6]. The older generation in Bulgaria knows Russia and speaks Russian, they studied Russian at school before the collapse of communism, and they consume information from the Russian media, so

it is easy for them to access the Kremlin version of events. Many of them visited Russia or the Soviet Union for work, as tourists, and so on. Also, we should not forget about the religious context, and how a little more than 80 % of the Bulgarian population professes Orthodox Christianity.

Bulgaria is the country that is most dependent in the EU on imports of Russian energy carriers, not only gas (since April, the Russian Federation has suspended gas supplies to Bulgaria due to the latter's refusal to pay for it in rubles.), but also oil or fuel for the Kozloduy nuclear power plant. "Lukoil" also controls the only Bulgarian oil refinery and more than 50 percent of the country's fuel market. Another important economic factor is 500 thousand Russian tourists a year, as well as Russians who bought real estate in Bulgaria and who are estimated to be about 50 thousand.

The Bulgarian Army, which is part of NATO, has been armed mainly with soviet era weapons and equipment. Soviet aircraft were to undergo maintenance in Russia. Some of the now high-ranking officers were educated in the former Soviet Union and still remain very friendly to Russia. There are even organizations like the Association of reservist officers that aggressively spread Moscow's belligerent rhetoric. The old connections through the special services before 1989 should not be underestimated either. Former employees of the Communist Bulgarian state security agencies are still active in politics and business.

Bulgaria is also the one of the most corrupt countries in the European Union. Thus, according to the annual survey of the Transparency International Association, in 2022 Bulgaria remains in penultimate place from the EU in the rating of "Corruption Perception Index". On a scale of 0 to 100, where 0 is the highest level of corruption, the EU average is 64. In Bulgaria, this figure is 43. Countries Romania (45), Croatia (47) and Greece (49) [1].

Media literacy (or illiteracy) is also part of the problem. There are frequent cases when, for example, on Facebook you can find links to fake news spread by professional journalists. A significant number of websites and blogs print disinformation directly from Russian sources and spread pro-Kremlin opinions expressed on social media. The fact that this information is published through the media gives it a certain sense of credibility, which is later used by trolls when posting content again on the Facebook. This is a well-established propaganda mechanism that has been used to promote pro-Kremlin sentiment since at least the annexation of Crimea in 2014.

The main channels through which Russian propaganda is distributed are local media and digital platforms such as Facebook. The political parties that have ruled Bulgaria for the past 30 years have created a network of subordinate media outlets [3]. But the big reason why Russian propaganda feels at home in Bulgaria is that the Bulgarian media is generally not professional. There are many reasons for this. The oligarchs decide what exactly Bulgarians should read and watch, and the main thing is that it is very difficult to find information about who exactly these oligarchs are, because there is no transparency about media ownership.

One can often find examples of stories of collusion and dissemination of pro-Putin views, even at the highest state level in Bulgaria. For example, after Russia invaded Ukraine in late February, Kirill Petkov had to fire his own defense minister, who constantly called the illegal invasion a “special operation”, using Putin’s favorite euphemism.

In July 2022, a retired government spokeswoman and head of the prime minister’s Office, Lena Boryslavova, said that the Bulgarian intelligence services have data on how Russia pays BGN 4,000 (2,000 USD) a month to public figures, journalists and politicians for spreading its narratives in Bulgarian society. She said: “anyone who freely spits on the EU and NATO, as well as supports Putin’s actions in Ukraine, you should know. You screwed up. Those who inspire you to do this get paid. Monthly” [5].

Trolls, fake and anonymous accounts remain an important part of the Russian arsenal in the information war. Researchers from the European non-profit organization Disinformation Situation Center have discovered anonymous accounts that spread Russian propaganda and online harassment of Bulgarians who expressed support for Ukraine. Given the speed and similarity of the attacks, some of the pursuits seem to be coordinated.

An equally important tool of pro-Kremlin influence are Russian embassies, which have become key coordinators for the spread of disinformation, especially after many tech companies began restricting Russian state-run media in response to the Russian invasion of Ukraine. In June 2022, Bulgaria expelled 70 Russian diplomats due to fears that they might be spies. This prompted the Kremlin to threaten Bulgaria with a break of diplomatic relations. The Russian Embassy also spread conspiracy theories that the United States allegedly operates secret BioLabs in Ukraine.

At the end of this study, it is absolutely necessary to pay attention to the existence of pro-Russian political parties in Bulgaria and their influence

on the domestic and foreign policies of the state. In addition to openly pro-Russian parties like “Vazrazhdane”, the new “Bulgarian Rise” political party of former interim Prime Minister Stefan Yanev, and the traditionally pro-Russian Bulgarian Socialist Party (BSP) – there are other parties that can be called covertly pro-Russian, including the party of former Prime Minister Boyko Borisov GERB (Citizens for Bulgaria’s European Development). So, while Borisov made pro-European and pro-Atlantic statements during his time in power, from 2014 to 2017, he actually served Gazprom’s interests, in particular by building the Bulgarian section of the Turkish Stream – the southern equivalent of the infamous Nord Stream. Borisov’s successor, Kirill Petkov, launched an investigation into the pipeline’s construction before his government was sabotaged by coalition partners, and curtailed the project shortly before the invasion.

In October 2022, the fourth consecutive early parliamentary elections were held, during which the lowest turnout in the last 32 years was recorded. The best result – 25 % – was predictably won by the center-right party of former Prime Minister Boyko Borisov, GERB. 20 % of the vote was won by the pro-European political force “We continue the Change”, which is also headed by former Bulgarian Prime Minister Kirill Petkov. On the third place with 14 % there’s the party of ethnic minorities – “Movement for Rights and Freedoms” (DPS). But then, we get an alarming signal – the parties who have their result doubled, namely, 10 % for the pro-Russian “Revival” and 9 % for the Bulgarian Socialist Party (BSP) [2].

Therefore, the influence of pro-Russian parties on the territory of the Bulgarian Republic existed and continues to exist. As an example – last weekend, during a small protest of Russophiles against the Bulgarian government’s provision of military assistance to Ukraine, Kostadin Kostadinov, the founder and chairman of the Nationalist Party “Vozrazhdane”, spoke on the air of bTV, and called the decision of the parliament to provide military assistance to Ukraine an action in the interests of the United States.

As conclusions, we can note that the political consequences of this influence are real. The country is noticeably absent from the list of former Soviet states or satellites that lend a helping hand to Ukraine. Sofia was gripped by a crisis of indecision on providing military aid, which it refused despite Ukraine’s requests. Later, it was reported that the equipment was delivered, but in complete secrecy.

In conclusion, it needs to be said about a study conducted by Globsec, a research organization with an office in Bratislava, Slovakia. It states that in 2022, among the nine EU countries they studied, the greatest changes took place in Bulgarian public opinion. If in 2021 45 % of Bulgarians considered Russia as a strategic partner, in March 2022 it turned out to be only 30 %. The share of respondents who had a positive attitude towards Putin decreased from 70 % to 29 % [4]. But despite some positive developments, 44 % of Bulgarians believe that NATO is responsible for the war in Ukraine, and this figure is the highest among 16 European countries plus UK surveyed in April 2022 by YouGov, an international data research and analytics group [7]. And only 23 % of Bulgarians believe that Russia is responsible for the war against Ukraine, compared to 85 % of Finns and 80 % of Swedes, according to the study. Therefore, based on the number of factors that were analyzed, we can conclude that Bulgaria still has all the prerequisites to be a target of an impactful and crucial influence from the Russian State.

List of references

1. Corruption Perceptions Index (CPI). 2022. Available from : <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
2. Drapak M. Russian Octopus in the Black Sea Region: Identifying Vulnerable Areas and Strengthening Resilience. Case of Bulgaria. Research. Foreign Policy Council “Ukrainian Prism”. 2023. Available from : http://prismua.org/wp-content/uploads/2023/01/Octopus_Bulgaria.pdf
3. Filipova R., Stefanov R. Countering Kremlin’s Media Influence in Europe. 2021. Available from : https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2021_05/KP6_ENG.pdf
4. Globsec Trends 2022. Bulgaria. 2022. Available from : <https://www.globsec.org/sites/default/files/2022-05/GLOBSEC-Trends-2022.pdf>
5. Nikolov K. Bulgarian secret services: Russia pays public figures to spread propaganda/ Euractiv. 2022, July 4. Available from : https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/bulgarian-secret-services-russia-pays-public-figures-to-spread-propaganda/
6. Havrylyuk I., Tsvetanov V. Bulgaria as a breeding ground for Russia’s influence in the Balkans. *Pulaski Policy Paper*. № 5, 2023. Available from : https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2023/02/Pulaski_Policy_Paper_No_05_2023_EN.pdf

7. Support for Ukraine is strong in Europe, but nations are not as united as it looks (2022, May 5). YouGov An International Research Data and Analytics group. Available from : <https://yougov.co.uk/topics/international/articles-reports/2022/05/05/support-ukraine-strong-europe-nations-are-not-unit>

Dimopoulou G.,
Ph.D in Philology, Adjunct Lecturer,
University of Patras (Greece)
ORCID iD: 0000-0002-6773-8259;

Snigovska O.,
Ph.D in Pedagogical Sciences, Acting Head of the Department
of Public Communications and Regional Studies,
Odesa I. I. Mechnykov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0003-3516-9706;

Zakharchuk N., the applicant of the second (master's)
level of higher education,
Odesa I. I. Mechnykov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0009-0009-9118-6894

THE IMAGE OF UKRAINE IN THE GREEK MEDIA

Research relevance: to identify the transformation of messages about Russia's aggression against Ukraine, demonstrate the role of information and fake news strategies, and outline the position of Greek society on the involvement of the US, EU and NATO in the armed conflict, and the consolidation of these states in the anti-Russian struggle, based on an analysis of the Greek media.

The Greek government fully agreed with the EU and NATO's decisions to impose sanctions on Russia after its troops invaded Ukraine on 24 February 2022. However, as Lieutenant General of the Association of Retired Officers Ioannis Krassas notes, with regard to the Russian-Ukrainian war,

it turned out that a significant number of Greeks are obsessed with feelings of friendship with Russia and hostility towards the United States because of the support it provides to Ukraine. Those who are friendly to the Russians come from a number of political parties, but mostly from extreme ones. Sympathy for the blond race, according to the observer, dates back to the pre-revolutionary period, when enslaved Greeks expected Orthodox Russians to free them from the tyranny of the Muslim Ottomans [2]. After the collapse of the USSR, Marxist internationalism was replaced by Russian nationalism. Greek nationalist and far-right parties have demonstrated their support for the Russian Federation, which Putin is trying to restore to the glory of the Czarist era. From the liberation of the Greeks until the end of the 20th century, European democracies were the ones who did much more for Greece than Russia and the USSR later. Greece's economic development has been driven by U.S. financial assistance, cooperation with free economies, and integration as the 10th member of the European Economic Community (EEC).

It should be noted here that there are also publications about the role of Cyprus and the decision not to send equipment to Ukraine [4]. They argue that Cyprus is semi-occupied, it needs armoured vehicles, and it cannot survive without it. According to these reports, Cyprus is not in a position to provide armaments simply because it is a country under occupation, a country that must first ensure its defense capability, and if it does so, it will weaken its deterrence capabilities.

Many Greek media outlets, especially right-wing and far-right authors, emphasise the Ukrainian president's responsibility for the war. With descriptions such as "clown", they indicate that he wanted to drag his country and planet into ruin [3]. They do not recognise his right to defend Ukraine's territorial sovereignty, instead attributing his demand for money and weapons from the West to his insatiable desire and belligerent nature: "Billions of euros, dollars and military equipment are constantly flowing into Ukraine like a bottomless barrel". The focus is given to the request and not on the conditions and situation that necessitate arming the country. The war and its brutality are absent from the analysis in such publications, and the limited perspective in the comments casts doubt on the political choices of the Ukrainian president.

The publications also focus on the speeches of the Ukrainian president, questioning the martial law imposed in the country. These publications as-

sess Zelenskiy's public appearances as pretentious, allegedly shaped by the power of his image and his knowledge of entertainment.

“Zelenskiy, with a series of guest appearances in European parliaments and his allegedly khaki combat T-shirt, is playing a role we have never seen before. He is not so much asking as demanding. He is not talking about voluntary help, but about obligation. He does not support his allies, but denounces them at the first opportunity when they do him no favours. He also has no sympathy for countries such as Cyprus, which has been occupied for half a century, but he is indifferent and openly supports Turkey by doing business with it. There is no doubt that Zelenskiy has turned this war into a one-man show. He has managed to get the most media coverage, making headlines with his photographs while his country is on fire. He made the whole West work for him and dance to his tune. He has managed to make us turn a blind eye to the fact that we give him money and weapons without checking what happened to them, when he earns black money offshore and is caught red-handed in the Pandora Papers, when he closes down media outlets, bans parties, pretending to be a democrat, when he pretends to oppose oligarchy and corruption” [3].

In such publications, the columnist interprets the choices in the Ukrainian president's appearance with the knowledge of a psychologist, knows when tears are real and when they are not, describes “empty words” and “terrible lies”, believing that adjectives and characteristics are the role of serious journalism and that arguments may be absent, giving way to rhetorical impressions:

“It was this group of like-minded politicians who handed over the West to the clown Zelenskiy. Who were brought to tears by a fake show with impressive khaki T-shirts. Who succumbed to blackmail with weapons and money. Who went along with arms dealers like the expelled Ukrainian ambassador to Germany. Who applauded empty words in parliaments, even the Azov Nazis in our parliament. Who glorified Goebbels's commissars in the media, as well as Denisova with her horrible lies” [3].

Attention is also drawn to those publications that consider Zelenskiy a puppet in the hands of the US leadership [6]: “The Americans, by dragging out the war in Ukraine, are weakening both Russia and Germany through Zelenskiy and his gang. That is why they do not hesitate to subject the German political leadership to even such humiliations as the one Zelenskiy did

to Steinmeier (at other times, Zelenskiy would have stood in front of the German president with his head down in the most servile position)”.

The following article was written in the same spirit: “The impasse in which Ukrainian President V. Zelenskiy found himself will sooner or later lead him either to a military defeat or to serious concessions to Moscow, which will anger the nationalists, former Pentagon adviser Colonel McGregor told Freedom” [7].

According to the same publication, Zelenskiy will strictly follow instructions from the White House, and the time will come when he will be told that “the game is over” and that it is time to “come to terms with reality”. Without any justification, it is concluded that “the Russians do not seek to harm civilians” – a statement that provokes anger and resentment when the images of dead children alone still “scream”. A typical example of war crimes is the discovery of mass graves of civilians in the territories liberated from Russian troops and the rape of women, which not only did not cause disgust in Russian society, but were also acceptable to it, as they were interpreted as a means of changing and psychologically pressuring the civilian population.

There are also left-wing newspapers that believe that the Ukrainian president is responsible for this war and are quick to judge that Russia will win: “No, the Ukrainian people are not to blame, but the clown president Volodymyr Zelenskiy, a Jew who feels comfortable with the Azov groups, which the West considers neo-Nazi organisations, and an absurd game is being played... Despite Western propaganda, fake news about hundreds of Russians killed and hundreds of tanks destroyed – this is partly true – despite tearful comments about heroic Ukrainians, the reality is different. Russia will win” [1].

The banking news website repeats the characterisation of the Ukrainian president as a “clown”, but also clearly explains the war as a result of Ukraine’s defiant attitude towards the “Russian bear”. The Ukrainian president should not shout “no” to the Russians, but should bow his head: “Ukraine is a cesspool of corruption, anarchy and brazen stupidity on the foreign policy front. The situation in Ukraine can be compared to drug cartels in Mexico and other illegal organisations around the world. Russia’s invasion of Ukraine was the result of Ukraine’s provocative stance” [5].

In conclusion, this study illustrates the highly detrimental impact of Russian propaganda on the Greek media landscape. The research findings

demonstrate that Russian propaganda has infiltrated various media outlets in Greece, leading to the dissemination of biased and misleading information that serves the strategic interests of the Russian government. This infiltration has compromised the integrity and objectivity of Greek media, undermining public trust and distorting public discourse on key issues. The study reveals how Russian propaganda has amplified divisive narratives, fueled misinformation campaigns, and manipulated public opinion, particularly on topics such as NATO, EU integration, and regional conflicts. Propaganda systematically portrays the following dipole: The West as a sinister whole against a benevolent force (Russia and Putin). They also project the belief that the EU is crumbling whereas Russia will be the future dominant force. The consequences of this propaganda campaign include the polarisation of society, the erosion of democratic values and the potential weakening of Greece's relations with its European partners. It is crucial for media organisations, policymakers and civil society in Greece to recognise and address the threat posed by Russian propaganda, promoting media literacy, independent journalism, and strategic communication to safeguard the integrity of the Greek media landscape and protect the democratic fabric of the country.

List of references

1. Η Ρωσία θα κερδίσει παρά τη προπαγάνδα-Ο Ζελένσκι θυσιάζει την Ουκρανία. (25 Μαρτίου 2022). *Iskra*. Available from : <https://iskra.gr/i-rosia-tha-kerdisei-para-ti-propaganda-o-zelenski-thysiazei-tin-oukrania/>
2. Κρασσάς, Ι. (14 Απριλίου 2022). Η Στάση των Ελλήνων έναντι του Ρωσο-ουκρανικού Πολέμου. *ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΩΣΗ ΑΠΟΣΤΡΑΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΟΥ*. Available from : <https://www.eas.gr/arthra-dimosieymata/i-stasi-ton-ellinon-enanti-toy-roso-oykranikoy-polemoy>
3. Newsroom (21 Αυγούστου 2022). Ο κλόουν Ζελένσκι πάει να παρασύρει τον πλανήτη στον όλεθρο. *NEWS BREAK*. Available from : <https://www.newsbreak.gr/kosmos/369054/o-klooun-zelenski-paei-na-parasyrei-ton-planiti-ston-olethro/>
4. Newsroom (13 Οκτωβρίου 2022). Αναστασιάδης: Η Κύπρος δεν θα αποστείλει οπλισμό στην Ουκρανία. *ΤΟ ΒΗΜΑ*. Available from : <https://www.tovima.gr/2022/10/13/world/anastasiadis-i-kypros-den-tha-apos-teilei-oplismo-stin-oukrania/>

5. Zelensky είναι ένας κλόουν – Κριμαία και Donbass ανήκουν στους Ρώσους - Πολύ λογική η εισβολή του Putin. (22 Μαρτίου 2022). *BANKINGNEWS*. Available from : <https://www.bankingnews.gr/analyses-ektheseis/articles/616220/o-zelensky-einai-enas-klooun-krimaia-kai-donbass-anikoun-stous-rosous-poly-logiki-i-eisvoli-tou-putin>

Дмитренко В.,
доцент кафедри культурології, к. іст. наук,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, м. Полтава (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-3055-9812

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНАЛІЗУ ВІЗУАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У БАКАЛАВРІВ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Прийнятий у 2020 році стандарт вищої освіти за спеціальністю 034 Культурологія закріпив перелік компетентностей бакалавра-культуролога. Серед інших спеціальних (фахових) компетентностей в ньому зазначена здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо). Тож майбутній фахівець повинен уміти інтерпретувати інформацію, вміщену у візуальних джерелах із використанням спеціальної літератури та методик й аргументовано робити умовиводи щодо їх змісту [4, с. 7–8]. Таким чином, формування навичок аналізу візуальної інформації, набуття досвіду роботи із візуальними джерелами стає важливою складовою підготовки майбутніх бакалаврів-культурологів.

Візуальні (зображувальні) джерела включають матеріальні речі, що передають інформацію за допомогою образів і можуть бути позиціоновані як образотворче мистецтво чи графічні записи. Надходячи в зорову систему, ці образи несуть певну інформацію, що сприймається, аналізується та використовується людиною. Образи бувають двовимірним, тривимірним або багатовимірними. Як правило, зображувальні джерела поділяються на малюнки, виконані на різному матеріалі (камінь, кераміка, кістка), скульптуру, живопис (монументальний, станковий, мініатюра), графіку, плакати, карикатури, художні та документальні фотографії, кінострічки, відеоматеріали тощо [3].

Вивчення візуальних джерел тривалий час належало до виключної прерогативи мистецтвознавців. Науковці-гуманітарії використовували їх здебільшого в якості ілюстративного матеріалу до своїх текстів. Утім така ситуація почала змінюватися в другій половині ХХ століття – часі, що став для гуманітаристики добою численних методологічних і світоглядних «поворотів» і «революцій». Одним із них стає «візуальний» або ж «зображувальний поворот» (*visual turn, pictorial turn*), що його зазвичай пов'язують з «новою культурною історією» (*The New Cultural History*). Саме завдяки йому розширюються межі визначення та розуміння культури, яка сприймається вже не тільки як результат цілеспрямованої творчості, а й як «повітря», що оточує людське життя й є невід'ємною його частиною. Внаслідок цього відбувається зростання значення візуальних образів у наукових дослідженнях, формується методологія роботи з ними, гуманітарії все частіше вдаються до методів аналізу джерел, що їх традиційно використовують інші науковці, зокрема, ті ж мистецтвознавці чи філологи.

Така міждисциплінарність особливо важлива для спеціалістів-культурологів, адже з часу появи культурології в академічному та освітньому просторі нашої держави серед науковців і практиків не вщухають дискусії щодо меж культурологічного знання й об'єктів її дослідження. Нагадаємо, що до 2015 року культурологія вважалася однією зі спеціальностей галузі знань «Культура та мистецтво» поряд з музеєзнавством, діловодством, бібліотечною справою тощо [1, с. 47]. На сьогодні ж вона віднесена до гуманітарних наук разом з історією та археологією, релігієзнавством, філософією та філологією. Не вдаючись у деталі дискусії відзначимо, що значна частина культурологів, особливо на пострадянському просторі, сприймає її як синтетичну дисципліну, котра поєднує мистецтвознавство, історію, філологію, філософію та інші «класичні» науки із акцентом уваги на дослідженні культури.

Усе викладене вище переконливо свідчить, що формування навичок роботи з візуальною інформацією важливе для підготовки фахівців-культурологів. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка такі навички відпрацьовують під час вивчення низки дисциплін. Основними із них є предмети фахової підготовки: «Історія української культури», «Історія світової культури», «Повсякденна культура України» та «Основи мистецького аналізу та експертної оцінки культурних об'єктів». Аналіз оприлюднених освіт-

ніх програм дозволяє стверджувати, що викладання цих курсів відбувається впродовж усіх чотирьох років підготовки бакалавра-культуролога [2]. Тож формування навичок роботи з візуальною інформацією проходить упродовж усього терміну навчання. Такий підхід вважаємо виправданим і доречним, адже культурне середовище просякнуте візуальними образами; тож незалежно від того, працює культуролог як «теоретик» чи «практик», він регулярно має справу з ними.

Одним із основоположних принципів підготовки бакалаврів-культурологів, якого дотримуються викладачі кафедри є прищеплення розуміння того, що візуальні об'єкти – це не лише ілюстрація, а й інструмент конструювання, виділення та фіксації соціальних практик. Вони як залежать від них, так і сприяють їх створенню. Тому при аналізові зображення треба обов'язково володіти і застосовувати навички соціальної критики.

Важливим підґрунтям формування навичок роботи з візуальною інформацією є постулат про те, що дослідник ніколи не може бути нейтральним у своєму сприйнятті візуального образу. Англійська дослідниця Джиліан Роуз (*Gillian Rose*) так сформулювала його: «Не існує позиції споглядача, яка була би нейтральною, позбавленою історичних, географічних, культурних та соціальних особливостей, притаманних середовищу. Тому важливо бути свідомим своєї позиції і не залишати її поза увагою, постійно повертатися до саморефлексії» [5, р. 15–16].

Серед найпоширеніших методологій роботи з візуальними джерелами, що їх засвоюють бакалаври-культурологи виокремимо: інтерпретаційний, іконографічний / іконологічний, функціональний і семіотичний аналіз та метод естетичної рецепції.

Проілюструємо формування навичок роботи з візуальною інформацією на прикладі методу іконографічного аналізу. Традиційно він передбачає роботу з візуальним об'єктом на трьох рівнях: доіконографічний опис; іконографічний аналіз та іконологічна інтерпретація. На першому рівні студентів вчать шляхом елементарного опису розпізнавати людей, тварин, предмети, відтворені в джерелі, а також бачити різні настрої та емоції зображених персонажів. На другому рівні формують вміння розпізнавати символи, представлені на зображенні, розкрити сюжет, ідентифікувати мотиви представлених осіб. Засвоєння цього рівня передбачає набуття навичок орієнтації в культурній традиції. На третьому рівні студента занурюють в контекстуальні питання

світоглядних релігійних і філософських домінант епохи, коли створювалося зображення.

Підсумком формування навичок роботи із візуальними (зображувальними джерелами) є практичне завдання в питаннях атестаційного екзамену. Воно передбачає аналіз візуальних об'єктів різних історичних епох за допомогою методів, засвоєних у процесі навчання.

Таким чином, вміння працювати із візуальною інформацією є важливою складовою підготовки бакалавра-культуролога. Формування таких навичок відбувається впродовж усього часу його підготовки. Найпоширенішими методологіями, що їх засвоюють бакалаври-культурологи у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка є інтерпретаційний, іконографічний, функціональний і семіотичний аналіз.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. В. Контраверсійність академічної траєкторії культурології в Україні. Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. С. 30–64.
2. Освітньо-професійна програма «Культурологія» спеціальності 034 Культурологія для підготовки бакалавра. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Факультет технологій та дизайну. Кафедра культурології. Полтава, 2022. 20 с. Available from : <https://drive.google.com/file/d/1iokWtnoaHTfq20Oij6QNWsLBmwwMjMHI/view> (дата звернення: 03.06.2023).
3. Папакін Г. В. Зображувальні (візуальні) джерела. *Енциклопедія історії України: Україна – Українці*. Кн. 2. Київ : Наукова думка, 2019. Available from : <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (дата звернення: 03.06.2023).
4. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 034 «Культурологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2020). Available from : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/034-Kulturolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 02.06.2023).
5. Gillian Rose. *Visual Methodologies. An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London : Sage Publications, 2001. 240 p.

Zakharchenko A.,
Associate Professor,
Department of International Relations, PhD in Political Science,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0001-7492-6103

THE ROLE OF IRAN IN RUSSIA’S WAR IN UKRAINE: THE IMPACT ON MEDITERRANEAN SECURITY

Russia’s invasion of Ukraine in February 2022 was a watershed event in international politics. From the onset of the war itself, many observers have been debating that the war would sooner or later transform the current international order. The role of Iran in this regard deserves the special attention. Iran represents the unique case of the country which established itself as one of Russia’s most important partners on the international stage. It is the one of the very few countries in the world to provide Moscow with weapons during the war, and whose official talking points on the war in Ukraine are nearly identical to those of Russian Federation.

At the initial stage of the war, Tehran sought to maintain official neutrality and its position was notably cautious. In March 2022 at the emergency session of the UN General Assembly, Iran abstained from voting on a resolution deploring the Russian invasion of Ukraine and urging the immediate withdrawal of its troops. The Islamic Republic did not recognize the independence of the Donetsk and Luhansk People’s Republics. It has refused to recognize the validity of the Kremlin’s “referendum” that annexed four regions in eastern Ukraine. Eight years after the annexation of Crimea by Russia, Iran still does not recognize that region as part of the Russian Federation [4].

Later, despite the continued emphasis on “neutrality” in the war, Iran’s official rhetoric has been shifting toward supporting Russia. In a meeting with Russian President Vladimir Putin in July 2022, Iran’s Supreme Leader Ayatollah Khamenei endorsed Russia’s invasion of Ukraine as a preventive measure: “... in the case of Ukraine, if you did not take the initiative, the other side would have caused the war with its own initiative” [7].

The close coordination between Moscow and Tehran exhibited today is a relatively new phenomenon. Iranians share negative historical memory of Russian policy toward Iran during colonial era as well as throughout the Cold War. Even ten to fifteen years ago, Moscow and Tehran remained suspicious of one another. Beginning in 2011, the two countries deepened their collaboration through their mutual commitment to the regime of Bashar al-Assad in Syria.

The war in Ukraine has created the new international dynamics, which have served to elevate relationship between Russia and Iran to the level of informal strategic partnership or so called “alliance out of necessity”. There are three major reasons for this development.

The first one is strategic calculations. Today, both Russia and Iran face political isolation from the US and Europe and both seek to create a new international order in which Washington plays a significantly diminished role. In addition to this, expanding cooperation with Russia (as well as with China) totally corresponds to “Look to the East” policy, which has been pursued by the Iranian leadership over the past few years in response to its increasing isolation.

Domestic developments in both countries are not less important. The desire for closer relations between Moscow and Tehran is based on growing authoritarianism in domestic politics of both countries and the danger of social unrest. Unlike Europe, which has always been critical of the human rights situation in Iran, Russia is ruled by authoritarian government and is seen as reliable partners for the Islamic Republic.

Finally, Moscow and Tehran are the subjects of extensive Western sanctions, and both are interested in coping with sanctions and international isolation.

The combination of the factors mentioned above, has caused Iran to effectively side with Russia in what the Iranian leaders perceive to be not just a war on Ukraine, but one against the West. And although Tehran officially denies providing supplying weapons to Moscow – or supporting the Russian invasion in general – the evidence of Iran’s indirect involvement is undeniable.

This involvement is manifested first of all in the dispatch of Iranian drones to Russia, which destroy civilian infrastructure throughout Ukraine. The supply of Iranian kamikaze drones is very important factor for the Russian military system. As for today, at least 1600 “Shahed” drones have al-

ready been used by Moscow against Ukraine. In addition to this, there is an agreement between countries to build a drone factory in Russia able to manufacture at least 6,000 drones of various models in the coming years [5]. It is also possible that Iran will supply Russia with its locally manufactured ballistic missiles. This Iranian policy led the Ukrainian government to remove the Iranian ambassador's accreditation and downgrade relations with the Islamic Republic.

In exchange for military support of Moscow, Tehran has also benefited from Russian help in several ways. Iran will receive Russian conventional weapons, including Su-35 jets, along with missile systems, air defence systems, and helicopters. Tehran is also seeking nuclear assistance from Moscow, which could help the Iranians advance their nuclear program [3].

Along with military cooperation, the countries are investing significant efforts in tightening their economic cooperation. The trade between the two countries doubled last year. Russia had invested \$2.76 billion in Iran last year, becoming Tehran's largest foreign investor. The National Iranian Oil Company (NIOC) and Russia's Gazprom signed a \$40 billion agreement to upgrade Iran's oil and gas sectors [6]. Moscow and Tehran are working together on multiple fronts, facilitating bilateral trade and business, expediting the completion of transit routes (including the North-South Transit Corridor and its Caspian Sea component), and linking their banking systems to facilitate financial transactions.

In 2022 a record number of meetings between senior Russian officials and their Iranian counterparts took place. During the visit to Moscow on March 29 2023, Iranian Foreign Minister Hossein Amir-Adollahian announced that both sides are finalizing the new 20-year strategic cooperation agreement, a document that will replace a similar deal signed in 2001 [2]. These tightened relations indicate that the cooperation between the two countries is not just tactical. Rather, it reflects a strategic decision by both sides.

In general, the war in Ukraine and the growing hostilities between the West and Russia have served to advance Iranian national interests. First of all, the war is keeping NATO focused on Russia rather than Iran, giving the Islamic Republic room for maneuver. Beyond Moscow and Tehran's bilateral relation, Iran's role in the war has helped the Islamic Republic to establish itself as a recognized drone power. Today Iran is

attracting potential new customers to its drone industry – particularly “rogue states” sanctioned by the West.

Iran’s decision to support Russia during its invasion of Ukraine has led to certain material gain, but it has also added to the government’s legitimacy crisis at home. The expanding partnership with Moscow has been met with a primarily negative reaction from the Iranian public, which has historically been very sensitive to Russia’s role in the country. Public opinion polls highlighted poor support for Moscow’s position, and Russia’s image in Iran has suffered significantly since February 24, 2022 [1]. As such, among other aspects, the war in Ukraine also reflects a wide gap between the priorities of the government and those of the Iranian public.

The growing alliance between Iran and Russia represents risks and challenges for Mediterranean and international security. The greatest of these is the deterioration of Iran’s ties with the European Union and its individual member states. By supporting Russia, which many in Europe view as an existential threat, Tehran has become a real danger in the eyes of many EU capitals.

Today, European allies more eager to support a tougher line towards Iran. In an effort to halt drone proliferation, in December 2022 the EU imposed sanctions designed to stop the European export of drone components to Iran. The same reaction came from Washington. The United States imposed additional sanctions on Iranians and Iranian companies that have been involved in building and designing the drones, as well as companies involved in their transport to Russia. Both European and American statesmen see the strengthening of the Russo-Iranian partnership as a significant danger to global security [8].

Second, Iran’s military support of Moscow has eliminated any prospects for reviving the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA). Iran continues the rapid acceleration of uranium enrichment, while the international community’s ability to monitor the Iranian nuclear project is limited. With talks stalled, Tehran have enough time to advance key areas of its nuclear program that are essential for weaponization if it makes a political decision to go for a nuclear bomb in the future.

Finally, in parallel to the development of its nuclear capacity, Iran has continued its provocative and destabilizing role in the Southern and Eastern Mediterranean. It continues to deploy and equip its militias in Syria,

Lebanon, Iraq and Yemen. Tehran is also increasing its financial support to Palestinian terrorist groups, such as Islamic Jihad.

In the short term, it seems as the United States and Europe can do little to stop Moscow and Tehran from developing closer ties. As long as the West builds on its pressure campaign against Russia and Iran, Moscow and Tehran are likely to pursue further integration as a collective response. On the other hand, Tehran–Moscow relations lack social support and depend heavily on the viability of the ruling regimes in both countries. Therefore, any fundamental political change in Iran or Russia would most likely effect the future of their alliance.

List of references

1. Azizi H. The Ukraine War: the View from Iran. *The Cairo Review of Global Affairs. Fall 2022/Winter 2023*. Access mode : <https://www.thecaireview.com/wp-content/uploads/2023/01/cr46-azizi-full-page-lr.pdf>
1. Bayramli N. Iran, Russia to Finalize Draft on Strategic Cooperation Deal. *Caspian News. March 31, 2023*. Access mode : <https://caspiannews.com/news-detail/iran-russia-to-finalize-draft-on-strategic-cooperation-deal-2023-3-30-4/>
2. Cafiero G. Iran's Indispensable Role for Russia in the Ukraine War. *Gulf International Forum*. Access mode : <https://gulrif.org/irans-indispensable-role-for-russia-in-the-ukraine-war/>
3. Iran does not Recognize Annexation of Russian-captured Ukrainian Regions. *European Pravda. January 19, 2023*. Access mode : <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/01/19/7385636/>
4. Nissenbuam D., Strobel W. Moscow, Tehran Advance Plans for Iranian-Designed Drone Facility in Russia. *The Wall Street Journal. February 5, 2023*. Access mode : <https://www.wsj.com/articles/moscow-tehran-advance-plans-for-iranian-designed-drone-facility-in-russia-11675609087>
5. Russia Becomes Iran's Largest Foreign Investor: Iranian Finance Minister. *Al Arabiya News. March 23, 2023*. Access mode : <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2023/03/23/Russia-becomes-Iran-s-largest-foreign-investor-Iranian-finance-minister>
6. The Leader of the Islamic Revolution in a meeting with the President of Russia. *The Office of the Supreme Leader. July 19, 2022*. Access

mode : <https://www.leader.ir/en/content/25922/The-Leader-of-the-Islamic-Revolution-in-a-meeting-with-the-President-of-Russia>

7. Vatanka A., Divsallar A. Can the West Stop Russian-Iranian Convergence? *Middle East Institute*. April 2023. Access mode : <https://www.mei.edu/publications/can-west-stop-russian-iranian-convergence>

Зейналов Д.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0007-3660-2862

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА СУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ НА УХВАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ ТУРЕЧЧИНОЮ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Взаємозалежність та взаємопов'язаність громадської думки, суспільних інтересів, настроїв, переконань та наративів з політичними процесами в межах однієї держави, в тій чи іншій мірі, залежно від режиму правління, є дуже сильними і чутливими до змін як внутрішньої, так і зовнішньої обстановки. Індикаторами таких змін часто стають засоби масової інформації та електоральні настрої, продемонстровані під час виборів та/або соціологічних опитувань.

З огляду на це, проаналізувавши турецьке інформаційне поле, варто зазначити, що Туреччина позиціонує себе, як незамінного та абсолютно безальтернативного «суддю», «миротворця», «найголовнішого дипломата регіону». Це не повний перелік заголовків турецьких ЗМІ відносно ролі Турецької Республіки у врегулюванні російсько-української війни.

Водночас, особливо на початку повномасштабного збройного вторгнення Росії до України, громадська думка лівової частки турецьких громадян формувалася за рахунок місцевих представництв російських медіа, таких як «Sputnik» та «Russia Today». У цих агентствах працюють турецькі журналісти, які формують цю «альтернативну» думку, доносячи її до турецької аудиторії. Частина експертів, пасивно залучених до діяльності таких медіа, проштовхують російські наративи, маргінальні

партії та організації, які провокують проросійські настрої, у тому числі через власні підконтрольні ЗМІ. Згідно з опитуванням Metropoll в березні 2022 року, 83,8 % опитаних турків назвали російське вторгнення до України «несправедливим та неприйнятним», лише 12,2 % підтримали його. Водночас, лише 19,9 % опитаних заявили, що треба підтримати Україну, 72,9 % підтримали «неупередженість».

Як і в будь-якій державі, яка так чи інакше пов'язана з Росією (кордонами, економікою, торгівлею, культурою тощо), у Туреччині, звісно, є представники політикуму та суспільні діячі, які тим чи іншим чином ретранслюють російські наративи та ідеї. І пов'язано це не з бажанням Росії здійснити соціокультурний вибух «русского мира», як, наприклад, намагалися це зробити в Україні. Справа у дипломатичному та інформаційному фронті, на якому Росія з величезним відривом програє Україні та її союзникам, і на якому вона в паніці шукає будь-які зачіпки для встановлення свого «контролю» над ситуацією.

Погіршують ситуацію і активні антизахідні, радше антиамериканські інформаційні кампанії та настрої. Давні образи турків на Захід, перш за все США та ЄС, відкривають шляхи для поглиблення співпраці з світовими антагоністами – Росією та Китаєм. Згідно з опитуванням Metropoll про зовнішньополітичні симпатії у січні 2022 року 37,5 % опитаних у Туреччині надавали перевагу співпраці з ЄС та США, 39,4 % – з Росією та Китаєм. Серед представників керівної партії Реджепа Ердогана АКР 49,4 % воліли більшої співпраці з Росією та Китаєм, лише 27,1 % – з ЄС та США.

Під час формування політичної позиції країни громадська думка завжди береться до уваги, адже порушення внутрішньополітичного балансу всередині країни не йде на користь правлячій владі, особливо напередодні президентських та парламентських виборів. Ані влада, ані опозиція Туреччини не можуть нехтувати суспільними настроями. Понад 80 % турків вважають, що саме США є головною загрозою національній безпеці Туреччини. Вкрай високий рівень антиамериканізму та недовіри до НАТО в турецькому суспільстві грає на руку поширенню кремлівської пропаганди. У цій країні дуже сильні антизахідні настрої, що підживлюються чи не найсильнішим російським наративом – покладання провини за війну на США.

При цьому турецьке суспільство загалом позитивно ставиться до України. Водночас, соціологічні опитування свідчать, що від 73 до 80 %

населення вважає за потрібне дотримуватися нейтралітету щодо російсько-української війни. Відповідно до цих настроїв має балансувати і уряд Туреччини задля того, щоби у наступних виборах не втратити голоси. Відверто проросійські погляди підтримує незначна частина суспільства. Здебільшого, це прихильники євразійської ідеології, консолідовані навколо партії Vatan. Але загрозу українським інтересам становить широко розповсюджене сприйняття Росії, як альтернативного центру сили щодо Заходу, держави, з якою Туреччині вигідніше і простіше налагодити стабільне партнерство. Останнє особливо актуальне в умовах загострення відносин Турецької Республіки з європейськими та американськими партнерами. Внаслідок цього турецьке суспільство відкрите до сприйняття антизахідної російської риторики. За результатами соціологічних опитувань, лише 34 % населення покладають провину за російсько-український конфлікт на РФ, а 48 % вважають винними Сполучені Штати Америки.

Гуманітарний та соціальний фактори відіграють надважливу роль у житті турецького суспільства. Турки щиро переживають через людські жертви серед українських цивільних.

До того ж не можна забувати про кримське питання. У Туреччині велика кримськотатарська спільнота. Через ментальну, культурну, лінгвістичну та релігійну близькість із кримськотатарським народом та у зв'язку з утисками кримських татар з боку РФ у тимчасово окупованому Криму, турки підтримують українську сторону у боротьбі за права корінних народів.

У результаті громадська думка і суспільні інтереси, сформовані лідерами думок і медіа, підштовхують турецьке керівництво до ухвалення тих зовнішньополітичних рішень, які не суперечили б настроям та наративам, поширеним в електоральних колах.

З цього і випливає необхідність зайняти Туреччині таку позицію, в якій би її дипломатичний функціонал і спроможність підтримувати абсолютну монополію у безпековій сфері працювали б суто на підтримку власного політичного іміджу, сформованого поглядом громадськості. Балансування з акцентом на свої власні інтереси, задекларовані суспільством, дозволяє турецькому керівництву постійно перебувати у вигідному для себе геополітичному становищі та змінювати зовнішньополітичну поведінку шляхом ухвалення тих чи інших рішень з огляду на конкретну ситуацію, не втрачаючи при цьому довіру суспільства.

Список використаних джерел

1. Габер Є., Воротнюк М. «Сприйняття України за кордоном. Туреччина»: аналітичний звіт. Український Інститут, Рада зовнішньої політики *Українська призма: Зовнішня політика 2020. Аналітичне дослідження, 2020*, С. 143-147.
2. Ünver H. Akın (2019). Türkiye'deki Rus dijital medya ve bilgi ekosistemi (Російські цифрові ЗМІ та інформаційна екосистема в Туреччині). EDAM, Oxford CTGA & Kadir Has Üniversitesi (турецькою мовою).
3. Uzunoğlu Sarphan, Hazal Sena Karaca. UKRAYNA RUSYA SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'DEKİ MEDYAYA YANSIMALARI (Рефлексії Українсько-Російської війни в турецьких медіа). Режим доступу : <https://www.newslabturkey.org/toplumsal-hafiza-ve-medya-ukrayna-rusya-savas-inin-turkiyedeki-medyaya-yansimalari/> (турецькою мовою).
4. Gençtürk Ahmet (2022). Ukraine war draws attention to region's historical backstory. Available from : <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/ukraine-war-draws-attention-to-regions-historical-backstory/2593951>
5. Carnegie Europe. The Astonishing Likeness of Turkey and Russia. Available from : <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/52099>
6. Ерман Георгій (2022). Традиції османської дипломатії. Чому Туреччина для України партнер, але не союзник. Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62682378.amp>

Каліна А.,
здобувачка вищої освіти / студентка бакалаврського рівня,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0008-1301-7852;

Кулешова К.,
доцент каф. СКРС ФМВПС, к. політ. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-0906-2972

ПОЛІТИКА САУДІВСЬКОЇ АРАВІЇ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ РФ В УКРАЇНІ

Саудівська Аравія є однією з найбільших і найвпливовіших держав на Близькому Сході та у світі в цілому. Вона відіграє важливу роль на політичній арені, маючи великий вплив на регіональну та світову політику. Це зумовлено її географічним розташуванням, роллю у світовій економіці та дипломатичною активністю. Тому вкрай важливо проаналізувати та визначити позицію країни щодо війни РФ в Україні. Адже, можливо, саме ця країна стане тим арбітром і допоможе встановити мир на нашій землі.

Як і будь-яка інша держава, Саудівська Аравія має свою офіційну позицію щодо війни в Україні. Проаналізувавши безліч різних джерел та документів, у тому числі й заяви офіційних представників країни та голосування у ГА ООН, ми змогли зробити деякі висновки.

А саме, Саудівська Аравія офіційно визнає територіальну цілісність та суверенітет України та підтримує рішення, засноване на міжнародному праві та повазі принципів Хартії ООН. Вона також підтримує рішення про мирне вирішення конфлікту в Україні та закликає до припинення насильства та пошуку політичного рішення на основі переговорів та згоди між сторонами конфлікту. Це підтверджує і заяви офіційних осіб держави, і результативне голосування арабських країн на сесії Генеральної асамблеї ООН за резолюцію «про справедливий та сталий мир в Україні» 23 лютого 2023 року, де «За» проголосували – 141 держава, серед яких була і Саудівська Аравія. Також, слід зазначити

кількість гуманітарної допомоги, яку вона нам дає і те, що саме Саудівська Аравія посприяла обміну військовополоненими восени 2022 року.

Окрему увагу хочемо приділити вкрай важливій події, а саме – першому в історії незалежної України офіційному візиту міністра закордонних справ Саудівської Аравії, представника королівської родини, принца Файсала бін Фархана Аль Сауда. Він відбувся 26 лютого 2023 року у Києві. На зустрічі з президентом Володимиром Зеленським вони обговорили дипломатичну та гуманітарну підтримку України.

Зеленський подякував уряду Саудівської Аравії за відчутну підтримку України в умовах збройної агресії Росії. Саудівська Аравія підтримала резолюцію ООН щодо сталого миру в Україні. Окрему увагу сторони приділили імплементації української «формули миру». Зеленський запросив Королівство Саудівська Аравія взяти участь у започаткованому відповідному дипломатичному процесі, зокрема, долучитися до окремих пунктів формули.

На зустрічі також відбувся обмін думками щодо участі саудівської сторони у повоєнному відновленні України, а також долучення до перспективних проєктів в інвестиційній, агропромисловій та енергетичній сферах. За словами глави МЗС Саудівської Аравії, у ході зустрічі також обговорювалися гуманітарні потреби українського народу, в тому числі надання Україні двох пакетів гуманітарної допомоги на загальну суму 400 млн доларів. Насамкінець, принц Файсал запевнив, що Саудівська Аравія й надалі робитиме все для зміцнення двостороннього співробітництва з Україною.

Війна в Україні, безумовно, впливає на весь світ – мова йде про повне оновлення системи міжнародних відносин. І оскільки будь-яка країна насамперед дотримується власних інтересів у міжнародній політиці, то природно, що вони шукатимуть вигоду для себе в будь-якій ситуації. Саудівська Аравія не є винятком. Оскільки Саудівське королівство відіграє важливу роль як один з найбільших експортерів нафти у світі, сьогоднішня ситуація йому на руку. Дедалі вищі ціни на енергоресурси дозволять їм більше заробити й наростити постачання газу та нафти до Європи.

Що стосується регіональної позиції країни, то вона посилилась. Ми це можемо стверджувати на основі даних про те, що Королівство ухвалює низку кроків до налагодження миру на Близькому сході. Так, було здійснено перший офіційний візит міністра закордонних справ

Саудівської Аравії до Дамаску з початку конфлікту в Сирії, де сторони обговорили можливість повернення Сирії до Ліги Арабських держав. Далі королівство приймає кроки до налагодження дипломатичних відносин із Іраном і знімає заборону на авіаперельоти. Країни Перської затоки готуються відновити дипломатичні відносини після багатьох років запеклих розбіжностей. Завдяки цим дипломатичним крокам роль Саудівської Аравії у регіоні неодмінно зростає.

Що стосується становища країни на міжнародній арені – тут також воно очевидно покращилось. Саудівська Аравія навіть заявила про готовність стати посередником у війні Росії проти України.

Говорячи за Саудівську Аравію, не можна не згадати Єменський конфлікт. Нагадаємо, що війна у Ємені між владою та повстанцями загострилася на початку 2015 року, коли хуситський рух «Ансар Аллах» захопив контроль над значною частиною заходу країни і змусив президента Абд-Раббу Мансура Хаді втекти за кордон. А вже у березні 2015 р. сили арабської коаліції на чолі із Саудівською Аравією вторглися на територію Ємену на підставі повернення влади міжнародно визнаному уряду в Сані. Конфлікт, що триває майже дев'ять років, призвів до гуманітарної кризи, яку ООН називає найважчою у світі. Унаслідок бойових дій загинуло понад 150 тисяч людей. Понад 23 млн осіб потребують гуманітарної допомоги.

І ось зараз спостерігається невелике послаблення. Так, нещодавно відбувся обмін полоненими, найбільший із жовтня 2020 року. Згідно з ним, хусіти звільнили 181 ув'язненого, у тому числі саудівців і суданців, в обмін на 706 затриманих, яких утримували урядові війська.

Також саудівська делегація провела переговори з керівництвом хуситів у Сані, сподіваючись «стабілізувати» перемир'я і прагнучи єменського діалогу для досягнення «всеосяжного політичного рішення». Аналітики кажуть, що багата на нафту Саудівська Аравія хоче вийти з війни в сусідньому Ємені, щоб зосередитися на внутрішніх проектах, спрямованих на диверсифікацію економіки, яка залежить від сирої нафти.

Виходячи з усього сказаного, можна зробити висновок, що Саудівська Аравія на тлі зміни системи міжнародних відносин та глобальної системи безпеки, особливо після вторгнення Росії в Україну, намагається зміцнити свої позиції на світовій арені та, зокрема, на Близькому Сході. І це їй успішно вдається. Були досягнуті значні покращення у

відносинах із Іраном, Сирією та Єменом. Саудівська Аравія знов показала себе лідером у регіоні.

Якою ми бачимо її подальшу політику? На нашу думку, Саудівська Аравія продовжить рухатися у вибраному напрямку, щоб закріпити свої позиції. Також, можливо, поглибить співпрацю з Україною, сприятиме вирішенню військового конфлікту з Російською Федерацією та допоможе відновитися нашій країні після війни. Саудівській Аравії це теж на руку, адже це величезний плацдарм для вигідних інвестицій та дешевої сировини. А щодо економічної складової, тут вона розвиватиме військово-промисловий комплекс і збільшить постачання енергоресурсів до країн Європи та Азії.

Список використаних джерел

1. Відносини з Іраном. URL : <https://www.newarab.com/analysis/iran-and-saudi-arabia-set-sail-relation-ship>
2. Візит міністра Саудівської Аравії в Україну. URL : <https://suspilne.media/397721-dopomoga-vid-najbilsoi-ekonomiki-blizkogo-shodu-podrobici-vizitu-do-kieva-ministra-sauidivskoi-aravii/>
3. Єменський конфлікт. URL : <https://www.newarab.com/analysis/are-saudi-houthi-talks-turning-point-yemens-war>
4. Обмін полоненими. URL : <https://www.newarab.com/news/yemen-peace-houthis-and-saudis-agree-prisoner-swap>
5. Перший візит до Сирії. URL : <https://www.newarab.com/news/saudi-fm-heads-syria-first-visit-war>

Козирева О.,
здобувачка вищої освіти /
студентка бакалаврського рівня за спеціальністю «Соціологія»,
Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0002-7278-8664

SOCIAL IDENTITY: MODERN TENDENCIES

Term “social identity” refers to the aspects of a person based on his or her group membership. These groups include race, gender, nationality, religion, profession, socioeconomic status and so on. They influence our val-

ues, beliefs, how we present ourselves to other people, and what motivates us to action. An individual is usually a member of multiple social groups that combine in a unique way. Zygmunt Bauman in his book “Identity” says “My colleague and friend, Agnes Heller... complained once that being a woman, a Hungarian, a Jew, an American, a philosopher, she was saddled with rather too many identities for one person. Well, she could easily extend the list – but the frames of reference she named are already numerous enough to demonstrate the awesome complexity of the task”.

Social identities are dynamic. Some are acquired unintentionally like generation to be born in, gender or nationality. Others are earned by choice like profession. Life experiences that we go through also create new social identities. Like getting old, becoming a parent, or suffering an accident. According to Stuart Hall “Identity is not a fixed, essential category, but a fluid and dynamic process of negotiation and interaction.”

Social identity theory has been continuously evolving since 1970s and describes mental process individuals go through when joining a group. It states that in some conditions social identity is more important than one’s personality and can influence intergroup behavior. Usually, adopting a social identity means that you are at the same time a member of an in-group and out-group. For example, if you are in-group as a member of a millennial’s generation, you are out-group from the boomer’s generation. Basically, what we normally do is categorize people into social groups to understand what to expect from them, how to behave and what is considered norm in each case. At the same time, we divide people into them and us (also known as “them” and “us” mentality) which result in stereotypes and to prejudice.

In a book “The Presentation of Self in Everyday Life” Erving Goffman suggests that social life is structured by interaction rituals, which are highly scripted, patterned, and symbolic exchanges that occur between individuals in everyday life. These rituals help to maintain social order by providing a sense of predictability and structure to social interactions. Example of one of the interaction rituals is the concept of “civil inattention”. Goffman describes this as the practice of acknowledging someone’s presence without imposing on their privacy. Let’s say, when people are waiting at a bus stop or in an elevator together, they may glance briefly at each other to acknowledge the other’s presence, but then look away or maintain a neutral expression to avoid intruding on their personal space. This practice helps maintain a sense of social order and respect for individual privacy in public spaces.

The Cyprus issue is a complicated problem that involves conflict between the Greek Cypriot and Turkish Cypriot communities, as well as intervention from other countries. It is important to understand dynamics of social identity in these two groups and their relations with the so-called motherlands, Turkey and Greece.

The two communities in Cyprus have different ethnic, linguistic, and religious backgrounds. Most Greek Cypriots are Greek-speaking, and Christian orthodox while most Turkish Cypriots speak Turkish and are Muslims. Because the Greek Cypriot and Turkish Cypriot communities have been separated based on their ethnicity for almost 50 years, they have developed different memories of the past, particularly when it comes to the history of the Cyprus problem.

In the case of Greek Cypriots, the political narrative goes along the following lines “We have always lived peacefully with Turkish Cypriots, and we can do it again once the Turkish troops leave the country” and “the key to the solution is located in Ankara and not in the TC community”. For Turkish Cypriots on the other hand, the political narrative is, more or less, like this: “The experience of living with Greek Cypriots was one of domination and suppression and we will be better off having our own state” and “Turkey intervened in 1974 with a peace operation to save us from GCs”.

The persistence of identities that prioritize Greece or Turkey over Cyprus and exclude Greek or Turkish Cypriot presents a challenge to solve the conflict. Despite this, recent research show indications of progress towards a more Cypriot-centric identity, and the marginalization of “motherland” ethnic identities. Therefore, promoting constitutional patriotism as Cypriots, irrespective of the ethnic origin, is crucial to reunited federal Cyprus.

List of references

1. Bauman Z. Identity: conversations with Benedetto Vecchi, p. 13.
2. Gofman E. The Presentation of Self in Everyday Life, p. 146-149.
3. McKeown S., Reeshma H., Ferguson N. Understanding Peace and Conflict Through Social Identity Theory, p. 229-242.

Koltunova V.,
Personal Assistant and Press Secretary of candidate
to Mayor city Office in the coming elections
in the city of Haifa (2023),
Office in the coming elections in the city of Haifa (Israel)
ORCID iD: 0009-0003-7932-885X

THE ANTI-SEMITIC NARRATIVE IN THE RUSSIAN PROPAGANDA CONTEXT: USAGE OF THE HISTORICAL RETROSPECTIVE TO DISCREDIT UKRAINIANS AND UKRAINIAN JEWS IN ISRAEL AND IT'S IMPACT ON THE MODERN ISRAELI SOCIETY

The use of historical retrospectives of Russian propaganda to discredit Ukrainians in Israel and Ukrainian Jews is an integral part of Russian propaganda during the period of Russian aggression against the Ukrainian people. Today, the discourse on military, humanitarian and other types of aid to Ukraine has a special place in the state of Israel because of national security and the close relationship between the Jewish and Ukrainian communities, which Russia, in turn, uses as leverage against the Israeli establishment as well as Jewish society at large.

The export of Russian propaganda narratives allows the Russian terrorist state to destabilize relations between the Jewish and Ukrainian communities. Russian propaganda in Israel often uses outdated anti-Ukrainian and anti-Jewish narratives from the Soviet era, which are reinforced by the auxiliary narrative of “unity of the nation” – quite relevant to today’s propaganda by the Russian government [1, p. 112].

One striking example of this narrative is the language issue, as most of the repatriates and emigrants from the former Soviet Union in Israel exchange information in Russian, including Ukrainian Jews. Also, one of the historical facts reflecting this influence is the promotion of the idea of national animosity between Ukrainians and Jews, supported by claims of persecution of Jews by Ukrainian people.

Scientific analysis of historical facts allows us to establish that Russian propaganda used selective distortions of history and manipulation of facts to create and maintain a negative image of Ukrainians and Ukrainian Jews in Israel. This included fabricated or twisted historical events, as well as the creation of anti-Ukrainian and anti-Semitic stereotypes [3, p. 54].

Also, an important element of Russian propaganda is the process of omitting historical facts and statistics that are capable of reflecting the true attitudes of Ukrainians to Jewish identity. Today, Russia does not disseminate the true statistics of the Righteous People of the World – people of non-Jewish nationality who, sacrificing their own lives and safety, hid Jews from the Nazi authorities and structures during World War II. According to the official statistics of the Museum of Remembrance and Heroism of the Jewish People – Yad Vashem in Jerusalem, there were 2,691 righteous people who lived in the territory of modern Ukraine, while there were 217 righteous people who lived in the territory of modern Russia [6].

The actual cases of Russian propaganda, aimed at discrediting the image of Ukrainians and Ukrainian Jews in Israel, may be based not only on contemporary history, but even on the history of Ukraine from the era of the Rzeczpospolita – 17th century. Relying on the analysis of historical sources and archival materials, the researchers conclude that the available data does not support anti-Semitic prejudice against Khmelnytsky and his supporters [5, p. 43]. Evidence is present that points to more complex political and social factors explaining the events of that time: Khmelnytsky's uprising was a struggle for liberation from Polish influence and for the independence of the Cossack lands, rather than the systematic extermination of Jews on ethnic, religious, or cultural grounds, as Russian propagandists claim [4, p. 76].

The impact of propaganda on contemporary Israeli society can be significant. It can lead to the disruption of inter-ethnic cooperation, the spread of prejudice and mistrust between Ukrainians and Jews in Israel. Such divisions hinder the process of social integration and reduce cooperation in society [2, p. 33].

Propaganda narratives based on the historical context are promoted in Israeli society by Russian-language television, Russian television programs, by accessible connections to Russian television, in social networks, etc. Aggressive narratives are also promoted by Russian diplomatic representations and agencies under the guise of cooperation between Israel and Russia. Historical manipulation of the memory of the victims of World War II, (referred to in Russia as the Great Patriotic War), holding propaganda events on May 9 dedicated to the USSR's victory over the Third Reich in Nazi Germany in 1945, in Israeli cities, where the mayors are neutral to Russia's military aggression in Ukraine.

Scientific analysis of historical facts and their impact on contemporary society allows us to understand the mechanisms of formation and spread of anti-Semitic narratives and their consequences for interethnic relations. It can also serve as a basis for countering the spread of untrue claims and biases, as well as for creating a more just and coherent society [8, p. 89].

Ukrainian and pro-Ukrainian society in Israel also faces the consequences of Russian propaganda in the form of targeted psychological and physical attacks against refugees from Ukraine who are not citizens of Israel, do not speak Hebrew, and are afraid to report wrongdoing against them to the relevant law enforcement agencies.

In Israel, an important role in countering the Kremlin's disinformation is played by public figures and activists of Ukrainian-Jewish origin, who unite in public organizations and organize cultural and educational events aimed at highlighting the Ukrainian reality during Russia's war against the Ukrainian people. The Ukrainian Embassy in Israel promotes systematic cultural events in cooperation with Israeli representative bodies and representatives of the Ukrainian diaspora, aimed at familiarizing Israelis with the realities of the war in Ukraine, in the form of professional lectures, art exhibitions, and charity events in support of the people of Ukraine [7].

List of references

1. Fedorenko K. *The Kremlin's Propaganda War Against Ukraine: Perception Management and Struggle for Soft Power in Central and Eastern Europe*. Self-published, 2017. P. 256.
2. Kudelia S. *The Role of Russian Propaganda in the Conflict between Ukraine and Russia*. Lexington Books, 2015. P. 224.
3. Liphshiz C. *How Russia's Propaganda War Against Ukraine Is Affecting the Jewish Community*. The Jewish Telegraphic Agency, 2014. P. 115.
4. Plokhly S. *The Cossack Myth: History and Nationhood in the Age of Empires*. Cambridge University Press, 2012. P. 352.
5. Polonsky A. *The Jews in Poland and Ukraine in the Eighteenth Century: A Genealogy of Modernity*. Littman Library of Jewish Civilization, 2012. P. 296.
6. Official statistic according to web-site Yad Vashem. Available from : <https://www.yadvashem.org/righteous/statistics.html>
7. Official web-site of Embassy of Ukraine in the State of Israel. Available from : <https://israel.mfa.gov.ua/en>

8. Sokol S. The Impact of Russian Propaganda on Ukraine's Jewish Community. Academic Studies Press, 2018. P. 256.

Kotoulas I.,
Adjunct Lecturer in Geopolitics,
University of Athens (Greece),

Invited Lecturer,
National Intelligence University, Washington D.C. (U.S.)
ORCID ID: 0000-0002-8707-3530

THE IMAGE OF THE WAR AGAINST UKRAINE IN GREEK MEDIA

The 2022 Russian invasion of Ukraine is a clear and violent manifestation of Russian revisionism in its purest form and a crime of aggression according to international criminal law, as it violates the fundamental principles of the Charter of the United Nations [9, 10]. Russian revisionism against Ukraine has unfolded not only on the realities of warfare, but also in media narratives and disinformation techniques. In this context, we examine the image of the war against Ukraine in Greek media focusing on Russian disinformation patterns and fake news as a manipulative component of narrative concepts in the system of international relations.

On a methodological level, our research focuses on employing the principles of Discourse Analysis using articles and web features in Greek media, especially online new portals for a period extending from the start of the invasion until early 2023. On a bibliographical level, the issue of representations of war in Greek media has not yet been properly assessed in academic research, both Greek-language and English-language texts. Relevant academic analyses on the image of the war in Russian media are useful providing a coherent hermeneutic framework to address the complexities of Russian disinformation patterns and techniques [3].

Our working hypothesis consists of the argument that despite the fact that mainstream Greek media in general present a balanced perspective on the war, Russian disinformation narratives have infiltrated various Greek media outlets and are more persistent in Greece in relation to the situation

prevailing in other EU member-states. Although this may be the case, Greek foreign policy is consistent with support of Ukraine in its fight against Russian aggression. Pro-Russian sentiments in Greece are stronger than in other EU countries due to the common religious background of Orthodox faith between Greeks and Eastern Slavic nations. On a macro-historical level, the image of Russia in Greece has undergone various transformations but has considerably waned over the last period. As both an EU and NATO member, Greece is a core country of the Western security and economic nexus [7].

On a societal level, one can observe significant variations among the general population of Greece concerning their perception of the war against Ukraine. There are variations among the political spectrum, among geographical regions and among generations. In this context, on a political level, center-right and center-left voters are supportive of Ukraine, while the post-communist Left and a part of the anti-Western religiously influenced Right feature considerable pro-Russian sympathies. Pro-Russia and even pro-Soviet notions remain strong among the post-communist and communist Left and the related milieu of intellectuals and artists. There is an undercurrent of favorable views of Russia in northern Greece facilitated by sub-cultural references, while finally one can also detect a variation among the older and younger generations. Conspiracy anti-Western themes and a more favorable perception of Russia are existent among the older generations the mentality of which was shaped by Cold War references, while the younger generations are pro-Western.

It is important to note that sentiments vis-à-vis Russia have significantly changed in Greece, as there is a sharp decline in favourable views of Russia among the general public over the last period. According to data by Pew Research Center, before the 2022 invasion Greece ranked as the most friendly EU nation towards Russia. From 2012 up until 2017 favourable views of Russia among the Greek population ranged between 61 to 64 %; in comparison, Italy and Spain featured 35 % and 27 % of favourable views respectively in 2017. After the 2022 invasion, favourable views of Russia among the Greek public dropped abruptly to 27 %. In any case, in 2022, Greece remained the most pro-Russian among EU states concerning the sentiments of the general public [16].

What is the presence of Russian propaganda and disinformation in Greek media and society? The state-affiliated multilingual television and internet news and information projects Russia Today (RT) and Sputnik are

the primary agents of the Kremlin propaganda globally [20]. The Greek-language versions of these two media networks which were active in Greece before the invasion disseminating Russian propaganda narratives were banned in EU countries as of March 2022 [4]. The Sputnik news agency office in Greece had been initially established in 2018 during the period of the political rule of a leftist-populist governmental alliance that featured pro-Russian overtones [14]. Russian geopolitical influence and information warfare was especially active in Greece and other Mediterranean countries in the recent past. In Greece specifically, Russian propaganda is constantly instrumentalizing the common Orthodox religious background of Greeks and Eastern Slavs and Greek anti-Western or anti-EU feelings over Greek economic crisis of the 2010s or the unsolved Cyprus Issue and the general geopolitical confrontation with Turkey [17].

During the ongoing Russian invasion in the whole territory of Ukraine initiated in February 2022, the image of the war in Greek media has been characterized both by objective analyses and the insertion of narrative modes of Russian propaganda in various media outlets. We shall focus on the latter, noting at the same time that the existence of pro-Russian stances does not equal to a dominant paradigm of information perception in Greece and that similar patterns of disinformation have been detected in most European countries and of course in Ukraine itself before and after the 2022 invasion.

Russia promoted various fake news, false reports in media on a global level in the context of its *dezinformatsiya* information warfare [5]. Of course, Russian fake news and distorted narratives were already widespread before the 2022 invasion and especially after the 2014 invasion of Crimea and the support of the secessionist insurgents in eastern Ukraine [12]. The explicit aims of Russian fake news is to provide a distorted image of the war against Ukraine, to create a rift in the strategic unity of the states supporting Ukraine, to reduce Western support for Ukraine and to reorient attention from Russian war crimes and crimes against humanity committed during the 2022 invasion.

There are some media networks in Greece that circulate pro-Russian narratives and disinformation patterns; these are either general media networks or specialized militarily centred media that focus on diplomacy and international relations. On an academic level, various analysts, including both academics and retired army officers, often prone to conspiracy narratives, have attempted to excuse the Russian invasion or promote Russian

disinformation narratives. Analysts have even attempted to deny the obvious failure of Russian strategy and military tactics in Ukraine interpreting it as a form of advanced tactics and feigned withdrawal that aims to deceive the Ukrainian side and the West. These analysts continue consciously or not an anti-Western hermeneutic framework that was more influential in Greece during the Cold War period.

Fake news and narrative patterns of Russian propaganda in Greek media include a variety of themes characterized by an arbitrary use of the historical past and distorted interpretations of current events related to Ukraine in general and the Russian invasion in particular. Issues related to Ukraine and Greece and of interest for the Greek public were mainly the status of the ethnic Greek communities in Ukraine and the bilateral ties of Ukraine with Turkey, a state actor that due to its aggression is an antagonist of Greek national interests.

A persistent narrative during the early phases of the war, when the attempt to influence Greek public opinion was more marked, was the supposed persecution of ethnic Greeks in the greater Mariupol and Azov Sea area by Ukrainians including the supposed discrimination against the use of Greek language. All these false claims were discredited in the most emphatic way after the invading Russian army killed ethnic Greeks in the region and led to the exodus of the Greek community [1]. Russian officials accused Greece of ‘anti-Russian propaganda’ and of ‘an orchestrated defamation of Russia in Greece’, in an attempt to maintain pro-Russian narratives in Greek public sphere and influence Greek foreign policy on the invasion, an attempt that proved unsuccessful [6]. Greece has been supporting the armed resistance of Ukraine against the Russian invasion contributing to its defence by dispatching a significant amount of weaponry [15].

Another aspect of Russian propaganda that was aimed to a politically left-leaning audience was the emphasis on the tolerance of supposed extremist elements or ideological references in ranks of the Ukrainian Army. In this context, the case of the Azov Battalion, a short-lived defence organization in Eastern Ukraine confused with the Azov Regiment, a part of the Ukrainian National Guard, was used with inaccurate data during the early phases of the war in a distortive way to discredit the Ukrainian side [19]. Russian propaganda has been steadily attempting to portray its invasion of Ukraine as a continuation of the Great Patriotic War (1941-1945). Internal memoranda of Russian armed forces describe the ongoing invasion in Ukraine as

another aspect of the ‘fight against fascism/Nazism’. This is a clear case of instrumentalization of the historical past to serve current geopolitical ambitions that equal to an expansionist project against the territorial integrity of Ukraine [21].

On a broader geopolitical level, the emphasis on Ukraine’s diplomatic ties with Turkey is intricately connected to a fundamental aspect of Greek self-perception in international relations. The Greek public tends to perceive international relations and especially bilateral relations with other states in the context of the Greek-Turkish geopolitical antagonism in the Eastern Mediterranean [7]. In this sense, pro-Russian media networks attempt to single out Ukraine as an ally of Turkey, even if Russia itself shares excellent relations with Turkey.

Additional issues that are promoted by Greek-language media that disseminate Russian propagandist notions include the supposed persecution of ethnic Russians of the Donbas region before 2014 and other well-known subjects of Russian disinformation, such as the existence of biological laboratories in Ukrainian territory, the notion that Ukraine was preparing a ‘dirty’ plutonium bomb in its nuclear plant facilities, that the Ukrainian President has left Kyiv and denial of the multiple incidents of Russian war crimes and crimes against humanity committed during the 2022 invasion of Ukraine.

On a purely military level, the failure of the invading Russian army has created mixed responses. Russia’s failure on the battlefields of Ukraine and the fierce resistance of the Ukrainian army has contributed to Russian loss of prestige as the second most powerful army and the corresponding elevation of Ukraine in the eyes of the Greek public. Pro-Russian apologists on the other hand tend to portray the 2022 Russian invasion as a justified response to a supposed NATO expansion in Eastern Europe, thus repeating one of the essential themes of Russian propaganda [11]. Ukraine itself is portrayed either as an agent of NATO/US interests that acts against the interests of its own people (which according to this view would include surrender to the invading forces).

The ‘arguments’ put forward by pro-Russian websites and analysts that aim to influence Greek foreign policy against its commitment to its Western security identity can be classified according to the following typology: relativist, political, geopolitical, and cultural.

The relativist argument is connected to historical traumas of the Greek nation or Western military interventions in the post-Cold War period. The

first case focuses on the 1974 Turkish invasion of Cyprus and the inadequate response of the Western allied states to address this issue or contain Turkish policies in the Mediterranean. Therefore, in this context, pro-Russian commentators attempt to evoke feelings of resentment among the Greek and Cypriot population by comparing the Western states' response to the 1974 Turkish invasion of Cyprus and the 2022 Russian invasion of Ukraine. Concerning a more general outlook of international balance, the Russian invasion is often justified as another manifestation of arbitrary use of a hegemonic power and is compared to the 1999 bombing of Serbia by NATO forces and the US-led 2003 invasion of Iraq. As noted above, the political argument is dominant among the Left, and focuses on the supposed ties of the Ukrainian state to extremist ideologies. The 'pacifist' argument condemns the war in general avoiding to take sides and making no distinction of invading and defending state. The instrumental use of the 'pacifist' assumptions by pro-Russian networks is evident, since when it comes to suggestions to end the war there are no mentions of the necessity for a withdrawal of the invading army of Russia, just vague remarks to 'end the war'. The geopolitical argument promotes the notion that Greek foreign policy should not estrange Russia, a nuclear power and U.N. Security Council member-state. The same line of thought is employed to portray Ukraine as a close ally of Turkey in the Black Sea. Finally, the cultural argument emphasizes the historical ties of the Greek and Russian nation distorting facts and omitting the negative impact of Russia on Greek national interests since the 18th century [8].

Russian propaganda on the creation a new world order and of the invasion in Ukraine as part of this project has also infiltrated Greek media. The 2022 invasion of Ukraine was accompanied by a new element in Russian rhetoric and diplomatic initiatives. Notions of a rising 'new just democratic world order' that shall supplant the Western-derived international system were put forward by Russian officials during the early phase of the invasion, in March 2022 [18]. This effort by Russia has been long in the making, and was cited triumphantly in the 2016 Foreign Policy Concept of the Russian Federation [14]. The revisionist attempt of Russia to restructure the global balance has significantly accelerated after the 2022 invasion of Ukraine, a landmark event for international order. These notions are echoed in pro-Russian Greek media which speak of an emerging 'new multilateral world order that will supplant the Western-dominated world order'.

In general, Russia perceives the normality of inter-state relations established in Eastern Europe after 1991 as an abnormality that needs to be addressed. In a strange but revealing perception, the freedom of each state to make its own choices regarding its foreign policy goals and international cooperation mechanisms, including membership in supra-national organizations, such as NATO or the EU, is perceived as an essentially anomalous situation. For Russian propaganda it was the Soviet sphere of influence or at least a consensus of 'non-interference' in perceived zones of regional influence that was the normative situation, the one that should remain unaltered to the greatest degree possible after the dissolution of the Eastern Bloc. Normal inter-state relations are perceived as 'Western hegemony' over Russia's vital zone of interests and the right of every state as a sovereign actor to make its own choices is perceived as a challenge to Russian national interests. In this context of propaganda argumentation, the expansion of NATO through new member-states of Eastern Europe during a period of Russian geopolitical weakness is characterized as an 'aggressive expansion' at Russia's expense and not as a free choice of sovereign states [2].

In our concluding remarks, we note that the use of Russian disinformation in Greek media clearly shows that there is still a lot to be done to combat Russian propaganda on an EU level. Still, the impact of Russian disinformation on both Greek public opinion and most importantly on the foreign policy of Greece as a state actor is limited. In this sense, the Russian attempt to influence Greek perceptions of the war against Ukraine has failed. The effects of Russian revisionism undermine the collective security of Europe and the Western world, not just Ukraine. Russian revisionism forms part of a greater global strategy to undermine international order and pursue foreign policy goals. One should always remember that Russia is the only state in the world to occupy directly or indirectly parts of the national territory of four other states; Russia has invaded Ukraine in 2014 and again in 2022 currently occupying a significant part of its territory to the east and the south, Russia occupies Crimea and the eastern provinces of Ukraine since 2014, Abkhazia and South Ossetia in Georgia since 2008, Transnistria in Moldavia since 1991 and a part of the southern Kuril Islands of Japan since 1945 in a still unsolved frontier dispute. In this sen

List of references

1. 10 ethnic Greeks killed in Ukraine air strikes on Saturday night', Kathimerini, 27/2/2022, <https://www.ekathimerini.com/news/1178521/a-further-10-ethnic-greeks-killed-in-ukraine-air-strikes-on-saturday-night/> Allison R., Russian revisionism, legal discourse and the 'rules-based' international order, 2020. *Europe-Asia Studies* No. 72:6, 976-995, DOI: 10.1080/09668136.2020.1773406.
2. Brusylovska O., Maksymenko, I. Discourse Analysis of Media on the War 2022 in Ukraine: The case of Russia. *Regional Science Policy & Practice*. Special Issue: Ukraine: Geopolitical Realities and Regional Development Perspectives. 2022: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12579>
3. European Audiovisual Observatory, The Implementation of EU Sanctions against RT and Sputnik, 2022, <https://rm.coe.int/note-rt-sputnik/1680a5dd5d>
4. Geissler, D., D. Bär, N. Pröllochs & S. Feuerriegel, 'Russian Propaganda on Social media during the 2022 invasion of Ukraine', arXiv:2211.04154 [cs.SI]. For an analysis in Greek see I. Kotoulas, 'Russian propaganda and Ukraine', *Foreign Affairs Hellenic Edition* 79 (12/2022), 44-57, <https://www.foreignaffairs.gr/articles/74108/ioannis-kotoylas/i-rosiki-propaganda-kai-i-oykrania>
5. Kokkinidis, T., 'Greece Hits Back at "Unacceptable" Rhetoric from Russia', *Greek Reporter*, 7/3/2022, <https://greekreporter.com/2022/03/07/greece-unacceptable-rhetoric-russia/>
6. Kotoulas, I., Greece as a Frontline State in the Historical Long Durée, *Journal of Military Studies* 10 (2021), 82-89, <https://doi.org/10.2478/jms-2021-0010>
7. Kotoulas, I., *History of Greek Geopolitics*, Athens: Leimon, 2021 [in Greek].
8. Kotoulas, I., *Geopolitics of the War in Ukraine*, Foreign Affairs Institute Report 3. 6/2022, <https://fainst.eu/wp-content/uploads/2022/06/Geopolitics-of-the-War-in-Ukraine-FINAL.pdf>
9. Kotoulas, I., Russia as a Revisionist State and the 2022 Invasion of Ukraine, in: I. Ivanovych (ed.), *The Russian-Ukrainian War (2014-2022): Historical, Political, Cultural-Educational, Religious, Economic and Legal Aspects*, Riga: Baltija Publishing, 2022, 551-556, <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6285/13320-1>

10. Kramer, M., 'The Myth of a No-NATO-enlargement Pledge to Russia', *The Washington Quarterly* 32:2 (4/2009), 39-61.
11. Mejias U.A. & N.E. Vokuev, 'Disinformation and the Media: The Case of Russia and Ukraine', *Media, Culture and Society* 39:7 (2017), 1027-1042.
12. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, Deputy Director of the Information and Press Department Alexander Bikantov's answer to a media question on the opening of the Sputnik bureau in Greece, 4/6/2018, <https://www.mid.ru/tv/?id=1572478&lang=en>
13. Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, Foreign Policy Concept of the Russian Federation, 1/12/2016. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1538901/. Cf. Götze, E., Russia and the question of world order. 2019. *European Politics and Society* 20, 133-153.
14. Mitzer, S. & J. Oliemans, 'Guns N' Greece: Hellenic Support to Ukraine's Army of Resistance', *Oryx*, 21/5/2022, <https://www.oryxspioenkop.com/2022/05/guns-n-greece-hellenic-support-to.html>
15. Pew Research Center, Spring 2022 Global Attitudes Survey Q5t: International Attitudes towards the U.S., NATO and Russia in a Time of Crisis, 22/6/2022. <https://www.pewresearch.org/global/2022/06/22/international-attitudes-toward-the-u-s-nato-and-russia-in-a-time-of-crisis/>
16. Polyakova, A., M. Kounalakis, A. Klapsis, L.S. Germani, J. Iacoboni, F. de Borja Lasheras & N. de Pedro, The Kremlin's Trojan Horses 2: Russian Influence in Greece, Italy, and Spain, 11/2017, <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/the-kremlin-s-trojan-horses-2-0/>
17. Radin, A. and Reach, C., Russian Views of the International Order, RAND Corporation, Santa Monica 2017, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1800/RR1826/RAND_RR1826.pdf
18. Shekhovtsov, A., 'Why Azov should not be designated a foreign terrorist organization', Atlantic Council, 24/2/2020, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-azov-should-not-be-designated-a-foreign-terrorist-organization>
19. U.S. Department of State/Global Engagement Center, RT and Sputnik's Role in Russia's Disinformation and Propaganda Ecosystem, 1/2022,

https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/01/Kremlin-Funded-Media_January_update-19.pdf

20. Watling, J. & N. Reynolds, Operation Z: The Death Throes of an Imperial Delusion, Royal United Services Institute, 4/2022, 8-9.

Коч С.,
професор кафедри політології ФМВПС, д. політ. н.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-2825-3563;

Узун Ю.,
професор кафедри політології ФМВПС, д. політ. н.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-3575-3139

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ КОМЕМОРАТИВНИХ ПРАКТИК В УКРАЇНО-УГОРСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ

Визнання ролі колективної пам'яті в процесах формування соціальної свідомості та групової ідентичності заклало основи для активної інструменталізації меморіальних практик у конструюванні політичних систем та національних спільнот.

Колективна пам'ять особливо важлива для оформлення групової ідентичності, оскільки вона формує відчуття спільного майбутнього, загальної мети, надаючи групі можливість фізично формувати спільні політичні позиції та дії, визнаючи загальні сакральні цінності. В межах комеморації оформлюються нові соціально-політичні та національні міфи, які під контролем політичної влади отримують символічне закріплення через історичні наративи, меморіалізацію та політико-правове регулювання змісту подій у національних правових актах. Ще в ХІХ ст. Ернест Ренанн писав, що «забуття та історична помилка є одним із головних факторів створення нації», визнаючи, таким чином, національну пам'ять конструйованим політичним проектом [1].

Сучасні практики політичної комеморації набули характеру ефективної технології, яка здатна впливати на регулювання політичного процесу в багатоскладових або розділених суспільствах. Така форма політики грає важливу роль у забезпеченні легітимності влади; забезпечує актуалізацію кордонів (ментальних та територіальних) національного суверенітету; контролює варіативність історичних наративів, що функціонують у публічній сфері, виключаючи опозиційні версії інтерпретації минулого та інше.

У прикордонних просторах, які мають ознаки «суміжних периферій» [2], відбувається перетинання інтересів різних політичних центрів, геополітичних гравців, які реалізують паралельні економічні, культурні та меморіальні проекти. Об'єктами впливу стають локальні прикордонні групи, «споріднені діаспори» та «діаспори катаклізми» – уламки минулих імперій, які в програмах інтеграції визначаються як «співвітчизники».

Прикладом активної політичної комеморативної політики по відношенню до прикордонних регіонів є меморіальна політика Угорщини, яка на сучасному етапі має три активні вектори. Перший характеризує країну як члена ЄС, яка розвиває національну історичну доктрину навколо ключових для Європи наративів про Голокост та Другу світову війну. У межах цього вектору відбувається засудження злочинів попередніх політичних режимів, створюються інституційні структури з політичної комеморації щодо цих подій: Дім терору в Будапешті (2002), заснований Фондом досліджень історії й суспільства Східної й Центральної Європи, Комітет національної пам'яті, Інститут вивчення історії зміни режиму, Інститут дослідження комунізму, Історичний науково-дослідний інститут VERITAS, Інститут національної спадщини, Урядова структура – дослідницька група «Тріанон-100».

Другий та третій вектори орієнтовані на повернення до етно-національних символів, героїв, місць пам'яті подій. Тут історична і меморіальна політика формується як противага глобалізації задля збереження національної ідентичності. З одного боку така політика спирається на гордість за «тисячолітню державу» (у 1896 році ювілей «Віднайдення Батьківщини»). Яскравим проявом цього вектору є перенесена корони Святого Іштвана в 2000 р. у парламентський палац на честь святкування 1100-річчя державності Угорщини. Встановлення генеалогічного зв'язку сучасної Угорщини з багатовіковим королівством закріплено в

Конституції Угорщини 2011 року. У преамбулі висловлюється пошана до «досягнень історичної конституції і Святої Корони, в яких втілюється перманентність конституційної державності Угорщини і єдність нації». Свята Корона асоціюється з таким поняттям як «Землі корони Святого Іштвана», до яких у XIX ст. офіційно входили, крім Угорщини (яка включала тоді Трансільванію, Словаччину та Закарпаття), також Хорватія і Славонія [3].

Другою стороною реконструювання національної пам'яті стала «травма Тріанона». Треба розуміти, що якщо для Західної Європи центральною трагедією людства в XX столітті став Голокост, то для угорців такою подією став Тріанонський договір 1920 р., коли Угорщина втратила найбільше територій і регіони етнічного розселення, а отже і комплексу провини за голокост в угорців не сформувалось. Цей факт пояснює другорядність загальноєвропейського меморіального наративу для Угорщини.

Тріанонська трагедія була відновлена у статусі колективної травми угорського народу, яка заклала основу для ревізії національної доктрини та відновлення ідеї об'єднання угорських земель, що також знайшло закріплення в Конституції у вигляді тези про відповідальність Угорської Республіки «за долю угорців, які проживають поза її межами». «Тріанонські меморіали» представлені як символ єдності 15-мільйонної угорської нації, концепція якої з 2011 року була закріплена в Стратегічній рамковій програмі уряду «Політика для угорських громад за кордоном». Започаткування Дня пам'яті Тріанонського договору (4 червня 2010 р.); введення до основного закону Угорщини статті «D» про угорців за кордоном та зміни у порядку набуття етнічними угорцями громадянства (25 квітня 2011 р.); символічне звернення Орбана до «розділеної» політичними кордонами нації у вікову річницю на межі зустрічі кордонів трьох держав: Словаччини, України та Румунії (місто Шаторайяуйхее); назва ювілейної вистави-мюзикла на шану Тріанону – «Вони її розірвали», та інше – всі ці акти символізації та меморіалізації «Тріанонської трагедії», орієнтовані на постійне нагадування про втрату 2/3 території та населення.

Цей вектор меморіальної політики, орієнтований на геополітичний реванш – «виправлення помилки», «відновлення справедливості» – безумовно провокує наростання конфлікту національних історій із сусідами. Так, встановлений в 2020 році меморіал перед парламентом,

який отримав символічну назву – «Яр Тріанону» та в інтерпретації Угорщини символізує втрату 12 тисяч угорських населених пунктів станом на 1913 рік, які опинилися за межами нинішньої Угорщини, сприймається сусідніми державами як загроза діючим політичним кордонам. Серед перелічених населених пунктів назви у тому числі багатьох українських поселень: Берегшаш (Берегове), Мункач (Мукачеве), Рахо (Рахів), Надьшелеш (Виноград) та Унгвар (Ужгород) [4]. Символічні в цьому сенсі є дії Румунського парламенту, який вирішив річницю Тріанонського договору зробити святковою датою.

Українське Закарпаття є також перехресним простором, де стикаються національні меморіальні стратегії України та Угорщини, створюючи потенціал для війн пам'яті. Серед найбільш резонансних меморіальних конфліктів останніх років – два, пов'язані із закріпленням пам'ятних подій, значимих для межуючих націй. Так, у 2008 році було відкрито одночасно два меморіали на відстані менше одного кілометра (компроміс, який знайшла українсько-угорська комісія з питань забезпечення прав національних меншин) – символізуючи дві версії національної пам'яті, з якими пов'язаний один і той самий локус. На Верецькому перевалі був встановлений пам'ятний знак, присвячений угорському «міленіуму» – переходу семи угорських племен через Карпати. Місце сприймається в політичній міфології Угорщини як ворота до «нової Батьківщини» для давніх угрів на чолі з князем Арпадом. Другий монумент був присвячений іншому періоду історії краю – захисникам Карпатської України, які протистояли саме вторгненню Угорщини в 1939 році. Хоча безпосередньої участі в їхньому розстрілі угорці не брали, але саме окупація цією союзницею нацистської Німеччини української держави і стала його причиною.

Другий меморіальний конфлікт – сучасний, пов'язаний із перекодуванням значення простору – Мукачівського замку «Паланок». У 2022 році Мукачівська міська рада прийняла рішення встановити великий Тризуб – український державний герб на місці відновленої в 2008 році скульптури Турала – міфічного тотемного птаха угрів, який був одним із семи сакральних пам'ятників на шану вождів семи угорських племен, встановлених вперше в 1896 році під час підготовки ювілею «віднайдення Батьківщини» тисячоліття Угорщини.

Регіональний вимір меморіальної політики Угорщини спрямований на встановлення системного діалогу між спорідненими етнічними

групами в прикордонні. Встановлюється розгалужена система соціально-політичних зв'язків, що забезпечує соціальну дієздатність локальних регіональних громад. Угорщина використовує фактичний периферійний стан українського прикордоння, створюючи альтернативну, діаспоральну систему соціальних зв'язків та забезпечуючи умови для функціонування «еластичної системи інститутів». Так, при Парламенті Угорщини діє «Парламентська комісія з національної єдності», головним завданням якої є вивчення, оцінка та просування законодавчих ініціатив у сфері підтримки закордонних угорців; при Уряді Угорщини функціонує «Міжвідомча комісія з питань національної політики», яка зайнята узгодженням діяльності окремих міністерств та відомств, пов'язаних із закордонними угорцями; створено «Відомство по справах Закарпаття». Створена державна структура Угорщини, яка розподіляє кошти на підтримку закордонних угорців – урядовий фонд імені Габора Бетлена. Керує фондом віце-прем'єр-міністр із питань національної політики та справ церкви. Також діють і інші фонди, що опікуються окремими соціальними напрямками: «Фонд імені Дюлі Йієша» (розвиток регіональної інфраструктури); «Фонд «Нове рукостискання» (підтримує бізнес-проекти); «Фонд імені Яноша Апацаї» (освітні проєкти); «Фонд імені Лайоша Мочарі» (соціальні програми і програми охорони здоров'я); Фонд «Рука допомоги» (благодійне лікування співвітчизників); Фонд «Закарпатський центр економічного розвитку «Еган Еде» (підтримка підприємців угорського походження в організації бізнесу) та інші.

Практично така політика Угорщини спрямована на створення «спільного простору» з діаспоральними осередками. Системно створюються структури «паралельної мережевої держави»: паралельна адміністрація, яка проникає в соціальну, освітню, економічну сфери, створює умови для їхнього розвитку та функціонування; на відміну від нерухливої бюрократичної системи фінансово підтримує їх (виплати вчителям, медикам, пенсіонерам, утримання шкіл, бібліотек, музеїв), виплата грантів для малого бізнесу та інше. Все це цементує суспільство та дозволяє їм керувати.

У сучасних умовах соціально-політичний вплив через неофіційні, неурядові, але споріднені системи, став також механізмом лобіювання інтересів держави, яка через широку інтерпретацію феномену «спорід-

неної діаспори» реалізує активну регіональну інтеграційну стратегію в Карпатському регіоні.

Меморіальна політика Угорщини в Закарпатті дозволяє реалізувати геополітичне завдання – формування активної транскордонної системи в Карпатському регіоні, яка спрощує процес «нівелювання жорсткого впливу зовнішніх кордонів ЄС», створюючи «дифузні зони» на прикордонних територіях. У доповіді також визначений широкий спектр задіяних в Угорщині та в Україні комеморативних практик, які дозволяють мобілізувати альтернативні дискурси та репрезентацію подій: спорудження меморіалів та музеїв під патронатом політичних сил; відзначення особливо-важливих подій минулого (акцентування, замовчування, забуття, спрощення, маргіналізація, зміна інтерпретації; зміни стандартних історичних наративів в освіті. Обидві держави обрали національно-орієнтовані вектори меморіальних стратегій, виходячи з завдання розбудови етнічних націй, які мисляться як серцевина державності. Меморіальна політика ЄС визнається як така, що забезпечує фон для власних історичних конструкцій. Так, Угорщина вибудовує політику інтеграції прикордонних регіонів, де розселені історичні угорські групи, в мережу національних відносин і контактів й формує низку історичних аргументів для легітимізації політичних дій, застосування комеморативних механізмів із метою пошуку інтерпретацій минулого та створення довгострокових меморіальних стратегій, які підкріплюють сучасну, оновлену версію націогенезу. Конфліктний потенціал такої політики згладжується просторовою стратегією ЄС щодо наділення регіонів політичною суб'єктивністю та створення системи транскордонної кооперації.

Список використаних джерел

1. Renan E. «What is a Nation?», text of a conference delivered at the Sorbonne on March 11th, 1882, in Ernest Renan, *Qu'est-ce qu'une nation?*, Paris, Presses-Pocket, 1992. (translated by E. Rundell) URL : http://ucparis.fr/files/9313/6549/9943/What_is_a_Nation.pdf дата звернення: 13.10.2022).
2. Rokkan S. Citizens, Elections, Parties. Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development. Oslo : Universitetsforlaget, 1970. 470 p.

3. Magyarország Alaptörvénye. *Köztársasági Elnöki Hivatal*. 25.04.2011. Köztársasági Elnöki Hivatal. URL : http://www.keh.hu/magyarorszag_alaptorvenye/ 1515-Magyarorszag_Alaptorvenye&pnr=1 (дата звернення: 12.10.2022).
4. László S. Memory Politics in an Illiberal Regime: Hungary's New Trianon Memorial. Submitted. 2020-09-01 URL : <https://www.aseees.org/news-events/aseees-blog-feed/memory-politics-illiberal-regime%C2%A0Hungary's-new-trianon-memorial>. (дата звернення: 14.10.2022).

Кузьменко С.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0002-0065-2335;

Малахіті А.,
ст. викладач кафедри СКРС ФМВПС,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0001-9662-2629

ВИСВІТЛЕННЯ ПІДРИВУ КАХОВСЬКОЇ ГЕС ЗАХІДНИМИ ЗМІ: ЧОМУ МИ ПРОГРАЛИ КОМУНІКАЦІЮ?

6 червня 2023 р. о 7 ранку журналістка Христина Зеленюк [9] мала включення на BBC Radio, вона першою повідомила їм про цю катастрофу. У відповідь вона отримала запитання: «Це точно зробила Росія?», «Під чийм контролем була Нова Каховка?». Журналістка, певно, була збентежена і не змогла відповісти, чи під російським контролем була Нова Каховка. І після цього у західних ЗМІ розпочався справжній хаос.

Bild [7], німецька газета-таблід, опублікувавши статтю із заголовком «Росіяни підірвали величезну дамбу в Україні», згодом змінила на «В Україні зруйновано величезну дамбу». А вже 7 червня була опублікована стаття «Все вказує на росіян!».

Німецька Tagesspiegel [6] 8 червня 2023 р. опублікувала новину з посиленням на російського посла в Голландії про те, що Росія звернулася до Міжнародного кримінального суду, звинувачуючи у підриві Каховської ГЕС Україну. Далі наводиться «розслідування» «незалежної слідчої організації з Росії Conflict Intelligence Team», в яких дійшла висновку, що руйнування Каховської ГЕС відбулося не внаслідок навмисного удару, а недбалості з боку російських військ.

Саме цю версію на своїх каналах в Telegram [9] 7 червня і поширювала російська пропаганда. Вони розповідали, начебто катастрофа сталася через помилки персоналу. Також, на федеральних каналах у різних ток-шоу розглядали і такі версії: дамбу знищено ударом ЗСУ, дамба просто не витримала потоку води, бо була вже пошкоджена ударами українських військ. Але, водночас, путінські пропагандисти не стримували радощів і закликали наносити руйнівних ударів ще й по Київській ГЕС.

Французька LeMonde [4] у текстовому онлайні подій із України також не дуже відрізнялась від німецьких видань, подавши воєнний злочин росіян як просто «руйнування Каховської дамби». Були опубліковані коментарі російських посадовців зі звинуваченнями України.

В ефірі France 24 [9] випустили сюжет із назвою «Каховка: військовий злочин чи диверсія?».

ВВС [2] 7 червня 2023 р. надрукувала статтю із назвою «Нова Каховка: кому вигідний прорив дамби», у якій зазначила, що оскільки і Росія, і Україна звинувачують одне одного у підриві дамби, є відголос минулорічних неояснених вибухів на Північному потоці, але в обох випадках підозрюють Росію.

NBC News [9] повідомляли, що за словами двох американських чиновників, США більш схильні підозрювати у підриві Каховської ГЕС Росію.

Джо Байден відреагував на підрив Каховської дамби росіянами зі словами: «Ми цього так не залишимо. Ми допоможемо Україні» [9].

Пізніше на брифінгу речниця Білого дому Карін Жан-П'єр повідомила, що відповідальною за це є Росія, але причини руйнування дамби ще оцінюються [9]. Ймовірно, це стало причиною того, що американські ЗМІ висвітлюють підрив Росією Каховської ГЕС саме у такій тональності.

У статті «Внутрішній вибух, імовірно, прорвав українську дамбу, кажуть експерти» за 6 червня The New York Times пише [3], що Росія та Україна звинувачують одне одного у зруйнуванні Каховської дамби.

«Цілком можливо, що принаймні одна зі сторін говорила правду, але посеред зони бойових дій мало шансів на проведення незалежного судового розслідування руйнування дамби, яка затопила велику територію вниз за течією», – пишеться у статті.

Politico 7 червня 2023 р. [8] наводить коментарі та оцінки української сторони, що саме Росія причетна до підриву ГЕС. Але ще 6 червня надрукувала статтю із назвою «Підірвана ключова українська дамба, Київ звинувачує Росію». Звісно, назва говорить сама за себе.

The Washington Post [5] у своїй статті «Що потрібно знати про прорив Каховської дамби в Україні» у першому ж реченні зазначає, що обидві сторони – Україна та Росія – звинувачують одна одну.

Але найбільше обурення викликало відео у Twitter ексведучого Fox News Такера Карлсона [1]. Він заявив, що начебто Росія не зацікавлена у підриві ГЕС, оскільки це найбільше зашкодило саме окупованим територіям. Також він порівняв цю катастрофу з вибухом на Nord Stream, вважаючи, що його підірвали також українці. Наразі це відео охопило більше 115 млн користувачів. До того ж, деякі знаменитості поширили це відео, зокрема Ілон Маск [1], підписавши ретвіт словами «Було б чудово показувати всі частини політичного спектру на цій платформі!».

Представник Росії в ООН Дмитро Полянський [1] також не оминув це відео, поширюючи його з коментарем: «Очевидно, Такер Карлсон відмовляється вірити заявам західної та української пропаганди про руйнування Каховської ГЕС. Він не погоджується з тим, як людей у США дезінформують про важливі внутрішні та міжнародні проблеми».

Відео пропагандиста також поширив американський конгресмен Метт Гейтц [1], підписавши «Такер повернувся!». На своїй сторінці поширила відео і Анна Пауліна Луна [1] зі словами: «Такер зламав Інтернет», вихваляючи велику кількість переглядів.

Підсумовуючи зазначу, що, незважаючи на те, що Нова Каховка була під російським контролем з 24 лютого 2022 року, а вже 17 квітня російські війська замінували гідроелектростанцію, практично всі медіа описували ситуацію неоднозначно, боючись назвати речі своїми іменами. Саме про це і свідчать такі заголовки, як «дамба зруйнована»,

«Україна та Росія звинувачують одна одну» і, що не можливо оцінити, хто насправді винен, бо не вистачає фактів.

Наша головна мета – вести інформаційну війну з Росією та не давати їм можливості розповсюджувати свою пропаганду.

Список використаних джерел

1. Espresso (08.06.23). Ексведучий Fox News Такер Карлсон звинуватив Україну в підриві Каховської ГЕС. Режим доступу : <https://espresso.tv/ilon-mask-poshiriv-video-eksveduchogo-fox-news-takera-karlsona-zi-zvinuvachennyami-ukraini-v-pidrivi-kakhovskoi-ges>
2. Gardner Frank (06.06.23). Nova Kakhovka: Who benefits from breaching the dam? Available from : <https://www.bbc.com/news/world-europe-65821052>
3. Glanz James, Santora Marc and Pérez-Peña Richard (06.06.23) Internal Blast Probably Breached Ukraine Dam, Experts Say. Available from : <https://www.nytimes.com/2023/06/06/world/europe/ukraine-kakhovka-dam-russia.html>
4. Guerre en Ukraine : les « attaques » durant les évacuations condamnées à l'ONU (09.06.23). Available from : https://www.lemonde.fr/international/live/2023/06/08/guerre-en-ukraine-en-direct-les-attaques-durant-les-evacuations-condamnees-a-l-onu_6176672_3210.html
5. Harris Shane (06.06.23) U.S. had intelligence of detailed Ukrainian plan to attack Nord Stream pipeline. Available from : <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/06/06/nord-stream-pipeline-explosion-ukraine-russia/>
6. Prasuhn Hannah (08.06.23). Nach Zerstörung : Wasserstand im Kachowka. URL: <https://www.tagesspiegel.de/internationales/nach-zerstörung-wasserstand-im-kachowka-stausee-sinkt-noch-immer-9947460.html>
7. Röpcke Julian (07.06.23). Alles deutet auf Russen hin! Available from : https://m.bild.de/politik/ausland/politik-ausland/ukraine-staudamm-zerstoert-alles-deutet-auf-russen-hin-84204352.bildMobile.html?_ref=https%3A%2F%2Ftsn.ua%2F
8. Ward Alexander, Hawkins Ari (07.06.23). Dam collapse not expected to hinder counteroffensive. Available from : <https://www.politico.com/newsletters/national-security-daily/2023/06/07/dam-collapse-not-expected-to-hinder-counteroffensive-00100717>

9. Зеленюк Христина (08.06.23). «Вона зруйнувалася» і «не все так однозначно»: чому світ злякався й заплющив очі на підрив Росією Каховської ГЕС. Режим доступу : <https://tsn.ua/exclusive/vona-zruynuvalasya-i-ne-vse-tak-odnoznachno-chomu-svit-zlyakavsya-y-zaplyuschiv-ochi-na-pidriv-rosiyeyu-kahovskoyi-ges-2346277.html>

Кучай О.,
д. пед. наук, доцент, професор кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-9468-0486;

Кучай Т.,
д. пед. наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II,
м. Берегово (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-3518-2767

МУЛЬТИМЕДІЙНА ОСВІТА У СТАНОВЛЕННІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобалізація сучасного інформаційного світу призвела до утвердження медіакультури практично в усіх галузях людського життя, зокрема й в освітньому просторі. Сучасні інформаційні технології відіграють посутню роль у формуванні ціннісних орієнтацій молоді. У зв'язку з тим, що медіаосвіта орієнтована на підготовку молоді до життя в нових інформаційних умовах, до повноцінного сприймання різноманітної інформації, оволодіння способами спілкування на основі сучасних інформаційних технологій, уміння критично осмислювати інформацію, швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відкриває людству нові можливості в освіті, окреслюючи натомість нові вимоги до навчання. Розвиток «інформаційного простору» потребує від сучасної школи модифікації окремих аспектів її діяльності, які вже не задовольняють усіх потреб інформаційного суспільства.

Реструктуризація світового економічного й політичного порядку, особливо в Європі, серед багатьох інших змін потребує запровадження нового змісту та методів навчання. Саме використання ІКТ допомагає змінити зміст освіти [1]. Інформаційні технології мають потужний вплив на процес розвитку учнів, слугуючи знаряддям комунікації, а також соціалізації молодих людей. Інформаційні технології позначаються на методах роботи, співпраці, комунікації, способах навчання [4].

Уже в початковій освітній ланці вчителі повинні вміти використовувати мультимедійні технології в процесі навчання [11]. Одним із найважливіших складників цього процесу є розвиток інформаційних компетенцій учителів, що залежать від застосування мультимедійних технологій у різних галузях навчання; використання мультимедійних технологій для підвищення рівня й організації навчання; трансформації навчання та програми школи, де навчання відбувається за допомогою мультимедійних технологій [7].

Мультимедійні технології поступово охопили всі сфери життя людини, зокрема й освіту. Нині від учителів вимагається формування мультимедійних компетенцій і навчання учнів у цій сфері. У зв'язку з технологічним прогресом і вагомою роллю мультимедіа в освіті, вчитель зобов'язаний бути кваліфікованим і постійно самовдосконалюватися. Мультимедійні й технічні компетенції окреслюють низку аспектів, що потребують вивчення. Оскільки світ змінюється швидко, вчитель має адаптуватися до змін і динаміки розвитку освітнього середовища, оперативно реагувати на вимоги сучасного соціуму, незалежно від того, чи наявна мультимедійна освіта в школі або в університеті. Вищі навчальні заклади, які не оперують мультимедійними технологіями, перестають приваблювати студентів, не встигають за іншими сферами громадського життя, що намагаються бути релевантними до технологічного прогресу в інформаційному суспільстві.

Інформаційним називають суспільство, яке інтенсивно використовує відомості через різні інформаційно-комунікаційні ресурси. Розвиток інформаційного суспільства потужно впливає на динаміку в освіті. Науковці стверджують, що успіх інформаційного суспільства суттєвою мірою залежить від освіти особистості. У цьому разі освітня система має частіше використовувати нові методи навчання, що ґрунтуються на найновішій мультимедійній техніці.

Підготовка до життя в інформаційному суспільстві повинна бути реалізована під час викладання різних предметів, а не тільки в процесі загальновідомого курсу «Інформаційні технології», тому що молодь потребує допомоги в опануванні найновіших знань у цій сфері. Учитель виконує роль путівника в сучасному глобалізованому світі, його значущість примножується згідно з технічним прогресом. Завдання вчителя – допомогти учням усвідомити, як використовувати інформацію в щоденному житті, а також розширити власні знання. Що цікавіша інформація, то охочіше її засвоює учень.

Школа повинна підготувати учня до правильного функціонування в інформаційному суспільстві, зокрема через мультимедійні технології в освіті. Володіння таким умінням допомагає багатогранніше пізнавати світ. Учня також потрібно навчати опрацьовувати інформацію з різних джерел. Учитель покликаний сформулювати міцні підвалини для використання мультимедіа в сучасному світі [10].

Стандарти підготовки вчителів до застосування мультимедійних технологій регламентують компетенції за такими складниками:

- мультимедійні технології як частина навчально-виховного процесу;
- використання ІКТ у навчанні;
- застосування мультимедійних технологій як дидактичного матеріалу у сфері освіти [11].

Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі допомагає здобувати знання й уміння у сфері власної професійної підготовки. Знання і вміння застосовують на трьох характерних для навчання етапах:

- планування способу використання мультимедійних технологій у навчанні і власній роботі учнів;
- організація способу введення ресурсів і знарядь до процесу навчання;
- оцінювання впливу мультимедійних технологій на підвищення ефективності навчання і виховання [12].

Освітня система потребує багатьох перетворень уже з першого етапу навчання, тому що навчальні заклади не встигають за динамікою змін у сфері ІКТ. Постійний розвиток ІКТ призвів до появи різноманітних варіацій щодо використання цих технологій у навчально-виховному процесі. Більшість із них може допомагати студентам вчитися ліпше, а вчителям спрощувати викладання [6]. Основний показник

інформаційного суспільства – загальний доступ до різноманітних інформаційних технологій. Навколишня дійсність спонукає до все більшої залежності людини від ІКТ.

Після з'ясування сутності й особливостей інформаційного суспільства логічним постає аналіз мультимедійної освіти в період зародження інформаційного суспільства. Із мультимедіа починають контактувати все більш молодші діти, тому необхідністю сьогодення є мультимедійна освіта учнів початкової школи. Це одна з основних вимог часу, реалізація якої дає перепустку до активної участі особистості майже в усіх сферах суспільного життя.

В умовах інформаційного суспільства діти потребують застосування мультимедійних технологій для власного розвитку й динаміки суспільства, в якому живуть. Важливим завданням початкової школи стає підготовка учнів до життя в інформаційному суспільстві. Очевидний факт, що вимоги життя в інформаційному суспільстві, свідоме використання різноманітних медіа вмотивовують усе більше залучення учнів молодшого шкільного віку, яких називають переважно «дітьми медіа», до процесу навчання за допомогою засобів мультимедійних технологій, [14].

Інформатизація суспільства зв'язана насамперед із розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) і мультимедійних технологій. Мультимедійні засоби навчання посідають важливе місце в розвитку інформаційного суспільства. За висловом С. Гончаренка, мультимедійні засоби навчання – це комплекс апаратних і програмних засобів, що дають користувачеві змогу спілкуватися з комп'ютером, застосовуючи різноманітні, природні для себе середовища: графіку, гіпертекст, звук, анімацію, відео. Мультимедійні системи пропонують користувачеві персонального комп'ютера такі види інформації: текст; зображення; анімаційні картини; аудіо; відео. Технології, які дають змогу за допомогою комп'ютера інтегрувати, обробляти й водночас відтворювати різноманітні типи сигналів, різні середовища, засоби і способи обміну інформацією, номінують мультимедійними [2].

Існують різноманітні способи застосування мультимедіатехнологій у навчальному процесі, серед яких:

– використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій;

- розроблення ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор із використанням штучного інтелекту;
- моделювання процесів і явищ;
- дистанційна форма навчання;
- проведення інтерактивних освітніх телеконференцій;
- побудова систем контролю й перевірки знань і вмінь студентів (застосування контрольних програм-тестів);
- створення й підтримка сайтів навчальних закладів;
- підготовка презентацій навчального матеріалу;
- провадження проєктивної й дослідної діяльності студентів тощо [3].

Оун Занг-Юань (Own Zang-Yuan), Лінь Фанг-Ні (Lin Fang-Ni), Чуанг Кунь-Хунг (Chuang Kun-Hung) із тайванського Університету Провіденс зазначають, що мультимедійне навчання обов'язково має бути основним джерелом в освітніх технологіях [9]. Кінг-Дой Су (King-Dow Su), Чінг-Вен Лін (Ching-Wen Lin), Ю-Мін Чанг (Yu-Min Chang) із тайванського Інституту технології Де Лін стверджують, що мультимедійні технології в освіті – це активний, інструктивний розвиток інформації, який є новим домінантним підходом, що контактує з процесом навчання [8]. Вільям Е. Ремус (William E. Remus), Кай Х. Лім (Kai H. Lim), Маркус Дж. О'Коннор (Marcus J. O'Connor) уважають, що саме мультимедійні технології відіграють одну із провідних ролей у поліпшенні якості навчання [13].

Освіта за допомогою мультимедійних технологій робить освітній процес цікавішим, відкриває нові методи навчання, а також наповнює навчальне середовище різносторонньою культурою. Нині навчання на підставі мультимедійних технологій допомагає студентам отримати базові знання з використання інформаційно-комунікаційних технологій [5].

Отже, дослідження вчених підтверджують, що сучасне суспільство потребує якіснішої підготовки вчителів початкових класів, модернізації стилю їхньої роботи, наявності в них критичного мислення, підвищення професійного рівня фахівців. Реалізація цілей, зв'язаних із навчанням критичного мислення й водночас із поліпшенням якості мультимедійного навчання, є вступом до освіти людини, яка ефективно функціонує в інформаційному суспільстві майбутнього. На це будуть спрямовані подальші розвідки напряму.

Список використаних джерел

1. Вірченко П. А. (2004) Використання інформаційних та мультимедійних технологій на уроках географії. Available from : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0CE0QFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.loippo.lg.ua%2Fgeografi_6-1.doc&ei=Y_vDUqSTGZK VhQfF_IHI-Aw&usg=AFQjCNGootfjuoCqL1dMa21aeF5BL0MTjA&sig2=r6n-72KIcu_j3_OJVynrYjg&bvm=bv.58187178,d.bGE&cad=rja
2. Гончаренко С. У. (1997) Український педагогічний словник. К. : Либідь.
3. Ставицька І. В. (2012) Інформаційно-комунікаційні технології в світі. Available from : http://confesp.fl.kpi.ua/sites/default/files/teza_stavicka_onlayn.pdf
4. Bangemann M. (2015) Europe and the global information society. Recommendations to the European Council. Available from : http://www.epractice.eu/files/media/media_694.pdf
5. Chang, K. E., Sung, Y. T. and Chen, S. F. (2001) Learning through computer-based concept mapping with scaffolding aids. *Journal of Computer Assisted Learning*. 17. 21-33.
6. Doe Charles. (2009) A Look At . Teacher Tools. MultiMedia Internet Sch. 6. 29-34.
7. Jochemczyk W., Sysło M. M. (2018) Edukacja informatyczna w nowej podstawie programowej. Available from : <http://www.sodmidn.kielce.eu/sites/sodmidn.kielce.eu/files/pliki/inf/edukacjainfwnowejpodstawie1.pdf>
8. King-Dow Su, Ching-Wen Lin, Yu-Min Chang. (2008) An Assessment of the Efficiency of Using Computer-Based Learning for Faculty Proficiency Training. *Int J Instr Media* 35. 4. 389-399.
9. Own Zang-Yuan, Lin Fang-Ni, Chuang Kun-Hung. (2009) The Study and Application of a Web Based Constructed Learning Theory of a «Chemical Reaction». *Int'l J of Instructional Media*. 36(3). 339-350.
10. Pawliszak K., Jakubczak A. (2009) Współczesny nauczyciel i jego kompetencje medialno-techniczne. *Nauczyciel wobec wyzwań XXI wieku* [red. Małgorzata Dawidziak-Kładoczna Jolanta Barbara Jabłonkowska]. Łask : LEKSEM. 117-121.

11. Sysło M. (2015) Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki. URL : <http://www.wsipnet.pl/kfile.php?id=70>
12. Sysło M. (2009) Szkoła początkiem profesjonalnego przygotowania przyszłych nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej. Available from : http://nauczyciel.wsipnet.pl/dane/pliki/kluby/8/Kształcenie_nauczycieli_w_zakresie_TI.pdf
13. William E. Remus, Kai H. Lim, Marcus J. O'connor. (2008) The Effect of Presentation Media and Animation on Learning a Complex Decision. Int'l J of Instructional Media. 35(3). 283-293.
14. Zbróg Z. (2011) Wczesnoszkolna edukacja medialna a informacyjne społeczeństwo przyszłości. Kierunki rozwoju edukacji w zmieniającej się przestrzeni społecznej [Pod red. Agaty Cudowskiej]. Białystok : Trans Humana. 496-505.

Куц О.,
методист Наукового ліцею «Політ»,
Обласний коледж «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка», м. Кременчук (Україна)
ORCID iD: 0009-0001-9777-1084

НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ, ПОШИРЮВАНІ УКРАЇНЦЯМИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У 2022 РОЦІ

Зараз соціальні мережі відіграють величезну роль у створенні інфопростору, формуванні світогляду й порядку денного, тому вони, ясна річ, є надзвичайно ефективним інструментом поширення пропаганди. Часто поширення наративів російської пропаганди серед українців здійснюється за допомогою ботів, але, на жаль, активними її поширювачами є й реальні українці, які роблять це свідомо або несвідомо.

Із 2020 року триває співпраця Служби безпеки України з Кременчуцькою гуманітарно-технологічною академією імені А. С. Макаренка щодо лінгвістичного дослідження постів у соціальних мережах на наявність порушення законодавства України. Із початком повномасштабного російського вторгнення у 2022 році матеріалів на експертизу стало надходити в рази більше. За цей час нами було досліджено близь-

ко 100 добірок постів проросійськи налаштованих громадян України в соціальних мережах (переважно в «Однокласниках»), і, таким чином, накопичилося достатньо матеріалу для узагальнення.

Російська пропаганда в Україні заборонена відповідним законом [2]. Також згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» злочинами визнані, зокрема, такі дії: виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, а також тимчасової окупації частини території України; глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих Російською Федерацією, представників окупаційної адміністрації Російської Федерації та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України [1].

Ми не будемо докладно аналізувати статистичні показники щодо статі, віку авторів постів (зазначимо лише, що це переважно люди старше 30 років), а зупинимося лише на визначенні найбільш популярних у соцмережах наративів та тез російської пропаганди, які можна віднести до трьох зазначених у попередньому абзаці груп.

Перша група – «виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України».

- Називання збройної агресії Російської Федерації проти України «спецоперацією по захисту жителів Народних Республік Донбасу», а її метою – захист Донбасу від агресії «київського режиму», «встановлення миру на стікаючому кров'ю Донбасі».
- Виправдовування збройної агресії Російської Федерації проти України «звірствами українських нацистів», «геноцидом руських», «знищенням російськомовних громадян республік Донбасу».
- Повторення наративу російської пропаганди «Де ви були останні вісім років?», який РФ використовувала як одне з виправдань своєї збройної агресії.
- Виправдовування збройної агресії Російської Федерації проти

України метою «звільнення України від нацистів», «звільнення заручників від терористів».

- Називання збройної агресії Російської Федерації проти України «не війною росії проти України, а війною росії та США».
- Виправдовування збройної агресії Російської Федерації проти України тим, що Україна нібито сама готувала напад на рф (варіант: НАТО планувало розмістити в Україні ядерну зброю, спровокувати конфлікт і розпочати повномасштабні воєнні дії із застосуванням ядерної зброї).
- Пояснення збройної агресії Російської Федерації проти України необхідністю не допустити Третьої світової війни.
- Виправдовування збройної агресії Російської Федерації проти України нібито розробкою й можливим застосуванням Україною біологічної зброї.
- Називання кадрів наслідків обстрілів українських міст «постановочними» та «режисованими», а доказів убивств, викрадень, зґвалтувань мирних громадян України – «нісенітницею», «фальсифікацією».
- Звинувачення ЗСУ в обстрілах українських міст і вбивствах мирних мешканців.
- Виправдовування обстрілів військами рф об'єктів соціальної інфраструктури (наприклад, пологового будинку в Маріуполі) тим, що нібито ЗСУ використовують їх як «укріпрайони», для прикриття.
- Називання збройної агресії Російської Федерації проти України «священною війною» проти тих, хто «пропагує аморальний спосіб життя».
- Використання словосполучень «київська хунта», «фашистська хунта», «нацистська хунта», «київський режим», спрямованих на утвердження нібито нелегітимності влади України та розмиття поняття української держави.

Друга група – «виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України».

- Називання тимчасової окупації частини території України «звільненням», «поверненням додому», «возз'єднанням».
- Визнання правомірною тимчасової окупації частини території України, адже «рф є правонаступницею СРСР і просто повертає свої землі».

- Виправдовування та визнання правомірною тимчасової окупації частини території України, адже Харків, Суми, Полтава, Дніпро, Луганськ, Херсон, Донецьк, Миколаїв, Одеса, Чернігів, Сімферополь, Севастополь, Маріуполь, Кривий Ріг, Запоріжжя, Кропивницький – це нібито «російські міста, які були засновані, коли України ще не було».
- Заперечення самого існування України як «суверенної держави», утвердження, що Україна є «неповноцінною державою», утвердження «історичної несправедливості приналежності Україні окремих її територій».

Третя група – «глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань...».

- Публікація зображень представників збройних формувань рф, російської військової техніки, зображень із літерами Z та V, які використовуються в якості маркування військової техніки ЗС РФ під час збройної агресії Російської Федерації проти України, у поєднанні зі словами уславлення та гаслами на підтримку окупантів.
- Іменування представників збройних формувань рф «героями», «нашими хлопцями», розповіді про їхні «подвиги».
- Публікація зображень в. путіна та вищого керівництва рф зі словами підтримки збройної агресії Російської Федерації проти України.
- Цитування з позитивною конотацією висловлювань представників підконтрольних рф самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, колабораціоністів із росією (Олега Царьова, Дениса Пушиліна, Леоніда Пасічника та інших).
- Цитування слів представників російської культури зі словами підтримки так званої «спецоперації».
- Використання з позитивною конотацією кліше російської пропаганди «ввічливі люди» («вежливые люди») для позначення представників збройних формувань Російської Федерації.

Звісно, це далеко не всі пропагандистські наративи, тези, кліше, поширювані громадянами України, але саме ці в різноманітних варіаціях повторюються найчастіше.

Знання цих нарративів, способів їхнього поширення, уміння їх розпізнавати є основою протидії російській пропаганді. Також важливо пам'ятати, що поширення цих нарративів суперечить закону та тягне за собою кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.03.2022 р. № 2110-IX. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
2. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну : Закон України від 22.05.2022 р. № 2265-IX. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text> (дата звернення: 15.05.2022).

Лавро В.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-6752-6608>;

Сніговська О.,
в.о. зав. каф. СКРС ФМВПС, к. пед. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3516-9706>

ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ У ГРЕЦІЇ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ПРЕСИ ТА МІСЦЕВИХ ЗМІ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Росії на територію України в лютому 2022 року поставило Грецію у незручне положення. З одного боку, Гре-

ція як член Європейського Союзу та НАТО засудила війну та виявила солідарність із Україною, допомагаючи Україні в гуманітарній складовій та навіть посилаючи військову допомогу, зокрема, два літаки зі зброєю 27 лютого 2022 року [1]. З іншого, не всі греки поділяють однаковий погляд на конфлікт. Маючи історичні та релігійні зв'язки з Російською Федерацією, бо офіційною релігією в Греції є православне християнство, багато греків відмовляються підтримувати Україну та виступають за нейтралітет, або ж навіть підтримують Росію у війні проти нашої держави через те, що не довіряють Заходу і вважають Росію захисником та бачать у РФ противагу Туреччині, яка вважається суперником Греції у даному регіоні.

Щоб проаналізувати суспільні настрої греків щодо російсько-української війни, у своєму дослідженні ми звернемося до питання, як саме різні грецькі ЗМІ висвітлюють цю проблему. У Греції наразі існують три основні типи наративів ЗМІ: прозахідний, проросійський та нейтральний. Так, прозахідні наративи домінують у найбільш популярних серед населення Греції медіа, таких як Kathimerini, Skai TV, Proto Thema та Newsbomb тощо; проросійські – в опозиційних, таких як Defencenet, Hellas Journal, Efimerida ton Synekton тощо; а нейтральні наративи можемо знайти в незалежних ЗМІ, таких як Documento та To Vima тощо. Далі проаналізуємо подані ЗМІ докладніше.

Kathimerini – грецька газета, що висвітлює російсько-українську війну з прозахідної точки зору. Медіа підтримує суверенітет України та критикує агресію Росії за порушення міжнародного права. “Greece should train Ukrainian fighter pilots on F-16 jets” (Греція повинна тренувати українських пілотів на F-16 літаках) – заголовок однієї з новин поданого медіа [2]. *Kathimerini* неодноразово наголошувала на більш активній ролі ЄС та НАТО у вирішенні цього конфлікту.

Skai TV є одним із провідних телеканалів Греції, до того ж він вважається одним із найбільш популярних медіа в Греції. Він освітлює події в Україні з самого початку війни у лютому 2022 року. *Skai TV* є прозахідним медіа та упередженим щодо Білорусі та Росії. Засуджуючи вторгнення, канал вважає російсько-українську війну загрозою для європейської безпеки. Позиція цього ЗМІ відповідає прихильністю до основної грецької громадської думки, яка загалом симпатизує Україні. Проте, це медіа неодноразово піддавалось критиці через однобоке висвітлення подій, що ігнорує різноманітність поглядів на конфлікт.

Рис. 1. Логотип одного із найпопулярніших періодичних видань у Греції – Kathimerini

Грецькі соціалісти критикували Skaï TV за нібито просування правої політики, ліберальної та проєвропейської політики у своїх новинах та політичних коментарях, а також за те, що воно, по суті, є рупором великого бізнесу в Греції [3].

Аналізуючи новини онлайн-журналу *Proto Thema*, можливо дійти до висновку, що це видання є також прозахідним та націленим проти Росії. Так, *Proto Thema* цитував деяких етнічних греків, які були переміщені та вбиті внаслідок російського вторгнення, і критикував реакцію грецького уряду. Політично дане медіа схильне віддавати перевагу правим. Наприклад, висвітлюючи грецьку політику, *Proto Thema* використовує помірно емоційно навантажені заголовки та уникає критики, висвітлюючи правоцентристські думки [4].

Newsbomb – грецька газета, яка висвітлює новини та поточні події в Греції та у світі. Вона відома своїми сенсаційними заголовками та своєю проурядовою позицією. Отже, однією з тем, про які повідомляє *Newsbomb*, є російсько-українська війна. Газета схильна підтримувати позицію Заходу щодо конфлікту, засуджуючи агресію Росії та анексію Криму, а також вихваляючи намагання НАТО та ЄС підтримати суверенітет України. Таким чином, *Newsbomb* є прозахідною газетою, що підтримує українську справу та критикує дії Росії та Туреччини в даному регіоні. Прикладом є новина, опублікована ними 16/01/2019 р. «Кровожерливий Ердоган точить кігті: він «облизує» Трампа, щоб почати різанину в Сирії» [5].

З рештою, всі чотири згадані вище засоби масової інформації підтримують суверенітет та територіальну цілісність України та критику-

ють військову агресію Російської Федерації. Також, подані медіа підкреслюють необхідність дипломатичних рішень. «В Україні гине більше невинних людей. Найглибші співчуття родинам загиблих наших співвітчизників. Російське вторгнення має припинитись негайно. Нам потрібно повернутися на шлях дипломатії», – вказано в тексті однієї із новин на сайті eKathimerini [6].

Одним із альтернативних є *Defencenet* – грецьке ЗМІ, що висвітлює питання оборони та безпеки, зосереджуючи свою увагу на Східному Середземномор’ї та Близькому Сході. Дане медіа займає проросійську позицію та часто публікує статті, в яких критикується український уряд та підтримується російське військове вторгнення на територію України. «Боєць «Вагнер» тролить НАТО і «дякує» їй за зброю і припаси, які вони відправляють до Бахмута. Він навіть просить їх надіслати трохи ... майонезу», – зазначено в тексті однієї з новин *Defencenet* [7].

Hellas Journal – грецький онлайн-портал новин, що охоплює різні теми, такі як політика, економіка, культура, спорт і міжнародні відносини. Він претендує на те, щоб бути незалежним та об’єктивним джерелом інформації, натомість його позиція щодо російсько-української війни часто є упередженою та навіть проросійською.

Рис. 2. Одна із недавніх новин в журналі *Defencenet* (переведено українською)

Efimerida ton Synakton – грецька кооперативна щоденна газета, заснована журналістами, які працювали на Eleftherotypia, що збанкрутіла в 2011 році. Ця газета підтримується працею кількох журналістів, митців, науковців, політиків та звичайних громадян. Вона має ліву орієнтацію [8] та критично ставиться до неоліберальної політики уряду Греції та Європейського Союзу. Щодо російсько-української війни *Efimerida ton Synakton* доповідала читачам про порушення прав людини, гуманітарну кризу та геополітичні наслідки конфлікту. Також, вона звинувачувала НАТО та США в ескалації напруженості та розпалюванні гонки озброєнь у регіоні. Газета виступає за мирне та дипломатичне рішення. «Газета *Efimerida ton Synakton* критикує владу за те, що та має намір надати громадянам лише обмежену підтримку – кинувши їм кістку у вигляді одноразових соціальних виплат та доплат на опалення житла» [9], – вказано в порталі, який аналізує поданий журнал.

Отже, вищенаведені ЗМІ звинувачують Захід у провокаціях та вихваляють лідерство Росії. Вони пропонують Греції підтримувати добрі відносини з обома сторонами та применшують серйозність наслідків конфлікту на суспільство Греції.

Documento – це щотижнева грецька газета та веб-сайт новин, який охоплює різні теми. Вона позиціонує себе як газета, що прагне забезпечити журналістські розслідування, думки та поточні події. Однією з тем, яким *Documento* присвячувала свої статті, була і є російсько-українська війна. Так, *Documento* опубліковувала кілька статей про конфлікт, його причини та можливі шляхи вирішення. «Минулого місяця Зеленський заявив, що Україна повинна дочекатися доставки більшої кількості західних танків, перш ніж починати контрнаступ. Він вже давно проводить дипломатичну кампанію, вимагаючи більшої військової допомоги від Заходу і зброї, що є ключем до успіху планів Києва» [10], – вказано в одній із новин *Documento*.

Відтак, цю газету можна назвати нейтральною, адже вона неупереджено висвітлює події про РФ та Україну.

To Vima – грецька щотижнева газета, яка вперше побачила світ у 1922 році на чолі з Дімітрісом Ламбракісом, батьком Крістоса Ламбракіса. *To Vima* – це газета високого рівня в Греції, що висвітлює різні теми політики, суспільства тощо. Щодо своєї позиції щодо війни між Україною та Росією, вона займає помірковану позицію. Рідко трапляються статті, безпосередньо дотичні до конфлікту, але коли вони все ж

такі трапляються, газета намагається висловлювати думку обох сторін, не займаючи чіткої позиції. Наприклад, у нещодавній новині про вибух великої дамби в Херсоні (6 червня 2023 року) *То Віма* представила обидві сторони конфлікту: «Дамбу підірвали російські окупаційні війська» (Україна), тоді як Росія наголошувала на «українських обстрілах». Українські військові звинуватили російські збройні сили у «підриві» дамби в Новій Каховці (Херсон, південь), а проросійська влада регіону назвала це «серйозним терористичним актом з боку України» [11]. Можна зробити висновок, що *То Віма* прагне зберігати нейтральне та об'єктивне ставлення до війни між Україною та Росією, не приймаючи жодної сторони задля того, щоб зберегти довіру до себе, як засобу отримання інформації.

Отже, подані вище ЗМІ подають об'єктивну інформацію про повномасштабну війну на території України, не стаючи на жодну сторону. Вони також пропонують різноманітні точки зору.

ЗМІ в Греції показали складну картину того, як війна в Україні впливає на грецькі інтереси. З одного боку, більшість ЗМІ відобразили сильне почуття європеїзму та солідарності з Україною. З іншого боку, в Греції все ще залишаються газети та інші засоби масової інформації, що стали на бік Росії через історичні, економічні та релігійні зв'язки з нею. Також, деякі ЗМІ прийняли нейтральну позицію щодо війни, бажаючи залишитись об'єктивними. Отже, аналізуючи подану вище інформацію, можна заявити, що суспільна думка Греції щодо російсько-української війни розмаїта. Вона відображає широкий спектр поглядів, від розуміння гуманітарної кризи та підтримки українського народу до розгляду геополітичних аспектів та пошуку дипломатичних шляхів вирішення цього конфлікту.

Список використаних джерел

1. Greece to send defence supplies to Ukraine. *Reuters*. URL : <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/greece-send-defence-supplies-ukraine-2022-02-27/>
2. Ζελένσκι: Το Κίεβο είναι έτοιμο για την αντεπίθεση – Documento. *Documento*. URL : <https://www.documentonews.gr/article/zelenski-to-kievo-einai-etoimo-gia-tin-antepithesi/>
3. ΤΟ ΒΗΜΑ. Ανατίναξη μεγάλου φράγματος στη Χερσόνα – Εκκένωση περιοχών – Ανησυχία για Ζαπορίζια. 3. *ΤΟ ΒΗΜΑ*. URL : <https://>

- www.tovima.gr/2023/06/06/world/allilokatigories-rosias-oukranias-gia-tin-katastrofi-megalou-fragmatos/
4. Newsroom. Greece should train Ukrainian fighter pilots on F-16 jets. *News from Greece and the World. Ekathimerini.com*. URL : <https://www.ekathimerini.com/news/1212280/greece-should-train-ukrainian-fighter-pilots-on-f-16-jets/>
 5. Skai TV. Wikipedia, the free encyclopedia. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Skai_TV
 6. Proto Thema. Media Bias/Fact Check. URL : <https://mediabiasfact-check.com/proto-thema/>
 7. Newsbomb. Ακονίζει τα «νύχια» του ο αιμοχαρής Ερντογάν: «Γλύφει» τον Τραμπ για να ξεκινήσει τη σφαγή στη Συρία. URL : <https://www.newsbomb.gr/kosmos/story/951101/akonizei-ta-nyxia-toy-o-aimoxaris-erntogan-glyfei-ton-tramp-gia-na-xekinisei-ti-sfagi-sti-syria>
 8. Newsroom. 10 ethnic Greeks killed in Ukraine air strikes on Saturday night | eKathimerini.com. News from Greece and the World | eKathimerini.com. URL : <https://www.ekathimerini.com/news/1178521/a-further-10-ethnic-greeks-killed-in-ukraine-air-strikes-on-saturday-night/>
 9. Μαχητής της Wagner τρολάρει το NATO: «Σας ευχαριστούμε για τα όπλα και τις προμήθειες που στέλνετε στο Μπάκχμουτ». *Defencenet.gr*. URL : https://www.defencenet.gr/amyna/enoples-syggkroyseis/maxitis-tis-wagner-trolarei-to-nato-sas-eyxaristoume-gia-ta-opla-kai-tis-promitheies-pou-stelnete-sto-mpakxmout/?utm_source=projectagora&utm_medium=contentdiscovery
 10. Efimerida ton Synakton. *Eurotopics.net*. URL : <https://www.eurotopics.net/ru/148515/efimerida-ton-syntakton>
 11. Инфляция: повышение процентных ставок как спасение? *Eurotopics.net*. URL : <https://www.eurotopics.net/ru/288811/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%B%D1%8F%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%B-F%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%B-F%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%8B%D1%85-%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BA-%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D1%81%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5?zitat=288791#zitat288791>

Ліщиновський Д.,
аспірант кафедри МВ ФМВПС,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0001-1496-9379

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У СПРИЙНЯТТІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВ. КРИЗА ТА ЇЇ ПОДОЛАННЯ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ВІДНОВЛЕННЯ АВТОРИТЕТУ ЛІБЕРАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ

Актуальність нашої теми зумовлена тим впливом, який російсько-українська війна чинить на міжнародне співтовариство, систему міжнародної безпеки та її майбутню конфігурацію. Збройний конфлікт між двома найбільшими державами Європи має далекосяжні наслідки і викликає не тільки прямі геополітичні та гуманітарні наслідки, але також зробив і продовжує впливає на сприйняття і роль демократичних держав і ліберально-демократичних ідей як всередині самих цих держав, так і по всьому світу.

Війна між Росією і Україною розвивається на тлі складного історичного і політичного контексту. З точки зору міжнародної безпеки – повномасштабне вторгнення РФ в Україну є одночасно кульмінацією багаторічної політики РФ з дестабілізації і деконструкції усталеної системи безпеки в Європі, і, одночасно, прямим наслідком одночасного тренда останнього десятиліття на зростання популізму в демократичних державах, адепти якого часто фінансувалися з РФ, спільно з політикою умиротворення західними елітами по відношенню до керівництва РФ [1, 7, 10].

Для демократичних держав важливо усвідомлювати і розуміти суть цього конфлікту. Вони розглядають його не тільки в контексті прямого військового протистояння, але і в рамках цінностей і принципів, якими керуються демократичні суспільства. Підтримка демократичних принципів, захист прав людини, дотримання міжнародного права – все це є невід’ємною частиною позиції демократичних держав по відношенню до даного конфлікту.

Слід приділити увагу сприйняттю і реакції демократичних держав на даний конфлікт. Це не лише питання політичної риторики чи ди-

пломатичних заходів, а й оцінка їхньої готовності та здатності діяти відповідно до загальних принципів та цілей, що лежать в основі демократичних суспільств.

Російсько-українська війна має велике значення для міжнародної спільноти, не тільки демократичні країни та міжнародні організації висловили свої позиції щодо нього. За результатами голосування по Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 – 141 країна засудила вторгнення РФ до України та висунула вимогу повного виведення російських військ і скасування рішення про визнання самопроголошених Донецької та Луганської народних республік. Ще 35 країн утримались і лише 5 проголосували проти, включаючи РФ. А за результатами голосування по Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/3 було призупинено членство РФ в Раді ООН з прав людини. Багато країн висловили свою глибоку турботу щодо насильства і порушень прав людини, які супроводжують цей конфлікт. Вони закликали до припинення вогню та пошуку політичного розв'язання, що відповідає міжнародному праву та принципам справедливості. Так само за Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН ES-11/4 було засуджено спробу анексувати 4 регіони України та провести в них псевдореферендуми [1, 12, 13, 14].

Міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН) та Європейський Союз (ЄС), стрімко виразили своє засудження агресії РФ. Ще 24 лютого президент ЄС Урсула фон дер Ляєн висловила тезу, що ЄС «Не дозволить президенту Путіну зруйнувати архітектуру безпеки Європи». ЄС активно працює над санкціями та посиленням підтримки України. Їхні позиції і заходи відображають загальні принципи демократії, прав людини та міжнародного права [1, 18].

Країни-члени НАТО та Європейського союзу (ЄС) виступають зі спільною позицією щодо підтримки України та засудження дій Росії. Вони надають підтримку Україні як політичну, так і практичну, у вигляді фінансової та військової допомоги. Це свідчить про їхню готовність захищати своїх союзників та зміцнювати демократичні цінності. Країни-члени НАТО посилюють свою присутність у Східній Європі, проводять спільні військові навчання та сприяють реформам українських військових сил. ЄС надає значну фінансову та технічну допомогу для економічного та політичного розвитку України.

Те саме можна сказати і про громадян цих країн. Згідно з опитуванням Євробарометра Європейської Комісії (№ 97, літо 2022 року), 57 %

європейських громадян задоволені або дуже задоволені європейською реакцією на російське вторгнення в Україну, у порівнянні з 37 %, які не задоволені або зовсім не задоволені. Підтримка конкретних заходів була ще сильніша, наприклад, 68 % респондентів підтримують фінансування поставок зброї Україні порівняно з 26 %, хто не підтримує. Єдині країни, де підтримка не переважала (у цьому останньому питанні, а також у питанні заборони російських ЗМІ в ЄС), це Греція, Кіпр та Болгарія – країни з православною культурою, які менше ворожі до Росії.

Аналіз реакцій та позицій країн-членів НАТО та Європейського союзу відображає їхню готовність діяти відповідно до принципів демократії, колективної безпеки та міжнародного порядку. Але для розуміння, чи продемонстрована єдність існувала до початку повномасштабного вторгнення, а також чи в процесі вирішення конфлікту вона призведе до посилення демократичних інституцій та системи безпеки, слід оглянути передумови повномасштабної війни [1, 4, 8].

Для відповіді на це питання треба розглянути кризу, що виникла між Росією та Україною у 2014 році, а також її подальший перебіг. Цей конфлікт має коріння у подіях 2014 року, коли Росія анексувала Крим і підтримала сепаратистські рухи на сході України. З того часу конфлікт переріс у збройну війну, що триває до сьогоднішнього дня.

У 2014 році у ліберально-демократичному медіа та академічному просторі спочатку панував оптимізм стосовно подальшого перебігу російсько-українського конфлікту. Так, у своїй книзі «Ukraine Crisis: What It Means for the West», експерт ECFR (Європейська рада з міжнародних відносин) Ендрю Вільсон точно окреслив майбутні рамки конфлікту та можливі наслідки російсько-української війни для Європи. Він також закликав збільшувати допомогу Україні в усіх можливих сферах взаємодії [17].

Але попри номінальну єдність у засудженні РФ у 2014 році, засудження та реакція демократичних країн щодо окупації Криму не були такими ж однастайними, якими вони стали у 2022 році. З боку західних країн та академічної спільноти існували альтернативні точки зору на генезис конфлікту.

Так, вчені-міжнародники та політики прихильники реалізму наполягали, що територіальні питання та геополітичні інтереси відіграють важливу роль у цьому конфлікті. Росія, з одного боку, прагне зберег-

ти свої впливові сфери та контроль над Кримом, а також забезпечити свої інтереси у східній частині України. З іншого боку, Україна прагне зберегти свою територіальну цілісність та незалежність, а також зміцнити свої демократичні інституції та інтеграцію до Європейського союзу – і в медіа та академічному просторі розповсюджувалася думка що Україна проводила свої інтереси за рахунок РФ. Відомий вчений-міжнародник Джон Міршаймер у своїй праці «Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault The Liberal Delusions That Provoked Putin» повторив тези В. Путіна про «експансію НАТО як загрозу безпеці РФ» [9, 10].

Сприйняття конфлікту західними державами з 2014 року також відіграло важливу роль у перебігу конфлікту. Західні демократії, зокрема Сполучені Штати Америки, Європейський союз та інші, засуджували агресію Росії та підтримували Україну. Однак слід зазначити велику присутність російських наративів у західному медіа-просторі. Проте, спостерігався певний спад інтересу до конфлікту, особливо після зростання популістичних партій та лідерів, які ставили під сумнів деякі з принципів демократії та міжнародного співробітництва.

Прикладом такого спаду інтересу може слугувати політика Дональда Трампа, коли він, будучи президентом Сполучених Штатів Америки, виразив публічну симпатію до Росії та її лідера Володимира Путіна. Це створювало невизначеність щодо позиції США щодо конфлікту та послабило міжнародний тиск на Росію.

Слід зазначити, що не всі політологи-реалісти поділяли думку про те, що ліберально-демократичні наративи перебільшували загрозу РФ. Так, професор міжнародних відносин Гарвардського університету Стефен Волт, у своїй статті яка вийшла за місяць до повномасштабного вторгнення «Liberal Illusions Caused the Ukraine Crisis» хоча й поділяє деякі тези Міршаймера, але висловлює тезу про те, що саме неможливість або небажання демократичних політиків підтримувати конфігурацію безпеки призвело до незворотності ескалації в російсько-українському конфлікті. Тобто, можна зробити висновок, що саме дії та інформаційна політика демократичних країн з 2014 по початок 2022 р. призвела до певної кризи демократичної конфігурації безпеки [16].

Роль демократичних держав у протидії агресії відіграє ключову роль у подоланні кризи. Демократичні держави активно підтримують Україну як політично, так і практично. Вони засуджують агресію Росії

та надають підтримку у вигляді фінансової, військової та гуманітарної допомоги. Це включає надання зброї, тренінгів для української армії та підтримку реформ у сфері безпеки.

Проявлена єдність призвела до позитивних зрушень у сприйнятті демократичними країнами безпекової ситуації. Це можна наглядно прослідкувати у документі Міноборони Франції *Defence and National Security Strategic Review 2017* та редакції 2021 року, а також документі уряду Франції *National Strategic Review 2022* року. Якщо у 2017 році автори документу наголошують небезпеку антидемократичних і авторитарних тенденцій у Європі, а у 2021 підкреслюють розбіжність у поглядах на стратегічну безпеку поміж союзниками у НАТО – то у документі 2022 року підкреслюється той факт, що російсько-українська війна стала консолідуючим фактором і можливістю союзників не тільки зберегти, а й посилити традиційну конфігурацію безпеки, за умови перемоги України у війні [3, 6, 11].

За думки Ф. Фукуями, перемога України стане найбільш значущою перемогою ліберально-демократичних ідей та принципів з кінця холодної війни. Якщо українці не просто витримають проти Росії, а навіть здолають армію Росії й змусять її відступити, це матиме глибокий вплив на весь світ. Популістичні націоналісти з різних країн, від Віктора Орбана до Маттео Сальвіні, від Марін Ле Пен до Дональда Трампа, виражали свою захопленість стилем Путіна як сильного лідера. Поразка та приниження Росії розірвуть цю нарративну лінію про переваги авторитарного управління і можуть сприяти оновленню демократичної самовпевненості [5].

Санкції та економічний тиск на Росію є одним із ефективних інструментів, які використовуються демократичними державами для зміцнення своєї позиції та протидії агресії. Шляхом введення економічних санкцій, заборони на ввезення товарів, фінансових обмежень та інших заходів, демократичні держави намагаються поставити Росію у скрутне положення та вплинути на її політику.

Важливість дипломатичних зусиль та міжнародного співробітництва не може бути недооціненою. Демократичні держави активно залучаються до дипломатичних переговорів, міжнародних форумів та міжнародних організацій, а також продовжують виділяти допомогу Україні з метою розв'язання конфлікту.

Так, у травні 2023 року, адміністрація президента США Джоєфа Байдена оголосила про нову безпекову допомогу Україні в обсязі 375 мільйони доларів США [15].

Виклики, з якими зіткнулися демократичні держави через російсько-українську війну, полягають у появі популістичних рухів та антидемократичних тенденцій. Конфлікт та реакція на нього у 2014 році послабила довіру громадян до демократичних інституцій та збити авторитет демократії як такої. Проте, здається, що нарешті демократичні держави зробили висновки. І підтримка України єдиним фронтом стає не тільки консолідуючим фактором у взаємодії на політичній арені, а й знов внесла в медіа-простір ідеї про важливість розбудови демократії та підтримки міжнародної безпеки. Зупинка підтримки України країнами демократії призведе не тільки до поразки самої України, а й до поразки ліберально-демократичних ідей та принципів [2, 8].

Розбудова демократії та відновлення авторитету ліберально-демократичних ідей є важливим завданням. Шляхом активної підтримки України, використання санкцій та економічного тиску, дипломатичних зусиль та міжнародного співробітництва, а також зміцнення демократичних інституцій, захисту прав людини можна створити умови для подолання кризи та відновлення авторитету ліберально-демократичних ідей. Це вимагає спільних зусиль та впевненості в перевазі демократичних цінностей і принципів.

Список використаних джерел

1. Bergsen P., Bland B., Coles S., Giles K., Szostek J. et al. Seven ways Russia's war on Ukraine has changed the world, Chatham House, The Royal Institute of International Affairs, February 2023.
2. Cooley A., Nexon D., A False Dawn for Liberalism? Why the War in Ukraine May Not Revive the West, Foreign Affairs, March 2022.
3. Defence and National Security Strategic Review 2017, Ministère des Armées, Octobre 2017. Режим доступу : <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/DEFENCE%20AND%20NATIONAL%20SECURITY%20STRATEGIC%20REVIEW%202017.pdf>
4. Eurobarometer survey No. 97, Summer 2022.
5. Fukuyama F., Why Ukraine Will Win, National Endowment for Democracy, September 2022.

6. French Republic, National Strategic Review 2022 (PDF). Режим доступу : <https://nsarchive.gwu.edu/document/29550-41-national-strategic-review-2022>
7. Krieg, A., The Russia-Ukraine war and the crisis of liberalism, Middle East Eye, April 2022.
8. Lefebvre, M., The European Union and the war in Ukraine: liberal power and its limits, Fondation Robert Schuman, January 2023.
9. Mearsheimer J., Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault, Foreign Affairs, October 2014.
10. Moon C., The Tragedy in Ukraine That Could Have Been Avoided, APLN, March 2022.
11. Strategic Update, Ministère des Armées, Janvier 2021 Режим доступу : <https://www.stjornarradid.is/library/03-Verkefni/Almannaoryggi/Thjodaroryggismal/France%20-%20Strategic%20Review%202021.pdf>
12. UN. General Assembly, Aggression against Ukraine : resolution / adopted by the General Assembly, [New York] : UN, 2 March. 2022, A/RES/ES-11/1.
13. UN. General Assembly, Suspension of the rights of membership of the Russian Federation in the Human Rights Council : resolution / adopted by the General Assembly, [New York] : UN, 8 Apr. 2022, A/RES/ES-11/3.
14. UN. General Assembly, Territorial integrity of Ukraine : defending the principles of the Charter of the United Nations : resolution / adopted by the General Assembly [New York] : UN, 12 Oct. 2022 A/RES/ES-11/4.
15. U.S. Department of Defense, Biden Administration Announces Additional Security Assistance for Ukraine, May 2023 Режим доступу : <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3402206/biden-administration-announces-additional-security-assistance-for-ukraine/>
16. Walt, S. M., Liberal Illusions Caused the Ukraine Crisis, Foreign Affairs, January 2022.
17. Wilson, A. Ukraine Crisis: What It Means for the West. Yale University Press, 2014.
18. World leaders react to Russia's attack on Ukraine: 'A dark day for Europe', Washington Post, February 2022.

Лук'яненко О.,
завідувач кафедри культурології, д. і. н., доц.,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, м. Полтава (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-6228-6695

ПРАВОСЛАВНІ ФЕЙКИ В ІДЕОЛОГІЇ «РУССКОГО МИРА»

За час неприхованої агресії проти України російська федерація продовжує використовувати багатий арсенал гібридних методів ведення війни. Серед них чільне місце займає містицизм та вплив через релігійне повсякдення віруючого населення. Відповідно рупором фейків виступає православна церква московського патріархату та афілійовані з нею структури [10].

Здебільшого канву для всіх подальших модифікацій «воєнного православ'я» створюють проповіді, звернення та слова очільника релігійної організації, патріарха Кирила (Гундяєва). Уже згодом на місцях в устах єпархіальних та приходських священнослужителів окремі сентенції, виголошені першоієрархом московської церкви, набувають часом неймовірно радикального звучання. З великим успіхом серед населення циркулюють «фейки-пророцтва», які покликані розхитати морально-психологічний стан суспільства.

Проповіді патріарха виступають здебільшого прикладом ідеологічного впливу. У них у суміші ідеології «руського міра» та московського православ'я присутні окремі елементи фейкових матеріалів, тому вважати їх прикладом фейкових повідомлень не слід. Проте «повноцінні» фейкові релігійні новини формуються саме з посиланням на окремі твердження першого єпископа РПЦ. Одним із яскравих прикладів є ідеологічна концепція «росії-миротворця», яку час від часу пропонує патріарх Кирило. Згідно з його проповідями, «так склалося, що ... [росія] практично ніколи не вела агресивних війн» [7]. Натомість атаки на навколишні народи тлумачаться як захист традиційних цінностей православної цивілізації. Уже в ході так званої в державі-агресорці «спеціальної воєнної операції» проти України ці тези лягали в основу проповідей ієреїв на місцях, а після – і частиною повсякденної свідомості пересічних громадян по обидва боки знівельованого війною російсько-українського кордону. Зразком розвінчання цієї концепції,

що глибинно проникла у свідомість віруючих, є численні кримінальні справи, порушені проти представників релігійних організацій. Як один із прикладів – історія священника N у селищі Письменному Синельниківського району на Запоріжчині, котрий заявляв прихожанам про правомірність вторгнення росії в Україну та лишав під дописами в соціальних мережах численні коментарі з виправдуванням окупації України [5].

Іншою ілюстрацією є сентенція про «канонічність Української православної церкви у єдності з московським патріархатом». Кирило (Гундяєв) періодично піднімає цю тему, загострюючи увагу слухачів проповідей на тому, що УПЦ страждає: «Ми з розумінням ставимося до того, що Блаженніший митрополит Онуфрій і єпископат повинні діяти сьогодні максимально мудро, щоб не ускладнювати життя свого віруючого народу. Ми до всього цього з розумінням ставимося, але ми молимося і про те, щоб ніякі тимчасові зовнішні перепони не зруйнували духовну єдиність нашого народу. І просим Господа, щоб духовні цінності, які створили наш благочестивий народ під покровительством єдиної російської православної церкви, і які вкорінені в душах і серцях людей, принесли свій плід стояння за єдність Церкви і за Божу правду» [8].

Саме ця концепція «стояння за єдність та правду» і стає основою для формування подальших ідеологічно спрямованих проти України новин. Їх легко підсичують коментарями вірян у спеціальних репортажах та оглядах: «Безбожникам, які прийшли до влади, іновірцям, іногородцям, якими керують іноземці, ми не віддадим свою святиню. Молимося, поки молимося. Святі угодники за нас моляться» [3].

Такий же агресивний медіа-продукт виробляють у тому числі й, здавалося б, професіонали – члени порталу «Спілка православних журналістів». На сторінках цього веб-видання періодично з'являються цикли публікацій, присвячених ідеї «гоніння на УПЦ» зі сторони сучасної української влади. Причому такий негативний імідж очільників держави формується не лише у внутрішньому інформаційному просторі, але й на міжнародній арені із залученням закордонних релігійних діячів. Для зразка наведемо бодай інтерв'ю митрополита Чорногорського і Приморського Іоаннікія. Журналістська корпорація продовжує коментувати події в Україні з позиції «антихристиянської активності» уряду: «Безбожна влада відбирає святиню Православ'я». Підкреслюється, що

ієрархи закордонної церкви моляться лише за «єдину канонічну церкву України», очолювану митрополитом Онуфрієм (Березовським): «Глава Черногорсько-Приморської Митрополії закликав віруючих до молитви «про Блаженнішого Предстоятеля Української Православної Церкви Митрополита Онуфрія, про всю його стражденну ієрархію та про їхній клір, які роками, й особливо в ці святі та великі дні, йдуть на Голгофу Христову і разом із Христом терплять приниження, наклеп і тиск» [2].

Для підсилення ефекту практикується гра на забобонності українців. Кращою ілюстрацією останніх місяців є таке-собі почорніння хрестів на Трапезному храмі Києво-Печерської Лаври начебто у зв'язку з початком богослужінь ПЦУ. Тут стикається реальність, закарбована на фотографіях, із фейковою інформацією. Таким чином справжнє фото, розтлумачене неправильно, опосередковано стає частиною фейк-ньюз. Відповідно коментарі вибудовуються з неприхованою агресією убік ПЦУ, де її очільника ніколи не називають не лише митрополитом, але й за чернечим ім'ям, демонстративно звертаючись лише за прізвищем «Ієрарх УПЦ пов'язує це явище з «богослужінням» Думенка в Успенському соборі». Митрополита Епіфанія кличуть «великим» горе-українцем». до загального містичного образу псування додають уявлення про пророче мироточіння: «У цей час на розп'ятті, встановленому на могилі митрополита Володимира (Сабодана) біля Нижньої лаври, з'явилися краплі речовини, схожої на миро». Відбувається заміна понять: з'ясування цивільно-правових стосунків з інституцією «УПЦ» та кримінальних справ з колаборантами у рясах стає синонімічним «гононню на Христа»: «Мало було лиха в країні, так затіяли ще з Богом воювати. А війну з Богом ще ніхто не вигравав та й не виграє ніколи» [1].

Боротьба з таким видом фейкових новин доволі успішно проводиться різними засобами масової інформації (ТСН [6], Главред [4], Район in UA [9] тощо) з використанням висновків експертів (заступник генерального директора з наукової роботи Національного заповідника Києво-Печерська Лавра Костянтин Крайній), фотографій різних років та тлумаченням релігійних діячів (митрополит ПЦУ Євстратій Зоря). Проблема лишається лише у тому, що для частини населення України єдиним джерелом інформації, як не дивно, продовжує лишатися приходський ієрей, який часто трактує події у руслі ідеології «єдиної святої Русі», укорінюючи у головах фейкові новини.

Список використаних джерел

1. Бровко І. На Трапезному храмі Києво-Печерської лаври почорніли хрести. *Союз православних журналістів*. 13 березня 2023. URL : <https://spzh.news/ua/news/72357-na-trapeznomu-khrami-kijevo-pecherskoji-lavri-pochornili-khresti>
2. Константинова О. Церква у Чорногорії про Лавру: Безбожна влада відбирає святиню Православ'я. *Союз православних журналістів*. 30 березня 2023. URL : <https://spzh.news/ua/news/72824-tserkva-u-chornohoriji-pro-lavru-bezbozhna-vlada-vidbiraje-svjatinju-pravoslavja>
3. Лютіков О. «Якщо ми це заробили, ми отримуємо»: вірнянка УПЦ МП виправдала розв'язану Росією війну, назвавши винною Україну. *Обозреватель*. 30 березня 2023. URL : <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/yakscho-mi-tse-zarobili-mi-otrimuemo-viruyuchaupts-mp-vipravdala-rozvyazanu-rosieyu-vijnu-nazvavshi-vinnoyu-ukrainu-video.htm>
4. Підвисоцька А. Знак від Бога чи звичайне явище: чому на Лаврі почорніли хрести – відповідь священника. *Главред*. 15 березня 2023. URL : <https://glavred.net/ukraine/znak-ot-boga-ili-obychnoe-yavlenie-pochemu-na-lavre-pocherneli-kresty-otvet-svyashchennika-10456541.html>
5. Підгола Ю. На Дніпропетровщині судили священника УПЦ (МП), який виправдовував напад Росії на Україну: який вирок. *Суспільне. Новини*. 24 травня 2023 року. URL : <https://suspilne.media/485725-na-dnipropetrovsini-svasennika-akij-vipravdovuvav-napad-rosii-na-ukrainu-zasudili-do-pati-rokiv-vaznici/>
6. Серов І. У Лаврі на Трапезному храмі почорніли хрести: що сталося (фото). *ТСН*. 15 березня 2023. URL : <https://tsn.ua/exclusive/u-lavrina-trapeznomu-hrami-pochornili-hresti-scho-stalosya-foto-2285659.html>
7. *Слово Святейшого Патріарха Кирилла в Неділю 3-ю по Пасху після Литургии в главному храмі Вооруженных сил РФ Спасителя 08 мая 2022 года*. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/5924172.html>
8. *Слово Святейшого Патріарха Кирилла в Неділю 6-ю по Пасху після Литургии в Храмі Христа Спасителя 29 мая 2022 года*. URL : <http://www.patriarchia.ru/db/text/5931598.html>

9. Фейк про потемнілі хрести на трапезному храмі Києво-Печерської лаври. *Район in UA*. 15 березня 2023. URL : <https://rayon.in.ua/news/583208-feyk-pro-potemnili-khresti-na-trapeznomu-khrami-kievo-pecherskoi-lavri>
10. Lukyanenko O. Manipulative Christianity: (Pseudo) Historical and Cultural Codes in the Concept of «Russian World». *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2023. Vol. 43. Iss. 2, P. 17-28.

Maistrenko Yu.,
Ph.D. in Political Sciences,
Associated Professor of International Relations department,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0002-7306-756X

RHETORIC OF RIGHT-WING PARTIES IN EU COUNTRIES ABOUT MIGRATION PROBLEMS

The issue of migration in European countries has become very important in the last 15-20 years. This issue is especially relevant for the Mediterranean countries, since these countries act as the country of first arrival for migrants. The burden on social and state structures in these countries is much higher, since these countries are the first to meet migrants and all the negative consequences, especially of illegal migration, are most felt in these countries. Right-wing parties often use the problem of illegal migration in their rhetoric. To better understand this issue, France can be researched. Migrants are very important for French economic. During the 1940s, the country's economy required labour for mining and textile production, but despite the importance of foreign labour, the far right politics had (anti)-immigration position, sometimes, even xenophobic. Right-wing political parties in Western Europe tend to implement policies of protectionism of local culture and economy, and right parties have always associated this policy with the presence of immigrants who are considered to be able to disrupt economic stability and cultural homogeneity [4, p. 518].

National Front (FN) is right-wing party of France. The leader of this party was Jean Marie Le Pen, he demonstrated his (anti)-immigration posi-

tion. Since the 1970s, (anti)-immigration has been the leitmotif of the FN's rhetoric, ideology and campaigns. Traditional slogans of the FN were "A million unemployed is a million immigrants too many!", "France and the French First", "Defend our colours" or "We are in France".

During Jean Marie Le Pen's presidency of FN, anti-immigration and xenophobia were the central theme of the party's program, other policy areas were seen through an anti-immigration lens. When Jean Marie Le Pen introduced his presidential program in the 2007, the first his sentence was connected with immigration. He said: the costs of immigration are 60 billion Euros yearly, 70 per cent of France's prison population is comprised of individuals of foreign origins, when counting legal and illegal immigrants, 95 per cent of foreigners enter France without a work contract, and 50 per cent of the beneficiaries of social welfare are foreigners [5, p. 3].

When Marine Le Pen became the leader of FN, its anti-immigration discourse has changed little. During the president election, immigration was not at the centre of the program. The measures proposed by the FN include the adoption of the national preference in public sector employment or the elimination of all pensions for foreigners who have not worked in France for at least 10 years [5, p. 6]. So, there is little difference between the ideology of the old FN under Jean Marie and that of the new under Marine Le Pen. For over 40 years, the FN has advocated a simplistic 'master frame' [2] that pushes anti-immigrant, anti-establishment and nationalist sentiments [5, p. 3]. As such, the FN portrays French society as tainted by foreign influences and governed by corrupt elites which embrace lax government policies in the area of public security. The FN embeds these vices in an ethnocentric worldview, a worldview which argues that the nation should be primarily reserved for people of a certain type: individuals who share the same ethnicity, history, religion and identity [5, p. 4].

The presidential candidate in the 2017 was Marine Le Pen of Front National. In the first round of the presidential election debate, Marine Le Pen hardened her views on immigration policy at the time.

The second presidential candidate in presidential election was François Fillon of Les Républicains. On a trip to Alpes-Maritimes, Nice on January 11, 2017, Fillon delivered an immigration speech proposing a quota system, selection of immigrants by region of origin, and an overhaul of the asylum system [4, p. 523]. Unlike Le Pen who used nationalist rhetoric and carries sentiments of instability in the country's security, Fillon blamed immigrant

groups for the economic downturn. Fillon said, “Yes. France is currently unable to accept immigrants in decent conditions, everyone wants to come and live here. Therefore, we must reduce the number of immigrants”. Earlier on January 2017, in south eastern France in front of about 2,000 supporters, Fillon also campaigned on immigration and terrorism, “France is generous, but that doesn't mean France is a region without borders. France has the right to choose who can join and that migrants must follow its rules and customs. In the context of the fight against Islamic totalitarianism, as long as Europe's borders are not controlled by the European Union, France will re-enforce its strict controls on its borders”. Based on the rhetoric, it is concluded that Fillon admitted immigration contributes positively to the economic sector in France, even though he used economic motives such as unemployment as an excuse to reduce the influx of immigrants to a minimum. Further, he exploited the terrorist narrative and linked it to the presence of immigrants to prove selectively controlled border policies. The immigration policy that Fillon wanted to implement was nothing new. Earlier in 2005, about 3,000 migrants left France voluntarily under a return fee scheme. In 2007, France under President Nicolas Sarkozy, a former French president who came from the same right party as Fillon (Les Républicains) offered €6,000 per immigrant family to return to their home countries. France has also deported large numbers of illegal immigrants in 2011 under the same president [4, p. 524].

Leader of the recently renamed far-right Rassemblement National (RN, formerly Front National), which she inherited from her controversial father Jean-Marie Le Pen, Marine Le Pen is one of the most prominent populist leaders in Europe. Her electoral performance for the 2017 election was unprecedented for a far-right party candidate in the history of the Fifth Republic in France. While she did not win the presidency, her achievement should not be diminished. By toning down the xenophobic register that made her father famous in an attempt of “dédiabolisation” (de-demonization) of her party and by embracing a strategy that appealed to a broader audience than in her 2012 presidential campaign, Le Pen has sought to radically change the image of her party. In 2017 she lost against newcomer centrist politician Emmanuel Macron, she obtained the highest electoral scores ever for a populist party in France, getting 21 % of the votes in the first round in a very close race with three other major candidates, and 33 % of the votes in the second round, that is 10 million votes, twice the number that her father gathered in the 2002 election [1, p. 2]. Her position as one of the most influential

populist leaders in Europe, and one of the only women that, makes her case particularly interesting to engage with [1, p. 3].

Far right and right candidates used anti (-immigration) rhetoric in the presidential election in 2022. One of candidates proposed to create a ministry for remigration that will expel unwanted foreigners, like offenders, prisoners, those staying illegally, unemployed. Marine Le Pen proposed to ban the regularization of foreign immigrants who are without valid documents and are staying without the requisite permission, penalize illegal entry and expel all foreigners who have not worked in France for more than a year [3].

So, many far right and right politician ladders in EU's states use anti(-immigrants) rhetoric and implement policy to reduce migration influx.

List of references

1. Aiolfi T. Migration and Populism: Marine Le Pen as a Performer of Urgency. Available at : https://www.researchgate.net/publication/339181220_Migration_and_Populism_Marine_Le_Pen_as_a_Performer_of_Urgency.
2. Benford D., Snow D. A. 'Framing processes and social movements: An overview and assessment'. *Annual Review of Sociology*. Vol. 26. 2000. P. 611–639.
3. Desai S. Immigration and identity key theme for French presidential candidates. *Anadolu Ajansi*. Available at : <https://www.aa.com.tr/en/europe/immigration-and-identity-key-themes-for-french-presidential-candidates/2558508>
4. Miranda A. Political Rhetoric Related to Immigration in the 2017 French Presidential Campaign. *International Review of Humanities Studies*. Vol. 6, No.1, April 2021. P. 513-548.
5. Stockemer D., Barisione M. The “new” discourse of the Front National (FN) under Marine Le Pen: *A slight change with a big impact*. Available at : https://www.researchgate.net/publication/308311019_The_new_discourse_of_the_Front_National_FN_under_Marine_Le_Pen_A_slight_change_with_a_big_impact

Малахиті Г.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0001-8242-3979;

Малахиті А.,
ст. викладач кафедри СКРС ФМВПС,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0001-9662-2629

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ІНВАЗІЇ НА ТУРИСТИЧНІ ПОТОКИ ГРЕЦІЇ: ВИВЧЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ ТА ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Актуальність: дослідити вплив російської пропаганди на ставлення греків до громадян рф і України, а також як це позначилося на туристичній галузі Греції на тлі російсько-українсько війни.

З початком повномасштабної війни в Україні, країни Європейського Союзу, включаючи Республіку Греція, були змушені прийняти заходи щодо обмеження видачі туристичних віз російським громадянам. Це рішення було прийнято внаслідок загострення геополітичної ситуації та через занепокоєння стосовно безпеки і стабільності в регіоні.

Греція, як країна з великим туристичним потенціалом, великою мірою залежить від в'їзного туризму, в тому числі й від потоку російських туристів. За словами президента і генерального директора Tez Tour Greese пана Дімітріса Харітідіса, російські туристи завжди впливали на грецьку туристичну індустрію, зокрема, у 2013 році з росії до Греції прибуло 1,34 мільйона туристів.

Натомість, наслідки пандемії COVID-19 і російська збройна агресія проти України стали значним ударом для грецького туристичного сектору. Зокрема, у 2019 році кількість російських туристів скоротилася до трохи більше півмільйона, а після пандемії очікувалося позитивне відновлення з близько 700 тис туристів із росії. Однак, війна серйозно вплинула на ситуацію і в 2022 році до Греції прибуло лише 35

тисяч російських туристів. Це глибоко підірвало туристичну індустрію Греції і призвело до серйозних економічних проблем.

Раніше російським туристам було досить просто приїхати до Греції через Туреччину, а пізніше через Сербію. Проте, ці маршрути стали витратними та складними через ряд обставин, між іншим, через високу вартість авіаквитків, що, за оцінками пана Харітідіса, в 2022 році коштували близько 3000 євро. Незважаючи на це, деякі російські туристи все ж були готові платити цю велику суму, обґрунтовуючи це своєю безмежною любов'ю до Греції або наявністю нерухомості в цій країні.

Очевидно, що економічна ситуація в Греції серйозно погіршилися через війну та обмеження видачі туристичних віз російським громадянам. Це значно вплинуло на туристичний сектор: зменшилися доходи готелів, ресторанів, туристичних агентств та інших пов'язаних з цим галузей. Геополітична ситуація кинула Греції новий виклик – знайти шляхи відновлення туристичного ринку та диверсифікації джерел туристичного потоку [1].

За даними Al Jazeera загальні витрати російських туристів у Греції зросли на 27 відсотків. Однак, мультиплікативний вплив туризму з боку росіян на стан економіки Греції неможливо точно розрахувати. Багато людей вважають, що росіяни витрачають вдвічі більше грошей, ніж зазвичай, і це ще не враховуючи неофіційні послуги або нелегальні «перепустки», про які мало хто згадує.

Росія продовжує чинити тиск на «ліві» партії Греції шляхом фінансової підтримки і спонсорування, або поширюючи пропагандистські трансляції мас-медіа на її території. Цей процес негативно впливає на свідомість місцевого населення Греції, намагаючись змінити ставлення греків до жаклих подій, що відбуваються на території України, «годуючи» оманами і наративами. Наприклад, у IX столітті грецькі ченці навернули росіян до православного християнства і передали їм свій алфавіт. Через тисячу років російський флот допоміг забезпечити Греції незалежність від Османської імперії – тут працює взаємозв'язок «браття-християни». Деякі греки все ще мають містичну віру в те, що росія допоможе їм повернути Константинополь, сучасний Стамбул, колишню столицю Візантійської імперії, що потрапила до рук турків у 1453 році. Подібні стереотипи, хоч і частково, але пояснюють, чому Греція є однією з найменш антиросійських країн у західному таборі і чому росія наполегливо бореться за її прихильність.

6 травня 2022 року Європейська комісія організувала соціальне опитування, яке було частиною серії опитувань громадської думки, що регулярно проводяться від імені Європейської комісії та інших інститутів ЄС, відомих як Eurobarometer. Результати опитування показали, що 53 % греків підтримують санкції проти Росії, що є меншим показником, ніж середнє значення в Європейському Союзі, яке становить 80 %. Тільки 40 % греків підтримали фінансування закупівлі зброї для України, порівняно з 67 % серед європейців загалом. На початку війни в середині березня 2022 року опитування, проведене Politico, показало, що 60 % греків вважають вторгнення Росії в Україну «неприйнятним», у порівнянні з відповідними показниками 88 %, 86 %, 82 % та 78 % у Нідерландах, Іспанії, Німеччині та Франції.

Згідно з результатами дослідження Еммануеля Карагіанніса, викладача міжнародної безпеки в Королівському коледжі Лондона, можна провести компаративний аналіз подій на Кіпрі 1974 року та сучасних подій, що становлять небезпеку замороженого конфлікту. У його дослідженні були виявлені паралелі між вторгненням росії в Україну та вторгненням Туреччини на Кіпр у 1974 році, а також проголошенням Турецької Республіки Північного Кіпру, не визнаною більшістю країн світу. За словами Карагіанніса, Москва та Анкара, стверджували, що їхні дії мотивовані бажанням захистити своїх співвітчизників, які, за їхніми словами, постраждали від етнічної більшості. Проте, Карагіанніс наголошує, що насправді обидві країни використовували місцеві меншини як засіб для підриву суверенітету незалежних держав із геополітичних та ідеологічних мотивів. Вище зазначена трактовка подій, на жаль, здатна впливати на велику частину грецького населення, де досі вірять у російську інтерпретацію подій стосовно військових дій в Україні.

Біженці: синім за березень 2022 р. – 55,4 %; помаранчевим за лютий 2022 р. – 47,1 %; блідо-блакитним за грудень 2019 р. – 40,6 %; блідо-сірим за січень 2018 р. – 38,4 %; сірим за грудень 2016 р. – 49,3 %.

Американці: синім за березень 2022 р. – 49,3 %; помаранчевим за лютий 2022 р. – 49 %; блідо-блакитним за грудень 2019 р. – 35,5 %; блідо-сірим за січень 2018 р. – 43,6 %; сірим за грудень 2016 р. – 49,7 %.

Росіяни: синім за березень 2022 р. – 48,7 %; помаранчевим за лютий 2022 р. – 58 %; блідо-блакитним за грудень 2019 р. – 51 %; блідо-сірим за січень 2018 р. – 66,9 %; сірим за грудень 2016 р. – 77,4 %.

Θα σας διαβάσω ορισμένες λέξεις και θα ήθελα να μου πείτε εάν για εσάς προσωπικά αντιπροσωπεύουν κάτι «καλό» ή κάτι «κακό»

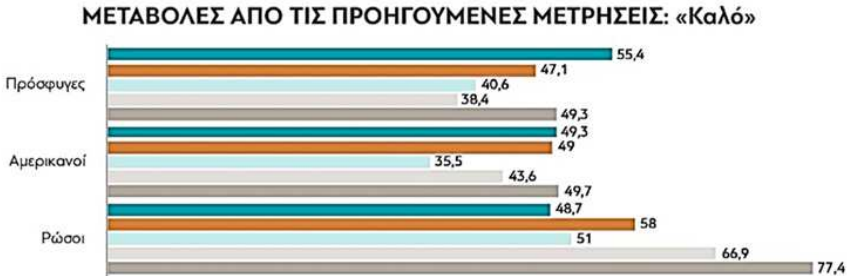

Рис. 1. Опитувальник «Я вам прочитаю деякі слова і хотів би, щоб ви сказали, чи значать вони для вас щось «гарне» або щось «погане» [2]

Відповідно до цього дослідження, можна зробити припущення, що сучасний грецький уряд демонструє певну байдужість до громадської думки, яка вірить у таку інтерпретацію подій. Наприклад, прем'єр-міністр Греції Кіріакос Міцотакіс у своєму виступі на спільному засіданні обох палат Парламенту 17 травня 2022 року під овації заявив: «Ми підтримуємо Україну проти агресії Путіна... Йому це не вдасться». Цей виступ сам по собі став символічним у грецько-американських відносинах, тим самим погіршуючи відносин країни з рф [2].

Ці дані може підтвердити наступна діаграма, що відображає відсоток греків, які позитивно ставляться до певних слів-маркерів у різні періоди часу, від найновіших даних до найстаріших.

Ураховуючи ці дані, можна сказати, що ставлення греків до росіян зазнало певних змін, зокрема, воно погіршилося після 2022 року. Ставлення до американців, з іншого боку, залишається більш стабільним або навіть покращується.

Аналізуючи дані діаграми, пов'язаної з біженцями, слід зазначити що за останній рік ставлення до них поліпшилося частково саме завдяки українським біженцям. Проте, перш ніж пояснювати взаємодію між греками і українцями, слід описати, які саме громадяни нашої країни наразі перебувають на території Еллади. Минулої весни до Греції при-

було багато українців, у першу чергу жінок, дітей та чоловіків похилого віку, адже чоловікам до 60 років було заборонено виїжджати з України. Їхній вибір шукати притулку в Греції був обумовлений наявністю української громади, яка вже тут проживала, та можливістю знайти роботу у туристичній галузі. Це дозволило їм адаптуватися до нового середовища і отримати додаткову фінансову підтримку.

Грецький уряд усіляко стимулював і продовжує стимулювати прийом українських дітей-біженців до місцевих шкіл. Для організації прийому до кожної з них потрібно лише сім дітей-іноземців. Половину дня вони вивчають новогрецьку мову, а решту часу проводять у звичайних класах. Якщо немає семи потенційних учнів, діти включаються до існуючих класів. Саме таку тактику обрала грецька влада – підтримати інтеграцію сімей біженців до суспільства шляхом надання освіти їхнім дітям [3].

У деяких джерелах зазначається, що українці амбітніші за біженців із країн Близького сходу. Це пов'язано з тим, що українці частіше інших іноземців шукають роботу і прагнуть вивчати грецьку мову. У джерелах наголошується, що у греків це нерідко руйнує їхні стереотипи, коли вони чують слово «біженці», оскільки раніше воно зазвичай асоціювалося у них з безладом, бідністю, злочинністю, паразитарством. Це помітно в новинах з інших країн Європи, переважно західних, де біженці часто бунтують і вимагають збільшення фінансової підтримки, при цьому приносячи мінімальну користь місцевій економіці, а швидше, навпаки, що не подобається місцевим жителям.

Прогноз на 2023 рік вказує на поглиблення спаду туристичного потоку з росії через продовження російсько-української війни та санкції колективного Заходу. Однак, є і позитивний момент, оскільки ринки Китаю та Австралії, які були закриті через пандемію, тепер відкриті – Греція очікує на потік туристів із цих країн [4].

Підсумовуючи вище зазначене, треба сказати, що активна фаза російсько-української війни мала значний негативний вплив на туризм у Греції. Прямим наслідком стало зменшення туристичного потоку з росії та України до Греції, що призвело до втрати більшості російських туристів.

Натомість, вторинні наслідки війни виявилися більш серйозними: зростання операційних витрат готелів на 30-40 % призвело до підви-

щення цін на проживання, але це не допомогло покрити збільшення витрат. Готелі, що працювали протягом 12 місяців, зазнали ще більших труднощів, і це стосується як міських, так і гірських туристичних напрямків.

Також, важливо зазначити, що пропаганда і тиск із боку росії на «ліві» партії Греції, а також активізація російських мас-медіа в регіоні, досі впливають на свідомість місцевого населення і це може сприяти поширенню російських наративів, що не відображають справжнього стану речей в Україні.

Список використаних джерел

1. Σχέδιο επιστροφής των Ρώσων τουριστών φέτος στην Ελλάδα. Режим доступу : <https://www.dimokratiki.gr/13-03-2023/schedio-epistrotifiston-rosion-toyriston-fetos-stin-ellada/>
2. Psaropoulos J. Ukraine war boosts Europeanism in border-wary Greece. Режим доступу : <https://www.dianeosis.org/2022/05/oi-staseis-twn-ellinwn-apananti-stoys-prosfyges-kai-toys-metanastes>
3. Σταυροπούλου Κέλλυ. Πώς έζησαν τις πρώτες τους μέρες στο ελληνικό σχολείο τα προσφυγάκια από την Ουκρανία; Режим доступу : <https://www.kathimerini.gr/k/k-magazine/562067602/po-s-e-zisan-tis-pro-tes-toys-me-res-sto-elliniko-scholei-o-ta-prosfyga-kia-apo-tin-oukrani-a/>
4. Τάσιος Γρ. Η επίπτωση του πολέμου στον τουρισμό: Η ρωσική αγορά θα παραμείνει εκτός τουριστικού ρεύματος προς την Ελλάδα και το 2023. Режим доступу : <https://www.ethnos.gr/opinions/article/247894/hepirtoshtoypolemoystontoyrismohrosikhagorathapameineiektostoyristikoyreymatosprosthnelladakaito2023>

Марчук І.,
доцент каф. ІМГФ, канд. пед. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-7278-8664

THE ISSUE OF A LECTURER'S SELF-MANAGEMENT IN THE VIRTUAL SPACE SOCIALIZATION

The end of the XX – the beginning of the XXI century was marked by the emergence of a new type of information space – the space created by digital telecommunication technologies. Precipitancy of its development by users exceeds the speed of introduction and development of the other most important technical novelties of the present.

The virtualization of human activity occurs with the increase of the application of the information technologies. The interest to the subject of the work is connected with the fact that Ukraine actively masters the world represented to a person by global information networks and a personal computer. The public aspects of escalating the information structures can be summarized by the statement, that computer has changed our life and became ubiquitous literally. The influence of virtual world on a society is shown in scientific researches, quickly growing on a joint of works about electronic techniques, ways and spheres of its use, about computer as a means of the mass communication. The issue of a university lecturer as a contactor with virtual reality takes a special place.

The subject of the research – self-management of a lecturer in an educational cyberspace.

The purpose of the paper is the theoretical analysis of a new fragment of vital space of a lecturer – the Internet – as a factor of socialization.

The process of the socialization of lecturers in a cyberspace can be considered as the application of the technologies of the interpersonal communication, social navigation and rules of behaviour in computer networks, and also social norms, values and the role requirements existing both in concrete virtual network communities, and in the social generality of the cyberspace.

It was required to solve the following problems according to the purpose of the research:

1. To structure a social generality of cyberspace;
2. To reveal features of socialization in the Internet;
3. To give a model of the self-management of a lecturer in the virtual educational space;
4. To sum up and make the plan for the further development of the subject.

The socialization of the person in the cyberspace passes two phases: tool and social. The tool phase concerns mastering “electronic” literacy and skills of navigation in the cyberspace; as to the social phase, it means the development of social norms, values and the role requirements existing both in concrete virtual network communities and in the social generality of the cyberspace.

The socialization can be carried out not only by the inclusion into the process of any virtual community close in spirit and interests, but also it can be accompanied by the opposition to “another” community where the user sends openly provocative messages during the participation in this or that conference and as a result provokes the aggression of the other users.

During the socialization the lecturer inevitably collides with alternative samples of thinking and alternative patterns of behaviour. Anonymity of its existence in the cyberspace allows breaking offline norms of behaviour, and for some persons – to violate the law. The previous communicative experience of actors is influencing the quality of on-line interaction. So, it is possible to state that alongside with the processes of socialization in the computer networks there are also processes of resocialization as to the values, skills, role discourses because of the transition in the other communication environment.

Thus, the socialization of a lecturer in the virtual space is carried out as the interference of two processes. The first process is the following by a person of those norms and rules of behaviour that were apprehended in the primary social reality (as a result of primary and secondary socialization), and the second process is about the mastering the norms, values and installations and the patterns of behaviour accepted within the limits of social system of the cyberspace.

The second process can be named as “tertiary socialization”. Every person, being a user of Internet, is compelled to come back in the real world (for example, for satisfaction of the primary needs) as a product of three types of socialization.

List of references

1. Бондаренко С. В. Социальная система киберпространства как новая социальная общность. *Научная мысль Кавказа. Приложение. 2022, № 12 (38). С. 32-39.*
2. Романенко С. В. Постмодерн «Виртуальности» или виртуальность постмодерна? *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. Т.8. Випуск 9. С. 377-386.*

Милосердна І.,
доцент кафедри політичних теорій,
к. політ. наук, доцент,
НУ «Одеська юридична академія»,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-2083-9500

РОЛЬ СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний стан системи міжнародної безпеки демонструє, що мир є крихким, а навіть у ХХІ столітті світ може опинитися перед обличчям війни, коли питання безпеки набуває нового сенсу та необхідності перегляду механізмів її забезпечення від національного до міжнародного рівнів. В останнє десятиліття особливої уваги привертають дослідження ролі регіонів у забезпеченні міжнародної безпеки, зокрема, європейської регіональної безпеки. Серед основних глобальних викликів, які стоять перед європейською безпекою можна виокремити: поширення зброї масового знищення, тероризм та організована злочинність, кібербезпека, енергетична безпека, кліматичні зміни. Але можна говорити й про внутрішні виклики: розбудова стабільності в Європі, де особливе місце займає Східна Європа.

При дослідженні проблеми безпеки у Східній Європі як фундаменту європейської безпеки в цілому, слід визначити сутність поняття «безпека» та межі розуміння Східної Європи.

Так згідно із Oxford English Dictionary під «безпекою» розуміється «впевненість, визначеність» [4], а А. Вольферс описує безпеку як «в об'єктивному сенсі ... відсутність загроз набутих цінностям, у суб'єк-

тивному сенсі – відсутність страху, що на ці цінності буде здійснено напад» [5].

Що стосується Східної Європи, то сьогодні не існує чітко визначеного розуміння щодо меж цього регіону, але в загальному можна зазначити, що він представляє собою регіон, який охоплює країни, які в основному визначаються спробами перетворити свої державні та соціальні структури, політику за демократичним зразком і змістити національні економіки в сторону ринкової системи. Сюди входять такі країни: Польща, Угорщина, Чеська і Словацька республіки, Україна, Молдова, Білорусь і європейська частина Росії.

Необхідно зазначити, що Східна Європа починає розглядатися як самостійний об'єкт геополітичного аналізу в роботах Х. Маккіндера, який визначає її як «буферну зону», що дає змогу морським державам штучно відокремлювати Росію та Хартленд від сил сухопутної Європи, в якій Німеччина стоїть на чолі. І в цьому контексті можна говорити про його відомий вислів: «Той, хто контролює Східну Європу, той контролює Хартленд, хто контролює Хартленд, той контролює Світовий острів, хто контролює Світовий острів, керує всім світом» [3, с. 106].

Підтримує ідею важливості регіону і Зб. Бжезинський, який особливу увагу приділяє інтеграції «Центральної Європи» до євроатлантичних структур як однієї з найважливіших частин проекту, що сприятиме збереженню атлантичної орієнтації всього континенту. Теоретик виокремлює низку країн, які відіграють роль принципово важливих геополітичних центрів, серед яких він відзначає Україну, що представляє «новий і важливий простір на євразійській шахівниці, є геополітичною віссю, тому що саме її існування як незалежної країни допомагає трансформувати Росію. Без України Росія перестане бути євразійською імперією... Проте, якщо Москва здобуде контроль над Україною з її 52-мільйонним населенням і величезними ресурсами, а також із виходом до Чорного моря, Росія автоматично знову здобуде необхідні засоби для того, щоб стати могутньою імперською державою, що охоплюватиме Європу і Азію. Втрата Україною незалежності матиме негайні наслідки для Середньої Європи, перетворюючи Польщу в геополітичну вісь на східному кордоні об'єднаної Європи» [1, с. 46].

Основне завдання, яке стоїть перед регіоном, по суті є адаптація, і це не просто вираження лише зовнішньополітичної орієнтації. Радше йдеться про перебудову соціально-політичних імперативів системи під

реалії, які будуть нав'язані їхній системі швидко мінливими умовами довкілля, що, безумовно, збільшить потенціал у політичному (внутрішньому і зовнішньому) та військовому напрямках.

Важливі процеси, які відбуваються у сучасній Східній Європі, викликають необхідність перегляду загальноєвропейської безпеки, яка повинна включати наступні рівні: національний (кожна держава забезпечуватиме свою власну безпеку через національну систему безпеки), багатонаціональний (який формується, як мережа угод і домовленостей щодо безпеки), міжнародний (складається з безпекових організацій: таких як ЄС, НАТО, ОБСЄ), чия діяльність забезпечується спільною і всеосяжною системою безпеки.

Можна погодитися зі Ш. Гвінерія, що фундаментальною умовою досягнення стабільності в регіоні є належний баланс між забезпеченням безпеки та наданням можливостей для демократичного та економічного розвитку. Європейський Союз повинен узяти на себе ініціативу з розробки стійкої стратегії політичного врегулювання конфліктів у регіоні на основі фундаментальних принципів, закріплених у Статуті ООН та інших міжнародно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Бжезинський Зб. Велика шахівниця, Львів – Івано-Франківськ «Аілея-НВ» 2000. 236 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf
2. Gvineria Shota The European Union's New Eastern Policy: Striking a Balance Between Security, Democracy and Prosperity. *SCEEUS Guest Platform for Eastern Europe Policy*. 2023. No. 4. URL : <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/sceeus/the-european-unions-new-eastern-policy-striking-a-balance-between-security-democracy-and-prosperity.pdf>
3. Mackinder Halford John Democratic Ideals and Reality National defense university press: Washington, DC, 1962. 227 p. URL : https://www.files.ethz.ch/isn/139619/1942_democratic_ideals_reality.pdf
4. Oxford English Dictionary. URL : <https://www.oed.com>
5. Wolfers A. «National Security» as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*. 1952. vol. 67, no. 4, pp. 481-502. URL : <https://www.jstor.org/stable/2145138?origin=crossref>

Мілова М.,
професор кафедри політології, д. політ. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-4215-1264

УКРАЇНЬСЬКА МІГРАЦІЯ В ЄВРОПУ: СТАН ТА НАСЛІДКИ

У ХХ-ХХІ століттях глобалізація, що виражається у зростаючій взаємозалежності та взаємопов'язаності між собою держав та цілих геополітичних регіонів, стала причиною значної інтенсифікації міжнародних міграційних потоків. Міграція здійснює величезний вплив на світовий соціально-економічний, соціокультурний і політичний розвиток. У наш час зростає політичний вплив міжнародної міграції на процеси, що відбуваються в різних країнах світу. Тому саме політичний аспект міжнародної міграції населення набуває особливої ваги та інтенсивно починає вивчатися тільки у 80-х роках ХХ століття, коли відбулося значне збільшення обсягів міграційних потоків у першу чергу до США та країн Західної Європи. Така ситуація призвела до виникнення суттєвих проблем, пов'язаних з міжнародною міграцією, продемонструвавши тим самим, що теорії і концепції, які існували раніше, виявилися не в змозі спрогнозувати належним чином наслідки міграційних процесів. Сьогодні виникла гостра потреба проведення нових теоретичних досліджень та наукових пошуків стосовно розвитку міжнародних міграційних процесів у зв'язку із новими викликами, зокрема, європейська міграційна криза та нові війни, збройні конфлікти тощо.

Повномасштабна війна Росії проти України, яка триває більше року, кардинально, як на думку автора, відбилася на стані європейської архітектури безпеки, регіонального та світового балансу сил та впливає на невідому раніше трансформацію всього євразійського геополітичного простору. Масовий потік біженців з України додав значних проблем до міграційної кризи в Європі, яка була викликана попереднім колосальним напливом мігрантів з Близького Сходу та Африки, тим самим посилив її гуманітарну складову. Ця війна призвела до безпрецедентного за часів Другої світової війни явища – масової міграції населення України і появи невідомого раніше у суспільстві феномену багатомільйонних

вимушених мігрантів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), біженців, переселенців та шукачів притулку, хоча Україна в міжнародних міграційних процесах посідає важливе місце і давно стала донором робочої сили в Європі.

Метою автора є проаналізувати стан української саме вимушеної міграції в Європу, яка була спровокована російсько-українською війною, окреслити проблеми та наслідки для України. Поза увагою автора залишається аналіз внутрішньої вимушеної міграції українських громадян, яка пов'язана з окупацією Росією частини території на Сході України.

Як підкреслюють дослідники міграційних процесів, Європа та світ за останні півстоліття зазнала чимало потужних міграційних криз – афганська (1979-1989), яка спровокувала появу понад 6 млн біженців та емігрантів, венесуельська (2013-2019) – 3 млн та сирійська (2019-2020) майже 3 млн. осіб [Цит. за: 3, с. 6-7]. Утім, автор погоджується із слушною думкою дослідника Т. Рендюка, що за своїми масштабами, географією охоплення, кількісними показниками та часовими рамками сучасна українська вимушена міграційна криза не має аналогів і значно перевершує всі попередні. За даними Управління Верховного комісара у справах біженців Організації Об'єднаних Націй (УВКБ ООН), лише за перші півтора місяця від початку гарячої фази нинішньої восьмирічної російсько-української війни свої домівки залишили 11,4 млн українців [3, с. 7].

Підхід ЄС до питання міграції в цілому завжди був євроцентричним, але в останні роки ЄС демонструє свої слабкі сторони, що полягають у наявності протиріч між державами-членами, зростанням безпеки у зв'язку з міграційною кризою, євроскептичними настроями та проблемами політичного та фінансово-економічного характеру. З початком російсько-української війни такі проблеми значно зросли та додали навантаження як на загальний бюджет ЄС, так і бюджети окремих держав, куди рушили біженці з України. Крім того, через півроку перебування в країнах ЄС (Польща, Болгарія, Німеччина) позначилися прояви деякої радикальної позиції місцевих громадян та політичних сил, які провокували ці настрої відносно перебування українських біженців та витрачання на них значних коштів платників податків тощо, але це тема окремого дослідження.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біжен-

ців підраховано, що в Європі зареєструвалися понад 5 мільйонів українських біженців, які набули статусу тимчасового захисту. З початку 2023 року їх кількість збільшилася на 185 тисяч осіб у порівнянні з кінцем січня. Найбільше українських біженців у сусідній країні – Польщі, 1,577 мільйонів людей. На другому місці опинилася Німеччина – 922 тисячі біженців із України, а на третьому – Чехія з 502 тисячами людей. Понад 123 тисячі громадян України отримали захист у Румунії, 112 тисяч – у Словенії, понад 173 тисячі – в Італії, понад 171 тисячі – в Іспанії. Ще понад 191 тисяча українців осіли у Великій Британії. Загалом з початку широкомасштабного російського вторгнення в Україну, в Європі було зафіксовано понад 8 мільйонів українських біженців, у тому числі й ті громадяни, які повернулися додому або поїхали до інших країн світу [4].

Однак, за іншими даними на 1 травня 2022 року 5,6 млн українців були вимушені залишити – тимчасово або назавжди – територію України. Більшість із них поїхала до Польщі – понад 3 млн осіб. За останніми даними, до Румунії також виїхало понад 817 тис. осіб, до Угорщини – майже 520 тис, до Молдови – понад 443 тис., до Словаччини – майже 372 тис. і до Білорусі – понад 25 тис. [1]. Отже, дружні та сусідні з Україною центрально- та південно-європейські держави прийняли першу й найбільш складну хвилю вимушених переселенців з України, хоча в ці дані не увійшла інформація про всі держави. Взагалі, слід підкреслити, що конкретних остаточних показників поки немає та навряд чи на сьогодні це можливе, враховуючи те, що значна кількість людей влітку та восени 2022 року поверталася до дому та знов виїжджала за кордон. Цей процес продовжується й сьогодні.

Головними аргументами на користь вибору польського напрямку міграції, на думку дослідників [3], можна вважати:

- попереднє знайомство з польськими реаліями – чимало вихідців з України до війни побували в Польщі чи то в ролі трудових мігрантів, чи то як туристи або як студенти в польських вищих навчальних закладах;

- мовний чинник, тобто достатня близькість між українською та польською мовами, що дозволяє новоприбульцям з України якомога краще і швидше адаптуватися в Польщі;

- близькість та доступність українсько-польського державного кордону, протяжність якого понад 500 км та вздовж якого традиційно функціонує майже десяток контрольних-пропускних пунктів, які у

складній небезпечній ситуації виявилися зовсім відкритими для біженців із України;

-більш високий рівень розвитку Польщі як країни-члена ЄС у порівнянні з Україною, у чому багато емігрантів до цієї держави вбачають не лише кращий рівень життя, але й нові можливості для самореалізації.

Наприклад, організацію виїзду громадян півдня України в Болгарію в перші дні війни здійснювала переважно болгарська спільнота – «Асоціація болгар України» за підтримкою уряду Болгарії. Але згодом уряд сприяв вивезенню всіх бажаючих виїхати в небезпечні міста за кордон, хоча Болгарія не така розвинена держава ЄС, однак понад 200 тис. громадян України була надана та добре забезпечена гуманітарна допомога, яка досі триває, хоча із великими змінами в програмі перебування.

Війна додала інші характеристики до цих процесів: якщо раніше йшла мова про економічну / трудову та освітянську хвилю, а зараз – про хаотичну, неконтрольовану, багаторівневу із соціальної, професійної та освітньої точок зору еміграцію та невизначених її наслідків. Разом із тим, досконалого вивчення та аналізу потребує політика ЄС щодо українських мігрантів, зокрема, програм підтримки та тимчасового захисту, їх динаміка, яку в межах даних тез неможливо описати.

89 % українських біженців у Польщі впевнені, що з завершенням війни взаємовідносини будуть набагато кращі, ніж до початку агресії. Лише 6 % респондентів вважають, що відносини між Україною та Польщею не зміняться. Про ці показники свідчать дані опитування «Воєнні біженці з України. Рік в Польщі», яке проводилося міграційною платформою EWL та Центром східноєвропейських досліджень Варшавського університету на замовлення Канцелярії очільника Уряду Польщі [5].

Втім вплив українців на економіку країн, що їх приймають, не лише негативний. Українські мігранти стимулювали споживчий попит і підтримували економічну активність у час, коли світова економіка почала занурюватися в рецесію. Це означає, що мільярди доларів з української банківської системи працювали на пожвавлення споживчих ринків європейських держав. Це відбувалося в час, коли у громадян країн ЄС не було бажання витратити гроші через високу інфляцію. Наприклад, у Польщі та Естонії українці спричинили справжній купівельний бум. Як свідчать дані Нацбанку, у перші місяці міграції українці витрачали

в Польщі та інших європейських країнах переважно свої українські заощадження. Обсяги витрат українців за кордоном у 2022 році зросли в рази порівняно з аналогічними витратами в довоєнний період. За даними НБУ, лише за перші пів року 2022 року витрати валюти з українських банків за статтею «подорожі» були на третину більшими, ніж за весь попередній рік та досягли понад 5 млрд дол [6].

На завершення слід позначити деякі наслідки вимушеної міграції українських громадян під час російсько-української війни. Серед негативних результатів – еміграція молодшої частини населення України, насамперед, жінок репродуктивного віку, завдає значне зниження кількості населення держави в цілому. Але найбільшу втрату спричиняє примусова незворотна еміграція, що негативно впливає на генофонд українського народу.

Також втрачається інтелектуальний потенціал, загострюються соціальні, соціокультурні аспекти, наприклад, розділені родини, неповні родини, відсутність можливості повернутися, бо зруйновані будинки тощо. За цей період у Польщі та Німеччині народилася найбільша кількість немовлят (від 600 до 1000 та більше), які можуть втратити своє національне самовідчуття, якщо вони залишаться серед інших народів з їх культурою та цінностями.

Окремою є проблема мовної, ціннісної, психологічної та соціальної адаптації в цілому, про що свідчать соціологічні опитування та численні приклади повернення мігрантів в Україну. Виникає багато питань, на які поки немає відповідей щодо перспектив, тобто якою буде Україна в найближчі часи.

Ще один момент, на який слід звернути увагу, а саме, набуття досвіду життя в державах ЄС за їх правилами, нормами, вимогами, в іншому культурному середовищі, з не найкращими робочими місцями може вплинути як в позитиві для окремої частини мігрантів, особливо молодшої генерації, так і в негативі, сприяти зростанню євроскептицизму та впливати на підтримку/непідтримку євроінтеграційного курсу України, який визначено як стратегію розвитку держави.

Список використаних джерел

1. З України вже виїхали майже 5,5 мільйона біженців – ООН. ТСН. 30 квітня 2022 року. URL : <https://tsn.ua/ato/z-ukrayini-vzhe-viyihali-mayzhe-5-5-milyonabizhenciv-oon-2050408.html>

2. More than 600 Ukrainian Infants have been Born in Poland from the Beginning of War. Espresso. April 10, 2022 [online]. URL : <https://espresso.tv/z-pochatkuviyni-u-polshchi-narodilosya-ponad-600-ukrainskikhnemovlyat> [in Ukrainian].
3. Рендюк Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. Народна творчість та етнологія, 2022, 3 (395), С. 5–14.
4. Скільки українців отримали захист в ЄС. URL : <https://apostrophe.ua/ua/news/world/europe/2023-04-02/skolko-ukraincev-poluchili-zaschitu-v-es-dannye-oon/294362>) 02 квітня 2023 URL:https://www.unian.net/society/ukrainskie-bezhency-v-polshe-rasskazali-o-videnii-polsko-ukrainskih-vzaimootnosheniy-opros-12209931.html?utm_source=unian&utm_medium=read_more_news&utm_
5. Скільки українці витрачали за кордоном. Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>

Мрочко М.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0005-5218-3931;

Кулешова К.,
доцент каф. СКРС ФМВПС, к. політ. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-0906-2972

ІМІДЖ УКРАЇНИ У САУДІВСЬКІЙ АРАВІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Імідж України в Саудівській Аравії в загальному понятті може бути різним, оскільки це залежить від багатьох факторів, таких як економічні, політичні та культурні відносини між двома країнами, а також від інформації, що сприймається саудівською арабською громадськістю.

Однак, взагалі, Україна може мати деякий позитивний імідж у Саудівській Аравії.

За останні кілька років Україна зосередилася на розвитку туризму і багато саудівців обирають Україну як популярний туристичний напрямок. Крім того, Саудівська Аравія і Україна мають спільні економічні інтереси, такі як співпраця у сфері енергетики і сільського господарства. Проте, існують також певні виклики у взаєминах між країнами. Наприклад, релігійні відмінності та культурні розбіжності можуть впливати на сприйняття України в Саудівській Аравії. Крім того, інформаційний обмін та знання про Україну в Саудівській Аравії можуть бути обмеженими, що призводить до меншої усвідомленості про країну серед саудівської громадськості. Ураховуючи це, важливо зміцнювати дипломатичні, культурні та економічні зв'язки між Україною та Саудівською Аравією, а також працювати над підвищенням свідомості про Україну в Саудівській Аравії, наприклад, через обмін студентами, культурний обмін, економічне співробітництво, туристичний потенціал, дипломатичні взаємини і багато іншого.

Сучасний стан у відносинах між цими двома країнами дуже важливий тому, що співпраця зав'язана на війні та воєнній допомозі. Україна та Саудівська Аравія підтримують дипломатичні відносини, але в минулому були деякі виклики, які вплинули на їхні стосунки. Офіційна позиція Королівства Саудівська Аравія щодо повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України була викладена у заяві кабінету міністрів КСА від 1 березня 2022 року, в якій Ер-Ріяд закликав сторони до врегулювання конфлікту політичним шляхом, не засуджуючи дій Російської Федерації в Україні.

Саудівська Аравія підтримала Резолюцію ГА ООН ES-11/1 від 2 березня 2022 року, в якій було засуджено вторгнення РФ в Україну та висунуто вимоги щодо виведення російських військ із території України і скасування рішення про визнання самопроголошених «народних республік» на сході України. Окрім Резолюції ES-11/1, КСА також підтримало Резолюції ES-11/2 (24.03.2022), ES-11/4 (12.10.2022) та A/ES-11/L.7 (23.02.2023). Під час проведення голосування за Резолюцію A/ES-11/L.7, в якій підтверджувалася прихильність міжнародного співтовариства до підтримки суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, а також наголошувалася необхідність якнайшвидшого досягнення миру, представник Саудів-

ської Аравії в ООН Абдулазіз Альвасіл наголосив, що підтримка КСА цієї резолюції відповідає позиції країни щодо неухильного дотримання міжнародного права, Статуту ООН, а також суверенітету та територіальної цілісності усіх суб'єктів міжнародного права, включаючи Україну.

Саудівська Аравія утрималася від голосування за Резолюцію ГА ООН ES-11/3 від 7 квітня 2022 року, що стосувалася призупинення членства Російської Федерації в Раді ООН з прав людини, та ES-11/5 від 14 листопада 2022 року, що закликала до виплати РФ репарацій Україні шляхом створення міжнародного механізму з відшкодування.

З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації до України уряд Саудівської Аравії неодноразово заявляв про готовність Ер-Ріяду взяти на себе посередницьку роль у сприянні мирному врегулюванню конфлікту. 21 вересня 2022 року за посередництва Турецької Республіки та спадкового принца Саудівської Аравії Мухаммеда бін Салмана відбувся обмін полоненими між Україною та Російською Федерацією, в тому числі, з російського полону було визволено 10 іноземців, що брали участь у війні на боці України.

Окрім посередництва, Саудівська Аравія неодноразово надавала гуманітарну допомогу для України. Зокрема, 26 лютого 2023 року відбувся перший в історії України візит міністра закордонних справ КСА, принца Фейсала бін Фархан Аль-Сауда, в рамках якого було підписано меморандум про взаєморозуміння та угоду про надання Україні двох пакетів гуманітарної допомоги на загальну суму 400 мільйонів доларів.

Офіційно КСА не приєдналося до економічних санкцій проти Російської Федерації та не надавало військової допомоги жодній зі сторін конфлікту. Офіційних заяв щодо критики дій Російської Федерації в Україні або проголошення цілковитої підтримки однієї зі сторін конфлікту з боку уряду Саудівської Аравії не було виявлено. Виходячи з цього, можна констатувати дотримання КСА позиції нейтралітету щодо агресії Російської Федерації проти України.

Події в Україні значним чином вплинули на зміну зовнішньополітичного курсу КСА. Наразі спостерігається поворот Саудівської Аравії до розширення кола міжнародних партнерів та дистанціювання від традиційного стратегічного партнера – США, яке прискорилося за адміністрації Байдена. Зменшення присутності США в регіоні та мінімізація їхньої участі в близькосхідних конфліктах, зокрема, війні в Ємені, по-

сприяло зміцненню позицій Ірану, що становить загрозу збереженню регіонального балансу сил. Послідовні авіаудари хуситів із Ємену по об'єктах державної нафтової компанії Saudi Aramco, що відбулися вос- танне у березні 2022 року, а також призупинення військової допомоги Саудівській Аравії в підтримці офіційного уряду в Ємені послабили рівень безпеки Королівства та продемонстрували, що КСА більше не може розраховувати на захист і допомогу з боку США і має рухатися в бік диверсифікації партнерства та дотримання багатовекторності у зовнішній політиці.

Нейтральна позиція КСА у російсько-українській війні свідчить також про прагнення уряду Саудівської Аравії до відстоювання влас- них національних інтересів у зовнішній політиці. Доказом цього є під- тримка Саудівською Аравією ініціативи РФ у рамках ОПЕК+ щодо скорочення видобутку нафти, незважаючи на заперечення з боку захід- них партнерів. Ще одним аргументом щодо цього є зміцнення зв'язків Саудівської Аравії з такими світовими акторами як РФ та КНР. 6 квіт- ня 2023 року Кабінет міністрів схвалив рішення про приєднання КСА до ШОС, тим самим продемонструвавши зацікавленість у поглибленні співпраці з країнами-членами. При цьому, важливо розуміти, що роз- ширення Саудівською Аравією міжнародних контактів не є ознакою «спалювання мостів» між Ер-Ріядом та Вашингтоном. Про це, зокрема, свідчать нейтралітет КСА у конфлікті в Україні та продовження амери- кано-саудівської співпраці у багатьох напрямках.

Війна в Україні також відродила концепцію енергетики як полі- тичної зброї країн близькосхідного регіону. Зростання цін на енерго- ресурси у всьому світі позитивно вплинуло на економічне становище КСА. Незважаючи на зростання впливу Саудівської Аравії як держа- ви-видобувача нафти на світовий економічний простір, наразі одним із найважливіших національних інтересів Ер-Ріяду є робота над диверси- фікацією економіки країни в рамках програми «Бачення 2030» шляхом відмови від експорту нафти як головної статті доходу.

Радикальні зміни у системі міжнародних відносин вплинули й на перегляд урядом Королівства своєї регіональної політики. 10 березня 2023 року за посередництва КНР відбулося відновлення дипломатич- них відносин між Ер-Ріядом та Тегераном після багаторічної кризи, що поклало початок врегулюванню конфлікту в Ємені, в якому опо- середковано беруть участь обидві країни. Також, 13 квітня 2023 року

було проголошено спільну заяву щодо наміру КСА та Сирії (на чолі з Б. Асадом) відновити роботу посольств та авіасполучення між країнами, дипломатичні відносини між якими були розірвані протягом 12 років. Окрім цього, з'явилася інформація щодо запрошення Ер-Ріядом президента Сирії Башара Асада до участі в саміті ЛАД у травні 2023 року, звідки цей режим був виключений ще в 2011 р.

Прогноз щодо подальшої політики КСА: Королівство Саудівська Аравія буде й надалі дотримуватися багатовекторності у своїй зовнішній політиці, намагаючись балансувати між співробітництвом із своїм традиційним геополітичним партнером – США, та водночас поглиблювати співпрацю з КНР та РФ на двосторонній основі або в рамках міжнародних організацій, особливо в економічній та енергетичній сферах.

Позиція нейтралітету Саудівської Аравії щодо конфлікту в Україні залишатиметься незмінною, адже вона є оптимальною для уникнення політико-ідеологічних сутичок на міжнародній арені.

У контексті регіональної політики можливі кроки щодо подальшої нормалізації відносин із Іраном та Сирією на чолі з Башаром Асадом. Втім, швидке вирішення конфліктів в Ємені та Сирії наразі є ефемерним через наявність численних фундаментальних розбіжностей у позиціях сторін, що навряд чи будуть вирішені у найближчій перспективі.

В енергетичній сфері Ер-Ріяд може використовувати нафту як інструмент маніпуляції у відносинах зі США та країнами ЄС, зокрема, йти на певні поступки щодо її видобутку в обмін на продовження військової підтримки КСА.

Розвиток та поглиблення співпраці України з Королівством Саудівська Аравія у енергетичній, економічній та політичній сферах має стати одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Позиція Ер-Ріяду щодо російсько-української війни є більш сприятливою, ніж позиція КНР, адже Саудівська Аравія наголошує на необхідності скорішого врегулювання конфлікту, базуючись на принципах міжнародного права та територіальної цілісності України. Інтенсифікація співробітництва може бути досягнута шляхом збільшення обсягів експорту сільськогосподарської продукції та імпорту енергоресурсів; розширення співпраці у військовій галузі; розвитку туристичної, культурної та гуманітарної сфер.

Список використаних джерел

1. Візит представників Саудівської Аравії. Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/news/rozrahovuyemo-na-pidtrimku-sauidivskoyu-araviyeyu-ukrayinskoj-81305>
2. Зустріч представників обох країн. Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-ato/3675505-sauidivska-aravia-vistupae-zavreguluvanna-vijni-z-povagou-do-miznarodnogo-prava-glava-mzs.html>
3. Інтерв'ю з послом Саудівської Аравії. Режим доступу : <https://interfax.com.ua/news/interview/896714-amp.html>
4. Нормалізація на Близькому Сході. Режим доступу : <https://adastra.org.ua>
5. Участь Саудівської Аравії в регіональних конфліктах. Режим доступу : <https://www.pravda.com.ua/rus/tags/sauidivska-aravija/>

Насіківська В.,
викл. каф. СКРС ФМВПС, аспірантка,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-0770-8864

ВИКРИТТЯ ФЕЙКІВ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У МІЖНАРОДНИХ МЕДІА

Російська православна церква протягом багатьох років є не лише важливим ретранслятором пропаганди Кремля, а й одним із головних співавторів сучасної ідеології Російської Федерації. Імперська та мілітаристська ідеологія, що панує в РФ, заснована на концепції «русского міра», яка проголошує Росію захисником російськомовних по всьому світу, а також «Третім Римом» – останнім оплотом «праведного» християнства у світі. Користуючись своїм авторитетом серед вірян, РПЦ роками розповсюджувала подібні ідеологічні наративи не лише серед православного населення Росії, а й серед прихожан Української православної церкви, що канонічно їй підпорядковується.

З початку повномасштабної війни Росії проти України риторика РПЦ значно загострилась, і її діяльність великою мірою зосередилась

на виправданні та підтримці агресії. Поширюючи фейки та пропаганду, РПЦ забезпечує широке народне схвалення дій російської армії серед російського населення. УПЦ намагалась публічно дистанціюватись від своєї материнської церкви з початку повномасштабних військових дій, але Служба безпеки України продовжує постійно викривати агентів російського впливу у лавах УПЦ, які ширили серед українських вірян небезпечну дезінформацію. Також, незважаючи на заяви про розрив із РПЦ, за даними Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, церковно-канонічний зв'язок УПЦ з Російською православною церквою зберігається [1].

В українських ЗМІ досить потужна дискусія щодо ролі РПЦ та УПЦ в забезпеченні інформаційного супроводу війни розгорнулася ще в 2014 році, коли Росія вперше розпочала військові дії проти України. Проте міжнародні медіа почали проявляти інтерес до цієї проблеми здебільшого після 24 лютого 2022 року. Зараз ЗМІ багатьох країн постійно висвітлюють позицію Російської православної церкви щодо російської війни в Україні. З метою аналізу того, як реагують міжнародні медіа на фейки і пропаганду, що розповсюджуються РПЦ, було розглянуто матеріали, опубліковані наступними ЗМІ: The New York Times, The Guardian, The Times of India, Al Jazeera, Sabah і China Daily.

Американська газета The New York Times в одній зі своїх статей робить акцент на ролі РПЦ як активного учасника російської інформаційної війни та знайомить міжнародну аудиторію з цинічними заявами лідера церкви патріарха Кирила. Наприклад, з його твердженням про те, що «Росія ніколи ні на кого не напала», а лише «захищала свої кордони». У статті підкреслюється, що російська агресія проти України є неспровокованим військовим вторгненням, а не «благородним хрестовим походом», як її намагається представити патріарх Кирил [3].

Також газета називає патріарха Кирила «невід'ємною частиною націоналістичної ідеології, що лежить в основі експансіоністських задумів Кремля» та людиною, яка надихнула Путіна взяти на озброєння ідеологію «русского міра», що базується на концепції «традиційних православних цінностей» та ідеї Росії як «духовного центру світу» [10]. Крім цього, The New York Times розвінчує фейк про нібито повний розрив УПЦ із Москвою, який насправді був лише формальною декларацією. Українська православна церква все ще залишається під юрисдикцією РПЦ і не може вважатися самостійною [12].

Одним із фейків, поширенню яких РПЦ приділяє найбільшу увагу, є фальшива теза про українців і росіян як один народ на основі їхньої спільної віри та виходу з «єдиної купелі Київського хрещення». Росія активно використовує це пропагандистське твердження для обґрунтування своїх агресивних посягань на українські землі. Британська газета *The Guardian* у деталях висвітлює, як лідер РПЦ патріарх Кирил, у минулому агент КДБ, використовує богословське прикриття для варварської і незаконної війни. Він називає необхідність «возз'єднання» народів України, Росії та Білорусі «Божою істиною» та описує жорстоку російську війну проти України як «метафізичну» боротьбу із занепадаючим Заходом, а також заявляє, що Україна має бути «врятована та відновлена» як частина «Святої Русі». *The Guardian* наголошує, що за таке змішування «етнонаціоналізму, авторитаризму та релігійної ідентичності» заради виправдання війни Російська православна церква вже стала ізгоєм у християнському світі і що подібні заяви трактуються православною традицією не інакше як ересь [9].

Проте певні публікації газети викликають сумніви щодо усвідомлення її редакцією ролі РПЦ та УПЦ у поширенні російської дезінформації та сприянні війні. Зокрема, редакторська стаття *The Guardian* від 27 квітня 2023 року виступає проти можливої заборони діяльності УПЦ Московського патріархату в Україні, оскільки, на думку авторів статті, більшість її священників не підтримують війну, і вважає, що така заборона викличе питання щодо захищеності релігійних свобод в країні, а також дозволить Росії просувати наратив про «мученицьку» церкву. Подібний аналіз ситуації, що склалась з УПЦ, яка роками розповсюджувала проросійську пропаганду, є зонайменше поверхневим. Також це може бути трактовано як перекидання відповідальності за створювані Росією фейки на Україну, яка є головною їх жертвою. Стаття виступає за міжцерковний діалог в Україні, який нібито має протистояти імперському баченню патріарха Кирила, не пояснюючи, як саме може відбуватися діалог між автокефальною Православною церквою України і УПЦ, що канонічно підпорядковується РПЦ і самому патріарху Кирилу, а також називає Православну церкву України «розкольницькою» [8].

У ще одній своїй статті *The Guardian* також майже відкрито стає на захист УПЦ, ставлячи під питання законність дій української влади, яка займається викриттям зв'язків між служителями церкви і Кремлем.

«Питання не в тому, чи серед членів пов'язаної з Москвою церкви, є ті, хто дотримувалися або досі дотримуються проросійських поглядів – чи навіть можуть бути на зарплаті у Кремля – а в тому, наскільки це є широко поширеним і чи виправдовує придушення з боку української влади», – пише *The Guardian*. Таким чином, стаття висловлює сумніви щодо права України боротися з агентами російського впливу попри докази їх вини та захищати себе в інформаційному і релігійному полі навіть під час кровопролитної війни Росії проти українського народу. Подібна риторика зміщує акценти з російських злочинів та багаторічної антиукраїнської діяльності УПЦ МП і підіграє російській пропаганді, яка зацікавлена в тому, щоб російська агресія проти України та її інформаційна складова були представлені в неоднозначному світлі [7].

Індійська газета *The Times of India*, незважаючи на нейтральну позицію, яку зайняла Індія щодо війни Росії проти України, в цілому об'єктивно висвітлює роль РПЦ під час російської війни. *The Times of India* описує керівника РПЦ патріарха Кирила як відданого прибічника президента Путіна та російської агресії, що відкрито благословив російську армію на війну проти українців [4]. Також в одній зі статей газети досить розлого описується ситуація, яка склалась навколо Української православної церкви Московського патріархату, її зв'язки з РПЦ та те, як вона брала участь у розповсюдженні ідеології «русского міра». Стаття також доносить до читачів, що незважаючи на заяви про повну незалежність від Москви, УПЦ все ще тісно пов'язана з РПЦ [6].

Проте, деякі міжнародні ЗМІ не тільки не намагаються спростувати російські фейки, а й просувають їх. Наприклад, турецька провладна газета *Sabah* опублікувала заяву російського міністра закордонних справ Лаврова, у якій він виступає проти накладення Заходом санкцій на РПЦ і називає їх спробою зруйнувати «моральні цінності російського народу». Жодної критичної оцінки словам Лаврова турецька газета не надає, а діяльність Російської православної церкви, яка спрямована на виправдання та підтримку війни проти України, також жодним чином не згадується [5].

Схожим чином діє газета *China Daily*, що належить Відділу пропаганди Центрального комітету Комуністичної партії Китаю. Єдиною статтею, у якій згадується РПЦ з моменту початку повномасштабного вторгнення Росії, є повідомлення про оголошене президентом Путіним нібито на прохання РПЦ різдвяне перемир'я 6-7 січня 2023 року та його

заклик до України оголосити перемир'я у відповідь. Про порушення Росією цього перемир'я, а також про військові цілі, які вона переслідувала, оголошуючи його, China Daily не повідомляє [2].

Катарська агенція новин Al Jazeera подає інформацію щодо пропагандистської діяльності РПЦ та підтримки нею війни Росії проти України менш заангажовано, проте певні проросійські фейки все ж потрапляють до її повідомлень. Наприклад, Al Jazeera пише про повний розрив Української православної церкви з РПЦ після повномасштабного російського вторгнення, що не відповідає дійсності, адже УПЦ не розірвала канонічних зв'язків із РПЦ, а лише прибрала згадки про них зі свого статуту, що не є офіційним проголошенням автокефалії і свідченням незалежності УПЦ від РПЦ [11].

В цілому ефективність викриття фейків, пов'язаних з РПЦ, у міжнародних медіа залежить від загальної свободи ЗМІ у країнах, які вони представляють, та ставлення відповідних держав до російської агресії проти України. Країни, що переслідують власні інтереси у ході цієї війни, як, наприклад, Китай чи Туреччина, зацікавлені у розповсюдженні певних російських наративів через своє протистояння із Заходом, тому на шпальтах їхніх видань можна очікувано знайти спотворену інформацію про діяльність РПЦ. Медіа в країнах Заходу, які не лише характеризуються свободою преси, але й активно підтримують Україну в боротьбі з російським агресором, загалом досить результативно розвінчують релігійні прокремлівські наративи. Проте їх також не можна назвати повністю вільними від впливу російської пропаганди, яка має здатність проникати так глибоко, що її виявлення може бути значно ускладнене. Таким чином, українській владі, медіа та представникам громадянського суспільства потрібно докладати максимум зусиль, щоб донести до міжнародної аудиторії, як росіяни поширюють фейки та пропаганду на всіх рівнях, у тому числі релігійному, та долучити її до боротьби з російською дезінформацією.

Список використаних джерел

1. Висновок релігієзнавчої експертизи Статуту про управління Української Православної Церкви на наявність церковно-канонічного зв'язку з Московським патріархатом. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. Режим

- доступу : <https://dessa.gov.ua/vysnovok-relihiieznavchoi-ekspertyzy-statutu-pro-upravlinnia-upc/>
2. Putin orders Christmas truce with Ukraine on Jan 6-7. *China Daily*. Режим доступу : <https://www.chinadaily.com.cn/a/202301/05/WS63b6f255a31057c47eba7ebc.html>
 3. Putin's Information War Is Far From Over. *The New York Times*. Режим доступу : <https://www.nytimes.com/2022/05/05/opinion/russia-ukraine-propaganda.html?searchResultPosition=60>
 4. Russia's Patriarch Kirill calls for Orthodox Christmas ceasefire in Ukraine. *The Times of India*. Режим доступу : http://timesofindia.indiatimes.com/article/show/96762471.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst
 5. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov: Batı ülkemize karşı hibrit savaş başlattı. *Sabah*. Режим доступу : <https://www.sabah.com.tr/dunya/rusya-disisleri-bakani-lavrov-bati-ulkemize-karsi-hibrit-savas-baslatti-6212842>.
 6. Tensions on the rise at revered Kyiv monastery complex. *The Times of India*. Режим доступу : http://timesofindia.indiatimes.com/article-show/99012615.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst
 7. The enemy within? Ukraine's Moscow-affiliated Orthodox Church faces scrutiny. *The Guardian*. Режим доступу : <https://amp.theguardian.com/world/2023/apr/25/the-enemy-within-ukraines-moscow-affiliated-orthodox-church-faces-scrutiny>
 8. The Guardian view on Orthodox Christianity in Ukraine: breaking with Moscow. *The Guardian*. Режим доступу : <https://amp.theguardian.com/commentisfree/2023/apr/27/the-guardian-view-on-orthodox-christianity-in-ukraine-breaking-with-moscow>
 9. The Guardian view on the Russian Orthodox Church: betrayed by Putin's patriarch. *The Guardian*. Режим доступу : <https://amp.theguardian.com/commentisfree/2022/apr/03/the-guardian-view-on-the-russian-orthodox-church-betrayed-by-putins-patriarch>
 10. The Russian Orthodox Leader at the Core of Putin's Ambitions. *The New York Times*. Режим доступу : <https://www.nytimes.com/2022/05/21/world/europe/kirill-putin-russian-orthodox-church.html?searchResultPosition=6>.
 11. Ukraine sanctions dozens of Russian artists, public figures/ Al Jazeera.

Режим доступу : <https://www.aljazeera.com/news/2023/1/8/ukraine-puts-dozens-of-russian-public-figures-on-sanctions-list>

12. Zelensky Proposes Barring Orthodox Church That Answers to Moscow. *The New York Times*. Режим доступу : <https://www.nytimes.com/2022/12/02/world/europe/zelensky-ukraine-orthodox-church.html?searchResultPosition=9>

Новомлинська Ю.,
психолог, фахівець,
Харківський національний педагогічний університет імені
Сковороди,
м. Харків (Україна),

член об'єднання, психолог,
Об'єднання українців в Ізмірі, м. Ізмір (Туреччина)
ORCID iD: 0009-0001-9576-7700

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ТУРЕЧЧИНІ, ЯКІ ПЕРЕЇХАЛИ ЧЕРЕЗ ВІЙНУ

Актуальність: У світлі поточної геополітичної ситуації міграція українців до Туреччини через воєнний конфлікт в Україні стала актуальною темою для дослідження.

Дослідження адаптації українців у Туреччині може допомогти зрозуміти проблеми, з якими вони стикаються у новій країні, та запропонувати рішення для успішної інтеграції. Українці, які переїхали до Туреччини через війну, стикаються з мовними, культурними та соціальними бар'єрами, що потребує подальшого дослідження та підтримки. Дослідження адаптації українців у Туреччині також може бути корисним для інших країн, які стикаються з подібними міграційними потоками, допомагаючи розробити ефективні політики та програми підтримки для переселенців.

В останні роки Україна зіткнулася із серйозними викликами та складнощами, пов'язаними з війною з росією. Конфлікт призвів до масового переселення українців до інших країн у пошуках безпеки та

кращого життя. Однією з таких країн стала Туреччина, яка стала домівкою для багатьох українців, які залишили свої рідні землі.

Адаптація у новій країні – завжди складний процес, що вимагає зусиль та терпіння. Українці, які переїхали до Туреччини через війну, зіткнулися з низкою проблем та викликів. Однак, вони також знайшли підтримку та можливості для нового життя [1].

Однією з основних проблем, з якими стикаються українці у Туреччині, є мовний бар'єр. Турецька мова відрізняється від української і спочатку може бути складно освоїти її. Однак, багато українців активно вивчають турецьку мову, щоб краще адаптуватися та спілкуватися з місцевими жителями. Також у Туреччині існує низка організацій та шкіл, які пропонують курси турецької мови для іноземців, що допомагає українцям швидше освоїти нову мову.

Культурні відмінності також можуть викликати складності в українців, які переїхали до Туреччини. Турецька культура має свої особливості, і українцям може знадобитися час, щоб звикнути до нових звичаїв та традицій. Проте, завдяки гостинності турецьких людей та відкритому спілкуванню українці швидко знаходять спільну мову з місцевими жителями та інтегруються у нове оточення [2].

Важливим аспектом успішної адаптації є соціальна підтримка та солідарність. У Туреччині існує низка організацій та спільнот, які допомагають українцям у процесі адаптації. Вони надають інформацію, консультації та допомогу в різних питаннях, пов'язаних із життям та роботою в Туреччині. Також, українці активно підтримують один одного, створюючи спільноти та об'єднання, де вони можуть ділитися досвідом та допомагати один одному.

Адаптація українців у Туреччині, які переїхали через війну між росією та Україною, є складним процесом, але можливим. Завдяки зусиллям та терпінню українці знаходять новий притулок у Туреччині, прагнуть освоїти турецьку мову, звикнути до нової культури та знаходять роботу для забезпечення своєї родини. Соціальна підтримка та солідарність також відіграють важливу роль в успішній адаптації.

Українці та турки мають деякі культурні подібності, що допомагає українським іммігрантам легше адаптуватись у новій країні. Обидва народи цінують сімейні цінності, гостинність та традиції. Це сприяє зміцненню взаєморозуміння та обміну культурним досвідом.

Хоча Туреччина ставиться до українських іммігрантів досить позитивно, все ж таки важливо пам'ятати, що кожна людина і ситуація індивідуальні.

Допомога Українського об'єднання в Ізмірі нашим громадянам

Було проведено анкетування та дослідження:

1. Проблеми при переїзді. Що складного було під час переїзду до Туреччини?
2. Чому саме Туреччина?
3. З якими труднощами тут зіткнулися і як справляєтесь? Що легко дається?
4. Як діти почуються в Туреччині? Що їм легко дається, а що – ні?
5. Що хочеться саме зараз?

Проблем при переїзді було у 100 % опитаних – люди бояться, що не буде куди повертатися. Чому саме Туреччина – бо тут живуть друзі, чоловіки.

Проблеми – мовний бар'єр, відсутність роботи, різний менталітет. Туреччина добре ставиться до Росії. Це боляче відчувати українцям.

Справляємось – мовні курси, вишивання, спілкування з однодумцями.

Легко дається – їжа, клімат, безпека.

Дітям важко навчатися в турецьких школах турецькою мовою. Найлегше тим, хто навчається онлайн в Україні.

На запитання, що хочеться саме зараз, 95 % відповіли, що хочеться додому та сала. Домашньої, української кухні.

Хочу відмітити важливість підтримки Української спільноти у Туреччині, в Ізмірі.

Проведення зустрічей, майстер-класів, різноманітних заходів.

Важливо відчувати, що ти не один.

Загалом, адаптація українців у Туреччині є процесом, який потребує часу та зусиль, але завдяки підтримці та можливостям, що надаються в Туреччині, вони знаходять нові перспективи та створюють найкраще життя для себе та своїх сімей.

Підсумовуючи вище зазначене, треба сказати, що, хоча Туреччина і ставиться до українських іммігрантів досить позитивно, все ж таки важливо пам'ятати, що кожна людина і ситуація індивідуальні.

Список використаних джерел

1. Поки що війна. Як українцям легально проживати у Туреччині у 2023 році. Режим доступу :<https://www.rbc.ua/ukr/travel/poki-viynak-ukrayintsyam-legalno-prozhivati-1672767400.html>
2. Психологічні складнощі адаптації за кордоном. Режим доступу :
<https://evacuation.city/articles/235924/tut-vse-chuzhe-hochu-dodomu-psihiologichni-skladnoschi-adaptacii-za-kordonom>

Орлов В.,
ст. викладач кафедри
іноземних мов гуманітарних факультетів,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-1685-4014

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ПОВЯВИ НОВОГО КОНТЕНТУ У ФРАНЦУЗЬКИХ ЗМІ

Як показує досвід розвитку засобів масової інформації, вони швидко реагують на різні зміни у житті суспільства. Таке ставлення проявляється у появленні на шпальтах газет, журналів, інформаційних агентств відповідних матеріалів, репортажів і навіть окремих рубрик. Таку позицію ЗМІ ми могли спостерігати у період, коли усім світом опанувала пандемія на COVID-19. Певні зміни у редакційну політику ЗМІ внесло повномасштабне вторгнення на територію України військ Російської Федерації.

З самого першого дня агресивних дій сусідньої держави світові ЗМІ почали висвітлювати перебіг бойових дій та спостерігати за долею тих людей, які були вимушені покинути свої домівки, щоб урятувати життя своє та близьких.

Початок бойових дій призвів до появи тематичних рубрик. Назви численних статей починаються зі сполучення «Війна в Україні».

Деякі ЗМІ розповідають про події в Україні не тільки тими мовами, якими спілкуються в певній країні, а також і українською. Тут варто розглянути конкретний приклад.

Значний україноцентричний контент слухачам і читачам пропонує французька радіостанція Radio France Internationale (скорочено RFI). До недавніх часів події в Україні французькі журналісти висвітлювали на сторінках та в ефірі редакцій, що віщають французькою, англійською, іспанською та низкою різних мов. У 2022 році на хвилях та шпальтах цього французького ЗМІ з'явився україномовний контент [2]. Головна сторінка цієї версії містить рубрику #війна в Україні. Перехід за посиланням приводить нас до величезного масиву статей під загальною назвою «Російсько-українська війна», яка розподіляється на п'ять підрубрик: «Рік великої війни», «Онлайн RFI», «Життя під час війни», «Допомога», «Воєнні злочини».

Розглянемо кожну з підрубрик окремо. Отже, першою розташована рубрика, яку присвячено річниці початку бойових дій Росії проти нашої держави, наймолодша. Вона складається з двох неповних сторінок. Її матеріали містять текстовий аналіз перебігу подій, який часто супроводжується відеоконтентом. Звертає на себе увагу той факт, що розповідь про події, що мають місце на нашій землі, супроводжуються репортажами за суміжною тематикою. Автори розповідають про ставлення до російсько-української війни в різних країнах світу, лідерів різних країн: від Китаю до Франції.

«Онлайн RFI» – рубрика, яка, починаючи з листопада 2022 року, відбиває щоденний перебіг подій. При цьому, особлива увага приділяється тому, що відбулося в певний день в будь-якій країні, і як це пов'язано з Україною.

Наступна за порядком рубрика «Життя під час війни» розповідає про події, які відбуваються в обласних центрах нашої держави. Слід зазначити, що для кожного міста створено окрему вкладку.

Особливу увагу тут приділяють стосункам між конкретним містом і Францією. Наприклад, тільки 21 квітня 2023 року з'явилися два матеріали з цієї тематики: про візит до Одеси міністра транспорту Франції Клемана Бона [3] та про те, яким бачать розвиток нашого міста на півдні дружньої країни [1].

Ще одну рубрику присвячено питанням допомоги Україні з боку різних країн. Вона насичена різними матеріалами, які розповідають про підтримку України з боку різних держав, міст і навіть футбольних команд. Так, наприклад, Інтернет-версія містить матеріали на суто воєнні теми (зброя, боєприпаси), про різні аспекти гуманітарної підтрим-

ки, як, наприклад, рішення Словенії продовжити термін дії тимчасового захисту для українців або про виставку іноземних поштових марок «Солідарні з Україною».

Нарешті, п'ята українська рубрика – «Воєнні злочини». Пріоритетними матеріалами тут є звіти про обстріли України з боку Росії. Проте, є інформаційні повідомлення, які носять суміжний характер.

Безумовно, матеріал французького ЗМІ мовою держави є найважливішим, бо для десятків мільйонів слухачів та читачів саме ця мова є рідною. Попри це, на головній сторінці RFI користувач бачить на першому місці рубрику «Guerre en Ukraine» (Війна в Україні).

Слід зазначити, що на початку травня 2023 року така рубрика набула свого місця поряд із іншими, які, на думку редакторів, є найбільш актуальними, а саме: «Вибори в Туреччині», «RFI-Африка» і «Навколишнє середовище».

Далі, якщо перейти на сторінку, присвячену подіям в Україні, то можна побачити таку пропозицію: «Suivez nos dernières infos, reportages et émissions sur la guerre en Ukraine qui fait face, depuis le 24 février 2022, à une invasion militaire de la Russie» (Слідкуйте за нашими останніми новинами, репортажами та передачами про війну в Україні, яка, починаючи з 24 лютого 2023 року, протистоїть воєнному вторгненню Росії). Далі редакція наводить покликання на версію RFI українською мовою.

На відміну від україномовного контенту, матеріали французькою мовою на підрубрики не розбито, але певні з них позначено маркерами: «Reportage», «Entretien» тощо. Певні з матеріалів марковано спеціальною позначкою у вигляді навушників. Такі матеріали можна як прочитати, так і прослухати.

Цікаво відзначити, що версії указаними вище мовами не являють собою повну тотожність як за кількістю матеріалів на день, так і за якістю. Щоб переконатись у цьому прослідкуємо динаміку опублікування новин, обзорів та репортажів обома мовами на початок травня 2023 року.

Якщо проаналізувати заголовки матеріалів, які розміщено на шпальтах RFI, то можна побачити, що за їх допомогою автори привертають читачів до самих гарячих точок війни. Наприклад, власна назва *Bakhmout* за вказаний період міститься у 6 назвах. Поруч ми знаходимо назви *Donbass*, *Zaporijjia*, *Kostyantivka*, *Avdiivka* та інші. Із згаданих назв в українському контенті найбільшу увагу звернуто на

Таблиця

**Кількість статей українською та французькою мовами,
які було опубліковано в першій декаді травня 2023 року**

	Травень 2023 року								усього
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Укр. мова	15	8	8	6	1	5	5	9	57
Франц. мова	4	4	5	3	7	3	4	5	35

місто Бахмут (за вказаний період саме слово вжито 4 рази; також є одне вживання прикметника *бахмутський*).

У порівнянні з франкомовними назвами статей та інших матеріалів, в українському контенті ми часто знаходимо назви країн, які допомагають Україні у боротьбі з агресором: *Ірландія, Болгарія, Німеччина* тощо. Взагалі з 52 заголовків 8 містять посилання на дружні держави.

Викладені вище тези говорять про те, що ЗМІ є потужною зброєю у висвітленні подій, якими живе Україна з 24 лютого 2023 року, оперативно реагуючи на найважливі та резонансні моменти.

Список використаних джерел

1. Долматов Д. Яким на Лазуровому березі бачать розвиток української Одеси. Режим доступу : <https://www.rfi.fr/uk/україна/20230421-яким-на-лазуровому-березі-бачать-розвиток-української-одеси>
2. Сайт Radio France International. Режим доступу : RFI - Економічні та політичні новини України, Європи та світу в прямому ефірі
3. Цуркану Т. Одесу відвідав міністр транспорту Франції Клеман Бон. Режим доступу : <https://www.rfi.fr/uk/останні-новин/20230421-одесу-відвідав-міністр-транспорту-франції-клеман-бон>

Осіпова З.,
аспірантка спеціальності «Політологія»,
Маріупольський державний університет,
м. Київ (Україна)
ORCID iD: 0009-0007-7688-1747

ГУМОР ПРОТИ ФРЕЙМІВ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ВРОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНИ

Україна зазнала прямої агресії з боку Росії у 2014 році, коли були окуповані Крим та частини Донецької і Луганської областей, проте, інформаційну війну проти України Росія веде усі роки її незалежності. В той же час, вбудованість в російський інформаційно-комунікаційний простір в умовах гібридних клієнтистських-проросійських політичних режимів, залишила українському суспільству лише гумор, як інструмент у цьому інформаційному протистоянні.

Слід зазначити, що гумор, як інструмент в боротьбі з ворожою пропагандою, часто-густо залишається поза увагою вітчизняних дослідників, на нашу думку, через свою так звану позаінституціональну неформальність. Вперше гумор, як частину суспільного життя, було розглянуто в концепті «сміхової культури» М. Бахтіним у його праці «Творчість Франсуа Рабле і народна культура середньовіччя та Ренесансу» [12]. Вже після розпаду СРСР вчені звертаються до проблематики використання гумору в умовах радянської пропаганди. Зокрема, у монографії М. Столяр «Радянська сміхова культура» автор розглядала взаємовідносин між державною ідеологією та сміховою культурою [5]. О. Стяжкіна для визначення реального місця жінки у радянському повсякденні також використовує джерельну базу, яку репрезентує сміхова культура [6]. А. Яковлев у своїй роботі «Трансформація сміхової культури в умовах радянської пропаганди» аналізує, чому гумор настільки небезпечний для тоталітарних режимів, та яким чином радянська влада намагалася перетворити сміхову культуру в так званий офіційний гумор [9]. Антирадянську спрямованість гумору, його трансформацію з побутової сміхової стихії в елемент супротиву тоталітарному режиму також описує І. Грідіна у статті «Політичний гумор на сторінках окупаційної преси Донбасу» [2].

Роль гумору як стратегії опору диктату тоталітарній владі має доволі численну історіографію. Разом з тим, використання гумору як елемента боротьби з ворожими фреймами у незалежній Україні майже не вивчено.

Термін фрейм (від англійського frame – рамка) позначає ментальний шаблон, збудований з концептів і концептуальних метафор, який визначає наше сприйняття нового явища, вписуючи його в одну з моделей попереднього досвіду [3]. Російська пропаганда роками створювала і зміцнювала фрейми «в Україні повно ультраправих і неонацистів», «“Азовці” – нацисти» та інші, які дозволили їй виправдовувати військову агресію серед внутрішньої та зовнішньої аудиторії.

З моменту початку війни на Сході і анексії Криму, саме гумор став інструментом, який дозволив українському суспільству боротися з цими фреймами. Як зазначає Максим Кияк горизонтально організоване українське громадянське суспільство після Євромайдану почало боротися з вертикально побудованою пропагандистською машиною Росії саме за допомогою гумору [10].

В міру розвитку інформаційної війни, потужної складової гібридної, Україні довелося вчитися давати відсіч усіма доступними засобами. На думку М. Кияка саме гумор у контрпропаганді став продуктом різноманітних незалежних і спонтанних низових ініціатив [10]. До прикладів цього несистемного підходу автор включає передачі «Антизомбі» на ICTV, «Весті Кремля» на Каналі 24, карикатури, меми на тему «Крим наш», «Новоросія» та інші, творчість співака Антіна Мухарського в образі Ореста Лютого. Окремо М. Кияк виділяє тролінг, наводячи приклад відео бійців полку «Азов», які піднімають прапор США над селищем Широкіно та в гумористичній манері розповідають про пропаганду Росії щодо військ НАТО в Україні [1].

З початком повномасштабного вторгнення гумор стає не тільки механізмом протидії пропагандистським фреймам, а й стратегією виживання українців, даючи можливість сублімувати жах і стрес у жарт, знизити рівень напруги та дати ілюзію контролю над ситуацією (коли я сміюся – мені не страшно).

Врешті-решт, відбувається процес «інтелектуалізації» гумору: він активно починає використовуватися як інструмент розвінчання фреймів ворога. Також гумор стає інструментом політичної комунікації влади. Варто згадати фразу Президента України В. Зеленського: «Хва-

тит курить, где попало, курите там, где еще не попало» [8]. Віталій Кім, губернатор Миколаївської області, також активно використовує тролінг у своїх відеозверненнях, як то: «Україна отримає далекобійну зброю. Росія теж її отримає, але є нюанс» [7]. Журналісти, телеведучі, політичні оглядачі та військові використовують сатиру, іронію та тролінг, висміюючи самопозиціонування Росії в якості «великої», «могутньої», з «другою армією світу» і «Києвом за три дні».

Візуальними компонентами висміювання ворога в цей час стають меми. Термін «мем» походить від грецького слова «тітета», що означає «щось наслідоване», і Інтернет-меми часто створюються шляхом зміни та реміксування існуючого вмісту, щоб зробити його жартівливим або значущим у новому контексті. На сьогодні меми – повноцінні елементи масової комунікації, яка йде знизу, тобто створюється самим суспільством, але водночас є носієм запрограмованих ідей і повідомлень, у ширшому уявленні – ідеологій. Висміюючи наративи ворога, українці створюють усеможливі варіації мемів з «Київ за 3 дні», «паляницею», «Путін – х..йло», «ватниками», «рашистами», «московськими карликами», «свинособаками», «путлером», «кримнашистами», «Чорнобаївкою», «соняшниками» і так майже до безкінечності. Поки російські військові обстрілюють українські міста ракетами, мешканці цих міст сидять в бомбосховищах і висміюють недолугість своїх ворогів. Таким чином, політичні наративи Росії розвінчують прості картинки, зроблені «інтернет-військами» українців, де гуси атакують Кремль, російські військові крадуть унітази та пральні машинки чи «евакуують» єнота з зоопарку, ганебно відступаючи з Херсону, в якому «Россия тут навсегда». «Підняття ставок» та «червоні лінії», які Росія часто анонсує через своїх офіційних спікерів як елемент інформаційної війни дає українцям новий привід для жартів. Росія заявляє про можливості використання ядерної зброї – українці роблять меми про Щекавицю. Путін оголошує мобілізацію – українці відповідають: «Де нам взяти стільки чорних пакетів!» [11].

Ракетні атаки, які мали на меті підірвати бажання українців до супротиву та змусити протестувати проти влади, стали темою для жартів: «Ми і без світла бачимо, які ви ідіоти», «Наші свічки горять за ваш упокій», «Вони хочуть залишити Україну без світла? Ідіоти, через 9 місяців народиться 1 мільйон бандерівців». Таким чином українці де-

монструють свою зневагу до планів противника та зверхність, сублімуючи «зраду», якої так чекав противник, у жарти.

Таким чином, використання гумору, як інструменту боротьби з фреймами ворожої пропаганди, виконує наступні функції:

- розкриває безглуздість пропагандистських фреймів, показує їх суперечності та дезінформацію, тим самим зменшуючи вплив пропаганди на громадську думку;

- збільшує критичне мислення та обізнаність населення, сміх викриває нелогічність і абсурдність повідомлення;

- психологічна підтримка населення завдяки компенсаторній функції гумору, яка дає комічну розрядку напруженню та стресу.

Той факт, що гумор починають використовувати офіційні спікери в Україні, говорить про те, що він стає дієвим механізмом контрпропаганди, а не тільки ініціативою громадянського суспільства. Проте функції та можливості гумору як інструменту в інформаційній війні ще недостатньо вивчені, що дає нам підстави для подальшого його дослідження.

Список використаних джерел

1. Бійці «Азова» у жартівливому відео підняли американський прапор над Широкиним. Unian. Access : <https://www.unian.ua/society/1063441-biytsi-azova-ujartivlivomu-video-pidnyali-amerikanskiy-prapor-nad-shirokinim.html>
2. Грідіна І. М. Політичний гумор на сторінках окупаційної преси Донбасу. *Нові сторінки історії Донбасу, 2010. Вип. 18-19. С. 61-70.*
3. Костюк Ю. Вийди за рамки: мова, фрейми і пропаганда. Режим доступу: <https://kunsht.com.ua/vijdi-za-ramki-mova-frejmi-i-propaganda/>
4. Пашков В. Політико-режимні трансформації в Україні (1991-2019): біг по колу на шляху до демократії. Режим доступу : <http://fil.nlu.edu.ua/article/view/274020>
5. Столяр М. Советская смеховая культура. К. : Стилос, 2011. 304 с.
6. Стяжкіна О. Сміхова культура України другої половини ХХ століття: освоєння жіночого образу. *Етнічна історія народів Європи, 2001. Вип. 10. С. 21–29.*
7. Троллинг Кима: Украина получит высокоточные ракеты. Есть данные, что РФ тоже, но там нюанс. Режим доступу : <https://news>.

- liga.net/politics/news/trolling-kima-ukraina-poluchit-vysokotochnye-rakety-est-dannye-cto-rf-toje-no-tam-nyuans
8. Хватит курить, где попало! Зеленський звернувся до окупантів. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=KP4aJTrBQEO&ab_channel=%D0%A4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8ICTV
 9. Яковлев А. Трансформація сміхової культури в умовах радянської пропаганди. *Історичні і політологічні дослідження. № 1 (59), 2016.* С. 42–51.
 10. StratCom laughs: in search of an analytical framework. Access : <https://www.stratcomcoe.org/stratcom-laughs-search-analytical-framework>
 11. Everybody, цей день настав: ми підготували підбірку головних мемів 2022 року. Режим доступу : <https://suspilne.media/348110-dobrogo-vecora-everybody-cej-den-nastav-mi-pidgotuvali-pidbirku-golovnih-memiv-2022-roku/>
 12. Bakhtin M. Rabelais and His World and the folk culture of the Middle Ages and the Renaissance. *Bloomington: Indiana University Press, 1984.* 436 p.

Перегуда Є.,
зав. каф. політичних наук і права, докт. політ. наук,
Київський національний університет будівництва і архітектури,
м. Київ (Україна)
ORCID iD: 0000-0001-7561-7193

МЕДІАОСВІТА В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Як зазначають фахівці, «система масової інформаційної освіти, просвіти та підготовки професійних кадрів для інформаційної сфери, окремих організацій та кожної людини» є складовою інституту інформаційної безпеки [2].

Інформаційна безпека визначається як стан, за якого «належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформа-

ційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом» [7].

Отже, у самому визначенні поняття інформаційної безпеки міститься вказівка на завдання медіаосвіти – реалізація конституційних прав громадян, протидія негативним інформаційним впливам, деструктивній пропаганді тощо. Дослідники медіаосвіти вказують й на компетентності, формування яких має сприяти зміцненню інформаційної безпеки. Згідно з ними, інформаційна безпека особи та суспільства залежить від рівня «інтелектуальності, спеціальної теоретичної й практичної підготовки, критичного мислення, морального та духовного вдосконалення» [5, с. 11].

Остання теза є важливою та необхідною для з'ясування місця та змісту медіаосвіти в контексті інформаційної безпеки, але, на нашу думку, недостатньою. Зокрема, не зовсім зрозуміло, які інформаційні впливи є негативними, яка пропаганда є деструктивною, а яка – конструктивною, що означає критичне мислення, моральне вдосконалення тощо.

Наш аналіз місця та змісту медіаосвіти в контексті інформаційної безпеки ґрунтується на теоретичних передумовах. Ключова з них полягає у тому, що медіа виконують політичні функції. Це проявляється у поширеній характеристиці медіа як «четвертої влади» у суспільстві. «Мас-медіа в умовах інформаційного суспільства візьмуть на себе такі функції: 1) впровадження соціального прогресу та ревізії традицій, 2) регулювання моральних та навіть правових норм (що загалом відбувається і тепер, коли мас-медіа організовують ухвалення нових законів, розкручують кримінальні справи тощо), 3) соціального управління» [4, с. 48].

Тут важливо вказати, що перетворення медіа на самостійного та впливового політичного актора властиве не для епохи Просвітництва, в час якої, за висловом В. Старосольського, керувались розумом, а для постмодерного суспільства, в якому людьми керують інтереси та цінності. Це визнають й сучасні дослідники медіа: «будь-яке медіаповідомлення транслює ідеологію та інформацію про певні цінності» [4, с. 11].

Оскільки останні транслюються в інтересах певних суспільно-політичних акторів, слід висловити сумніви щодо коректності деяких поширених нині оцінок медіа. Зокрема, це стосується твердження про те, що «медіа не завжди відповідно репрезентують навколишній світ» [4, с. 9]. Що означає «не завжди відповідно»? Адже з вищевказаного випливає, що медіа завжди роблять це відповідно до інтересів та цінностей соціально-політичних суб'єктів.

Некоректним, на нашу думку, є й поширене у деяких колах розрізнення «реального світу» та світу, який створюють медіа. Так, президент Канадської асоціації медіаосвітніх організацій Д. Пандженте стверджує, що медіапродукт є «сконструйованою реальністю», що «він відбиває не реальний світ, а деякі суб'єктивні, ретельно відібрані уявлення про нього» [4, с. 11]. Хоча філософи, зокрема ті, які присягали на вірність марксизму, стверджували, що матеріальний світ існує незалежно від свідомості, нам більше імпонує думка К. Маркса (а за кілька століть схожу думку висловлював Ф. Аквінський) про те, що ідеї, які оволодівають масами, стають матеріальною силою [3, с. 391]. Тим більше це властиве суспільству, в якому людьми керують інтереси та цінності. Реальним у такому суспільстві є те, у що вірять люди, що на них впливає, змушує здійснювати соціальні дії. Й це стосується медіа, які «впливають на політичну ситуацію та провокують соціальні зміни» [4, с. 12]. То чому світ, який вони створюють, не є реальним?

Відтак, неоднозначним є й вираз «інформація відбиває суспільні процеси» [4, с. 52], оскільки відносини між суб'єктами інформаційного ринку й є суспільним процесом, його складовою.

Тепер ми можемо уточнити поняття «шкідливого» та «негативного» інформаційного впливу. Під ним дослідники розуміють «такий вплив на особу чи групу осіб, який здійснюється на їх психіку, зокрема, й усупереч їхній волі, із застосуванням спеціальних засобів і методів, що призводить до шкідливих для людини, суспільства та держави наслідків» [1, с. 89]. Але негативним він є не тому, що світ медіа не є «реальним», а тому, що зміст інформації суперечить інтересам того, на кого намагаються впливати. Але ж він відповідає інтересам того, хто намагається вплинути. Те, що для першого є негативним, другим може бути сприйматися «позитивно», він до нього прагне.

До речі, в цьому контексті, на нашу думку, слід оцінювати й термін «фейк». Те, що для одного суспільно-політичного актора є фейком, для

його опонента є «правдою життя». Це не означає, що застосування цього терміну взагалі є некоректним. Але слід розуміти, що термін цей є по суті ідеологічною конструкцією, спрямованою на впровадження або посилення певних переконань, в яких зацікавлений суб'єкт впливу, та нівелювання впливу іншого суб'єкта, який є противником (опонентом) першого. Такий розрив особливо зростає в умовах суспільних розколів та, відповідно, радикально-кризового розвитку, які в міжнародно-політичному контексті створюють, зокрема, війни.

Тепер ми можемо перейти до уточнення завдань медіаосвіти. Як зазначають дослідники, базовими методами «інформаційно-психологічного впливу на свідомість та підсвідомість особистості й населення з метою внесення змін у їхню поведінку і світогляд» є переконання й навіювання [5, с. 13]. Перший метод звернений до «критичного сприйняття дійсності об'єктом впливу», логіка переконання доступна інтелекту об'єкта впливу, переконання варто здійснювати, спираючись на факти, відомі об'єкту; переконання має містити логічно несуперечливі конструкти, хоча переконання й має емоційне забарвлення [5, с. 13].

Навіювання ж – процес прихованого впливу на психіку людини, пов'язаний зі зниженням свідомості й критичності при сприйнятті навіяного змісту, який не вимагає ані розгорнутого особистого аналізу, ані оцінки спонукування до певних дій, його суть полягає у впливі на відчуття, а через них – на волю й розум [5, с. 13–14].

При цьому ззовні може здаватися, що суб'єкт навіювання не прагне нав'язати певну точку зору, а лише пропонує інтерпретацію, причому без вказівки на те, чиї інтереси ця інтерпретація віддзеркалює. Звідси функція медіаграмотності полягає в критичному осмисленні медіаповідомлення, а суть компетентності – у здатності вивести ці інтереси «з тіні», розуміти, чиї інтереси інформація віддзеркалює. Як вказують дослідники, «медіаосвіта має надавати знання щодо того, як: 1) аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти; 2) визначати джерела медіатекстів, їхні політичні, соціальні, комерційні, культурні інтереси й контекст; 3) інтерпретувати медіатексти й цінності, що несуть в собі медіа» [4, с. 9]. Тобто розпізнати кризь призму навіювання мотиви та зміст переконання. Відтак медіаграмотність досягається не лише й не обов'язково через спеціальні курси з технологій комунікації, а частіше через розуміння суспільно-політичних явищ, тенденцій розвитку, через вивчення історії, політики, соціальних відносин, економіки.

Ще одна проблема полягає в оцінці ефективності медіавпливу, причому як навіювання, так й переконання, меж можливого впливу медіа. Є різні погляди на цю проблему. Одні дослідники виходять з некритичної ретрансляції змісту медіаповідомлень на свідомість аудиторії. Але більш обґрунтованою виглядає двоступенева концепція Г. Ласуела, згідно з якою ефективність інформаційного впливу опосередковується соціальними зв'язками людини, його досвідом комунікації з іншими індивідами. Це дало змогу Дж. Клепперу стверджувати, що «медіа не змінюють настанови, вони лише посилюють їх». [4, с. 63] Доказом є те, що одне медіаповідомлення оцінюється по-різному різними суб'єктами.

Проте це не означає, що сформовані в процесі виховання, суспільної діяльності настанови взагалі не можуть змінюватися, зокрема, й під впливом інформаційного впливу медіа. В цьому контексті методологічно плідним є неоінституціоналістський підхід, зокрема, історичний інституціоналізм. Щодо змісту та ролі суспільних інститутів він оперує поняттям «стежки залежності», але визнає, що ці «стежки» можуть змінюватися у «критичні моменти» історії [6, с. 18]. Хоча, зазначимо, напрям та сутність змін також значною мірою залежать від закладених у попередні історичні періоди передумов.

Оскільки подійним тлом нинішньої конференції є війна рф та України, слід визнати, що ця війна й є тим самим «критичним моментом». Вона призводить до потужних змін у свідомості, зокрема, громадян України, їх ідентичності, хоча напрям цих змін залежить не лише від дій агресора, а й від процесів національного державного будівництва, які відбувались протягом десятиліть та століть, політики національної пам'яті, яка проводилась в Україні у роки державної незалежності.

Відтак ми можемо виокремити два напрями, дві якісні характеристики реалізації завдань медіаосвіти в контексті інформаційної безпеки. Перша властива медіаосвіті в умовах відносно стабільного суспільного середовища. Ця стабільність вкупі з прогресом технологій комунікації веде до розширення кола замовників та агентів медіаосвіти, в ролі яких виступають не лише національно-державні, а й інші, зокрема, приватні суспільні політичні актори. Це призводить до розмаїття форм медіаосвіти.

Технологічний прогрес веде до розширення й кола носіїв інформації. Це твердження ґрунтується на атрибутивному підході до природи інформації. Його прихильники розглядають інформацію як об'єктивну

властивість усіх матеріальних об'єктів [4, с. 50]. Зокрема, це стосується й архітектурних об'єктів. Відповідно у цьому разі медіаосвіта може здійснюватися через спеціальні курси, які, на перший погляд, не мають до неї відношення. Прикладами таких в КНУБА є курси «Символізації архітектури», «Політики національної пам'яті» тощо.

Деякі інші характеристики набуває медіаосвіта в умовах війни. Остання загострює проблему ролі медіаосвіти в контексті інформаційної безпеки, враховуючи зростання ролі інформаційно-психологічних чинників сучасної війни, а також біфуркаційності ситуації. Тому вважають необхідним, щоб аудиторія медіаосвітніх заходів могла визначати «розбіжності між заданими і загальновідомими фактами й тими, що потребують перевірки, надійність джерела інформації, упередженість судження, незрозумілі або двозначні аргументи, логічну несумісність у ланцюзі міркування тощо» [4, с. 29]. Відмінність від процесів медіаосвіти в умовах суспільної стабільності полягає, зокрема, в централізації медіаосвітніх процесів. Різко зростає роль держави як ключового їх замовника. Але це не означає, що роль інших суб'єктів нівелюється. Прикладом може служити роль соціальної відповідальності журналістів, серед іншого при відборі тем репортажів, при вибудові відносин з суб'єктами влади тощо [8].

Список використаних джерел

1. Довгань О. Д., Ткачук Т. Ю. Концептуальні засади законодавчого забезпечення інформаційної безпеки України. *Інформація і право*. 2019. №1(28). С. 86-99. URL : http://ippi.org.ua/sites/default/files/12_11.pdf (дата звернення: 10.09.2023).
2. Єсімов С. С. Шляхи удосконалення нормативно-правового регулювання в сфері інформаційної безпеки. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 73-76.
3. Маркс К. До критики гегелівської філософії права. Вступ. *К. Маркс, Ф. Енгельс. Твори*. Т. 1.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність. Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
5. Остроухов В. В., Присяжнюк М. М., Фармагей О. І., Чеховська М. М. та ін. Інформаційна безпека. Підручник. Під ред. В. В. Остроухова. К. : Видавництво Ліра-К, 2021. 412 с.

6. Перегуда Є. В. Політичні ідеї представників неоінституціоналізму. *Політична думка XX – початку XXI століть : методологічний і доктринальний підходи*: підручник: у 2-х т. За заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2016. Т. 1. С. 14-36.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n14> (дата звернення: 10.09.2023).
8. У нас є фільтр «не нашкодь». Українські журналісти – про свободу слова під час війни: Як медійники балансують між висвітленням подій та самоцензурою, інформаційною безпекою та своєчасною критикою влади. Детектор медіа. URL : <http://surl.li/hcfq> (дата звернення: 06.05.2023).

Плохотнюк А.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0005-8755-8377

РОЛЬ РОСІЙСЬКИХ ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ НАРАТИВІВ ТА ФЕЙКІВ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ І СТОРИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ

Люди значно недооцінюють силу та масштаб інформаційної кампанії, яку проводить Російська Федерація у себе та закордоном для досягнення своїх політичних інтересів. Сьогодні Російська Федерація є однією з найпередовіших країн у цьому сенсі з широким арсеналом інформаційної зброї. Головною зброєю цього арсеналу є історичні наративи та фейки, наряду з інформаційно-психологічними операціями. Ці інструменти є різнобічними, що дозволяє їм охопити широкий спектр людей. Значний успіх таких засобів пояснюється якісним підходом до їхнього застосування. Ретельно досліджується аудиторія, тобто головна ціль впливу, та умови, в яких вона знаходиться і які б посприяли успішному результату таких операцій. Для такого роду операцій використовуються викручені історичні події або фейки, неправильна інтер-

претація подій та створення безлічі неправдивих пояснень або аргументів стосовно якоїсь проблеми.

Проблема полягає в тому, що не всі люди ретельно вивчають історію, але всі цікавляться нею. Більшість населення не готова перебирати архіви та не читає багатотомні праці істориків. Натомість, більшість вивчає історію зі школи, читає короткі та часто недостовірні історичні факти в соціальних мережах або просто слухає аналіз та думку інших пересічних людей, таких як друзі, або ж виступаючі в Інтернеті та на телебаченні. Такий спосіб сприйняття інформації може призвести до неправильного розуміння історії в цілому і, як результат, створити інформаційно-інтелектуальну незахищеність людини від неправдивої інформації загалом, а не тільки в галузі історії. У людини не виробляється звичка піддавати будь-яку інформацію сумніву та перевіряти. І що є ще більш занепокоюючим – такі люди, як правило, сприймають тільки ту історичну інформацію, яка підпадає під сформований вже образ історичної дійсності. Образ історичної дійсності формується на основі знань зі школи, думки авторитетів та, що важливо, культурної ідентичності. Переходячи до конкретних наративів та фейків, що впливають на формування образу історичної дійсності у контексті російсько-української війни, варто розділити та розглянути два окремі блоки: глобальні та конкретні наративи та фейки в інформаційному просторі.

До глобальних або навіть екзистенційних наративів можна віднести комплексну ідею про відсутність української ідентичності та державності. Це питання було актуальним протягом століть і буде таким, допоки існують люди, які називають себе українцями та люди, які називають себе росіянами. Ядром цього концепту є кілька підходів, які визначають загальний курс, до якого вже додаються різні пропагандистські наративи. Першим таким підходом можна зазначити концепцію «триєдиного руського народу». Українці, росіяни та білоруси усі є одним народом зі спільною культурою та мовою, а українська або білоруська мова є просто діалектами. Для обґрунтування небажання народів жити разом з Росією використовується образ зовнішнього ворога, який бачить загрозу у єдності «братських народів» і прагне зробити все, щоб розділити їх. Такий підхід спрямований на формування комплексу меншовартості і апелює до вроджених почуттів людини стосовно сім'ї. Цим формулюванням він вириває індивіда з групи і пропонує йому стати частиною нібито чогось більшого та величного. І насправді, такий

підхід може виглядати логічним, але за умови початкового опущення величезної різниці в культурі та мові, а також допущення добрих намірів Росії, цей підхід є лише одним із інструментів для поширення її фактичного впливу, шляхом долучення до російської національної самосвідомості. Наступним підходом є концепція «братніх народів». Цей підхід більш сучасний і виник після більшовицького перевороту та захоплення Української та Білоруської Народних Республік. Принципово цей підхід визнає окремість та самобутність українців та білорусів, але просуває наративи про те, що Росія є єдиним природнім вектором для цих народів, оскільки тільки вона готова на рівних співпрацювати із ними, а інші країни бажають бачити Україну і Білорусь як колонії для постачання сировини. У цілому, глобальні концепти просувають штучний характер східнослов'янських держав, зокрема, України; російськоцентричність як ідею об'єднання навколо старшого брата та пропагують ксенофобію до країн північноатлантичного регіону. Крім того, ця думка еволюціонує в панславізм, який є дуже популярним серед ультраправих рухів.

Що стосується конкретних наративів, то вони мають специфічний характер, оскільки не є такими гнучкими і зазвичай є складовими глобальних концептів. Наприклад, наратив, що всі хочуть розвалити Росію, оскільки «триєдиний» народ або «братський народ» разом із Росією становить загрозу гегемонії Заходу. Другу світову війну, Війну 1812 року, Холодну війну, приводять як приклад агресивного характеру західних держав. Інший наратив, який просувається в контексті історичного «братерства» східних слов'ян, що Росія в якості «жесту доброї волі» подарувала значні землі народам, що колись підпадали під її володарювання. Це стосується не тільки Криму, але і західний областей України, які начебто великодушно повернув Йосип Сталін. Наче Росія прагнула тільки збільшення території України. І дійсно, це здається справедливим судженням, якщо не враховувати факт, що ці землі були приєднані до СРСР, а не до України, яку самі ж більшовики захопили і розділили. Роль Радянського Союзу взагалі має важливе місце у російському дискурсі. Навколо нього значною мірою будується сьогодення російська культурна ідентичність, складовими якого є «культ перемоги», «святість пам'яті про дідів переможців» та вибілювання та виправдання злочинів Радянського Союзу як у відношенні до власних громадян, так і у відношенні до інших держав. Це і сьогодні має не

абиякий вплив, адже одним із головних наративів Росії останні десять років є нібито відмова України від «великої перемоги», її радянського минулого та поворот України в сторону нацизму, звісно ж під впливом західних держав, зокрема, Сполучених Штатів.

Навіщо ж взагалі було вибудовувати такий складний комплекс? Як було зазначено вище, із метою формування специфічного образу історичної дійсності та впровадження його у політичну культуру Росії. Росія в цілому вибудовувала свою політичну культуру так, щоб історія та апелювання до історії посідало важливе місце у політичному дискурсі, щоб це питання було важливим з політологічної точки зору, для «виборців». Таким чином, політики у Російській Федерації, що підіймають та обговорюють питання, важливі для нації, а популярний політик – політик, що здатен вести національну дискусію, користуються попитом в Росії. Таким чином російський політикум сам створює вигідні національні дискурси, на яких і отримує політичні бали. А саме національна дискусія набуває характеру, схожого на німецьке питання другої половини ХХ ст. про воз'єднання одного народу. Але це тільки що стосується внутрішнього напрямку діяльності цієї пропаганди. Відомо, що і зовнішній напрям російської пропаганди діє доволі активно, але в ньому все ж є принципова відмінність. З одного боку, в історичному контексті, Російська Федерація намагається створити образ України або як території (Сибір, Урал) або як природної сфери впливу Росії. З іншого боку у зовнішньому напрямі пропаганди треба розглядати не стільки історичний дискурс, скільки мету цього напрямку в цілому, адже будь-яка пропагандистська тема має приблизно одну й ту саму мету. Головним чином Російська пропаганда закордоном не намагається переконувати іноземне суспільство у чомусь. Це зовсім не те, що їй потрібно. Вона намагається розпалити та підтримати окремі та малочисленні вразливі елементи суспільства для розпаду нестабільності. Таким чином, Росія намагається впливати інформаційно на інші країни для дестабілізації внутрішнього соціально-політичного стану та подальшого впливу на окремі держави. Першочергово у фокусі виступають саме ті держави, які стратегічно можуть завадити Росії досягнути свої геополітичних цілей.

Для ефективного подолання такого роду фейків Україні необхідно сфокусуватися саме на розвитку інститутів публічної дипломатії, надавати оперативну відповідь на будь-які фейки, що поширює Росія. Саме

контакт із іноземною аудиторією для більшого розуміння України та українців може стати головною перешкодою для історичних нарративів, які активно застосовує Російська Федерація. Але цей концепт має бути застосованим не тільки в напрямку зовнішньої інформаційної політики, але й у відношенні українського суспільства. Навіть незважаючи на всі випробування, що проходить Україна, все ще залишаються люди, на яких впливає російська пропаганда, і як показує практичний досвід, ці люди не завжди сидять вдома і чекають «руський мир», а можуть становити реальну загрозу національній безпеці. Це має бути пріоритетним напрямом також, оскільки погляди цих людей сформовані саме на ідеологічних засадах, а не на матеріальній вигоді, а тому метод переконання має перспективу показати високий результат у подоланні загрози національній безпеці України.

Список використаних джерел

1. Ревізія історії. Російська історична пропаганда та Україна / Галушко К., [та ін.]; за ред. Єрмоленко В. Київ : К. І. С., 2019. 99 с. ISBN 978-617-684-245-3
2. Myths and misconceptions in the debate on Russia. How they affect Western policy, and what can be done / Allan D. et al. *Chatham House report. Russia and Eurasia Programme*. 2021. 109 p. ISBN 978-1-78413-461-7

Поляков А.,
аспірант кафедри політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0004-9099-4340

СХІДНА ЄВРОПА У ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ПОМІЖ «БОРГОМ ЗАЦІКАВЛЕННЯ» ТА ІМПЕРІОЦЕНТРИЧНОЮ ПЕРСПЕКТИВОЮ

У квітні 2022 року, через два місяці після початку повномасштабного російського вторгнення в журналі *The New Yorker* з'явилася стаття відомого історика Тімоті Снайдера під назвою *The War in Ukraine Is*

а Colonial War [13]. Сама по собі поява статті на підтримку України за авторством Снайдера не є чимось дивним, адже американський історик задовго до війни був відомий симпатіями до нашої країни. Прикметним є те, що він визначає війну як колоніальну, адже у західному науковому дискурсі та у ЗМІ поняття «колоніальний» переважно застосовується до колишніх колоній Британської імперії, Франції, Іспанії тощо.

Вивченню подолання колоніальної залежності присвячено популярний сьогодні міждисциплінарний напрям під назвою постколоніальні дослідження або постколоніальні студії. Переважна більшість наукових праць, що належать до цього напрямку, зосереджена на процесах у регіонах так званого Глобального Півдня. Країнам же Східної Європи, попри те, що вони входили до складу Російської, Австро-Угорської та Османської імперій, приділяється значно менше уваги. Навіть само питання чи можна їх розглядати як колишні колонії імперій, а отже й застосовувати до них методологію постколоніальних досліджень, все ще є дискусійним.

Щоби з'ясувати причини такого ставлення, варто згадати, що про постколоніальні дослідження широко заговорили після появи у 1978 р. книги «Орієнталізм» американського науковця ліванського походження Едварда Саїда [5]. Він увів в обіг поняття «орієнталізм», яке являло собою дискурс Заходу стосовно Сходу та закріплювало панування Заходу над Сходом. У згаданій книзі «Орієнталізм», а також у наступній «Культура й імперія» [4] Саїд детально проаналізував, як над формуванням цього дискурсу, що, врешті-решт, допомагав виправдати колоніалізм як вищу цивілізаційну місію, століттями працювали політичні діячі, економісти, географи, історики, письменники.

Після публікації «Орієнталізму» напрям постколоніальних досліджень набуває популярності, з'являється значна кількість публікацій у галузі літературознавства, культурології, антропології, історії, політології. У сфері наукового інтересу авторів, передусім, опиняються дослідження антиімперських стратегій та ідеологій, питання глобалізації і залежності, ідентичності, аналіз різних форм підпорядкування – національного, расового, гендерного, класового [2, с. 7]. Серед найбільш визначних постколоніальних дослідників – Гаятрі Чакраворті Співак, Гомі Бгабга, Еме Сезер, Франц Фанон (хоча останній працював ще до виникнення самого терміну «постколоніалізм»).

Прикметно, що чимало авторів походять із колишніх колоній європейських країн і, цілком природно, що фокус їхнього інтересу спрямований передусім на регіони Глобального Півдня. Процеси колонізації/деколонізації традиційно розглядаються у дихотомії Європа/США – Азія/Африка/Латинська Америка. При цьому, використання поняття «Європа» без уточнення, що йдеться лише про Західну Європу, імпліцитно включає країни Східної Європи та Балкан до кола колонізаторів, попри те, що вони не мали заморських колоній і часто у своїй історії самі ставали об'єктом домінування імперій. Отже, нічого дивного, що Східну Європу до певного часу не розглядали у світлі постколоніальних досліджень.

Першою працею про цей регіон, у якій був застосований підхід Саїда щодо конструювання уявного простору, стала книга американського славіста й історика Ларрі Вульфа «Винайдення Східної Європи: Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва», яка вийшла у 1994 р. Автор дослідив, як у добу Просвітництва у Західній Європі сформувався дискурс щодо Східної Європи як варварської околиці «справжньої Європи». На думку Л. Вульфа, залізна завіса «від Щецина на Балтиці до Трієста на Адріатиці», про яку у 1946 році виголосив Черчилль, з'явилася на ментальних картах європейців набагато раніше. І, як вважає американський вчений, її існування на рівні уявного простору зумовило те, як легко західний світ погодився віддати Східну Європу до зони впливу ССРСР [1, с. 24–28].

І все ж першим постколоніальним дослідженням, присвяченим Східній Європі, вважають книгу Еви Томпсон «Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм», що вийшла у 2000 р. Застосовуючи методологію, яку Е. Саїд використав для аналізу англійської та французької літератури, вона дослідила у творах класичної російської літератури імперсько-колоніальні наративи [7].

Через рік після цієї книги вийшла стаття американського науковця Девіда Чіоні Мура під назвою *Is the Post- in Postcolonial the Post- in Post-Soviet?* У цій статті він виділив чотири типи колоніалізму: перший, «класичний» (наприклад, британці в Індії або французи у Сенегалі); другий, коли колонізатори оселяються на «чужих» землях, підкорюючи тубільне населення (наприклад, Австралія, Південна Африка, США); третій, династичний тип, коли національна ідентичність широким мас ще не сформована і колонізатору достатньо лише кооптувати

місцеві еліти (приклади – Габсбурзька та Оттоманська імперії). Російська / Советська імперія, на думку Мура, застосовувала класичний колоніалізм стосовно народів Кавказу й Центральної Азії, династичний тип – стосовно України й Білорусі, та особливий, четвертий тип – стосовно країн Східної Європи, які зберігали певний суверенітет у політичній, економічній та культурній сферах [12, с. 118–120].

Серед праць, які вийшли на цю тему у подальші роки, слід відзначити книгу *From Sovietology to post-coloniality: Poland and Ukraine from a postcolonial perspective*, що була опублікована у Стокгольмі у 2007 році. Це збірка статей польських, німецьких й українських авторів. Серед них – Януш Корек, Александр Ф'ют, Мирослав Шкандрій, Оля Гнатюк, Микола Рябчук, Тамара Гундорова [10].

Саме польські автори серед закордонних науковців найчастіше звертаються до розгляду історії Східної Європи у світлі постколоніального дискурсу. Вони схильні трактувати поділи Польщі та період советського панування саме як колонізаційні процеси. При цьому, також визнають, що Польща сама виступала колонізатором по відношенню до Литви й особливо до України й Білорусі. Українські автори, які працюють у галузі постколоніальних досліджень, переважно зосереджені на вивченні питань подолання колоніальної залежності України від колишнього імперського центру.

Для переважної ж більшості закордонних постколоніальних дослідників питання російського колоніалізму, як зазначає Ева Томпсон, досі залишаються маргінальними. На її думку, регіон Східної Європи виключають із постколоніальних досліджень через марксистські погляди багатьох авторів [15]. Д. Мур також бачить причину у переважно лівих політичних орієнтаціях дослідників, як і їхню схильність до дихотомії «перший» – «третій» світи [12, с. 117], з якої виключення роблять лише для однієї європейської країни – Ірландії [8].

Микола Рябчук вказує на прагнення дослідників постколоніалізму з колишніх колоній монополізувати страждання, пов'язані з колоніальним гнобленням, через побоювання, що унікальна проблема расової дискримінації може бути применшена через порівняння з іншими, нерасистськими формами домінування [3].

Даріуш Скурчевський виділяє кілька причин. Це і так званий борг зацікавлення, тобто невисокий інтерес до регіону Східної Європи в цілому. І імперіоцентричність моделі досліджень, яка маргіналізує малі

й середні народи. В академічному дискурсі США та Західної Європи домінує російськоцентрична перспектива, а отже голоси, присвячені культурам інших мов і народів, заглушуються. «Що нижчий статус народу в світі ієрархії, то слабкіше чути його голос, то більшою довірою обдаровується дискурс метрополії-центру», – гірко зазначає автор. Ну, і власне на його думку цей академічний дискурс слугує доповненням до того, що він називає «концертом західних великих держав, які домовляються з Росією за спиною мешканців наших територій» [6, с. 33–34].

З початком повномасштабної російської агресії ситуація починає дещо змінюватися. Так, у 2022 р. вийшла книга Вільяма Парлетта й Герберта Кюппера *The Post-Soviet as Post-Colonial: A New Paradigm for Understanding Constitutional Dynamics in the Former Soviet Empire*, в якій автори застосовують постколоніальний дискурс до конституційного права в країнах колишнього СРСР. Щоправда, роботу над книгою вони розпочали раніше [14].

У тому ж 2022 р. вийшла стаття за авторством наукового співробітника Центру військових досліджень Копенгагенського університету Марії Мелксоо *The Postcolonial Moment in Russia's War Against Ukraine*, в якій авторка трактує парадигму «мир за рахунок суверенітету України» як симптом колоніального мислення про Східну Європу як про регіон, чия доля завжди визначається сильнішими чи нібито більш відповідальними державами [11]. Вже у 2023 р. вийшла збірка *East Central Europe Between the Colonial and the Postcolonial in the Twentieth Century*, в якій розглядаються питання застосування постколоніального дискурсу щодо регіону Східної Європи [9]. Ну, і, звичайно ж, згадана вже стаття Т. Снайдера, яка виводить питання російського / советського колоніалізму за межі академічних дискусій, ознайомлюючи з ним більш ширшу західну аудиторію.

Все це викликає сподівання, що найближчими роками у закордонній науковій думці поступово відбудуватиметься переосмислення новітньої історії Східної Європи із подальшим все більш широким застосуванням методології постколоніальних досліджень до даного регіону.

Список використаних джерел

1. Вулф Л. Винайдення Східної Європи. Мапа цивілізації у свідомості епохи Просвітництва. Київ : Критика, 2009. 592 с.

2. Гундорова Т. Генераційний виклик і постколоніалізм на сході Європи. Вступні зауваження. *Постколоніалізм. Генерації. Культура.* / за ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. Київ : Лаурус, 2014. С. 7–13.
3. Рябчук М. Україна – не Африка. Але що? Режим доступу : <https://zbruc.eu/node/10508>
4. Саїд Е. Культура й імперіялізм. Київ : Критика, 2007. 608 с.
5. Саїд Е. Орієнталізм. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 511 с.
6. Скурчевський Д. Клопітні (пост)колонії Європи. *Схід/Захід. Нео-анти-колоніалізм vs нео-імперіялізм: релевантність постколоніального дискурсу на пострадянському просторі.* 2013. Вип. 16. С. 30–42.
7. Томпсон Е. М. Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм. Київ : Основи. 2008. 368 с.
8. Cavanagh C. Postkolonialna Polska. Biała plama na mapie współczesnej teorii. Режим доступу : https://rcin.org.pl/Content/53793/PDF/WA248_70139_P-I-2524_cavanagh-postkol.pdf
9. East Central Europe Between the Colonial and the Postcolonial in the Twentieth Century. Ed. Siegfried Huigen, Dorota Kołodziejczyk. Режим доступу : <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/62375>
10. From Sovietology to Postcoloniality: Poland and Ukraine from a Postcolonial Perspective. Ed. Janusz Korek. *Södertörn Academic Studies* 32. 2007. 272 p.
11. Mälksoo M. The Postcolonial Moment in Russia's War Against Ukraine. Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14623528.2022.2074947>
12. Moore D. C. Is the Post- in Postcolonial the Post- in Post-Soviet? Toward a Global Postcolonial Critique. *PMLA.* 2001. Vol. 116. No. 1. P. 111–128.
13. Snider T. The War in Ukraine Is a Colonial War. *The New Yorker.* 2022. April 28. Режим доступу : <https://www.newyorker.com/news/essay/the-war-in-ukraine-is-a-colonial-war>
14. The Post-Soviet as Post-Colonial: A New Paradigm for Understanding Constitutional Dynamics in the Former Soviet Empire. Режим доступу : <https://blog-iacl-aidec.org/just-published/2022/6/30/the-post-sovi->

et-as-post-colonial-a-new-paradigm-for-understanding-constitutional-dynamics-in-the-former-soviet-empire

15. Thompson E. M. Polska i Rosja postkolonialne. Режим доступу : <https://teologiapolityczna.pl/ewa-thompson-polska-i-rosja-postkolonialne>

Романенко С.,
доц. каф. СКРС ФМВПС, к. соціол. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-7406-9137

СОЦІОЛОГІЯ ПІСЛЯ ПОСТМОДЕРНУ

Соціологи в сьогоdnішньому світі опинилися в дивному становищі. З одного боку, саме вони передбачили та описали майбутнє інформаційне суспільство, запропонували теорії, які досі використовують фахівці інших галузей знання: політологи, економісти, демографи та інші під час аналізу сучасного суспільства. З іншого боку, саме соціологія якимось незбагненим чином стала ізгоєм серед інших наукових ізгоїв епохи постпостмодерну, до того ж у набагато жорсткішому варіанті. Вона непопулярна в суспільстві, конкурсу на спеціальність «Соціологія» у ВНЗ практично немає. Важко пригадати політика, політолога чи журналіста, який з екранів телевізорів не «пнув» хоча б раз соціологію та соціологів. Враховуючи сьогodenні маркентингові стратегії, для подолання цієї ями недовіри та нерозуміння, може здатися необхідним і достатнім популяризувати соціологію у віртуальному просторі, пропонувати свій контент на популярних платформах, брати участь у відомих ток-шоу із соціологічними коментарями. Однак якщо проаналізувати кількість переглядів подібних відеороликів на YouTube, кількість підписників ТГ-каналів, коментарів до них, чи кількість передплатників таких каналів, то цифри залишають бажати кращого. Чому ж соціологічний аналіз поточних проблем так мало цікавить наших співгромадян? Чому професійне вивчення громадської думки поступово підмінюється опитуваннями в різноманітних додатках, на сайтах владних структур та зіштовхує в суспільній думці протиріччя в їх результатах.

Тривіальна відповідь: «Про нас не знають», – дуже проста. Знають і часто лають як із приводу, так і без! Звідси заклик – «Ідіть у Youtube, ТісТок і ставайте публічними соціологами» не спрацює не тому, що ми не маємо цікавих спікерів, або всі соціологи бояться відеокамери. Просто чи залишимося ми соціологами, якщо будемо промовляти примітивні, банальні істини? Чи послужить це популяризації чи вб'є останній цвях у кришку труни вітчизняної соціології?

На жаль, це важливе питання не лише для соціологів, а й для суспільства взагалі. Повернемося трохи в історію цього процесу. Сучасна дослідницька соціологія була принесена до нашої країни разом із величезною хвилею західного мейнстриму у 90-ті роки. У розвинених демократіях вона завжди виконувала та виконує дуже важливу функцію зв'язуючої ланки, інформаційного каналу між різними соціальними верствами та групами. Вона необхідна громадянському суспільству та підтримується його соціальними інститутами. В епоху роз'єднаності, що настала, як неминучий наслідок дигіталізації, саме соціологія залишається останнім достовірним, незаангажованим каналом такого зв'язку, і в розвинених демократіях він працює за традицією, автоматично, оскільки це вже закладено в модель функціонування суспільства.

3. Бауман, пропонуючи для опису сучасного етапу розвитку суспільства метафору «плинної сучасності» [1], помітив дуже важливу її особливість – неспрямованість змін: вони щоразу застигають зненацька. Курс модерну на загальний добробут змінився розумінням того, що це ілюзія. Але заперечення модерну в постмодерні та навіть часткове повернення до його ідей у постпостмодерні не завдали людству нового напрямку, що в сукупності з ослабленням ролі національних держав, призвело до якоїсь загальної розгубленості, невпевненості, нерішучості та відчуття вразливості.

Україна як самостійна держава якраз розпочала своє існування в епоху індивідуалізації, роз'єднаності та розгубленості, що наклало відбиток на процес формування громадянського суспільства в ній. Постмодерний безглуздий броунівський рух атомізованих соціальних груп зводить до нуля ймовірність створення взаємодіючих і тісно переплених асоціацій та громадських організацій, якій модерну дісталися у спадок від традиційного суспільства. А тому замовника в українській соціології сьогодні немає, і в найближчому майбутньому не передбачається. Замовники передвиборних досліджень (різні політичні сили) не

лише не сприяють розвитку вітчизняної соціології чи хоча б поллстерів, але, по суті, є їхніми «вiniщувачами». Так, звичайно, вибори – це головний спосіб виживання тих нечисленних професійних соціологічних центрів, що залишилися. Але проблема в тому, що в даному випадку замовником незалежних досліджень стають сили, які зацікавлені у спотворенні та маніпулюванні інформацією. В результаті соціологи неминуче залучаються до численних скандалів навколо даних цілком валідних досліджень, коли замість об'єктивної інформації українське суспільство отримує відредаговану версію тієї чи іншої політичної сили. Це багато в чому пояснює загрозливий напрямок кривої балансу довіри та недовіри результатам соціологічних досліджень в Україні.

Цей малюнок узагальнює дані моніторингу громадської думки КМІС, що презентує погляди дорослого населення. Може здатися, що так думає лише старше покоління українців, яке слабо знайоме із соціологією, і нам потрібно просто почекати, поки йому на зміну прийде наступне. Але моніторингове дослідження, наприклад, одеських старшокласників, яке проводиться кафедрою соціології ОНУ імені І. І. Мечникова, теж фіксує зниження інтересу до соціології та соціологічної проблематики.

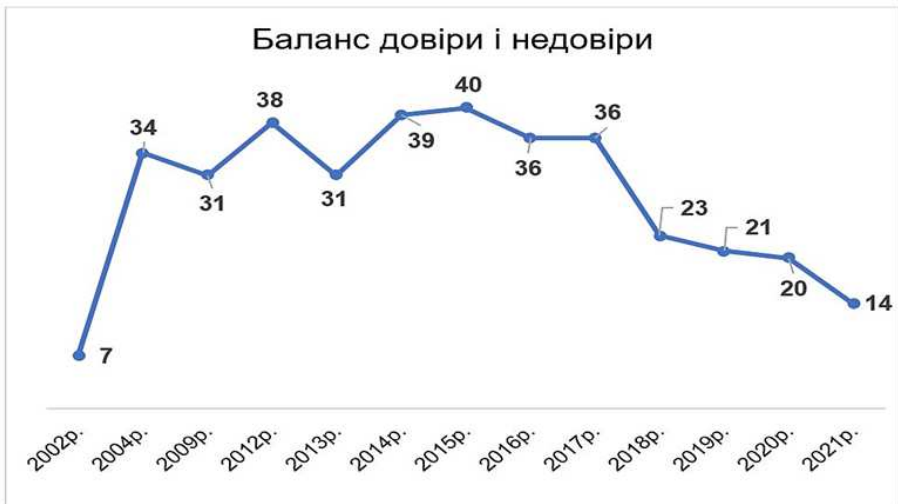

Рис. 1. Баланс довіри та недовіри до соціологічних центрів з 2002 по 2021 роки (відсоток тих, хто довіряє, мінус відсоток тих, хто не довіряє) [2]

З відповідей на питання про те, чи знають старшокласники, чим займається наука соціологія (див. таб. 1), видно, що інтерес до соціології падає, і картина балансу між зацікавленими соціологією та ні, повторює контур попередньої кривої.

Таблиця 1

Розподіл старшокласників м. Одеси стосовно їх відношення до соціології 2006-2016 рр. і баланс інтересу
(кількість тих, хто цікавиться мінус кількість тих, хто не цікавиться)

Чи знаєте Ви, чим займається наука соціологія?	2006,%	2010,%	2013,%	2016,%
Так, але хотів би дізнатися більше	63,7	56,4	68,5	51,6
Ні, але хотів би дізнатись	23,3	15,6	16,9	18,1
Ні, мені не цікава соціологія	9,2	21,3	14,1	21,9
Не відповіли	3,8	6,7	0,5	8,4
<i>баланс інтересу</i>	<i>74,0</i>	<i>44,0</i>	<i>70,8</i>	<i>39,4</i>

Такий самий «візерунок» буде й у графіка, що зображає інтерес школярів до даних опитування, в якому вони брали участь.

Таблиця 2

Розподіл опитаних старшокласників за інтересом до результатів опитування та баланс інтересу

Чи цікаво Вам буде ознайомитися з результатами опитування?	2006,%	2010,%	2013,%	2016,%
Так	87,4	82,1	89,5	74,6
Ні	9,0	12,6	10,0	17,6
Не відповіли	3,6	5,3	0,5	7,8
<i>баланс інтересу</i>	<i>74,8</i>	<i>64,2</i>	<i>79,0</i>	<i>49,2</i>

Аналогічна картина спостерігається і з відповідями на запитання про те, чи цікавить їх вступ на спеціальність «Соціологія». Кількість бажаючих вступити на соціологію швидко наближається до нуля. В останньому етапі моніторингу, який проводився наприкінці 2021 року, наведені вище ознаки не вимірювалися, але натомість автори спробували виміряти ставлення до професії соціолога, ставлячи питання про те, які професії школярі вважають престижними, які їх приваблюють, і

які вони найімовірніше оберуть для себе надалі. У рейтингу з 28 професій соціологія з престижності та привабливості опинилася в середині: 14,4 % опитаних вважають професію соціолога престижною та 9,6 % – привабливою. Але при цьому ставати соціологами майбутні випускники шкіл не поспішають: лише 3,6 % опитаних (за межею похибки) зазначили, що готові обрати у майбутньому для себе професію соціолога. До речі, у списку пропонувалася і професія вченого. Престижною її назвали 27 % школярів, привабливою вже 8,4 %, але при цьому охочих пов'язати своє майбутнє з наукою виявилось ще менше – 2,7 %. Ці дані підтверджують загальну постпостмодерну картину падіння інтересу до науки загалом та соціологічної науки зокрема, а також малюють невтішну картину майбутнього соціології в Україні. Невтішну настільки, що цілком закономірним стає питання, чи потрібна соціологія взагалі? Щоб відповісти на нього пропоную звернути погляд на Захід, звідки було привнесено соціологію на наші простори, і розглянути не так її існування як науки, скільки прикладні аспекти: методи організації досліджень та ступінь їхнього впливу на суспільні процеси.

Якщо проаналізувати особливості функціонування соціології у розвинених демократіях, можна помітити, що соціологічні дослідження, які зачіпають суспільні інтереси проводяться, зазвичай, за бюджетні кошти, що сприймається суспільством як норма. Наприклад, соціологічні дослідження США фінансуються більш, ніж щедро: близько 2 млрд. доларів на рік, у тому числі 1 млрд. виділяється з держбюджету, а другий – жертвується приватними компаніями за податкові пільги. До речі, цей 1 млрд., що здається нам неймовірною сумою, – найменша з часток, що припадають на наукові дослідження в США. Вивчення громадської думки, особливо у передвиборних ситуаціях, проводиться великими соціологічними консорціумами, які є конгломератами університетських соціологічних центрів США, і знаходяться під невиспущим контролем асоціацій, а також інформаційних агентств і політичних сил, які замовляють паралельно послуги приватних соціологічних центрів, але публікувати які вони не мають права. Так досягають незалежності результатів соціологічних досліджень, і американське громадянське суспільство це добре розуміє.

Якщо взяти для прикладу Швейцарію [3], то соціологія в ній давно стала інструментом прямої демократії, участі народу в політиці держави. Формат всенародного голосування працює майже завжди, і з його

допомогою вирішуються найрізноманітніші питання: від ковідного законодавства, до ставлення до одностатевих шлюбів, податкових ставок та цільового призначення бюджетних коштів. Хтось зустрічав інформацію про те, що перед швейцарськими чи американськими соціологами ставлять завдання шукати закордонні гранти для фінансування їхніх досліджень у власній країні? Складність здобуття грантів українськими вченими саме під соціологічні дослідження пояснюється тим, що це спроба забрати у західних колег-соціологів гроші, призначені їм. А тому закордонним грантодавцям вигідніше доручити дослідження проблем у нашій країні своїм вітчизняним соціологам та надати можливість заробляти та розвиватися своїй науці. Нам у найкращому разі дістається «робота ногами»: організація збору інформації під чітким контролем згори, хоча ми й це приймаємо з радістю.

Підеумовуючи, можна відзначити, що в складному сучасному світі соціологія, як і раніше, залишається єдиним цивілізованим способом голосно заявити про свою думку і дізнатися про думку інших. І найголовніше, вона потрібна всередині країни: вітчизняному ринку, громадянському суспільству, політикуму. А тому нас, українських соціологів, не врятують ні закордонні гранти, ні публікації іноземними мовами, ні визнання закордонних колег, ні замовлення від політичних сил. Така ситуація зберігатиметься доти, доки українська соціологія не набере свого справжнього господаря – українське громадянське суспільство. Потрібно виховувати споживача у своїй країні, вирощувати розуміння, що соціологія – це не розкіш, а необхідний елемент комунікації між різними соціальними групами, які зараз перебувають у стані роз'єднаності, атомарності, індивідуалізації.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевності / Пер. з англ. А. Марчинського. Київ : Критика, 2013. 176 с.
2. Динаміка ставлення населення України до соціологічних опитувань, грудень 2021. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1087&page=1&t=11>. Дата звернення 14.05.2023.
3. SWI. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.swissinfo.ch>. Дата звернення 14.05.2023.

Романов П.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0000-2169-1654

ПОЛІТИКА ТА ПОЗИЦІЯ СЕРБІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Світ розділився через війну між Україною та Росією на три різні групи: проросійські, проукраїнські та держави, що намагаються дотримуватися нейтральної політики. Але є країни, в яких ставлення поступово змінювалось за більше ніж рік до збройного конфлікту. Виявилося, що підтримувати Росію в тривалій перспективі немає вигоди, на жаль, не через усвідомлення злочинного характеру цієї війни. Схоже, такою країною є Сербія [3, Поліщук, 2023].

Сербія відмовилася запроваджувати санкції проти Росії, єдина країна-кандидат у члени ЄС із таким рішенням, однак, офіційно підтримуючи територіальну цілісність України, не визнаючи анексію Криму, засуджуючи у Генасамблеї ООН повномасштабну агресію Росії і приймаючи біженців України в невеликій кількості. Викликає багато питань щодо такої сербської нестабільності, але неочікувані рішення та заяви на початку 2023 року додають розуміння заплутаного ставлення щодо повномасштабного нападу [3, Поліщук, 2023].

Росія сприймається Сербією як союзник на міжнародній арені. Хоча, країна офіційно і засудила анексію Росією територій України у 2014 році та два роки тому отримала статус члена ЄС, але вона не долучилася до санкцій Європи щодо агресора. Ще Сербія не передавала Україні зброю з початку повномасштабної війни [3, Поліщук, 2023].

Олександр Вучич, президент Сербії, заявив, що відносини Белграда та Москви переживають складний період через російське вторгнення в Україну. Він також зазначив, що лідери обох країн не спілкувалися вже «багато місяців» [2, Кобзар, 2023].

На тимчасово окупованих територіях України російські псевдо-референдуми у вересні не були визнані сербським урядом, за заявою міністра закордонних справ Сербії Ніколи Селаковича. Неочікуваних

заяв та рішень такого роду стає все більше за останній час, що викликає інтерес для України та інших європейських держав.

Сербією вирішено відправити допомогу гуманітарного характеру в Україну, яка спрямована на підтримку енергосистеми країни. Сербське міністерство енергетики заявило, що обладнання надається в якості подарунку [3, Поліщук, 2023].

Хоча надавання зброї Україні і не було схвалено сербським урядом, але Сербія заявила про свою готовність допомогти у розслідуванні воєнних злочинів. Мав місце обмін аналітичними матеріалами між двома державами та досвідом у збиранні фактів вчинення [3, Поліщук, 2023].

Стало відомо також, що Сербія хоче знайти заміну російських енергоносіїв в інших країнах. Однак, невідомо, як це буде реалізовано, враховуючи те, що зараз 100 % необхідного газу Сербія отримує саме з Росії. Вигідне постачання російського газу за якомога нижчими цінами – це головна причина її енергетичної залежності. Дешевше, ніж цій балканській країні, погодився «Газпром» продавати газ тільки Китаю та Білорусі [1, Ерман, 2022].

А як у Сербії ставляться до війни? Велика кількість сербів вважає Росію союзником їхньої держави та інтересів. Також, два народи об'єднують спільне уявлення, що на Заході їх демонізують. До того ж, свій внесок зробили потужні центри розповсюдження ідей Кремля в Белграді.

Valicon – Словенська соціологічна компанія зробила опитування, яке продемонструвало, наскільки сильно сербське ставлення до війни відрізняє їх від балканських сусідів. У Сербії 60 % опитаних звинувачували США у розв'язанні війни, 51 % – НАТО, десь 24 % – ЄС та саму Україну. Лише 26 % серед опитаних звинувачували Росію. Наприклад, у Боснії винною Росію вважали 61 % опитаних, у Словенії – 71 %, у Хорватії – 75 %. 42 % сербських мешканців мали занепокоєння, що війна спровокує зростання цін на енергоносії, 39 % – на харчові продукти, 38 % вважали, що війна в Україні може перейти за її межі, а 34 % хвилювало, що це призведе до великої інфляції [1, Ерман, 2022].

У Белграді одразу з початку війни відбувалися проросійські акції – з літерою Z, портретами Путіна, російськими прапорами, георгієвською стрічкою. Були навіть ультраправі політики, які відверто підтримали війну Росії проти України, хоча, слід зазначити, що вони поступаються в популярності президенту Сербії Олександру Вучичу. Не раз

українське посольство в Сербії звертало увагу на акції підтримки агресії проти України та українців із Z-символікою [1, Ерман, 2022].

Натомість, на підтримку України у Сербії проводяться демонстрації, що організуються українською діаспорою, переважна більшість яких є спільні антивоєнні акції, де беруть участь українці та опозиційні росіяни і білоруси [1, Ерман, 2022].

Викликає неабиякий інтерес висвітлювання російсько-української війни сербськими ЗМІ у контексті політичних наративів. Зокрема, газета *InfoMag*, яка вийшла на початку 2022 року, мала заголовок «Україна напала на Росію!». Таким чином, великі мас-медіа намагаються формувати проросійські настрої у Сербії. Сайт *Sputniknews.com*, що є одним із найвпливовіших у країні, транслює тільки таку інформацію, яка схвалена Кремлем. Тож президент Сербії Олександр Вучич добре ілюструє це за кілька днів до повномасштабного вторгнення в ефірі *TV Pink*: «Сербія завжди підтримувала цілісність України, але, з іншого боку, близько 85 % осіб залишатимуться на боці Росії, хай би що сталося. Це факти, з якими я стикаюся як президент» [3, Поліщук, 2023].

Потужним механізмом впливу Росії є приватні дитячі садки та школи, де вчать діти Сербії. Культура імперіалізму насаджується новим поколінням сербів, нав'язується сприйняття себе дотичними до неї, а також бачення її як норми. У довготривалій перспективі розповсюдження культури Росії серед сербів із малечку матиме безутішні наслідки [3, Поліщук, 2023].

Підсумовуючи вищеописане, можна зробити висновок, що існує проблема ідеалізації сербами образу Росії та сприйняття росіян «братнім» народом, що значно ускладнює Україні поширення свого впливу у балканській країні. Але визнання кордонів України в межах 1991 року на рівні офіційному та заяви президента Олександра Вучича показують поступове зрушення у позитивному напрямку після російського вторгнення в Україну.

Список використаних джерел

1. Ерман Г. (2022). Всидіти на двох стільцях. Чому в Сербії така політика щодо Росії та України. Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61726821>
2. Кобзар Юрій. (2023) Війна в Україні погіршила відносини РФ та Сербії – Вучич. Режим доступу : <https://www.unian.ua/world/serbiya-ne>

3. Поліщук А. (2023). Мінлива позиція Сербії. Чи втрачає росія вплив на Балканах? Режим доступу : <https://dif.org.ua/article/minлива-pozitsiya-serbii-chi-vtrachae-rosiya-vpliv-na-balkanakh>

Ryapolov S.,
Bachelor student,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0009-0006-6569-480X

BETWEEN TRUTH AND DECEPTION: UNMASKING FAKE NEWS AND DISINFORMATION IN THE GRAIN CORRIDOR (BLACK SEA GRAIN INITIATIVE)

Since the commencement of Russia’s invasion of Ukraine, there has been a significant impact on the export of grain from Ukraine, as well as food and fertilizers from Russia. This disruption in the supply chain has resulted in soaring prices and contributed to a global food crisis. To address this issue, the United Nations and Türkiye brokered the Black Sea Grain Initiative, aimed at reinstating crucial food and fertilizer exports from Ukraine to the rest of the world. Here are the key points to note:

Reestablishing the flow of vital supplies: Following Russia’s invasion in late February 2022, Ukraine, one of the world’s largest grain exporters, experienced a buildup of grains in silos due to ships being unable to navigate safe routes to and from Ukrainian ports, and land routes being insufficient to compensate. Consequently, the price of staple foods surged worldwide, pushing developing countries towards the brink of debt default and famine.

On July 22, the UN, Russian Federation, Türkiye, and Ukraine agreed to the Black Sea Grain Initiative during a signing ceremony in Istanbul, Turkey. The initiative permits the resumption of grain, foodstuffs, and fertilizer exports from Ukraine through a secure maritime humanitarian corridor originating from three key Ukrainian ports: Chornomorsk, Odesa and Yuzhny/Pivdennyi.

To implement this agreement, a Joint Coordination Centre (JCC) was established in Istanbul, consisting of senior representatives from the Russian Federation, Türkiye, Ukraine and the United Nations. The JCC enforc-

es procedures ensuring that participating vessels are inspected in Istanbul to verify they are cargo-free before proceeding through the maritime humanitarian corridor for loading in Ukrainian ports. The corridor, monitored round-the-clock, ensures the safe passage of vessels and return journeys involve inspection at the Istanbul inspection area.

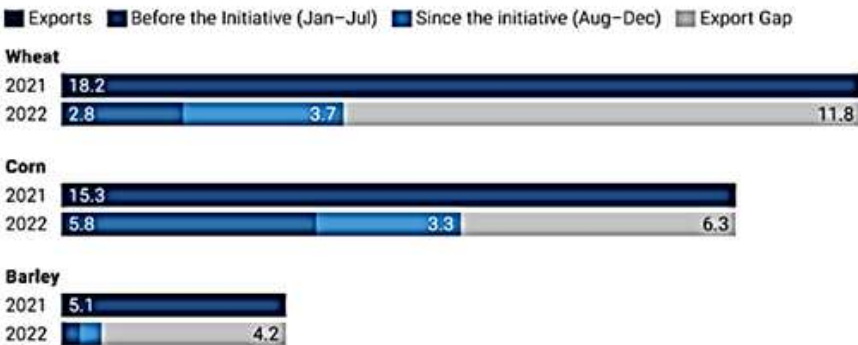
Shipments monitored by the Initiative began departing from Ukraine on August 1. By the end of that month, over 100 ships, laden with more than one million tonnes of grain and other foodstuffs, had left Ukraine. As of mid-September, the JCC reported that approximately three million tonnes had been exported, indicating positive progress [1]. The goal is to eventually export up to five million tonnes monthly.

In the months following the implementation of the Black Sea Grain Initiative, there have been some positive developments in terms of stabilizing food prices and addressing the global food crisis. However, there have been certain claims and propaganda from Russia that undermine Ukraine's reputation and cast doubt on the initiative. Let's address these claims:

Grain exports to developing countries rose with the Initiative, but gaps are yet to be filled

Ukrainian export volumes to developing countries in million tonnes, selected products

Source: UNCTAD secretariat, based on UN Comtrade (until November 2022) and the Joint Coordination Centre (until end of December)

Picture 1. Grain exports rose since the Deal signed (Joint Centre [1])

1. Claims of Ukraine taking someone's place in trade chains: The Russian embassy in the United States has alleged that Ukraine fraudulently takes someone's place in trade chains and that the Black Sea Initiative is primarily a commercial project. They argue that Ukraine should cede its market share to agricultural products from the Global South. However, these claims serve Russia's own interests as they are significant exporters of fertilizers to countries like Brazil. Russia's promotion of the idea of ceding market share to the Global South is driven by their commercial interests in increasing fertilizer exports.
2. Accusations of Ukraine attacking Crimea through humanitarian grain routes: Russian propaganda has claimed that Ukraine attacked the Black Sea Fleet base in Sevastopol and civilian infrastructure in Crimea using humanitarian grain routes, endangering the extension of the grain deal. However, these accusations are not substantiated by concrete evidence, and Ukraine has never confirmed its involvement in such attacks. The discourse around the grain corridor is believed to be a form of coercion by the Kremlin.
3. Allegations that Ukrainian grain is primarily used to feed Spanish pigs for making jamón: Russian propagandists complain that Ukrainian grain, which could be used to feed starving populations, is instead being used to feed Spanish pigs for the production of jamón. While Spain is a significant importer of Ukrainian food, the claim that all Ukrainian grain is used exclusively for Spanish pigs is a distortion. The Grain Initiative has facilitated the delivery of food shipments from Ukrainian ports to developing countries through the UN World Food Program.
4. Protests by Polish farmers against the supply of Ukrainian grain: Russian propaganda argues that Ukrainian grain disrupts the European Union's internal division of labor and negatively affects local farmers [3]. They claim that Poland should not grant Ukraine any privileges and that Ukrainian grain remains within Poland, leading to financial losses for local farmers. While the influx of Ukrainian grain into the Polish market has put pressure on farmers, it is important to note that the global decline in grain prices has affected farmers worldwide, and this narrative is amplified by Russian propagandists.
5. Claims of Ukrainian grain being poisoned: Russian propagandists declare that Ukrainian grain is tainted and would not be purchased by any EU member, even for pig feed. They use this narrative to discredit the

quality of Ukrainian produce and deter European countries from making purchases [3]. While Polish and Slovak regulatory agencies have reported the presence of pesticides in food imported from Ukraine, these warnings are part of a regular process, and no substantial problems or health risks have been identified.

It is important to note that Russian propaganda aims to deflect blame onto Western countries and sanctions imposed on Russia, suggesting that the food crisis and price surges are a result of disrupted trade rules. However, these claims are aimed at shifting responsibility away from Russia's actions in the invasion of Ukraine.

Despite these claims and propaganda, the Black Sea Grain Initiative has played a significant role in stabilizing food prices and ensuring a consistent food supply. The initiative has facilitated the delivery of humanitarian assistance to regions in need and has directed a substantial portion of exported wheat toward developing countries, as reported by the European Council. Continued collaboration and support are crucial to sustain these efforts and counteract the disinformation spread by Russian propaganda

According to UN figures, the cargo composition, as of mid-September, consisted of 51 % corn, 25 % wheat, 11 % sunflower products, 6 % rapeseed, 5 % barley, 1 % soybeans, and 1 % other foodstuffs [2].

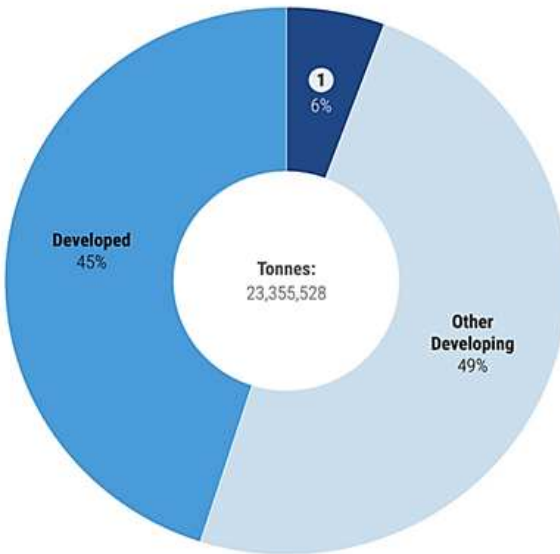
Around one-third of the shipments are directly sent to lower income countries, including Egypt (8 %), India and Iran (4 % each), Bangladesh, Kenya, and Sudan (2 % each), Lebanon, Yemen, Somalia, and Djibouti (1 % each), as well as Tunisia (less than 1 %). This includes UN-chartered vessels delivering humanitarian food assistance, such as the World Food Program (WFP)-purchased wheat, to regions like the Horn of Africa, Yemen, and Afghanistan. Several UN-chartered ships have already departed from Ukraine, with additional ones expected soon. So far, the WFP has purchased 120,000 metric tonnes of wheat to support humanitarian relief efforts in the Horn of Africa, Yemen, and Afghanistan [2].

Additionally, 25 % of the grain has been allocated to upper-middle-income countries like Türkiye, China, and Bulgaria, while 50 % has been destined for high-income countries such as Spain, Netherlands, Italy, Republic of Korea, Romania, Germany, France, Greece, Ireland, and Israel. The UN emphasizes that all grain exported from Ukrainian ports through the Initiative benefits those in need by stabilizing markets and curbing food price inflation.

Developing countries received the largest share of food exports

Share of food exports to country groups by development status

1 Least Developed

Note: Cargo may be processed and re-exported from the primary destination.

Source: UNCTAD secretariat based on data from the Joint Coordination Centre as of 5 March 2023.

Picture 2. Developing countries food exported (Source: JCC [1])

There are positive indications that the Initiative is achieving one of its key objectives, which is reducing food prices [4]. In the months following the implementation of the Black Sea Grain Initiative, there have been positive indications of its impact on reducing food prices and stabilizing markets. The increased export of grain from Ukraine has helped alleviate some of the strain on global food supplies. Here are some further developments:

1. Stabilizing food prices: The resumption of grain exports from Ukraine has had a positive effect on global food prices. As more shipments reach their destinations, the increased supply has helped stabilize prices, providing relief to consumers and reducing the risk of food inflation.
2. Mitigating the global food crisis: The Black Sea Grain Initiative plays a

crucial role in mitigating the global food crisis caused by the disruption in Ukraine's grain exports. By reinstating the flow of grains, foodstuffs, and fertilizers, the initiative helps address food shortages and prevent further escalation of the crisis.

3. Supporting humanitarian relief efforts: The initiative has enabled the delivery of humanitarian food assistance to countries in need. UN-chartered vessels, including those operated by the World Food Program (WFP), have transported significant quantities of wheat and other foodstuffs to regions such as the Horn of Africa, Yemen, and Afghanistan. This aid is vital for alleviating hunger and supporting vulnerable populations.
4. Diversifying export destinations: The Black Sea Grain Initiative has facilitated the diversification of export destinations for Ukrainian grain. While high-income countries continue to be major recipients, there has been a notable allocation of shipments to lower and upper-middle-income countries. This distribution helps ensure that grains reach regions where food security is most at risk.
5. Ensuring secure maritime corridors: The establishment of a maritime humanitarian corridor has been instrumental in ensuring the safe passage of vessels carrying grain and other essential goods. Through the Joint Coordination Centre (JCC) in Istanbul, vessels are inspected to verify cargo-free status before proceeding through the corridor. This monitoring mechanism helps maintain the security and integrity of the supply chain.
6. Long-term sustainability: The Black Sea Grain Initiative is not just a short-term solution but aims to establish a sustainable framework for grain exports from Ukraine. By coordinating efforts between key stakeholders and implementing strict inspection procedures, the initiative seeks to maintain a reliable and secure supply chain in the long term.

While progress has been made, it is important to note that the global food crisis and its underlying causes require continued attention and comprehensive solutions. Efforts to address conflicts, promote agricultural resilience, and strengthen food systems worldwide are crucial in achieving sustainable food security for all. The Black Sea Grain Initiative serves as an important step in this direction, providing immediate relief while highlighting the need for broader systemic changes.

List of references

1. A trade hope: the impact of Black Sea Grain Initiative by JCC <https://unctad.org/publication/trade-hope-impact-black-sea-grain-initiative>
2. Ahn, S., Kim, D. & Steinbach, S. (2023) The impact of the Russian invasion of Ukraine on grain and oilseed trade. *Agribusiness*, 39, 291– 299.
3. Bidochko L. (2023). <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/agr.21794>
4. Exporting Grain for Jamón: Russian Disinformation Campaign against the Black Sea Grain Initiative. *Detektor media*. <https://en.detektor.media/post/exporting-grain-for-jamon-russian-disinformation-campaign-against-the-black-sea-grain-initiative>
4. Klomegah K. K. (2023) Geopolitics still engulfs the Black Sea Grain Initiative. *Blitz* <https://www.weeklyblitz.net/opinion/geopolitics-still-engulfs-the-black-sea-grain-initiative/>

Серов Р.,
аспірант кафедри політології,
Одеської національної університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0001-9146-1264

ЖУРНАЛ «POLITIQUE ETRANG`ERE» В УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКОМУ ДИСКУРСІ

При всій різноманітності французьких ЗМІ, представлених в українсько-французькому дискурсі, важливо виділити видання з серйозним потенціалом дослідницьких публікацій про реальний стан та тенденції двосторонніх відносин. Вони посідають особливе місце серед чинників впливу прийняття політичних рішень. У цій низці – видання Інституту міжнародних відносин (IFRI), створеного 1973 року, який є науково-дослідним та аналітичним центром французької зовнішньої політики. У даному випадку, йтиметься про «товстий» щоквартальний журнал «Politique étrang`ere» («Зовнішня політика»). Сам Інститут міжнародних відносин сформувався на багато десятиліть пізніше, ніж американські та британські «мозкові» зовнішньополітичні центри, такі, наприклад, як «Четем хаус», Інститут Брукінгса, Рада з міжнарод-

них відносин та низка інших. Проте інститут дуже швидко увійшов до першої трійки найавторитетніших західних установ політичної аналітики. Протягом п'яти десятиліть його очолює Тьєрі де Монбріаль – видатний політичний філософ сучасності.

Публікації в журналі «Politique étrangère» з української тематики здебільшого мають характер оцінного та прогнозно-політичного аналізу і при цьому вельми нечисленні. У першому періоді двосторонніх відносин (1991-2005) українсько-французький дискурс у журналі практично «випадає» як об'єкт дослідження. Це здається досить дивним, тому що Україна в ті роки була не лише однією з найбільших країн Європи, яка до того ж входила до першої десятки індустріально розвинутих країн світу, не кажучи вже про військову міць – першу на континенті після РФ. Україна не тільки затверджувалася як нова незалежна держава, але була центром низки епохальних подій всесвітньої історії. Достатньо згадати ядерне роззброєння країни та Будапештський меморандум 1994 року. Були й інші знакові події, наприклад, перший державний візит президента ФР Жака Ширака до Києва у вересні 1998 року.

У перші роки незалежності відносини з Україною не входили до пріоритетів французької зовнішньополітичної стратегії. Відомо, що Ф. Міттеран досить песимістично ставився не лише до розширення ЄС за рахунок країн колишнього соціалістичного табору, а й до порушення балансу сил у Європі, попередивши Президента Л. Кучму (за його свідченням) щодо Будапештського меморандуму: «Вас обдурять». Ці настрої політичного керівництва позначилися на змісті цілої серії статей у журналі про проблеми європейської безпеки, що вийшли у 1995 році після підписання Будапештського меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Невипадково питання перспектив співробітництва з Україною у будівництві нової системи європейської безпеки у статтях не розглядалися.

Незважаючи на відсутність власних серйозних публікацій про Україну як нового актора глобальної політики, журнал у розділі бібліографічних оглядів наголошував на появі у Франції аналітичних досліджень про вищезгадані події. Однак подавалися вони переважно на фоні участі колективного Заходу та Росії у світових процесах [1]. Серед таких робіт була праця Тьєрі де Монбріаля «П'ятнадцять років, які

перевернули світ. Від Берліна до Багдада» (2004). Але все-таки одного разу в 2001 році в журналі з'явилося коротке резюме на перше, що прямо стосується нашої теми, французьке дослідження – книгу Анн де Тінгі (проф., С'янс По – Інституту політичних досліджень, Париж)»[2]. Згодом, статті Анн де Тінг на українську тематику ми зустрічемо в інших виданнях IFRI. На нашу думку, вона – одна з небагатьох французьких дослідників, які кваліфіковано інтерпретують політичні процеси в українсько-французькому дискурсі.

«Помаранчева революція» докорінно змінила цю ситуацію, давши можливість Україні набути суб'єктності на сторінках «Politique étrangère» та інших видань. Однак перші «повноважні» статті назвати дослідницькими чи аналітичними навряд чи можна. Це скоріше політологічні есе, міркування щодо можливих варіантів розвитку України на шляху до ЄС та НАТО. Так, у першому номері журналу за 2005 рік, у першій статті на цю тему [3], автор Джеймс Шерр – вчений з Оксфорда констатує, що події останніх місяців перевели Україну зі статусу суб'єкта у статус актора міжнародних відносин. Однак питання про те, чи перетворить В. Ющенко свою перемогу на виборах на успіх політичний, залишається відкритим. Внутрішньо поріг буде перейдено, на думку Д. Шерра, коли переважна більшість українців зрозуміє, що жити за кодексами минулого більше не потрібно. Для досягнення своїх цілей Ющенку доведеться кинути виклик грізним, ефективним силам, які не принесуть йому жодної користі. Залишається подивитись, вважає автор, яка з цих сил пристосується, прийме новий порядок, яка намагатиметься тонко протистояти йому, а яка прагнутиме прямої конфронтації. Багато залежатиме від того, як Ющенко відреагує на різних протагоністів усередині та зовні, а також від мудрості зовнішніх сил та їхніх відносин. І далі в такому ж дусі.

Значимо, що за відсутності будь-яких обґрунтованих прогнозів, деякі з цих «розмитих» побажань автора статті мали практичне продовження. Після візиту В. Ющенка до Парижа на пропозицію Жака Ширака («мудрість зовнішніх сил») було запущено проект Дорожніх карт французько-українських відносин, який у перший же рік дав блискучі результати у сфері економічної та політичної співпраці [4]. Проект діяв протягом усього другого періоду українсько-французьких відносин (до 2014 р.), доки не був згорнутий через воєнний конфлікт України з РФ.

На жаль, результатів реалізації проєктів соціально-економічного співробітництва України та Франції в даному виданні відображення не знайшли на відміну від сюжетів великого політичного звучання. Серед найпомітніших публікацій зазначимо статтю Джуліани Сміт «Відносини між НАТО та Росією: момент істини чи дежавю?» [5]. У статті привертає увагу розгорнутий аналіз Бухарестського саміту НАТО 2008 [5, с.66-72], де Україні, всупереч очікуванням, було відмовлено у видачі т. зв. ПДЧ – Плану дій для членства в НАТО. Для Президента В. Ющенка це стало несподіваною подією. Він був абсолютно впевнений у позитивному рішенні саміту після того, як Президент США Д. Буш – молодший висловився за підтримку такого рішення. Інтерпретація Джуліани Сміт така: причиною відмови була негативна позиція президента ФР Н. Саркозі та канцлера ФРН А. Меркель, з одного боку, та рішучі демарші посла Росії до НАТО Д. Рогозіна, з іншого.

Проте, нечувана зухвалість молодших партнерів аж ніяк не засмутила «старшого брата». На нашу думку, вирішальним був інший фактор, який у статті лише згадано як епізод без жодних акцентів. Д. Буш приїхав до Бухаресту для зустрічі з В. Путіним, щоб домовитися про сухопутний транзит до Афганістану для постачання військ США. Домовленості було досягнуто і Д. Буш залишив саміт у хорошому настрої. Остаточне рішення щодо ПДЧ для України та Грузії було передано самітом на розсуд наради міністрів закордонних справ країн-членів НАТО, де цю тему «спустили на гальмах» на невизначений час.

Наступна хвиля публікацій у журналі припала на події «Революції гідності». У номері 2 за 2014 рік з'явилися відразу три розгорнуті статті: «Українсько-російський конфлікт очима Києва» Юрія Якименка та Михайла Пашкова (членів директорату центру Разумкова); «Чому Росія та Євросоюз мають співпрацювати в Україні» Володимира Чернеги (російського політолога, экс-дипломата); «Українська криза або європейське непорозуміння» Філіпа Лефора (колишнього Спецпредставника ЄС із Південного Кавказу та кризи в Грузії). У цих публікаціях представлені інтерпретації українських, російського та французького авторів на початкову стадію конфлікту.

Наступного року в журналі виступив доктор політичних наук та філософії, викладач Sciences Po Жан-Батіст Жанжен Вільмер. Його стаття «Крим: протиріччя російського дискурсу» з різкою критикою

російських інтерпретацій анексії Криму супроводжується докладним розбором поворотів в українській політиці Путіна в різні роки.

Надалі українська тема знову йде зі сторінок журналу на кілька років. При тому, що в українсько-французькому співробітництві розгорталися аж ніяк не рядові сюжети, а саме: вражаючі досягнення за півтора десятиліття на платформі Дорожніх карт українсько-французьких відносин; події переговорного процесу в рамках Нормандського формату та багато іншого. Проте цінність видання для дослідника не вичерпується опублікованими матеріалами. Ситуація компенсується наявністю електронного архіву журналу із зручною пошуковою системою. На додаток до цього, при роботі з конкретною статтею дослідник має можливість виходу на матеріали інших видань за вказівником «На пов'язану тему». До речі, у Франції видається 120 політичних і політологічних журналів різних напрямків.

Найбільш активний підйом числа публікацій ми спостерігаємо з загостренням політичного та збройного протистояння та початку так званої Спеціальної військової операції РФ (СВО) на території України. Це особлива тема, яка потребує окремого розгляду. Ми лише коротко проаналізуємо нові сенси відомих проблем, що відкрилися в політичній реальності. Почнемо з того, що у 2016 році посол ФР в Україні Ізабель Дюмон інформувала українських політологів, що президент Ф. Оланд їй особисто сказав, що відтепер Україна входить до Топ-5 зовнішньої політики Франції [4, с. 182]. Але, судячи з динаміки публікацій та рівня аналітики у солідних французьких виданнях, цього не сталося.

В інтерв'ю «Європейській правді» керівник Центру Росії та нових незалежних держав Французького інституту міжнародних відносин (IFRI) Тетяна Кастусєва-Жан зізналася, що на її подив фахівців з України у Франції майже немає [7]. В унісон із цією думкою – оцінка української дослідниці Оксани Митрофанової, яка викладає у французькому університеті Сержі (Франконвіль) та її колеги, докторанта Жюльєна Плушара: «Ставлення французьких лідерів до війни в Україні, позиції експертів та ЗМІ щодо російсько-українського конфлікту деякою мірою пояснюються некомпетентністю французьких аналітичних кіл щодо української зовнішньої політики, стану ЗСУ та менталітету українців. Показовою є відсутність у Франції політологів-міжнародників, фахівців з політики України, які б володіли українською та були здатні ознайомитися з надбаннями української політичної науки її мовою» [8].

Незважаючи на порожні обіцянки Ф. Оланда, за кілька років Україна увійшла у топовий напрямок французької політики та політології, але у драматичнішому контексті. Це питання завершимо витягом із журналу урядового видання «Французька документація», що опублікував уже під час російсько-української війни спеціальний випуск із двох десятків статей під загальною назвою «Україна між Сходом та Заходом. Мета такого небувалого інформаційного залпу у передмові пояснюється так: «У центрі міжнародних новин після російського вторгнення Україна, хоч як це не парадоксально, залишається невідомою країною... Цей випуск ... має зробити доступними основні геополітичні питання сучасного конфлікту та особливості ідентичності цієї європейської країни між Сходом і Заходом» [9]. Зауважимо, що це опубліковано через рік після початку боїв в Україні, коли осмислення політичної реальності у французьких інтерпретаціях стало набувати системного характеру.

На завершення звернемося до проблеми, яка поки не отримала на сторінках «*Politique étrangère*» гідного політичного аналізу та прогнозу, хоча у світових виданнях, в тому числі і французьких, браку коментарів не було. Йдеться про сенсаційне інтерв'ю экс-канцлерин ФРН А. Меркель газеті «*Zeit*» від 7 грудня 2022 року відносно дійсної мети переговорів у Нормандському форматі та Мінських угод щодо Донбасу. Незабаром Ф. Оланд підтвердив, що мета переговорів та угод була у тому, щоб дати Україні час для реформування армії та підготовки до зіткнення з РФ.

Це вимагає від дослідників кардинального перегляду інтерпретацій цієї проблеми, яка розгорталася протягом кількох років і матиме багаторічні доленосні наслідки для України та міжнародної спільноти.

Список використаних джерел

1. Klein D. Thierry de Montbrial. Quinze ans qui ont changé le monde. De Berlin à Bagdad. *Politique étrangère*, n°1, 2004, 69^eannée, p. 191-194.
2. *Politique étrangère*, n°4, 2001, 66^eannée, p. 114-115.
3. Sherr James. La Révolution orange: un défi pour l'Ukraine, la Russie et l'Europe. *Politique étrangère*, n°1, 2005, 70^eannée, p. 9-20.
4. Серов Р. І. Українсько-французький політологічний дискурс в дзеркалі «Аудиту зовнішньої політики України». *Вісник Одеського*

- національного університету. Соціологія і політичні науки. Том. 22. Вип.2(29). 2017, с. 180-192.
5. Smith Julianne. La relation OTAN / Russie: moment de vérité ou déjà vu? *Dans Politique étrangère 2008/4 (Hiver)*, p. 759 à 773.
 6. Jean-Baptiste Jeangène Vilmer. Crimée: les contradictions du discours russe. *Dans Politique étrangère 2015/1 (Printemps)*, p. 159 à 172.
 7. Панченко Юрій. Чуть менее пророссийская: кто во Франции разрушает стереотипы в отношении Украины и РФ, *Европейская правда*, 2021, 12 ноября. <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2021/11/12/7130194/>
 8. Мітрофанова Оксана, Плушар Жюльєн. Макрон на тлі війни: як події в Україні впливають на вибори у Франції. *Європейська правда*, 2022, 15 квітня. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/04/15/7137856/>
 9. Questions internationales. N°118 (avril-mai 2023). L'Ukraine entre Est et Ouest, p. 4-142: <https://www.vie-publique.fr/catalogue/288877-ukraine-entre-est-et-ouest>

Сіновець П.,
доцент каф. міжнародних відносин ФМВПС, к. політ. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-5521-7982;

Максименко І.,
доцент каф. міжнародних відносин ФМВПС, к. політ. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-1331-5485

ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: РОСІЙСЬКІ ЯДЕРНІ НАРАТИВИ

Цілеспрямоване використання наративів та дезінформації притаманне зовнішній політиці росії не перший рік. Традиційно ці наративи спрямовувалися на внутрішнього користувача для обговорення ролі росії у світі, для формування позитивного сприйняття та підтримки

суспільством дій політичних кіл, а назовні вони слугували як проекція державної сили та засіб переконання міжнародної спільноти у легітимності та правомірності російських дій та заходів [5, 7, 8]. В умовах українсько-російського конфлікту, що почався у 2014, та підготовки до повномасштабної війни поширення «потрібної» російській владі (дез-)інформації через конкретні наративи набуло додаткового значення.

Ще до початку повномасштабного вторгнення Кремль посилив дезінформаційну кампанію проти України, намагаючись переконати міжнародну спільноту в тому, що дії росії є обґрунтованими та необхідними, що вони мають оборонний характер. Разом з тим, розуміючи, що попередні підходи до збереження «свого законного статусу великої держави» та гарантування своїх регіональних інтересів [6] не працюють, Кремль замінив пропагандистські наративи та меседжі історичного ревізіонізму на фальшиві твердження, які мають на меті відволікти, заплутати й ввести в оману громадську думку, а також посилити відчуття небезпеки чи атмосфери страху [9, 10].

Так, на зміну неодноразовим твердженням президента Путіна щодо єдності українського та російського народів, спільності історії прийшло повне заперечення існування української державності; щодо терору київської влади проти населення Донбасу доповнено намірами України отримати зброю масового знищення за допомогою західних держав [1]. Згодом ця теза пролунала у промові В. Путіна під час параду на День Перемоги, коли він знову наголосив на неприпустимості появи зброї масового знищення на кордонах росії чи то за рахунок розширення НАТО, чи то розробки Україною тактичної ядерної зброї [2]. Тож, за словами Путіна, дії Кремля є нічим іншим як вимушеними заходами, щоб цього не допустити.

Ці та інші звинувачення неодноразово спростовувалися Україною, США та європейськими країнами. Однак, мета росії полягала не в поширенні правди, але в перекручуванні реальності, в залякуванні власних громадян та міжнародної спільноти, ефективному просуванні російських національних інтересів [4].

Д. Горенбург вказує, що усім наративам, які Кремль використовує у зовнішній політиці, притаманне «одна спільна нитка» – наявність в їхній основі «елемента правди» [4]. Подібна тенденція простежується в основних типах неправдивих наративів, які росія використовує проти України та сприйняття останньої міжнародним середовищем. Якщо

говорити про наративи щодо ядерної та радіологічної зброї в Україні, пропонується розглянути наступні:

1. Україна прагне отримати ядерну зброю;
2. Україна має готові технічні можливості для виробництва будь-якого ядерного або радіоактивного пристрою;
3. Київ використовує західну допомогу для цього.

Так в чому полягає так званий «елемент правди» в цих звинуваченнях Кремля, на чому російські керівники будують свої брехливі наративи? Далі розглянемо детальніше факти, які росія перекручує з метою посилення хаосу та небезпеки.

Наратив 1 «Україна прагне отримати ядерну зброю» базується на цитатах із промов чи інтерв'ю українських лідерів, які неодноразово висловлювали невдоволення Будапештським меморандумом про гарантії безпеки 1994 року. Дійсно, у 2014 році Київ наголошував на порушенні положень цього документу з боку росії, яка брала зобов'язання щодо гарантій безпеки для України в обмін на відмову від ядерної зброї. І саме про це говорив президента В. Зеленський на Мюнхенській безпековій конференції у лютому 2022 р., наголошуючи, що зараз тієї зброї в Україні немає, як немає і безпеки, і частини території, але є право вимагати перейти від політики умиротворення до забезпечення гарантій безпеки та миру [3]. Однак російські ЗМІ опублікували заголовки, які намагалися переконати всіх, нібито Україна погрожує світові ядерною зброєю, ігноруючи факти, що президенти України П. Порошенко та В. Зеленський наполегливо закликали відновити міжнародний механізм гарантій, в тому числі звертаючись до Москви. Про відданість положенням Будапештського меморандуму та зобов'язанням України вказувалося у Воєнній доктрині України 2012 році. Зрозуміло, що документи, ухвалені після 2014 р., вже не виражали надії щодо ефективності Будапештського меморандуму. Але, навіть незважаючи на анексію Росією території України, в цих документах жодним чином не йдеться про відновлення ядерного статусу країни.

Наратив 2 «Україна має готові технічні можливості для виробництва будь-якого ядерного або радіоактивного пристрою» посиляється на факт, що Україна займається видобутком природного урану (не більше 0,03 % видобутої руди) і переробляє його в урановий концентрат. У своїй промові 21 лютого 2022 р. Путін зазначив, що Україна володіє радянськими ядерними технологіями, тож створити нову зброю – це

«лише справа часу» [1]. Йому наслідували очільники військових та розвідувальних служб, стверджуючи про наявність в них доказів, що Київ за підтримки Заходу може створити зброю масового знищення або принаймні так звану «брудну бомбу». Втім, як в інших випадках, заяви російських високопосадовців та експертів часто суперечать і фактам, і одне одному. По-перше, що стосується створення ядерного вибухового пристрою власноруч: навіть за радянських часів в Україні ніколи не було потужностей зі збагачення урану; це було однією з технічних причин відмови України від ядерної зброї, яка дісталася їй після розпаду СРСР. За багатьма експертними оцінками, Україні знадобляться тисячі центрифуг, щоб виготовити достатньо високозбагаченого ядерного матеріалу для ядерної зброї. Але це суперечить міжнародним зобов'язанням України відповідно до угод та протоколів, перш за все, Додаткового протоколу, який надає МАГАТЕ розширені права на проведення інспекцій з метою перевірки законного зберігання ядерного матеріалу та відсутності заборонених радіоактивних матеріалів. Все це робить майже неможливим для України розпочати таємну ядерну програму і надзвичайно ускладнює будь-які спроби зі збагачення урану.

По-друге, стосовно брудної бомби, за російським наративом Україна використовує ядерну енергію, а відпрацьоване ядерне паливо може розсіяти за допомогою звичайної вибухівки, створюючи так звану «брудну бомбу». І Захід, відповідно до заяв російських ЗМІ, активно допомагає Києву. Маємо визнати, що теоретично це можливо. Однак робота з радіоактивними матеріалами та їх розсіювання за допомогою звичайних вибухівок дуже складне, що пояснює, чому цього ніколи не робили. Високорадіоактивне відпрацьоване паливо реактора зберігається в басейні з водяним охолодженням з метою зниження його рівня радіації та подальшого процесу розпаду, і зрештою упакується у спеціальні важкі контейнери для тривалого зберігання. Навіть, якщо деяку кількість відпрацьованого ядерного палива отримано таємно, поводження з високорадіоактивними матеріалами залишається серйозною проблемою. Щоб убезпечити людину, на кожен грам матеріалу, що створює гамма-випромінювання, потрібен один кілограм свинцевого покриття. Таким чином, бомба, що містить 5 кілограмів гамма-радіоактивного матеріалу, важила б 5 тон. Враховуючи трагічний досвід України в Чорнобилі та непередбачувані наслідки розповсюдження радіоак-

тивного матеріалу, Київ навряд чи ризикне стати джерелом ще одного ядерного інциденту такого типу.

Наратив 3 «Київ використовує західну допомогу» для розвитку технологій або створення радіологічної зброї посиляється на факт, що у 2010 році США в обмін на відмову від збагаченого урану, поставили Україні нейтронний прискорювач, однак цілковито непридатний для створення ядерної зброї. Крім того, боезаряди із збідненим ураном, що постачає Україні Велика Британія також не можуть бути використані ані для створення ядерної зброї, ані для «брудної бомби». Підсумовуючи, варто наголосити, що фейкові та спотворені наративи росії щодо ядерної або радіологічної загрози з боку України ґрунтуються на витягуванні окремих фраз з українських і західних ЗМІ без врахування контексту, намагаючись надати їм хоча б відтінок легітимності. Протистояння та спростування неправдивих тверджень Кремля українськими і західними лідерами іноді роблять їх оборонними, але найбільш важливим є відволікання уваги від агресивної поведінки росії щодо інших країн, які залишаються вразливими на шляху до демократії та повної незалежності.

Список використаних джерел

1. Президент России. Обращение Президента Российской Федерации 21 февраля 2022. Режим доступа : <http://www.kremlin.ru/events/president/news/67828>
2. Президент России. Парад Победы на Красной площади 9 мая 2022. Режим доступа : <http://kremlin.ru/events/president/news/68366>
3. Президент України. Виступ Президента України на 58-й Мюнхенській конференції з питань безпеки 19 лютого 2022. Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-58-j-myunhenskij-konferenciyi-72997>
4. Gorenburg, D. Russian Foreign Policy Narratives. *Marshall Center Security Insight*. 2019. November. № 42. URL : <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/russian-foreign-policy-narratives-0>
5. Griffin, M. Media images of war. *Media, War & Conflict*. 2010. Vol. 3(1). P. 7–41. DOI: 10.1177/1750635210356813
6. Hutchings, S., & Szostek, J. Dominant narratives in Russian political and media discourse during the Ukraine crisis. In A. Pikulicka-Wilczewska

- & R. Sakwa (Eds.), *Ukraine and Russia: People, politics, propaganda and perspectives*. Bristol, UK: E-International Relations. 2015. P. 183–196. URL : <https://www.e-ir.info/2015/04/28/dominant-narratives-in-russian-political-and-media-discourse-during-the-crisis/>
7. Miskimmon, A., O’Loughlin, B., & L. Roselle (Eds.). *Forging the world: Strategic narratives and international relations*. Ann Arbor, MI : University of Michigan Press. 2017.
 8. Simons, G. The Use of Rhetoric and the Mass Media in Russia's War on Terror. *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization*. 2006. Vol. 14(4). P. 579-600. September. DOI: 10.3200/DEMO.14.4.579-600
 9. Terracino, J.B., & Matasick, C. Disinformation and Russia’s war of aggression against Ukraine: Threats and governance responses, OECD Policy Responses: Ukraine. Talking the policy challenges. 2022. November 3. URL : <https://read.oecd.org/10.1787/37186bde-en?format=pdf>
 10. Ventsel, A., Hansson, S., Madisson, M.-L., & Sazonov, V. Discourse of fear in strategic narratives: The case of Russia’s Zapad war games. *Media, War & Conflict*. 2021. Vol. 14(1). P. 21–39. URL : <https://doi.org/10.1177/1750635219856552>

Спасенко А.,
здобувачка вищої освіти ФМВПС,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0005-3643-9386

ФЕЙКОВА ПРОПАГАНДА РФ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ЧЕРЕЗ ЗМІ

Засоби масової інформації – найбільш поширена форма розповсюдження пропаганди та «фейків». Пропаганда використовувалася тисячоліттями для маніпулювання громадською думкою, але дезінформація в соціальних мережах є, можливо, небезпечнішою за будь-яку іншу форму пропаганди. Політики використовують ЗМІ для просування своїх планів. Більшість людей, користувачів соціальних мереж, регулярно

стикаються з політичними думками, перспективами та «фактами», які не обов'язково відповідають дійсності. Часто важко перевірити легітимність інформації, знайденої в соціальних мережах, але дезінформація може підбурювати або, що ще гірше, дестабілізувати установи та багатьох людей. «Фейкові новини» навмисно спотворюють і роблять сенсаційну реальність, оскільки вони привабливі для тих, хто вважає, що їхні потреби не задоволені та не зрозумілі (Beck, 2022).

Для початку важливо визначити цілі пропаганди РФ:

- Захистити свої дії;
- Підірвати підтримку та симпатію до України;
- Змусити українців сумніватися в чинній владі;
- Змусити українців боятися.

Наслідуючи цю ціль, Кремль націлився на всіх, від громадян України до правих угруповань у США та Європі, країн, що приймають українських біженців і тих, хто надає життєво важливу допомогу, і потенційно чутливі аудиторії в Африці та Латинській Америці, а також усередині самої Росії. Російські методи поширення цих наративів включали використання окремих облікових записів, Telegram-каналів, Tik-Tok-акаунтів, маніпулювання зображеннями, такими як дипфейки, окремі документи та відео з роздільними новинними стрічками, які належать популярним брендам, таким як BBC або Al Jazeera. В інших випадках оперативники просто прагнули посилити недовіру іноземної аудиторії до авторитету уряду України та ефективності її збройних сил (Bergenguen, 2023).

Володимир Путін протягом багатьох років готувався до свого вторгнення в Україну. Пропаганда та дезінформація були ключовими елементами його планів. 30 червня 2021 року під час свого щорічного прямого ефіру Путін вперше звинуватив НАТО в «воєнній інкорпорації» України. Це стало лейтмотивом російської пропаганди. Раніше такий термін час від часу вживався військовим керівництвом Путіна та спецслужбами в контексті розширення НАТО (і навіть один раз російським міністром закордонних справ Сергієм Лавровим, який заявив, що «розширення НАТО» до країн Центральної та Східної Європи призведе до «воєнної інкорпорації Альянсом території нових держав»), але ніколи раніше цей термін не використовувався високопоставленими російськими посадовцями в контексті України (Gretskiy, 2022).

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки (2023) наводить додаткові фейкові наративи, які використовувала РФ в антизахідному контексті. Наприклад, «Захід/НАТО спровокували війну», «Захід буде боротися до останнього українця» – наратив про те, що Кремль готовий йти на переговори і прагне миру, Захід готовий продовжувати війну в Україні. Найпоширенішим наративом на тему допомоги Україні став «допомога Україні послаблює / ставить під загрозу країни, які її надають», пов'язаний з ідеєю, що «західні суспільства визнають цю загрозу», а «підтримка України слабшає». Зокрема, цей наратив був поширеним у контексті передачі нових винищувачів Україні та антиурядових протестів у Франції.

Ще одним лейтмотивом російської пропаганди було наголошення на тому, що «Україною керують нацисти». Однак, нацистська ідеологія в Україні заборонена законом й визнається злочинною, що призводить до численних порушень прав людини у формі масових вбивств, страт, депортацій, катувань, примусової праці (Закон України, 2015). Також для того, аби довести протилежне, можна навести той факт, що результати прихильності виборців до правих партій на виборах 2019 року були дуже маленькими. Наприклад, об'єднання партій «Національний корпус», «Свобода» та «Правий сектор» разом отримали 2,1 % на виборах до Верховної Ради (Шепет, 2022). Також, у своєму зверненні 24 лютого Путін навіть використав слово «хунта» вперше з 2014 року, коли він використав його, щоб вказати на нелегітимність української влади та контрастувати з «братнім» народом України. Таке зіставлення традиційно використовувалося для втручання у внутрішні справи України через наратив, який проголошував росіян і українців «єдиним народом» зі спільною історією та долею (Gretskiy, 2022).

Толуб Наталія (2023) відзначає, що РФ маніпулює емоціями українців через Telegram, як платформи для розповсюдження маніпулятивних відео різними мовами світу в обхід державних блокувань, щоб просувати фейкові наративи. У рамках таких наративів як «Росія відбудовує Україну», «українці прагнуть приєднатися до Росії» переважає позитивне висвітлення подій, тоді як при описі дій України автори каналів масово апелюють до негативних емоцій. Нейтральне ставлення до України вкрай рідко зустрічається в телеграм-каналах, зазвичай емоційність повідомлень є поляризованою.

Головна ідея полягає в тому, щоб роздути інформаційний простір безліччю хибних теорій і заперечень того, що насправді сталося, щоб зробити людей незацікавленими або просто надто спантеличеними. Крім того, що такі фейки змушують сумніватися, цей підхід досягає своєї цілі, коли деякі наративи підхоплюють інші люди. Як-от твердження про те, що Україна розробляла біологічну зброю за сприяння уряду США, яке підхопили та розширили в США ультраправі онлайн-інфлюенсери, послідовники теорії змови QAnon і навіть ведучий Fox News Такер Карлсон (Bond, 2023).

Фейкових наративів в соціальних мережах дуже багато, а для того, щоб запобігти їхньому розповсюдженню, вводять санкції – обмеження, за допомогою яких намагаються переконати Росію змінити свою політику та припинити війну в Україні. В інформаційній сфері санкції вводять як проти медіа-холдингів та телеканалів, так і проти окремих пропагандистів. Що стосується медіа («Russia Today», Sputnik, Россия, РТР/РТР, Планета тощо), то тут держави відкликають усі необхідні для їх трансляції ліцензії, дозволи та угоди про розповсюдження. Через це мовлення просто зупиняється – і через кабельні, супутникові або цифрові мережі, і через платформи, вебсайти й мобільні додатки. У випадку санкцій із боку ЄС заборона також поширюється на ретрансляцію російських каналів до країн за межами союзу. Також у всіх медіа, що підпадають під санкції, забороняють купувати рекламу (Снопок, 2023).

Отже, російська пропагандистська машина є надзвичайно розгалуженою. Це і звичайні медіа, і соціальні мережі, і лідери думок. Але попри це, лише в РФ та країнах-союзниках ця пропаганда є найбільш дієвою. Нині українці стали більш міцними до впливу ворожих інформаційних операцій. Адже український культурний та інформаційний простір поступово очищується від присутності рф. Проте, війна в інформаційному просторі буде продовжуватись стільки, скільки існуватиме рф у її нинішньому вигляді.

Тому, для захисту від дезінформації та боротьби з російською пропагандою в Інтернет-ЗМІ важливо забезпечити обізнаність населення з цього питання. Безумовно, цілковито вберегтися від маніпулятивного впливу неможливо. Однак, перевірка отриманої інформації, уточнення відомостей через інші джерела, обізнаність у сфері методів пропагандистського впливу, а також вміння їх визначати у журналістських матеріалах дають змогу виявити маніпулятивні прийоми та технології.

Список використаних джерел

1. Beck, A., (2022). Platforms of Propaganda: How Social Media Sites Facilitate and Spread Disinformation. Retrieved from <https://www.mironline.ca/platforms-of-propaganda-how-social-media-sites-facilitate-and-spread-disinformation/>
2. Bergengruen, V., (2023). Inside the Kremlin's Year of Ukraine Propaganda. Retrieved from <https://time.com/6257372/russia-ukraine-war-disinformation/>
3. Bond, S., (2023). How Russia is losing – and winning – the information war in Ukraine. Retrieved from <https://www.npr.org/2023/02/28/1159712623/how-russia-is-losing-and-winning-the-information-war-in-ukraine>
4. Gretskiy, I., (2022). Russia's Propaganda War. Retrieved from https://icds.ee/wp-content/uploads/dlm_uploads/2022/08/ICDS_Brief_Russia%C2%B4s_War_in_Ukraine_No9_Igor_Gretskiy_August_2022-edit.pdf
5. Закон України Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки, (2015). Відомості Верховної Ради (ВВР), № 26, с. 219. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
6. Снопок, О., (2023). Обітнути інформаційні пазурі Кремля: як світ обмежує російську пропаганду. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/26/7386626/>
7. Толуб, Н., (2023). Гідра брехні та пропаганди: як росіяни витрачають мільйони доларів на фейки про Україну. Режим доступу: <https://therpage.ua/ua/politics/fejki-ta-propaganda-rosiyi-proti-ukrayini-narativi-ta-kanali-prosuvannya>
8. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки., (2023). Які наративи російської пропаганди поширені у країнах-сусідах України? Режим доступу: <https://spravdi.gov.ua/yaki-narativy-rosijskoji-propagandy-poshyreni-u-krayinah-susidah-ukrayiny/>
9. Шепет, Я., (2022). Як розвивалась російська пропаганда. Режим доступу: <https://suspilne.media/224927-ak-rozvivalasa-rosijska-propaganda/>

Тарасюк Ю.,
ст. викладач каф. СКРС ФМВПС
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0002-7237-4971

ВИСВІТЛЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ У ПРОВІДНИХ ТУРЕЦЬКИХ ЗМІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ

Більше ніж після початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України Туреччина залишається країною, якій вигідно підтримувати партнерські відносини з Росією, а також уникати участі у світових санкціях проти неї. Водночас, Туреччина вважається стратегічним партнером України, не визнає анексію Криму, закрила Чорноморські протоки для російських військових кораблів, постачає Україні Bayraktars, БПЛА, гуманітарну допомогу та виступає посередником російсько-українських переговорів.

Такий підхід посилив власну пропаганду турецького уряду та, використовуючи методи м'якої сили, забезпечив присутність своїх національних культурних представників та інформаційних агентств, таких як «Русский дом», канали і сайти Sputnik TV і Russia Today.

Для отримання даних щодо наявності та частоти згадок російських наративів на різні теми в ключових російських ЗМІ був проведений моніторинг публікацій за цільовими словами, зокрема: «Україна», «війна в Україні», «Туреччина та Україна», «Захід і Україна» тощо. Метод контент-аналізу використовувався для моніторингу більшості поширених турецьких інформаційних агентств і редакцій, таких як CNN TÜRK, Hürriyet, Haber Türk, Anadolu Ajansı.

Незважаючи на постійну політичну, дипломатичну та практичну підтримку з боку турецького уряду у відновленні територіальної цілісності України, більше року після початку війни турецькі ЗМІ все ще включають російські пропагандистські наративи та залишаються дуже сприйнятливими до російської інформаційної кампанії. Це не означає, що турецьке суспільство та уряд підтримують війну в Україні, але вони мають своє пояснення її причин і бачать її здебільшого як боротьбу Росії за новий справедливий світовий порядок. Коріння широко розповсюджених прокремлівських меседжів у турецькому політичному

середовищі та турецьких ЗМІ глибоко пов'язані з такими основними компонентами: історичне тло двосторонніх відносин Росії та Туреччини, внутрішньополітичний та економічний контекст, ідеологічні погляди політичних сил, ЗМІ та дезінформаційний контекст. Аналізуючи види та шляхи реалізації пропагандистської політики РФ у Туреччині, слід звернути увагу на:

- інструменти, які використовує російська сторона для формування громадської думки турецького суспільства (політика дезінформації, економічні інструменти, російське телемовлення, вразливість самих турецьких ЗМІ);

- внутрішній контекст Туреччини (економічна криза, ідеологічні суперечки, виборча кампанія, боротьба політичних еліт тощо);

- зовнішньополітичні стратегії (традиційний прагматичний підхід, переосмислення Туреччини як регіональної держави, посилення антизахідної риторики, енергетична залежність Туреччини, питання безпеки).

Відправною точкою є визнання необхідності очолити прагматичну, наполегливу та ділову Туреччину, яка прагне максимізувати вигоди та мінімізувати витрати у своїх відносинах з усіма своїми партнерами.

Вирішальним моментом у урядовому дискурсі є визнання необхідності управління консервативною та енергозалежною Туреччиною, що розвивається, шляхом прагнення максимізувати прагматичне партнерство та зміцнення її ролі в регіоні.

Однією з особливостей поширення російських нарративів у Туреччині, яку було виявлено під час моніторингового контент-аналізу, стала наявність одночасно суперечливих і схожих повідомлень у її ЗМІ, таких як CNN TÜRK, Hürriyet, Haber Türk, Anadolu Ajansı. Наприклад, з одного боку, був нарратив про те, що «західні країни постачають зброю в Україну, через що триває ескалація війни з боку РФ», з іншого боку, «західні країни відмовляються постачати зброю» [CNNTurk, 2023, лютий].

Подібні повідомлення були поширені щодо «продовження страждань українців через військову допомогу Україні», «постачання західної бронетехніки та іншої зброї в Україну продовжує страждання українців і не змінює балансу сил» та «Україні доведеться заплатити високу ціну, якщо Захід надасть танки». Порівняльний аналіз російських нарративів, виявлених під час моніторингу в цих публікаціях, показав, що

вони були спільними та майже ідентичними для різних згаданих вище новинних сайтів [HaberTurk, 2022, березень].

Іншим важливим моментом перекладу російських пропагандистських наративів у вищезгаданих газетах, каналах і на сайтах є абсолютно точне копіювання стрічки новин Sputnik і Russia Today у форматі Google Translate без додаткового авторства її журналістів. Проводячи порівняльний аналіз інформаційної стрічки російських джерел і, наприклад, впливового новинного сайту ультранационалістичних ідеологій Veryansin TV, ми можемо зустріти абсолютно ідентичні назви. Наприклад, «США готують провокацію зі зброєю масового ураження», «Україна готує провокації в Сумській області за допомогою Британії», «Лабораторії птахів смерті в Україні» [Вер'янсінТВ, 2022, 23 квітня].

Іншими ідентичними та спільними з російськими наративами для публікацій турецьких ЗМІ стали повідомлення:

- «Росія виграє війну, незалежно від того, коли»;
- «Світ хоче послабити Росію»;
- «Захід хоче продовжити війну, надаючи Україні більше зброї»;
- «Збройні сили України вбивають мирне населення з російського населення»;
- «Зеленські сумки врятують Україну»;

Частина наративів у турецькому інформаційному просторі була найбільш поширеною та збігалася з позицією турецького істеблїшменту:

- «РФ зобов'язана боротися з націоналістами в Україні»;
- «Росія просить мир і припинення вогню»;
- «Україна воює за територію, поки гинуть її діти».

Наприклад, у січні 2023 року однією з провідних публікацій на цю тему в турецькому медіапросторі стала заява російського омбудсмена «не розпалювати ворожнечу і об'єднуватися». Зокрема, Російська Федерація ніби «робить усе для миру, а Захід постачає Україні зброю далекого радіусу дії» [CNNTurk, 2022].

Важливим фактором у дослідженні рівня залученості російських наративів в інформаційний простір Туреччини є аналіз медіа-політики ТР та її стійкості до зовнішніх атак.

Турецький інформаційний простір, громадська думка виявилися вразливими до російських інформаційних атак, фейкових новин і кремлівської пропаганди, і різні політичні сили, такі як неоеразіанці, використовували їх для посилення своєї ваги та просування своїх іде-

ологічних концепцій. Основні причини поширення російських наративів у ТР криються в імперському історичному тлі обох країн, травматичному досвіді Османської імперії в російсько-турецьких війнах. Трансляція головними турецькими медіа-гравцями основних наративів російської пропаганди, який був представлений як результат дослідження контент-аналізу в дослідженні, також показав нам рівень впливу громадської думки на Туреччину.

Список використаних джерел

1. CNNTurk. <https://www.cnnturk.com/>
2. CNNTurk. (2023, March 21). <https://www.cnnturk.com/arama/rusya-ukrayna-kriz>
3. CNNTurk.(2023,February2).Ukrayna'daABD-Rusyatanksavaşı.<https://www.cnnturk.com/video/dunya/ukraynada-abd-rusya-tank-savasi-amerikali-tarihci-cnn-turke-konustu>
4. Gaber Y. (2022, December 16). Unpacking Russian Info Ops in Türkiye: Distrust, Disinformation and Disorientation. <https://www.uasouthmedia/en/analysis/235>
5. HaberTurk. <https://www.haberturk.com/>
6. HaberTurk. (2022, March 24). <https://www.haberturk.com/rusya-nin-ukrayna-ısgali-basladi-dakika-dakika-yasananlar-3354781>
7. Hybrid Warfare Analytical Group. Year of Russian Propaganda: Key Narratives and Tactics of 2022//<https://uacrisis.org/en/a-year-of-russian-propaganda-key-narratives-and-tactics-of-2022>
8. How It Started, How It is Going:Media Literacy Index 2022. (2022). Policy Brief, Vol.57.https://osis.bg/wp-content/uploads/2022/10/How-ItStarted_MediaLiteracyIndex2022_ENG_.pdf
9. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/>
10. Kalin İbr. Yeni bir soğuk savaş dönemine girdik. (April Milliyet. (2022, February 23). <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/son-dakika-turkiyenin-tavri-ne-olacak-erdogan-rusyadan-da-ukraynadan-da-vazgecmeyecegiz-6706614>
11. Paul Chr., Matthews M. The Russian “Firehose of Falsehood” Propaganda Model // <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE198.html>
12. Twitter. Sencar O. (2022, March 30) Ayın sorusu; Ukrayna'nın işgalinden kimi sorumlu tutuyorsunuz?<https://twitter.com/ozersencar1/status/1509100951914913796>

13. Unver H. (2019, April 21). Akin. Russia Has Won the Information War in Turkey. <https://foreignpolicy.com/2019/04/21/russia-has-won-the-information-war-in-turkey-rt-sputnik-putin-erdogan-disinformation/>
14. VeryansinTV. (2022, April 23). <https://www.veryansintv.com/rusya-abd-ukraynada-kitle-imha-silahlariyla-provokasyon-planliyor>
15. Yalçın S. (2022, April 8). Bucha Katliamı. <https://www.odatv4.com/yazarlar/soner-yalcin/bucha-katliami-234737>

Tkachenko Dariia, first-year student, bachelor's degree,
Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0009-0007-1478-3965;

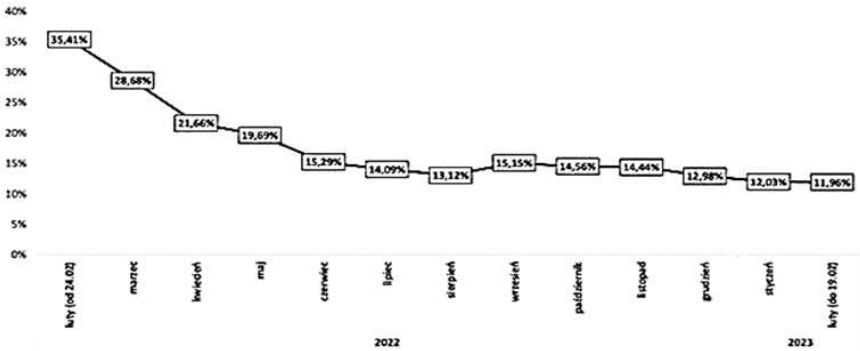
**Malakhiti Andrii, Senior Lecturer of the Department of Public
Communications and Regional Studies,**
Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa (Ukraine)
ORCID iD: 0000-0001-9662-2629

FIGHTING FAKES IN THE POLISH MASS MEDIA AFTER FEBRUARY 24, 2022

Since the beginning of the full-scale Russian invasion of Ukraine, fake and disinformation content about the war in Ukraine began to appear on social networks. At the same time, the Media Monitoring Institute confirms that the number of materials published by Polish editors, journalists or public figures, which contain warnings about false information, also increases by almost three times more than such content. IMM estimated that every Pole in the year 15 between March 1 and 13 of this year may have come across alarming disinformation messages at least twice [2].

In February, when Russian troops launched an armed invasion of Ukraine, and at the same time disinformation content began to enter the network, mass media began to call for reliable sources to be read. At that time, the number of such materials on Internet portals and social networks amounted to more than 6 thousand publications about the achievement of about 15 million contacts with messages. At the beginning of March 2022, another disinformation campaign began in social networks, in particular regarding the alleged aggression on the Polish-Ukrainian border against cit-

WOJNA NA UKRAINIE | UDZIAŁ PRZEKAZU NA TLE WSZYSTKICH PUBLIKACJI W MEDIACH

Picture 1. Share of the messages against all publications in the media [4]

izens of other nationalities who, like Ukrainians, are fleeing the war. The authorities of individual voivodships quickly denied these rumors [2].

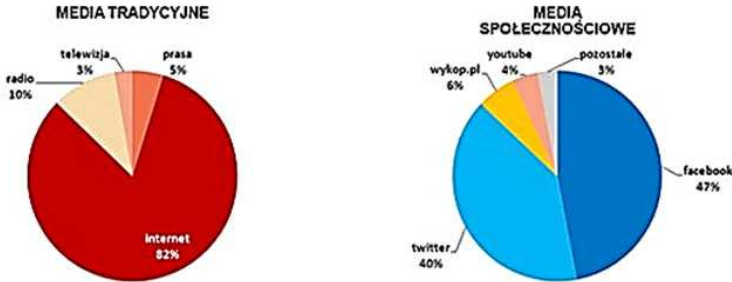
“The fact is that the territory of the Polish Internet was the scene of actions related to the war in Ukraine, starting with the seizure of Crimea. Now this activity has intensified, and in the current situation of “heightened vigilance” it has become more detached and visible, they are no longer treated as “free thoughts”, but as an element with harmful potential that can very easily become a trigger for negative behavior. The main goal is to awaken a sense of chaos, injustice – and mistrust, which could shift our attention to internal disputes and limit aid to Ukraine. Therefore, there will be stories about unequal treatment, for example, that refugees receive more money from social assistance than Poles, or that they are given care in hospitals instead of Poles, about disrespect for our historical places or brawls in shops,” comments Jacek Vasilewski, a media expert in Warsaw university [2, 3].

Polish mass media are quick to fend off fake news attacks by instantly informing their recipients which news is unverified or false, as well as educating and encouraging them to focus only on verified and reliable sources. March 1-13, the amount of such content grew by 256 percent compared to February 18-28 to nearly 22,000 posts, reaching 56.5 million potential message contacts [2].

“It’s good that the mass media are warning, it seems to me that in a long war, not only a mask against information viruses will be needed, but also a vaccine against foreign propaganda. At the same time, we must remem-

ber that during heightened emotions, each of us willingly accepts, without checking, the information we need to feel good about our hope or reluctance towards others,” adds Jacek Vasilevskiy [1, 2].

WOJNA W UKRAJINIE | TYP MEDIUM

Picture 2. War in Ukraine: Type of Medium [4]

IMM joins the call to verify all the news that has been appearing in the media very quickly lately. You should be especially careful reading posts from private, often unknown accounts or profiles in social networks, the authors of which can be anyone. Posts and comments without a clear and reliable source should definitely not be trusted. It is worth visiting large publishing houses that independently receive and verify information, having the appropriate capabilities and experience. Reliable sources also include official government websites, both Polish and foreign, in particular EU portals and UN agencies [3, 4].

Editorial citation matters

Headlines that can be safely followed in the context of events in Ukraine are also opinion-forming media according to the report “The most opinion-forming media in Poland”, which the Institute of Media Monitoring has been conducting since 2003. The research covers traditional Internet and press editorial offices, radio and television stations, and the methodology is based on the analysis of all media messages, including news articles, journalistic texts or reports, which are subsequently referred to in their materials by other mass media in Ukraine and Poland [1, 2].

List of references

1. Polskie media o wojnie w Ukrainie. Zmienione ramówki, programy specjalne, stonowana muzyka. URL :<https://www.onet.pl/kultura/onet-kultura/wojna-rosja-ukraina-media-relacjonuja-atak-programy-o-wojnie-na-wschodzie/1nvbj7c,681c1dfa?ssp=1&setlang=pl-PL&safe-search=moderate>
2. Polskie media rozbrajają machinę dezinformacyjną na temat Ukrainy. URL :<https://www.imm.com.pl/polskie-media-rozbrajaja-machine-dezinformacyjna-na-temat-ukrainy/>
3. Podsumowujący monitoring przekazów medialnych – 150 dni wojny na/w* Ukrainie. URL :https://indid.pl/wp-content/uploads/2022/10/RAPORT-INDID_WOJNA-UKR-2.pdf
4. Rok wojny w Ukrainie: 64 mln publikacji w mediach i social mediach. URL : <https://m.wirtualnemedial.pl/m/artukul/wojna-w-ukrainie-rosja-ile-ofiar-kto-zginal-kiedy-koniec-publicacje-media-social-media-raport-rok-wojny>

Удовік В.,
к. іст. наук, позаштатний викладач,
Університет Мейджі Гакуін, м. Токіо (Японія)

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ ЩОДО УКРАЇНИ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ ТА ТИХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, НА ТЛІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ЯПОНІЇ ТА ЧИЛІ (НА МАТЕРІАЛАХ ЯПОНСЬКОЇ ТА ЧИЛІЙСЬКОЇ ПРЕСИ)

Після початку повномасштабного військового вторгнення російської держави-агресорки в Україну 24 лютого 2022 року, світ розділився на три категорії країн:

- 1) країни, які активно підтримують Україну;
- 2) ті, що надають обмежену підтримку та/або зберігають «нейтралітет»;
- 3) такі, що виступають проти України на різноманітних майданчиках, включно з ООН.

У цьому контексті для української дипломатії важливо не тільки продовжувати працювати з країнами з першої категорії (Японія), а та-

кож активно залучати країни другої категорії (наприклад, сюди входять латиноамериканські держави) з метою їхнього приєднання до єдиного фронту задля встановлення справедливого та довготривалого миру в Україні.

У цьому нам може допомогти компаративний аналіз та розуміння факторів, які впливають на формування політики та громадської думки щодо України в Японії та Чилі – як представників розвинутих країн та тих, що розвиваються, які можна занести до 1 та 2 вищезазначених категорій відповідно.

Список використаних джерел

1. El Mercurio. Режим доступу : <https://digital.elmercurio.com/>
2. Emol. Режим доступу : <https://www.emol.com/>
3. Radio Universidad de Chile. Режим доступу : <https://radio.uchile.cl/>
4. NHK. Режим доступу : <https://www3.nhk.or.jp/news/>
5. Yomiuri Shimbun. Режим доступу : <https://www.yomiuri.co.jp/>
6. Asahi Shimbun. Режим доступу : <https://www.asahi.com/ajw/>

Хорошилов О.,
к. політ. н., доцент, доцент кафедри політології ФМВПС,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: [0000-0002-6697-281X](https://orcid.org/0000-0002-6697-281X)

АРХИТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ В СИСТЕМІ ЗАСОБІВ (РЕ)КОНСТРУКЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ: CASE УКРАЇНИ

Одним із трендів системних посткомуністичних трансформацій, які розгортаються в регіоні Східної Європи в цілому та в Україні, зокрема, є подолання наслідків тривалого колоніального панування чужих імперських структур. Останнє, у свою чергу, передбачає не лише ліквідацію реліктових зразків владних відносин та застарілих соціальних інститутів, але й сутнісну (ре)конструкцію моделей історичної пам'яті політичних спільнот, які намагаються ствердити свою суб'єктність та суверенність. Порівняльний аналіз реалізації цього завдання різними країнами регіону підтверджує болісний характер та суперечливі на-

слідки процесів реконструкції архітекtonіки колективної ідентичності із застосуванням традиційних для політики адміністративних засобів. Внаслідок цього зростає актуальність вивчення світового досвіду застосування «м'яких» та «розумних» технологій політичного впливу на соціальну реальність, вагому роль серед яких, на переконання автора, відіграє інструментарій політичної естетики. Саме він демонструє задовільний коефіцієнт корисної дії у справі корекції історичної пам'яті великих соціальних спільнот, примирення її конфліктних інваріантів тощо.

Специфічним засобами (ре)конструкції моделей історичної пам'яті національної спільноти виступають містобудування та архітектура. Елементарна зміна оптики у сприйнятті цих буденних явищ людського буття в межах комунікативної парадигми, запропонованої відомим західним теоретиком Ч. Дженксом, дає можливість інтерпретувати архітектуру як засіб об'єктивації естетичних уподобань спільноти у фізичному просторі споруд, наділених за допомогою мистецьких засобів певними кодами, знаками та метафорами, зрозумілими для всіх мешканців локалітету. У своїй сукупності «мистецькі доопрацьовані» архітектурні ансамблі створюють ціннісний простір життя спільноти, транслюють на всіх її членів конвенційні сенси життя [1, р. 54].

Архітектура, як один із результатів перетину адміністративної доцільності владних меншин (що спонсорують будівництво конкретних об'єктів та визначають їх функціональне призначення) та естетичної експресії меншин культурних (які забезпечують перетворення споруд на «меседжі влади» та «маніфести духу народу»), створює динамічний симбіоз просторів контролю та свободи, в яких, власне, і розгортається феномен політики [3].

Відповідно до концепції Г. де Монту, культурне виробництво в сфері політики виступає у вигляді своєрідної «квадриги», яка складається з замовника, творця, споживача і критика. Унікальність міського простору полягає в тому, що всі ці чотири персонажі зустрічаються в єдиному локалітеті, іноді підміняючи один одного в здійсненні згаданої функції «доопрацювання» під себе первинних задумів архітектурних проєктів [2, с. 107].

На макро-рівні політичного життя естетика архітектури підкорюється волі основного замовника – еліти – та чинить вплив на формування особливостей політичного світогляду членів національної спіль-

ноти. Загальна стилістика будівель, елементи декору, пропорції окремих елементів споруд та їх гармонія з простором вулиць, площ, парків тощо, не лише створюють середовище для життя людей, але й доносять до них (виступаючи своєрідними невербальними засобами та каналами інформації) основні змістовні ідеї того політико-антропологічного проекту, який реалізується правлячим класом у конкретному національному просторово-часовому континуумі. У цій «політичній семантиці» поселенських (переважно, – урбаністичних) просторів, людина відчуває свою «вбудованість» у життя єдиної громади «національного полісу», вводиться до контексту системи колективних цінностей, набуває компетентності щодо стилістики відносин панування – підкорення у своєму суспільстві тощо. Не даремно саме в просторі населених пунктів облаштовуються «сакральні місця» національного колективу, покликані підкріплювати існування єдиної «уявленої спільноти» матеріалізованими образами її героїв, мудреців та мучеників [4, с. 97].

Соціальні простори, утворені в межах та за допомогою міських будівель, постають як засоби для коммеморації певних подій, процесів, постатей. Вони визначають тенденційні оціночні практики щодо того/тих, що/хто варті «згадування» і, відповідно, створюють інформаційний бар'єр для увіковічення тих, хто приречений режимом на забуття. Саме тому можна констатувати, що архітектура, як різновид «політичного тексту» і засіб організації комунікативного простору спільноти, завжди роз'яснювала владну концепції «справжньої людини» та «достеменною історії» і максимально сприяла їхній реалізації.

На мезо- та мікрорівні політичного життя активними суб'єктами коммеморації виступають регіональні/місцеві спільноти, які вносять свою специфіку в увіковічення значущих для локалітету постатей та подій, створюючи свою «фабулу» архітектурного оповідання про колективне минуле [3, с. 190]. Ці місцеві наративи можуть вписуватися окремими партитурами до симфонії загальнонаціональної ідентичності, а можуть вступати в дисонанс із політично доцільною офіційною концепцією. У разі жорсткого дисонансу таких наративів, а також під час зміни політичних режимів та систем, міські простори піддаються радикальним фізичним та ціннісним деформаціям – «літопис» міст переписується під нову політичну агіографію.

По відношенню до України слід особливо брати до уваги той факт, що будівлі – «політичні тексти» – можуть поставати і зняряддям сус-

пільної інтеграції, і причиною конфлікту, адже: «Кордони кодів, визначені освітою та культурою, детермінують спосіб прочитання. Існують різні коди, серед яких деякі можуть бути конфліктні для різних субкультур» [1, р. 43]. Тривала суперечлива історія перебування регіональних спільнот країни під імперським впливом різних (достатньо часто – ворожих одна до одної та до українства в цілому) імперських структур, призвів до того, що до моделей історичної пам'яті окремих локалітетів (закарбованих окрім іншого і в «літописах міст»), були закладені конфліктні інтерпретації. Пройшовши «легітимацію часом» і увійшовши до напів-міфологічних місцевих наративів, вони сприймаються членами спільноти як частина власної групової ідентичності, а спроби їх «модернізації» (не кажучи вже про деконструкцію) інтерпретуються як святотатство.

На жаль, доводиться констатувати, що інструментарій політичної естетики не входив до арсеналу культурної політики української держави весь початковий період суверенізації. Відсутність чіткого розуміння змісту моделі історичної пам'яті українства з боку основного «замовника» культурного виробництва – політичної еліти – в сфері архітектури втілювався в еkleктиці елементів козацького бароко (передусім, – в архітектурі пам'яток «громадянської релігії» країни), сталінського ампіру та пізньорадянського соціалістичного реалізму (в інтер'єрі та екстер'єрі будівель органів державної влади) [4, с. 98].

Процес декомунізації, розпочатий після 2014 року, повернув до політичної площини питання щодо його естетичного супроводу. Справа в тому, що демонтаж пам'ятників та символіки радянського минулого залишає по собі майже стерильний у семантичному розумінні простір багатьох населених пунктів України. Заповнення цього «вивільненого» простору об'єктами, здатними чинити на нове покоління відповідний соціалізуючий вплив, потребує в детально розробленій та комплексній політиці, позбавленої авторитарного диктату «єдино правильного стилю» та жорстких кордонів його інтерпретацій. «Мова архітектури» декомунізації (втілена у нових назвах вулиць, пам'ятниках, пантеонах та інших об'єктах «громадянської релігії») має орієнтуватися на культурні зразки світського республіканізму, оперувати тематикою офіційної символіки у проектах, реалізованих на державному рівні, та ґрунтуватися на принципах поміркованої децентралізації в культурному житті на рівні місцевих та регіональних громад. Трагічні події російсько-у-

країнської війни, які торкнулися всіх без винятку регіонів країни, об'єктивно визначають найбільш очевидний сюжет для комеморації військової та цивільної героїки, який вже сьогодні сполучає в собі як загальнонаціональний контекст, так і його «регіональну поліфону».

Список використаних джерел

1. Jencks Ch. A. *The Language of Post-Modern Architecture*, Sixth Ed., Academy Editions London, 1991. 138 p.
2. Гіє де Монту П. Арт-фірма: Естетичне управління та метафізичний маркетинг / Пер. з англ. Зайця В. Монографія. Київ : Art-Huss, 2020. 448 с.
3. Хорошилов О. Ю. Естетичні засоби конструювання простору політики: світовий досвід, українські реалії. *Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у XXI столітті: монографія [ред. кол. В. В. Попков (наук. керівн.), Є. С. Огаренко, Н. Є. Степанова, О. Ю. Хорошилов]*. Одеса : Одес. нац. ун-т імені І. І. Мечникова, 2020. С. 185–209.
4. Хорошилов О. Ю. Політика історичної пам'яті як складова процесу національного будівництва: досвід застосування естетичного інструментарію. *Політикус. Вип 3. 2016. С. 96–99.*

Cherepenko Ye.,
2nd-year student, Department of International Relations,
Public Communications and Regional Studios,
Odessa National University I. I. Mechnikov,
Odessa (Ukraine)
ORCID iD: 0009-0005-1139-5129

UKRAINE'S CYBER SECURITY SECTOR IN THE CONTEXT OF A HYBRID WAR WITH RUSSIA

The issue of the security of the digital sector of Ukraine gained special importance at the end of 2013. Then, the participants of the Revolution of Dignity felt the first manifestations of digital aggression. Mass mailings in the form of text messages contained threats and calls to stop the resistance. Pro-Russian mass media began to voice propaganda narratives, spread disin-

formation, with the aim of discrediting the Ukrainian authorities, the Armed Forces of Ukraine and the Ukrainian people in general. Cyber-attacks on civil and critical infrastructure objects have become permanent.

Before the Revolution, Ukraine had more than 22 laws related to information and cyber security. And although, at first glance, it may seem that Ukraine had an effective information security apparatus, in practice, a deeply rooted bureaucratic system and a high level of corruption had a colossal impact on the level of efficiency of the relevant institutions. Mobile, terrestrial and orbital communication companies were partially or fully owned by subjects of the Russian Federation, which meant the complete dominance of the aggressor in the digital space of Ukraine [1].

In December 2014, the Verkhovna Rada of Ukraine established the Ministry of Information Policy, the purpose of which was to ensure information sovereignty and determine approaches to the protection and development of the information space of Ukraine. Although its efforts were relatively successful, this structure urgently needed an increase in the amount of funding for effective functioning. In addition, from the beginning, the activity of the MIP was accompanied by constant criticism from journalist associations, because in their opinion, the very fact of creating this structure endangered freedom of speech. Moreover, the Ministry's decision to ban some journalists from entering the country caused some concern among the international community and created the basis for potential reputational problems [1].

Only in 2016 was the First Cyber Security Strategy of Ukraine published and approved by Presidential Decree. It included the recognition of the fact of attacks on the cyber infrastructure of Ukraine and the creation of an official cyber security system focusing on countering digital terrorism and protecting critical infrastructure. It was also stated that Ukraine will cooperate with NATO and EU members to implement effective practices for countering the aggressor [1].

During 2016-2019, a number of bilateral interdepartmental consultations were held with partner states on strengthening cooperation in the field of cyber security and improving the experience of responding to modern challenges and threats in cyberspace. Interdepartmental cyber consultations became the first in the history of diplomatic relations between Ukraine and such countries as Japan, Singapore, Malaysia, Finland, the USA, Germany, Great Britain, Estonia, the Netherlands [4].

On June 12, 2020, Ukraine joined the North Atlantic Treaty Organization's Enhanced Capabilities Program, the main goal of which is to deepen cooperation and full synchronization of troops with allied countries that are not full-fledged members of the military bloc. For Ukraine, the Enhanced Opportunities Program provides access to all NATO studies; political consultations with the Alliance, in particular at the level of foreign ministers; exchange of previously closed information and intelligence; the possibility of Ukrainian officers to hold positions in the command structures and headquarters of the North Atlantic Alliance; update of the Comprehensive Support Plan for Ukraine, which was adopted in 2016; resumption of meetings of the Ukraine-NATO Commission at a high level; deepening of cooperation in support of security in the Black Sea water area; combating cyber threats, international terrorism and organized crime [3, p. 7].

In September 2021, the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine concluded an agreement with the US Agency of Cyber Security and Security Infrastructure, which ensures the coordination of actions to protect critical information infrastructure objects and improve the response system to cyber incidents. Cooperation within the framework of the risk management system, the exchange of experience with the USA regarding the organization of the interaction of state bodies and business in the field of cyber security will allow to ensure the national resilience of Ukraine to cyber threats, which are provided for in the Cyber Security Strategy of Ukraine [5].

In 2021, Ukraine took second place in the world rankings in terms of the number of cyber-attacks (19 % in the world), which were aimed, first of all, at the objects of the country's critical infrastructure, that is, such industries as energy, finance, telecommunications and state electronic information resources, the malfunctioning of which poses a direct threat to national security and harms the country's state interests. With the beginning of a full-scale invasion, these indicators have increased several times [2].

With this in mind, Ukraine continued improving the cyber security sector by joining international programs aimed at improving the effectiveness of responding to cyber threats through the mutual exchange of experience with participating countries.

Thus, in April 2022, Ukraine joined the Cooperative Cyber Defense Centre of Excellence of NATO (CCDCOE), which provides the opportunity to use the experience of partners in detecting and countering modern cyber

threats, practicing the skills of joint response to cyber-attacks and conducting defense and deterrence operations in cyberspace [5].

Analyzing the aforementioned actions of Ukraine aimed at improving the quality of the cyber security sector, we can come to the conclusion that with the increase in enemy's activity on the digital frontline, the effectiveness of countermeasures and protection against them also increases. The noted positive dynamics are connected, among other things, with the improvement of domestic legislation in the field of information and cyber security. Nowadays, the legal framework for regulating and ensuring security in the information space, including cyberspace, includes: the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine", the Law of Ukraine "On the Concept of the National Informatization Program", the Law of Ukraine "On Basic Principles development of the information society in Ukraine for 2007-2015" National Security Strategy, Information Security Strategy, Cybersecurity Strategy of Ukraine, Concept for the development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020, Concept for the development of digital competences, etc.

To sum up everything that has been stated so far, I would like to say that the Ukrainians have made significant progress in the field of digital protection thanks to learning from their mistakes, close cooperation with Western partners and reforming the system in general. Ukraine's cyber security sector has undergone significant changes since 2014, and this process will undoubtedly continue as long as cyber threats exist.

List of references

1. Brantly. A (2022), Battling the Bear: Ukraine`s approach to national cyber and information security. In A. Wenger (Ed.), *Cyber Security Politics - Socio-Technological Transformations and Political Fragmentation*, 157-171. New York, NY : Routledge.
2. Microsoft Special Report: Ukraine. An overview of Russia's cyberattack activity in Ukraine. April 27, 2022.
3. Гаценко А. & Пістракевич О. (2021), Інформаційна та Кібербезпека України в Контексті Євроатлантичної Інтеграції, *Суспільні комунікації у сучасному вимірі*, 6-10. Київ : Університет імені Грінченка.
4. Глобальні виклики та загрози. *Міністерство закордонних справ*

України. Режим доступу : <https://mfa.gov.ua/pitannya-mizhnarodnoyi-bezpeki/globalni-vikliki-ta-zagrozi>

5. Онищенко С. & Глушко А. (2022), Аналітичний вимір кібербезпеки України в умовах зростання викликів та загроз. Полтава : Університет імені Юрія Кондратюка.

Шаглі Г.,
ст. викладач каф. СКРС ФМВПС,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0000-0003-4377-9029

СУЧАСНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ В ТУРЕЧЧИНІ

Хто задіяний у формуванні іміджу України та як вплинути на цей процес? Якою є Україна в уяві пересічного мешканця Туреччини?

Давайте спочатку розберемось, що таке імідж? Яку нам дає характеристику тлумачний словник? Імідж – це рекламний представницький образ кого-небудь (наприклад громадського діяча), що створюється для населення, це образ фірми, організації або товарного знаку (бренда), який формується у споживача на підставі виняткових і оригінальних, але обов’язково корисних сторін діяльності і якостей товарів чи послуг [4]. Отже міжнародний імідж країни – це образ країни, який створюється для міжнародної спільноти, спираючись на особливості держави (такі як: географічне положення, культурні та історичні цінності) та досягнення місцевого населення. Міжнародна думка створюється в першу чергу через ЗМІ, рекламними кампаніями, публікаціями в журналах та газетах, передачами на радіо та телебаченні, заявами керівництва держави, виступами на спортивних змаганнях, музичних чи вокальних шоу, інтерв’ю відомих людей, книжками поетів та письменників, знятими документальними чи художніми фільмами і, навіть, мультфільмами. Отже ми бачимо, що по-різному можна створювати уяву міжнародної спільноти про нашу державу. Але потрібно пам’ятати, що імідж напрацьовується роками, гарне враження потрібно підтримувати весь час, а от неприємні спогади залишаються довше, так влаштована психіка людини.

Як було вже зазначено, міжнародну думку про країну в першу чергу формують ЗМІ, але протягом останніх кількох років це інформаційне поле складається здебільшого з новин на тлі протистояння Росії та України. Інколи додаються новини про вибори, зміну панівної еліти та корупційні скандали. Це переважно негативний медійний потік, який формується іноземними та місцевими інформаційними агенціями. Такі події як Євробачення стан речей суттєво не змінюють. Усе це взагалі формує негативний імідж України в очах міжнародної громадськості та, зокрем, у мешканців Туреччини.

Погіршує ситуацію інформаційна війна, яка ведеться між РФ та Україною. Стислий аналіз деяких елементів цієї війни здійснила наукова співробітниця Військового інституту телекомунікацій та інформатизації Тетяна Храбан у своїй праці «Імідж України як елемент інформаційної війни» [5, с. 44].

Україна передусім потребує внутрішніх змін. Найголовніший виклик, який слід подолати – бюрократія та зашореність поглядів. Серйозний виклик – корупція та внутрішня боротьба еліт, які не в змозі сформуванати позитивні ідеї, щоб їх транслювати світові. Приватні питання стають важливішими за державні завдання, і, як наслідок, програють усі.

Досить важливим в процесі створення іміджу будь-якої країни є оцінка цього іміджу ззовні, тобто особливості зовнішнього іміджу. Адже саме враховуючи зауваження і побажання представників неукраїнської спільноти, можна визначити, над чим саме потрібно працювати. Тому давайте познайомимось з думками та висловленнями пересічних громадян Туреччини про сучасну Україну та її народ:

«Якщо відверто, то про Україну я нічого не знав до початку війни».

«До початку війни, я знала, що є така країна, її мову, прапор, але зараз мої знання стали більш ширшими, проте вони всі пов'язані з війною».

«Я знаю, що в Україні йде війна, але, безумовно, продовжується і щоденне буденне життя».

«Я сподіваюсь на якнайшвидше завершення війни, тому що війна – це бідність і вона найбільше впливає на дітей та жінок».

«З точки зору географічного розташування, то завдяки глобальному потеплінню в майбутньому в Україні сільське господарство та умови життя будуть придатними та цінними».

«Якщо порівнювати український народ із турецьким народом, то українські люди більш комфортні у житті, працюючі і не прагнуть до відпочинку».

А ось слова українських переселенців, які переїхали жити до Туреччини: «До українських біженців в Туреччині ставляться добре, навіть вид на проживання видають за тиждень після звернення, хоча за законом таку заяву можуть розглядати місяць. З економічної точки зору зараз збільшилися торгово-транспортні потоки з України до Туреччини і навпаки, і Туреччина, звісно, стала заробляти більше».

За словами Надзвичайного і Повноважного Посла України в Туреччині Василя Боднара «Зараз багато хто в Туреччині знає «Слава Україні!» [2].

Отже аналізуючи думки громадян Туреччини та переселенців, можна зрозуміти, що в плані іміджу нам є над чим працювати. У Туреччині знають, що у нас йде війна, знають, що в Україні мешкає працюючий народ і терени нашої держави родючі. Давайте задумаємось над цим, хіба ми вірно себе позиціонуємо на міжнародній арені? Можливо ми можемо ще щось розказати про себе? Чим ми можемо пишатись і як ми можемо представити себе і нашу Батьківщину, щоб уява та враження як міжнародної спільноти, так і простих громадян про нашу країну завжди були достойними? Що робить Україну особливою? Навіть мінімальні, але наполегливі зусилля зможуть істотно поліпшити позиції нашої країни у світовому сприйнятті. Нам є чим поділитись, треба просто почати про це розповідати та доводити до світової аудиторії.

По-перше – так, дійсно, це наш працюючий народ, душа якого базується на незламному дусі козацтва, у нас завжди були, є і будуть люди, яких можна згадувати з честю та гідністю: Тарас Григорович Шевченко – поет, Іван Карпович Карпенко-Карий – драматург, Ілля Ілліч Мечников – нобелівський лауреат, біолог та імунолог, спортсмени: Сергій Бубка (стрибки з жердиною), Оксана Баюл (фігуристка), Яна Клочкова (плавчиня), Андрій Шевченко (футболіст), Василь Вірастюк (власник титулу «найсильніша людина світу»), багаторазовий чемпіон світу в силовому багатоборстві.

По-друге, на формування гарного міжнародного іміджу України працює також так звана публічна дипломатія. Прикладами такої публічної дипломатії є музичні колективи з унікальним національним колоритом, які отримали визнання за кордоном: «Kazka», «Опика» та

інші. Також варто відзначити й інших діячів культури: співачка Руслана, яка зайняла перше місце на Євробаченні у Туреччині в 2004 році, режисери Марина Врода та Ігор Стрембіцький, актори Богдан Ступка, Богдан Бенюк та інші з найкращого боку презентували і презентують український кінематограф.

По-третє, крім того, що у нас є родюча земля, це ще й мальовничі краєвиди нашої Батьківщини. Україна має надзвичайний рекреаційний потенціал. Такої кількості природно-ландшафтних зон, як в Україні, нема практично в жодній країні Європи: моря, ліси, каньйони, єдина в Європі пустеля – Олешківські піски. Карпати (влітку – це зелені полонини, а взимку – гірськолижні курорти), українські міста з їх давньою історією (Київ, Чернігів, Львів), найкрасивіші храми і церкви. Статус Лаври мають лише шість монастирів у світі, три з них – в Україні. Це Києво-Печерська, Почаївська та Святогірська Лаври.

Україна – одна з найбільших держав Європи, із багатою культурною спадщиною, історією та традиціями, якими ми можемо пишатись. Зараз ми переживаємо нелегкі часи. Дуже боляче і прикро, що на нашій землі в даний момент йде війна, але давайте не забувати, що життя продовжується, кожен з нас повинен виконувати свій обов'язок на своєму місці і саме цим ми допоможемо нашим захисникам. Давайте дивитись з надією та впевненістю у майбутнє, робити все, що в наших силах, щоб це майбутнє було кращим, ніж вчорашній день, бо саме від нас залежить, як ми будемо жити завтра. А жити потрібно вже сьогодні, бути в моменті, відчувати кожну мить. І ця мить має бути наповнена добром та природньою красою, яка нас оточує. Давайте створювати щасливе майбутнє! Ми повинні далі йти вперед, ми повинні розвиватись.

Список використаних джерел

1. Кошелева О. Міжнародний імідж України як інструмент культурної парадигми. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 5. С. 403-407. Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/352418269_MIZNARODNIJ_IMIDZ_UKRAINI_AK_INSTRUMENT_KULTURNOI_PARADIGMI
2. Радіо свобода «Росія для нас не має існувати»: інтерв'ю з послом України у Туреччині. 29 грудня 2022р. Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-rosiya-turechchyna/32197466.html>

3. Савон К. В. Міжнародний імідж України: Сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики. Зб. наук. пр. Одеса. Фенікс. 2019. Вип. 64. С. 180-193.*
4. Глумачний словник. Режим доступу : <https://slovnuk.ua/>
5. Храбан Т. Имидж Украины как объект информационной войны [Електронний ресурс]. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський зб. наук. праць вчених Дрогобицького державного педагогічного ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич 2019. Вип. 23. Т. 3. С. 42–51.* Режим доступу : http://www.apfn-journal.in.ua/archive/23_2019/part_3/11.pdf

Шевченко Ю.,

викл. каф. СКРС ФМВПС,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

м. Одеса (Україна)

ORCID iD: 0009-0000-8457-923X

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДО СТУДЕНТІВ СОЦІАЛЬНИХ НАУК

1. Введення

Ця стаття спрямована на дослідження поняття нової медіаграмотності (НМГ) та її компонентів (функціональне споживання, функціональна пропозиція, критичне споживання та критична пропозиція), їх застосування до програм суспільних наук у вищих навчальних закладах. У сучасну стрімку інформаційну еру та поширення цифрових платформ медіаграмотність стає все більш важливою для людей, щоб орієнтуватися у складному сучасному світі. Україна, яка стикається з власними проблемами, включаючи інформаційну війну та поширення дезінформації, підкреслює нагальну потребу озброїти студентів вищих навчальних закладів необхідними знаннями та навичками критичного мислення для розуміння, аналізу та орієнтування в медіа-ландшафті.

У цій статті визначено основні дослідницькі рамки для оцінки медіаграмотності та її наслідків у сфері освіти, обговорюються деякі зразкові практики, які мають бути впроваджені університетами та навчальними закладами, зосереджені на студентах соціальних наук.

Завдяки цьому всебічному дослідженню стаття проливає світло на значення освіти медіаграмотності та пропонує ідеї для просування ефективних практик у вищій освіті, включаючи програми соціальних наук.

2. Визначення та концептуальне оформлення медіаграмотності

Починаючи з 1970-х років, термін «медіаграмотність» використовувався та визначився різними суспільними науками [1]. Хоча існують різні варіації, Національна асоціація медіаграмотності США надає загальноприйняте визначення, зазначаючи, що медіаграмотність охоплює здатність доступу, аналізу, оцінки, створення та взаємодії з різними формами спілкування [2]. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) визнала важливість навчання медіаграмотності для підвищення суспільної обізнаності та сприяння повній участі [3]. Коц та Барут (Koc & Barut) визначають медіаграмотність як багатовимірну концепцію, яка охоплює критичні навички, необхідні для активної участі в опосередкованих культурах сучасної епохи [4]. Цифрова грамотність, згідно з Рені Хоббс [5], зосереджена на компетентності у використанні комп'ютерів, платформ соціальних медіа та Інтернету.

Загалом, медіаграмотність можна охарактеризувати як комплексний набір компетенцій (знань, навичок і ставлення), необхідних у сучасному житті та професійній діяльності. Ця грамотність охоплює всі види масових засобів інформації та інших джерел інформації, таких як бібліотеки, архіви, музеї та Інтернет, і незалежно від використовуваних технологій. Її метою є розширення прав і свободи самовираження людей, забезпечення рівних можливостей доступу до інформації та знань, а також сприяння створенню вільної, незалежної та плюралістичної медійної інформаційної системи.

В останніх дослідженнях фокус змістився зі звичайних медіа на соціальну доступність нових медіа [6]. Концепція нової медіаграмотності (НМГ) була вперше представлена Чен Дертаном, У Цзінь та Ван Юймей (Chen Der-Thanq, Wu Jing & Wang Yumei) [7]. Автори запропонували теоретичну модель, яка розкрила ідею НМГ шляхом переоцінки традиційної концепції медіаграмотності та розшифровки технічних і соціокультурних характеристик нових медіа. Ця модель визначила чотири компоненти НМГ: функціональне споживання, функціональне просування, критичне споживання та критичне просування. Ці компоненти представлені двома континуумами, що представляють перехід

від медіаграмотності споживання до пропозиції та від функціональної до критичної медіаграмотності (див. табл.).

Функціональне споживання. Здатність ефективно та вміло використовувати різноманітні медіатехнології та платформи для доступу та споживання інформації та контенту. Це передбачає розуміння того, як переміщатися веб-сайтами, використовувати пошукові системи та вза-

Таблиця

Компоненти нової медіаграмотності

(на основі класифікації Чен Дертана, У Цзіня та Ван Юймей [7])

<p>Функціональне споживання (<i>Functional consuming</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Здатність ефективно та вміло використовувати різноманітні медіатехнології та платформи для доступу та споживання інформації та контенту. • Розуміння того, як переміщатися веб-сайтами, використовувати пошукові системи та взаємодіяти з інструментами цифрових медіа 	<ul style="list-style-type: none"> • Студентів соціальних наук слід навчити, як ефективно використовувати медіатехнології та платформи, характерні для їхньої галузі навчання. • Це включає в себе навчання з доступу до наукових баз даних, використання інструментів онлайн-дослідження та критичної оцінки достовірності та надійності цифрових джерел. • Вони також повинні навчитися орієнтуватися на платформах соціальних медіа для академічних цілей, таких як участь у наукових дискусіях або стеження за відповідними експертами
<p>Функціональне просування (<i>Functional prosuming</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Поеднує «виробництво» (producing) і «споживання» (consuming). • Це означає активну участь і створення контенту за допомогою медіа-інструментів і платформ. • Функціональне просування передбачає не лише споживання медіа, але й створення та поширення вмісту за допомогою таких дій, як ведення блогів, відеоблогів або публікацій у соціальних мережах 	<ul style="list-style-type: none"> • Студенти соціальних наук можуть скористатися можливостями створення та обміну контентом за допомогою цифрових медіа-інструментів. • Їх можна заохочувати вести професійні блоги або створювати подкасти, де вони обговорюють та аналізують теми соціальних наук. Завдяки цій діяльності вони розвивають навички дослідження, синтезу та комунікації, отримуючи практичний досвід у створенні медіаконтенту

<p>Критичне споживання (<i>Critical consuming</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Включає в себе здатність аналізувати та критично оцінювати медіаповідомлення та контент. • Це означає опитування та усвідомлення потенційних упереджень, дезінформації чи маніпуляцій, наявних у джерелах ЗМІ. • Критично налаштовані споживачі налаштовані скептично, задають питання та шукають надійну інформацію 	<ul style="list-style-type: none"> • Студенти соціальних наук повинні отримати чіткі інструкції щодо критичного аналізу медіа-повідомлень і джерел у межах своєї дисципліни. • Вони повинні навчитися виявляти упередженість, оцінювати докази та оцінювати достовірність інформації в Інтернеті, пов'язаної з темами соціальних наук. • Це включає визнання впливу алгоритмів соціальних медіа та розуміння того, як дезінформація та дезінформація можуть вплинути на їхні дослідження та розуміння суспільних проблем
<p>Критичне просування (<i>Critical prosuming</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подібно до критичного споживання, критичне просування зосереджується на активному створенні медіаконтенту, зберігаючи критичне мислення. • Це включає в себе створення контенту, який є добре дослідженим, точним і етично відповідальним. • Критично налаштовані просьюмери прагнуть надавати надійну та цінну інформацію іншим через свої медіа-твори 	<ul style="list-style-type: none"> • Вища освіта повинна наголошувати на важливості етичного та відповідального виробництва ЗМІ для студентів соціальних наук. Їх слід заохочувати створювати медіаконтент, який є добре дослідженим, фактично точним і сприяє конструктивним дискусіям на теми соціальних наук. • Це передбачає включення принципів академічної доброчесності, поваги до прав інтелектуальної власності та дотримання етичних принципів під час поширення інформації

емодіяти з інструментами цифрових медіа. У вдосконаленій структурі нової медіаграмотності, запропонованій групою вчених на чолі з Лінн Цзубінем (Lin Tzubin) [8], функціональне споживання демонструється через показники навичок споживання та розуміння. Навички споживання включають технічні здібності для доступу, збору інформації та використання різних медіаmodalностей. Індикатор розуміння фокусується на буквальному розумінні медіаконтенту.

Функціональне просування. Функціональне просування відображається трьома показниками: майстерність просування, розподіл і ви-

робництво. Навички просування охоплюють такі технічні здібності, як створення облікових записів онлайн-спілкування, використання програмного забезпечення та програмування для створення медіа-артефактів. Індикатор розподілу зосереджений на пошуку, синтезі та поширенні інформації іншим на медіа-платформах. Індикатор виробництва передбачає дублювання, перевпорядкування або поєднання медіаконтенту в різні формати.

Критичне споживання. З іншого боку, критичне споживання характеризується трьома показниками: аналізом, синтезом та оцінкою. Аналіз передбачає деконструкцію медіаконтенту з урахуванням авторства, формату та аудиторії. Синтез стосується інтеграції окремих точок зору для реміксування та реконструкції медіаконтенту. Оцінка, найважливіший показник, передбачає сумніви, критику та сумнів щодо надійності та достовірності медіаконтенту.

Критичне просування. Вважається найбільш складним і найважливішим аспектом медіаграмотності, демонструється через показники участі та творчості. Участь вимагає від людей критичної взаємодії, двосторонньої взаємодії та конструктивної критики в нових медіа-середовищах. Це також вимагає соціальних навичок для спілкування та співпраці на нових медіа-платформах. Створення підкреслює індивідуальну ініціативу та передбачає здатність створювати оригінальний медіаконтент, враховуючи соціально-культурні цінності та ідеологічні проблеми.

3. Медіаосвіта для студентів соціальних наук

Значення медіаграмотності та її застосування для студентів вищої освіти залишається відносно недостатньо вивченим в академічних дослідженнях. Однак одне нещодавнє дослідження, проведене Ланг Ченом і Жан Бао (Lang Chen & Ran Bao), пролило світло на цю тему, досліджуючи взаємозв'язок між медіаграмотністю, національною безпекою, довірою до медіа, вибором інформації та політичними настроями серед китайських студентів. У цьому дослідженні було простежено, як медіаграмотність і ширша концепція національної безпеки впливають на сприйняття та поведінку китайських студентів щодо довіри до медіа та їхній інформаційний вибір, а також на їхнє політичне ставлення до Росії та України [9].

Враховуючи існуючу прогалину в дослідженнях, необхідно вирішити цю проблему та дослідити, як чотири компоненти нової медіа-

грамотності (НМГ), які обговорювалися вище, можуть бути ефективно інтегровані в освіту студентів соціальних наук. Розуміючи та впроваджуючи функціональне споживання, функціональну пропозицію, критичне споживання та критичну пропозицію, викладачі можуть озброїти студентів суспільних наук необхідними навичками для навігації у складному медіа-ландшафті, критично оцінювати інформацію та брати участь в обґрунтованих дискусіях щодо актуальних суспільних проблем.

Освіта, як і інші сфери людської діяльності, стала сильно технологізованою, а побудова знань – технологічно опосередкованою. Тому виникла необхідність переглянути визначення грамотності та взяти до уваги наслідки медіаграмотності. Медіаграмотність – незамінна компетенція грамотної людини сьогодні. Актуально, щоб заклади вищої освіти визнавали важливість медіаграмотності та визначали пріоритетність її інтеграції в програми соціальних наук. Оснащуючи студентів знаннями та навичками, щоб критично оцінювати медіа-джерела, розпізнавати упередженість і залучати різноманітні точки зору, університети можуть сприяти інформованому громадянству та сприяти розвитку медіаграмотного суспільства.

На завершення, ми закликаємо до подальших досліджень і підкреслюємо важливість включення медіаграмотності, зокрема чотирьох компонентів НМГ, до навчальних програм вищої освіти, особливо для студентів соціальних наук.

Список використаних джерел

1. Levi, L. Media Literacy Beyond the National Security Frame. *Utah Law Review*, 2020, №4. URL : <https://doi.org/10.26054/0d-zmad-aw8z>
2. National Association for Media Literacy Education. Media Literacy Defined. *NAMLE*. 2020. URL : <https://namle.net/resources/media-literacy-defined/> (date of access: 16.05.2023).
3. DiMauro, M. Turning the Kaleidoscope: Examining the Media Literacy Experience in Higher Education. 2022. URL : <https://www.proquest.com/docview/2706687066?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true> [Accessed 16 May 2023].
4. Кос, М., Барут, Е. Development and validation of New Media Literacy Scale (NMLS) for university students. *Computers in Human*

- Behavior*. 2016. № 63. С.834–843. URL : <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.06.035>
5. Hobbs, R. Measuring the Digital and Media Literacy Competencies of Children and Teens. *Cognitive Development in Digital Contexts*. 2017. С. 253–274. URL : <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-809481-5.00013-4>
 6. Lee, L., Chen, D., Li, J., Lin, T. (2015). Understanding new media literacy: The development of a measuring instrument. *Computers & Education*. 2015. №85. С. 84–93. URL : <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.02.006>
 7. Chen, D.T., Wu, J., Wang, Y.M. Unpacking New Media Literacy. *Systemics, Cybernetics and Informatics*. 2011, 9(2), P. 84–88.
 8. Lin, T.B., Li, J.Y., Deng, F., Lee, L. Understanding new media literacy: An explorative theoretical framework. *Journal of Educational Technology & Society*. 2013, 16(4).
 9. Lang, C., Ran, B. Media Literacy and National Security Awareness: The Formation of Chinese Higher Education Groups' Attitude to the Russia-Ukraine War. *Social Sciences & Humanities Open*. 2022. URL : <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4251469>

Явдошук А.,
асистент кафедри іноземних мов,
НУ «Одеська юридична академія»,
м. Одеса (Україна)
ORCID iD: 0009-0004-7793-1425

ПОНЯТТЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ ТА НАУЦІ

Економічні та політичні зміни в суспільстві диктують необхідність у вдосконаленні підготовки випускників вузів різного профілю. Концепція довгострокового соціально-економічного розвитку України наголошує, що одна з основних цілей професійної освіти – це підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня та профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, вільно володіючого своєю професією та такого, що орієнтується у су-

міжних сферах діяльності, здатного до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Для досягнення поставленої мети сучасний випускник вишу має не лише володіти традиційними та сучасними інформаційними технологіями, а й грамотно розбиратися з отриманою інформацією. З метою задоволення вимог, що виникли, педагогічний процес має бути організований відповідно та з урахуванням умов розвитку сучасного суспільства, яке є інформаційним за своєю природою.

Однією з ключових компетенцій, що тематично пов'язана з інформацією, стає медіакомпетентність. Вона необхідна для професійної субкультури випускників усіх напрямків та безпосередньо пов'язана з успіхом людини в швидко мінливому світі. У цих умовах вища професійна освіта має забезпечити потребу суспільства у медіакомпетентних професіоналах.

Масштаби впливу медіа на різні сфери життя зростають з кожним днем. Це ставить нові завдання перед освітньою системою, вимагає від людини не лише знання сучасних технічних пристроїв та вміння з ними працювати, а й певного рівня критичного мислення, а саме: здатності інтерпретувати повідомлення засобів, розуміти різні медіатексти, навичок самостійної творчої роботи, пов'язаної з пошуком, обробкою та презентацією інформаційного матеріалу тощо.

У монографіях і статтях як зарубіжних, так і вітчизняних учених проводяться спроби розкрити дані терміни, що свідчить про неоднозначність тлумачення. Зазвичай термін «компетентність» вживається стосовно осіб певного соціально-професійного статусу і характеризує міру відповідності їх знань до рівня складності виконуваних ними задач. Поняття «компетенція» визначається як коло завдань, які майбутній професіонал уповноважений вирішувати відповідно до нормативних документів.

У різних словниках та енциклопедіях знаходимо такі визначення. Вікіпедія (вільна енциклопедія) визначає «компетенцію» (від лат. *competere* – відповідати, підходити), як здатність застосовувати знання, вміння щоб успішно діяти на основі практичного досвіду при вирішенні завдань загального роду. «Компетентність» (від англ. *competence*) – сукупність компетенцій; наявність знань та досвіду, необхідних для ефективної діяльності у заданій предметній галузі.

Компетентність визначається як володіння, володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї та предмета діяльності. І надалі він, де це можливо та необхідно, намагається розділяти дані поняття, маючи на увазі під компетенцією деяку відчужену, наперед задану вимогу до освітньої підготовки учня, а під компетентністю – його особистісну якість (характеристику), що вже відбулася.

З позицій особистісно-діяльного підходу розрізняють «компетенцію» як сукупність знань, правил оперування ними та їх використання та «компетентність» як заснований на знаннях, інтелектуально та особистісно обумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, особистісну властивість, що виявляється в його поведінці і характеризується когнітивними, мотиваційними, смисловими, відносними та регуляторними складовими.

Поняття «професійна компетентність» підкреслює, що ще часті випадки ототожнення поняття, що розглядається, з іншими, наприклад, із поняттям «компетенція». Компетентність – це якась особистісна характеристика, а компетенція – сукупність конкретних професійних чи функціональних характеристик. Такий підхід призводить до аморфності тлумачення першого поняття та двоїстості другого

Можна розглянути компетенцію як освітній результат, що виражається у готовності випускника впоратися з поставленими задачами як сукупності знань, умінь та навичок, які дозволяють ставити і досягати мети з перетворення навколишнього світу, як інтегральна якість особистості, що виявляється у загальній здатності та готовності її діяльності, заснованої на знаннях та досвіді, які набуті у процесі навчання та соціалізації та орієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності. Поняття «компетенція» та «компетентність» значно ширші за поняття знання, уміння, навички, тому що включають спрямованість особистості, її здатність долати стереотипи, відчувати проблеми, виявляти проникливість, гнучкість мислення, характер. Можна вважати, що ці поняття є системними та багатокомпонентними, оскільки вони характеризують певне коло предметів та процесів, включають різні розумові операції, практичні вміння, здоровий глузд і мають свою класифікацію та ієрархію.

Визначившись із позицією щодо понять «компетенція» та «компетентність», перейдемо до наступного етапу нашого дослідження,

предметом якого є суть компетентності через призму медіаутворення. У педагогічному процесі поняття медіаосвіти розглядається з різних позицій, робиться різний смисловий акцент, отже, висуваються різні цілі: медіаграмотність, медіакультура, інформаційна компетентність, медіакомпетентність, медіакомунікативна освіченість та ін. визначає кінцевою метою медіаутворення формування медіакультури особистості, тобто «здібності до активного, осмисленого засвоєння медійного змісту, заснованому на знаннях про сутність, специфіку та цілі масових комунікацій»

Сказане свідчить про те, що мета медіаосвіти обумовлена інформаційними потребами суспільства та може бути позначена як формування медіакомпетентності особистості, і в даний час термін «медіакомпетентність» можна вважати широко затребуваним через обставини, що склалися, які були зумовлені інформаційними умовами суспільства.

Вживання поняття «медіакомпетентність» у контексті освітньої політики слід найчастіше чисто інструментальному розумінню медіа та визначає своєю метою залежно від значущості формування технічних навичок застосування медіапристроїв. Звертаючись до даних досліджень у галузі медіа, а також до історії його розвитку, можна легко дати цьому пояснення, покоління відповідальних осіб у політиці та освіті довіряють сьогодні «новим медіа» частково або лише обізнані про них. Хто не був залучений під час свого навчання у вузі до комп'ютера, Інтернету та мобільного телефону, той складніше перебудовується на мультимедійне мислення.

Завдання сучасної вищої освіти – допомогти випускнику бути компетентними у питаннях функціонування засобів масової інформації, здатності грамотно оцінювати їх зміст, уміння самостійно обирати з наростаючих інформаційних потоків найцінніше, обробляти інформацію та застосовувати її з користю, а також і «відфільтрувати» інформацію, здатну завдавати шкоди, адже лабіринти сучасного медіапростору можуть завести в глухий кут. Щоб адекватно орієнтуватися у тому, що відбувається, необхідно критично мислити, мати свою точку зору, а для цього необхідно мати хоча б елементарний рівень медіакомпетентності. Медіакомпетентність майбутнього професіонала має містити і його здатність створювати медіатексти, реалізувати свій творчий потенціал у медійній сфері.

Поняття «медіакомпетентність» часто виривається з педагогічного

контексту та розглядається цілком односторонньо у медіатехнологічному аспекті чи розуміється як завдання людини вміти орієнтуватися в інформаційному суспільстві. Проблема визначення медіакомпетентності пов'язана з породжуваним медіатехнологічним розвитком, швидкими змінами в суспільстві.

Таким чином, на підставі розглянутих різних підходів до певних категорій компетентнісного підходу, можна зробити висновок, що поняття «компетенція», «компетентність», «медіакомпетентність» важливі для сучасної освіти та науки; до даних понять звертаються вчені та педагоги з різними сферами інтересів, отже рух у цьому напрямі продовжується і, таким чином, для автора визначено перспективи подальшого розвитку дослідницької роботи.

Список використаних джерел

1. Вартанов Г. І. Засоби масової інформації. Київ : Грамота, 2005. 62 с.
2. Полішук І. О. Сучасні медіатехнології. *Політологічні записки*. 2011. № 4. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2011_4_7.
3. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : Підручник для вчителя / за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. К. : Центр вільної преси, Академія української преси, 2014. 319 с.

Янчишена М.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса (Україна)
ORCID id: 0009-0006-7188-2524;

МЕДІАОСВІТА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КУЛЬТУРИ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ

Людина нової епохи стала залежною від інформації, оскільки щодня потрібно адаптуватися до нових викликів і ризиків, що виникають у зв'язку з медіа. Без належних знань про те, як робити це безпечно для себе, легко загубитися. У результаті хаотичного накопичення різноманітних даних, де невідомо, що є важливим, а що ні, що є правдою, а що

– вигадкою та обманом, людина втрачає світогляд і ціннісні орієнтири. Це створює сприятливу платформу для маніпулювання.

Не даремно кажуть, що сучасні конфлікти перейшли на рівень свідомості народу. Лише небагато людей перевіряють почуте чи побачене в кількох джерелах, більшість не заморочується цим. Парадокс полягає в тому, що доступ до інформації є, вона відкрита і доступна кожному, але нам не хочеться цим займатися, нам простіше повірити комусь, хто це зробив за нас не дуже відповідально. Таким чином, у суспільстві взагалі не сформовані навички пошуку, відбору, створення, поширення, сприйняття та усвідомлення інформації, і це, в першу чергу, є результатом недостатньої освіти, що не забезпечує людей системою знань такого типу. У той же час, успішна самореалізація особистості неможлива сьогодні без розвитку високого рівня медіакомпетентності.

Світ відреагував на необхідність медіаосвіти, і це відображено в ряді міжнародних документів. Серед них – Паризька програма-рекомендація ЮНЕСКО з медіаосвіти (2007), резолюція Європарламенту про медіаграмотність у світі цифрової інформації (2008), Феська декларація ЮНЕСКО про медіаінформаційну грамотність (2011) та Паризька декларація ЮНЕСКО про медіаінформаційну грамотність у цифрову епоху (2014). Ці документи вказують, що медіаосвіта є необхідною для забезпечення основних прав кожного громадянина, таких як свобода самовираження і право на інформацію, а також є інструментом підтримки демократії. Рекомендується впроваджувати медіаосвіту в національні навчальні плани всіх країн і включати її до системи додаткового та неформального навчання протягом усього життя.

Україна також розпочала впровадження медіаосвіти на державному рівні. У 2010 році Президія Національної академії педагогічних наук України створила Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні, а з 2011 по 2016 рік тривав експериментальний етап. У рамках цього етапу, учням 10-их класів у школах, що взяли участь у експерименті, запропонували факультатив «Медіакультура». Понад 40 тисяч учнів із 250 загальноосвітніх навчальних закладів взяли участь у вивченні цього нового предмета [1].

В упереджених документах є повне і точне визначення основних термінів, таких як медіаосвіта, медіаграмотність, медіакультура, медіапедагогіка тощо. Вони також описують мету, завдання та напрями

розвитку медіаосвіти в Україні. Особливу увагу варто звернути на Концепцію 2016 року.

Метою цієї Концепції є сприяння створенню ефективної системи медіаосвіти в Україні, яка стане основою гуманітарної безпеки країни, розвитку та зміцнення громадянського суспільства, протидії зовнішній інформаційній агресії. Основним завданням є всебічна підготовка дітей та молоді до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною медіасистемою, формування у громадян медіаінформаційної грамотності та медіакультури з урахуванням їх вікових, індивідуальних та інших особливостей.

У цих документах також визначено найважливіші принципи медіаосвіти, серед яких є особистісний соціально-психологічний підхід, постійне оновлення змісту, акцент на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, пріоритет морально-етичних цінностей, повага до національних традицій, патріотизм, громадянська спрямованість, естетичне збагачення та продуктивна мотивація.

Основні цілі медіаосвіти спрямовані на:

- розвиток медіаінформаційної грамотності, що складається з комплексу умінь, знань і розуміння, необхідних для ефективного та безпечного використання медіа. Це включає усвідомлений вибір медіа, розуміння характеру контенту та послуг, прийняття рішень та використання повного спектру можливостей, що надають нові комунікаційні технології та медіаінформаційні системи. Також це дозволяє захистити себе та свою сім'ю від шкідливого або вразливого інформаційного матеріалу;

- розвиток медіаімунітету особистості, який допомагає стати стійким до агресивного медіасередовища та деструктивного медіа-інформаційного впливу. Це забезпечує психологічне благополуччя під час споживання медіапродукції і включає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, уникати інформаційного «сміття» і захищатися від потенційно шкідливої інформації, з урахуванням прямих і прихованих впливів;

- розвиток рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, що дозволяють свідомо споживати медіапродукцію і саморегулювати взаємодію з медіа. Це передбачає ефективне орієнтування в медіапросторі, осмислення власних медіапотреб і адекватне оцінювання змісту, джерела, форми і якості надання інформації. Розвиваються

здатність протистояти зовнішній інформаційній маніпуляції, виявляти підроблену інформацію та фейкові новини, а також розрізняти різні перспективи та думки, що представлені в медіа [2].

Окрім основних цілей, медіаосвіта також спрямована на:

- розвиток творчих навичок і вмінь у медіа. Це охоплює здатність створювати власні медіапродукти, такі як відео, фотографії, блоги, підкасти тощо. Це дозволяє людям виражати свої думки, ідеї та створювати власний контент, що сприяє розвитку креативності та самовираження;

- підтримку розуміння медійної культури та її впливу на суспільство. Це включає усвідомлення ролі медіа у формуванні світогляду, цінностей, стереотипів та культурних норм. Медіаосвіта сприяє розумінню різних медійних форматів, жанрів та стилів, а також розкриває важливі аспекти медійної індустрії: реклами, журналістики, етики тощо;

- підтримку розвитку соціальної відповідальності у використанні медіа. Це включає усвідомлення впливу медіа на суспільство, включаючи питання рівності, людських прав, стереотипів та дискримінації. Медіаосвіта сприяє формуванню критичного ставлення до негативних аспектів медіа та підтримці позитивних змін у суспільстві через медійну активність;

- розвиток медіакомпетентності у використанні технологій. Це включає розуміння основних принципів та навичок використання медіа технологій, таких як комп'ютери, Інтернет, соціальні мережі тощо. Медіаосвіта сприяє формуванню навичок критичного мислення при використанні цих технологій, захисту особистої інформації та цифрової безпеки [3].

Медіаосвіта є важливою в сучасному світі, де медіа впливають на багато аспектів нашого життя. Вона допомагає формувати свідоме і критичне ставлення до медіа, що є важливим для розуміння світу навколо нас та збереження особистої свободи в інформаційному суспільстві [2].

Сучасне суспільство стикається з проблемами, які виникають у результаті недостатнього надання значенню медіаосвіті, медіаграмотності та медіакультури на етапі становлення інформаційного суспільства. Ми стикаємося з такими проблемами, як залежність дітей від соціальних мереж, поширення ігроманії як офіційної хвороби, поширення пропаганди та піару в журналістиці, втрата глузду людьми під впливом шкідливої інформації, можливість інформаційних воєн та перемоги ворогів без особливих зусиль.

Суспільство стає залежним від деструктивного впливу інформації, і його необхідно лікувати. Щоб запобігти подібним станам і забезпечити подальше здоров'я суспільства, необхідно активно формувати медіакомпетентність, перш за все через освіту. Медіакомпетентність є результатом медіаосвіти та рівня медіакультури.

Медіакомпетентна особистість виявляє ефективну стійкість до дезінформації, інформаційної агресії та терору. Вона важко стає жертвою інформаційного зомбування та майже недоступна для маніпуляцій. Її критичне мислення вироблене через навчання аналізу різних джерел, що дає їй здатність формувати незалежні судження. Вона розуміє важливість звернення уваги на власника масової інформації, інформацію про автора та дату повідомлення. Вона також вміє розуміти мету матеріалу, уважно розглядає ключові поняття тексту, щоб виявити можливе нейролінгвістичне програмування з прихованою метою.

Ця особистість вміє розрізняти факти від коментарів та інтерпретацій, виявляти пропаганду в журналістських матеріалах і розуміє такі поняття, як альтернативний факт, постправа, ефекти комунікації та бар'єри розуміння. Вона ретельно перевіряє інформацію, яка здається неправдивою або маніпулятивною, не панікує через поширення фейкових новин, а просто розсудливо порівнює їх із реальністю. Вона володіє методиками фільтрування інформації і не дозволяє нікому впливати на свідомість. Вона має право самостійно обирати, що читати, слухати і дивитися, а також вміє самостійно створювати інформаційний продукт. Така особистість є здоровою, озброєною та захищеною від руйнівних впливів інформації.

Список використаних джерел

1. Education for the Media and the Digital Age. Vienna: UNESCO, 1999, p. 273–274. Reprint in: Outlooks on Children and Media. Goteborg : UNESCO & NORDICOM, 2001, p. 152.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс]. *Детектор медіа*. 24 квітня 2016. Режим доступу : http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya
3. Плахта Д. Чому важливо бути медіаграмотним, або Як виробляти у собі інформаційну «іммунну систему». *День*. 3 лютого 2017. Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/chomu-vazhlyvo-buty-mediagramotnym>

Наукове видання

**Імідж України:
соціально-політичні репрезентації
і мовне віддзеркалення воєнних реалій
у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа**

Тези доповідей міжнародної
науково-практичної конференції

15-16 червня 2023 року

В авторській редакції

Підп. до друку 20.10.2023. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 15,11. Наклад 10 пр.
Зам. № 2682.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua